

CENTRE DE DOCUMENTATION
Aleksandra Żaryn UNESCO - ICOMOS

03 JAN. 1991

**MIĘDZYNARODOWA RADA OCHRONY ZABYTEKÓW
ICOMOS
ZARYS DZIAŁALNOŚCI I WYBÓR DOKUMENTÓW
Część II**

**INTERNATIONAL COUNCIL OF MONUMENTS AND SITES
ICOMOS
THE OUTLINE OF ACTIVITIES
AND SELECTED DOCUMENTS
Part II**

**Warszawa 1989
Ministerstwo Kultury i Sztuki
Ośrodek Dokumentacji Zabytków**

Redaktor
Marek Domagalski

Ośrodek Dokumentacji Zabytków – Wydawnictwo
00-058 Warszawa, ul. Mazowiecka 11
tel. 26-93-57; 27-64-77

15 n. 300 A5

SPIS TREŚCI

	str.
WPROWADZENIE	5
DZIAŁALNOŚĆ ICOMOS OD 1979 DO 1985 R.	7
1. Administracja i zarządzanie	9
- VI Zgromadzenie Generalne w Rzymie w 1981 r.	9
- VII Zgromadzenie Generalne w Rostocku i Dreźnie w 1984 r.	12
- Komitety Doradczy i Wykonawczy ICOMOS	14
- Komitety Narodowe	17
- Komitety Międzynarodowe	25
2. Badania i doktryna	38
Międzynarodowe konferencje, kolokwia i sympozja organizowane przez ICOMOS w latach 1979-85	40
3. Dokumentacja i informacja	68
a) Centrum Dokumentacji ICOMOS w Paryżu	68
b) Wydawnictwa ICOMOS	69
c) Inne formy informacji i propagandy	70
4. Współpraca z organizacjami międzynarodowymi	72
POSŁOWIE	84
ZAŁĄCZNIKI	
1. Zasady wyborcze obowiązujące na Zgromadzeniu Generalnym	85
2. Wytyczne dla Komitetów Narodowych ICOMOS	86
3. Wytyczne dla Komitetów Międzynarodowych ICOMOS	88
4. Raport o stanie ochrony architektury ludowej	90
5. Międzynarodowy Dzień Zabytków	98
6. Rekomendacja UNESCO z 1976 r. nt. ochrony zespołów zabytkowych i tradycyjnych	99
7. Lista krajów, w których działały misje ekspertów ICOMOS-UNESCO	113
8. Sprawozdanie z działalności Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS w latach 1981-1985	116
9. Sprawozdanie z działalności Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS z 1985 r.	136
10. Lista członków Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS	138
11. Partycypacja społeczeństwa w rewitalizacji i ochronie zabytków. Stan, doświadczenia, potrzeby	141
12. Wyniki kwestionariusza nt. wdrożenia w życie "Rekomendacji Warszawskiej"	145
WYBRANE TEKSTY UCHWAŁ I ZALECEŃ	151
INDEKS TEMATYCZNY	247
SOMMAIRE	266

CONTENU

AVANT-PROPOS	5
ACTIVITÉ DE L'ICOMOS DE 1979 A 1985	7
1. Administration et gestion	9
- VI Assemblée Générale à Rome en 1981	9
- VII Assemblée Générale en DDR, Rostock-Drezno 1984	12
- Comités Consultatif et Exécutif ICOMOS	14
- Comités Nationaux	17
- Comité International Spécialisés	25
2. Recherches et doctrine	38
Conférences, colloques et symposiums organisés par ICOMOS dans la période de 1979 a 1985	40
3. Documentation et Information	68
a) Centre de documentation ICOMOS à Paris	68
b) Publications de l'ICOMOS	69
c) Autres formes d'information et de publicité	70
4. Coopération avec les organisations internationales	72
CONCLUSIONS	84
ANNEXES	
1. Les principes des élections pendant les Assemblées Générales	85
2. Directives pour les Comités Nationaux de l'ICOMOS	86
3. Directives pour les Comités Internationaux de l'ICOMOS	88
4. Rapport sur l'état de conservation de l'architecture vernaculaire	90
5. Journée Internationale de Monuments Historiques	98
6. Recommandation de l'UNESCO de 1976 sur la sauvegarde des ensembles historiques et traditionnels	99
7. Liste des pays ou travaillaient des missions d'experts ICOMOS-UNESCO	113
8. Rapport des activités du Comité Polonais de l'ICOMOS, 1981-1985	116
9. Rapport des activités du Comité Polonais de l'ICOMOS en 1985	136
10. Liste des membres du Comité Polonais ICOMOS	138
11. Principes de la participation des habitants à la sauvegarde des monuments	141
12. Synthèse - résultats du questionnaire sur la mise en oeuvre de la Recommandation de Varsovie de 1976	145
TEXTES CHOISIS DES RÉSULTATIONS ET RECOMMANDATIONS DE L'ICOMOS	151
INDEX THEMATIQUE	247
SOMMAIRE	266

WPROWADZENIE

Obecne opracowanie stanowi drugą część książki o działalności Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS, wydanej przez ODZ.* Informowała ona o działalności Rady w latach 1965-1978 oraz o okresie poprzedzającym jej powstanie.

Niniejsze opracowanie omawia dwa Zgromadzenia Generalne - we Włoszech (1981 r.) i w NRD (1984 r.). Ten okres działalności był krótki, lecz bardziej wydajny od poprzedniego. W 1979 r. Międzynarodowa Rada Ochrony Zabytków pokonała wstępne trudności organizacyjne i zdobyła warunki umożliwiające jej prawidłowe działanie. Rada ma już swój statut, udoskonalony wprowadzonymi doń poprawkami na Zgromadzeniu Generalnym w Moskwie (1978 r.), posiada lokal dopasowany do zakresu swej działalności: biura, sale wystawowe, urządzenia techniczne, a także wykwalifikowaną kadrę pracowników, z których część jest stała, a część pracuje na kontraktach przejściowych (przeważnie rocznych). Utrwalił się też charakter i zakres pracy dyrektora biura, które po Francois Leblanc (Kanada) w 1982 r. objęła Delphine Lapeyre (Francja), najpierw jako p.o. dyrektora, a od 1984 r. jako dyrektor Międzynarodowego Sekretariatu ICOMOS w Paryżu.

Widoczna jest dziś stabilizacja form organizacyjnych centrali ICOMOS w Paryżu i podział funkcji na dwa piony: Sekretariat ICOMOS i Centralny Ośrodek Dokumentacji; oba podlegające Dyrektorowi. Projekty utworzenia stanowiska urzędującego Sekretarza Generalnego w miejsce Dyrektora zostały odrzucone przez Komitet Wykonawczy ICOMOS.

Należy też wspomnieć, że na początku okresu objętego tym opracowaniem, zostały ustalone, po piętnastu latach praktyki, formy współpracy ICOMOS z UNESCO. Polegają one na licznych kontraktach, misjach ekspertów, stałej współpracy z Komitetem Dziedzictwa Światowego w realizacji Konwencji UNESCO z 1972 r. Wszystko to stanowi dużą część działalności ICOMOS, a także źródło dochodu, obok istniejącej od początku dotacji UNESCO.

Niewielki okres czasu objęty opracowaniem skłonił autorkę do porzucenia podziału na trzyletnie podokresy, przyjętego w części I. Obecnie uchwały obu Zgromadzeń (VI i VII) będą omówione łącznie. Natomiast całokształt działalności Rady w ciągu tych 7 lat będzie przedstawiony zgodnie z podziałem tematycznym przyjętym przez centralę ICOMOS w Paryżu:

1. administracja i zarządzanie,
2. badania i doktryna,
3. informacja i dokumentacja,
4. współpraca z organizacjami międzynarodowymi.

Rozdział II obejmuje teksty wybranych rezolucji, zaleceń i wniosków podejmowanych na zakończenie międzynarodowych spotkań organizo-

* A. Żaryn, Międzynarodowa Rada Ochrony Zabytków KOMOS. Zarys działalności i wybór dokumentów, Wyd. ODZ Warszawa 1980.

wanych przez ICOMOS, a także innych dokumentów, jak np. Karty Międzynarodowe i deklaracje.

Inne informacje, jak: sprawozdania z działalności Polskiego Komitetu ICOMOS, listy członków i Komitetów, adresy członków, itp., znajdują się w załącznikach i aneksach. Tam też należy szukać tematycznego zestawu kolokwium i sympozjów organizowanych przez ICOMOS, który obejmuje dwadzieścia lat działalności Rady.

Ważniejsze organizacje międzynarodowe występujące w tekście

- ALECSO - Organisation Arabe pour l'Education, la Culture et les Sciences (Arabska Organizacja ds. Wychowania, Kultury i Nauki)
- CAR - Comité Art Rupestre - Komitet ds. Sztuki Naskalnej ICOMOS
- CIVH - Comité International Villes Historiques - Międzynarodowy Komitet ds. Miast Historycznych ICOMOS
- COPAM - Coopération pour le Patrimoine Architectural Méditerranéen - Współpraca na rzecz Śródziemnomorskiego Dziedzictwa Architektonicznego
- IASPER - Association internationale pour la recherche sur l'histoire, ethnologie et religion - Międzynarodowe Stowarzyszenie Badań nad Historią, Etnologią i Religią
- ICCIH - Conférences Internationales sur la Conservation de l'Héritage Industrial - Międzynarodowe Konferencje nt. Konserwacji Dziedzictwa Przemysłowego
- OEA - Organisation des Etats Américains - Organizacja Krajów Amerykańskich
- OMMSA - Organisation pour les Musées, Monuments et Sites Africains - Organizacja ds. Muzeów, Zabytków i Obszarów Zabytkowych Krajów Afrykańskich.

(w Części I. skróty nazw ważniejszych organizacji na str. 26-28)

DZIAŁALNOŚĆ ICOMOS OD 1979 DO 1985 R.

W wprowadzeniu była mowa o stabilizacji form organizacyjnych Rady. Obecnie chcę zwrócić uwagę na obecny stan organizacji i zakres jej działania.

Liczba członków ICOMOS od 1979 r. wzrosła z 2000 do 3500 członków w 1985 r. Natomiast nieznacznie wzrosła liczba Komitetów Narodowych - z 59 w 1978 r. do 66 w 1985 r., chociaż w tym czasie powstały różne komitety, lecz z braku możliwości rozwoju są one faktycznie martwe. Komitety Narodowe grupują członków z 87 krajów. Liczba ta, znacznie wyższa od liczby Komitetów, wynika z tego, że niektórzy specjaliści, szczególnie z tzw. krajów trzeciego świata włączają się w pracę ICOMOS-u bezpośrednio, nie posiadając Komitetu Narodowego w swoim kraju. Spośród 66 Komitetów czynnych, 26 reprezentuje kraje Europy, 20 - Amerykę (Północną i Południową), 11 - Azję, 8 - Afrykę, 1 - Australię. W sumie ICOMOS został zdominowany przez kraje pozaeuropejskie, choć organizację założyły właśnie kraje Europy. Fakt ten rzutuje na politykę Rady i nie należy go tracić z oczu.

To krótkie zestawienie nasuwa myśl, że ICOMOS, którego liczba członków wzrasta tak dynamicznie, nie rozwija się równie harmonijnie pod względem zasięgu terytorialnego. Z terenu do ICOMOS-u należą wszystkie kraje i biorą one czynny udział w jego pracach, oprócz Islandii, gdzie powstał już projekt utworzenia Komitetu Narodowego. Natomiast wielkie przestrzenie Afryki i Azji wciąż jeszcze stanowią teren "do zdobycia" dla wpływów ICOMOS-u. W Afryce aktywność skupia się w krajach północno-afrykańskich. W Azji - poza najstarszym Komitetem ICOMOS w Japonii, współtwórcy tej organizacji, aktywność na rzecz ochrony zabytków objęła głównie kraje Małej Azji oraz południe tego kontynentu. W ostatnich latach ożywioną działalność wykazuje kontynent południowo-amerykański. Stany Zjednoczone i Kanada wcześniej już włączyły się do akcji ICOMOS i dzięki swym możliwościom finansowo-technicznym, znacznie przyczyniły się do jej rozwoju.

Problem zaktywizowania "trzeciego świata" dla ratowania bogatych i wspaniałych zasobów zabytkowych na tych kontynentach - nie jest łatwy, pomimo wysiłków ze strony organizacji, licznych misji, ekspertyz i apeli. Główna trudność polega na wciąż jeszcze zbyt szczupłej kadrze specjalistów w tych krajach. Nieraz ich liczba jest niewystarczająca dla utworzenia krajowego komitetu ICOMOS, chociaż od lat istnieją takie projekty dotyczące np. Algieru, Senegalu czy Mozambiku. W tym wypadku nie należy jednak zapominać, że ICOMOS, zgodnie ze swym statutem, jest Radą a nie stowarzyszeniem. Rada ma za zadanie skupiać w swych szeregach specjalistów najwyższej rangi, którzy potrafią udzielać konsultacji i porad oraz przyczyniają się do podniesienia kwalifikacji zawodowych.

Wyspecjalizowane Komitety Międzynarodowe ICOMOS zwiększyły swój zakres działania. Liczba ich powiększyła się o pięć nowych, lecz większość z nich zajmuje się problemami "peryferyjnymi", o wąskim zakresie specjalizacji. Dotkliwie odczuwa się brak komitetów zajmujących się dokumentacją (obecnie w stanie reorganizacji) lub użytkowaniem, o którym była mowa na samym początku istnienia Rady.

Zarówno Komitety Narodowe, jak i Międzynarodowe zostały mocniej związane z centralą ICOMOS przez wytyczne uchwalane i stopniowo uzupełniane przez Biuro oraz poprzez ujednoliconą formę sprawozdań rocz-

nych wpływających od komitetów. Na ich podstawie wydawnictwo ICOMOS "Nouvelles", obecnie "Information", informuje członków ICOMOS na całym świecie o swej działalności na terenie poszczególnych krajów.

Wśród innych osiągnięć omawianego okresu, należy wymienić - ustalone w drodze wieloletniej praktyki - formy współpracy z UNESCO oraz kontrakty i misje ekspertów, podejmowane bądź na apel UNESCO, bądź też na prośbę rządów poszczególnych krajów (np. krajów afrykańskich).

Trzeba także pamiętać, że od Zgromadzenia Generalnego w Rzymie w 1981 r. w organizacji zaszły duże zmiany personalne i zaczęły rodzić się zupełnie nowe tendencje i czynniki, będące zapewne wynikiem zmian w ekipie kierującej pracami Rady. Odeszli stopniowo ze składu władz jej założyciele z 1965 r., którzy mieli przed oczami w pierwszym rzędzie utrwalenie ideologicznych założeń ICOMOS w świadomości członków organizacji i w świadomości społeczeństw. Po pierwszym Przewodniczącym ICOMOS prof. Piero Gazzoli, który z ogromną energią, dynamizmem i poświęceniem nakreślił cele i dążenia ICOMOS, jego następcą, prof. Raymond Lemaire, współpracujący z P. Gazzolą jako Sekretarz Generalny, kontynuował kierunek pracy swojego poprzednika. Po wyborach w 1981 r. do władz ICOMOS weszli ludzie młodszy, zarówno wiekiem, jak i stażem. Zmiany te nie wpłynęły jednak w sposób zasadniczy na merytoryczne prace ICOMOS. Dowodem może być między innymi nie naruszenie do dziś stosunek do Karty Weneckiej, jej niezmiennie uznawanie za podstawowy dokument prawny w dziedzinie ochrony zabytków, zachowanie, z niewielkimi zmianami w 1978 r., głównych punktów statutu ICOMOS oraz form organizacyjnych. Nowa ekipa pozostała wierna ideałom, które głosili jej poprzednicy - założyciele Rady; cały jej wysiłek i niewątpliwe osiągnięcia, wszystkie wprowadzone zmiany mają na celu doskonalenie form organizacyjnych oraz środków mających doprowadzić do pełnej realizacji celów statutowych.

ICOMOS nie zmienił więc swoich celów, lecz zakres działania, ponieważ w miarę upływu lat pojęcie "zabytku", określenie "dobro kultury" uległo rozszerzeniu, obejmując wciąż nowe dziedziny: zespół, krajobraz, zabytki przemysłowe, zabytki XX w. Nasuwa się nawet obawa, czy przekraczając dawniej stawiane granice chronologiczne i wartości artystycznej, pojęcie "dobra kultury" nie zostanie zagubione, czy nie zagubi się rozsądna miara, co właściwie powinno być chronione?

W miarę, jak człowiek opanowuje coraz nowe przestrzenie, coraz mocniej ingeruje w strukturę przestrzenne świata, staje przed nową odpowiedzialnością i nowymi wyborami. Jakie wartości zachować, w jakiej mierze wolno, a nawet trzeba ustąpić przed potrzebami współczesności, które przecież tworzą również nowe zabytki dla przyszłych pokoleń? Tego rodzaju myśli i obawy nurtują członków ICOMOS, przewijają się w ich wypowiedziach, nawet w niektórych rezolucjach. Może wyrazem tych obaw stało się stworzenie Listy Dziedzictwa Światowego, która stanowi znowu próbę wartościowania zabytków, chociaż większość krajowych systemów ochrony zrywa z arbitralnym wartościowaniem i dzieleniem zabytków na wyższe i niższe kategorie.

Dziś wraca natrętnie pytanie, co chronić w pierwszym rzędzie, skoro nie można chronić wszystkiego? Jakie granice należy stawiać przedmianom zachodzącym w środowisku człowieka we współczesnym świecie?

1. ADMINISTRACJA I ZARZĄDZANIE

Zgodnie z art. 8a Statutu organami ICOMOS są:

- Zgromadzenie Generalne,
- Komitet Doradczy,
- Komitet Wykonawczy,
- Komitety Narodowe,
- Komitety Międzynarodowe.

Ich kompetencje zostały określone w pierwszym statucie ICOMOS z 1965 r. Zmiany wprowadził nowy Statut uchwalony na Zgromadzeniu Generalnym w Moskwie w 1978 r. Od tej pory - pomimo różnych sugestii, wypływających głównie z Biura ICOMOS (Biuro Komitetu Wykonawczego) - żaden projekt zmian nie został akceptowany przez Komitet Wykonawczy. Nie należy zatem spodziewać się, aby tego rodzaju projekt, wymagający długotrwałych uzgodnień z Komitetami Narodowymi, wpłynął do Komitetu Wykonawczego przed VIII Zgromadzeniem Generalnym ICOMOS w 1987 r. w Waszyngtonie.

Niemniej dwudziestoletnia praktyka działania z jednej strony, a z drugiej pozornie niewielkie poprawki wprowadzone do statutu w 1978 r. (np. rozszerzenie składu Biura Komitetu Wykonawczego), spowodowały pewne zmiany form zarządzania, o których warto wspomnieć dla pełnej charakterystyki organów ICOMOS w latach 1979-1985.

Najwyższym organem, jedynym uprawnionym do wprowadzania zmian statutowych, wyboru władz, zatwierdzania sprawozdań z działalności innych organów oraz nadzoru nad ich działalnością - jest Zgromadzenie Generalne. W Zgromadzeniu Generalnym biorą udział wszyscy członkowie ICOMOS, lecz prawo głosu ma tylko 18 członków zgłoszonych przez Komitety Narodowe. Ten pozornie demokratyczny przepis wprowadzony w życie po uchwaleniu nowego Statutu w 1978 r. (w poprzednim Statucie każdy Komitet miał tylko jeden głos), daje w rzeczywistości pewną przewagę Komitetom Narodowym o dużej liczbie członków, które mogą bez trudu wysłać na Zgromadzenie 18 swoich członków uprawnionych do głosowania (członkowie mogą głosować za pięciu innymi uprawnionymi). Choć wydaje się to sprawą łatwą do osiągnięcia dla każdego Komitetu, w rzeczywistości jednak poprzedni przepis dawał więcej szans komitetom słabszym, np. z krajów "Trzeciego Świata".

W omawianym okresie odbyły się dwa Zgromadzenia Generalne: VI Zgromadzenie Generalne w Rzymie w 1981 r. i VII Zgromadzenie Generalne w Rostocku i Dreźnie w 1984 r.

VI Zgromadzenie Generalne w Rzymie w 1981 r.

VI Zgromadzenie Generalne ICOMOS obradowało w Rzymie w dniach 21-31 maja 1981 r. Wagę tego Zgromadzenia podkreśla fakt wyboru nowych władz ICOMOS, w których dwa kluczowe stanowiska: Przewodniczącego i Sekretarza Generalnego (M. Parent - Francja i A. Daoulatti - Tunezja) pozostają do dnia dzisiejszego, przez dwie kolejne kadencje, w tych samych rękach. Podobnie wybrany w 1981 r. na Przewodniczącą Komitetu Doradczego S. Tchudi Madsen (Norwegia) jest nim do chwili obecnej. W Biurze Komitetu Wykonawczego, na 9 członków tylko 2 pozostało z dawnej ekipy. W Komitecie Wykonawczym - na 12 wybranych członków połowę stanowią ludzie nowi.

Biuro ICOMOS, którego uprawnienia wzrosły od 1978 r. jest zdominowane przez kulturę i język francuski. Wyraźnie zarysowuje się w nim postać Przewodniczącego, którego długoletnie doświadczenie w dziedzinie ochrony zabytków i niedawno piastowane stanowisko Prezesa Międzynarodowego Komitetu Dziedzictwa Światowego, predysponują do odegrania ważnej roli w historii Rady. Równocześnie te same cechy jego charakteru i kariery zdają się skłaniać go do pewnego oderwania od dotychczasowych kierunków pracy i budowania własnego programu.

Dla lepszego zdania sobie sprawy z sytuacji Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków w latach osiemdziesiątych, należy przypomnieć, że rok 1981 zamykał pewien etap jej działalności, bowiem odeszli ludzie, którzy ją stworzyli. W 1979 r. zmarł pierwszy Przewodniczący i założyciel Piero Gazzoli, przestali działać ludzie, którzy na dzieje ICOMOS wywarli szczególne piętno: długoletni Przewodniczący Raymond Lemaire (Belgia), Jean Sonnier i J.M. Trouvelot (Francja), Gabriel Alomar Esteve (Hiszpania), Gulielmo de Angrilli d'Ossat (Włochy), Alfred Schmid (Szwajcaria), Masaru Sekino (Japonia), Stanisław Lorentz i Jan Zachwatowicz (Polska) i inni.

Przy wyborach do Komitetu Wykonawczego zwraca się uwagę przede wszystkim na kwalifikacje zawodowe kandydatów, ale równocześnie zasadą jest zachowanie właściwego "rozrzu" stanowisk z punktu widzenia geograficznego. Pod tym względem wybory w 1981 r. nie stanowiły postępu: 9 osób wybranych do Komitetu Wykonawczego stanowią przedstawiciele Europy, a tylko 3 osoby pochodzą z innych kontynentów (Australia, Meksyk, Japonia). W poprzednich latach stosunek był 4 do 6. Zasady wyborcze obowiązujące na Zgromadzeniach Generalnych przedstawia Załącznik nr 1.

VI Zgromadzenie Generalne wybrało na przewodniczącego obrad Roberto Di Stefano, prezesa Włoskiego Komitetu Narodowego ICOMOS. Sprawozdanie z ubiegłych trzech lat działalności złożył odchodzący Przewodniczący prof. Raymond Lemaire (1975-1981). Podkreślił on w swym przemówieniu idee, którym służyć ma ICOMOS; "Celem głównym ICOMOS-u jest działalność naukowo-badawcza; powinna ona być skierowana na badanie przyczyn, metod i możliwości w dziedzinie konserwacji dziedzictwa monumentalnego, na popieranie i koordynowanie badań w tym zakresie". W całym jego przemówieniu przewija się myśl, która przyswiecała twórcom Międzynarodowej Rady ICOMOS, dla których jednym z podstawowych celów było pogłębienie doktryny konserwatorskiej. W tym samym duchu było wygłoszone przez prof. R. Lemaire przemówienie stanowiące wstęp do wręczenia, po raz pierwszy, medali i Nagrody im. Piero Gazzoli. Wspominając założyciela ICOMOS i jego Przewodniczącego z lat 1965-1976, prof. R. Lemaire zacytował jego znamienne słowa wypowiedziane na krótko przed śmiercią: "Najważniejszą sprawą jest rozwiązanie problemu wzajemnego stosunku - człowiek - zabytek - w duchu przystosowania mentalności społecznej do dziedzictwa zabytkowego, a nie odwrotnie, jak to, niestety, często ma miejsce w naszych czasach ...".

Medal im. Piero Gazzoli wręczono wdowie, Elenie Gazzoli-Schiavi. Pierwsza w dziejach ICOMOS Nagroda im. Piero Gazzoli została przyznana Jean-Marie Trouvelot (Francja), współtwórcy Międzynarodowej Rady ICOMOS i założycielowi Francuskiej Sekcji ICOMOS, znanemu na terenie Francji konserwatorowi zabytków.

Kolejne sprawozdania z działalności w latach 1978-1981 składali: Sekretarz Generalny, E. Connally (USA) i Delegat ds. Finansów Jean

Sonnier (Francja). Oba sprawozdania przyjęto jednogłośnie.

Zgodnie z regulaminem, Zgromadzenie Generalne powołało trzy Komitety:

1. Komitet ds. programu i budżetu,
2. Komitet ds. kandydatur,
3. Komitet ds. weryfikacji uprawnionych do głosowania.

Ad. 1. Komitet ds. programu i budżetu przedstawił następujące założenia programowe na lata następne:

- koordynacja prac administracyjnych i pracy Sekretariatu (uzupełnienie personelu),
- rozwój Centrum Dokumentacji i włączenie go do sieci informacyjnej dokumentacji międzynarodowej,
- usprawnienie działalności Komitetów Narodowych i Międzynarodowych,
- kontrakty UNESCO-ICOMOS.

Na podstawie tych założeń opracowano przyszły budżet ICOMOS, opierając go w znacznej mierze na bezpośredniej i pośredniej pomocy finansowej Komitetów Narodowych oraz na kontraktach i usługach oddawanych UNESCO.

Ad. 2. Komitet ds. kandydatur przypomniał ogólne zasady stosowane przy wyborach i zwrócił uwagę, że art. 10 p. a regulaminu nie powinien być interpretowany zawężająco, tzn. że warunek, iż kandydat na członka Komitetu Wykonawczego powinien być "zawodowo aktywny" należy uznać za spełniony, jeżeli kandydat jest nadal czynny w ochronie zabytków albo gdy regularnie współpracuje z ICOMOS lub z jego krajową ekspozyturą - Komitetem Narodowym.

Ad. 3. Komitet ds. weryfikacji uprawnionych do głosowania stwierdził, że 487 członków jest obecnych lub uprawnionych do złożenia głosu. W głosowaniu wybrano nowe władze w następującym składzie:

Przewodniczący:	Michel Parent (Francja)
Wiceprzewodniczący:	Jorge O. Gazaneo (Argentyna)
	Roberto Di Stefano (Włochy)
	Jonas Glemza (ISRR)
	Ann Smith (USA)
	B.K. Thapar (Indie)
Sekretarz Generalny:	Abdelaziz Daoulatti (Tunezja)
Delegat ds. Finansów:	J. Dalibard (Kanada)
Członkowie Komitetu Wykonawczego:	M. Bourke (Australia)
	P. Breitling (Austria)
	H. Cleere (Wielka Brytania)
	L. Deiters (NRD)
	M. Kairamo (Finlandia)
	B. Kobayashi (Japonia)
	J.L. Medellin (Meksyk)
	M. Mintchev (Bułgaria)
	K. Pawłowski (Polska)
	A. Roman (Węgry)
	S. Tschudi-Madsen (Norwegia)
	B. Weicherding (Luksemburg)

Zgromadzenie Generalne obradowało w dniach 25 i 29 maja. W dniach 26-28 maja obradowało Kolokwium Naukowe pod ogólnym hasłem: "NIE MA PRZYSZŁOŚCI BEZ PRZESZŁOŚCI". Uczestnicy kolokwium zostali podzieleni na cztery grupy robocze obradujące w różnych miejscach nad następującymi tematami:

- w Bari - nad doktryną
- we Florencji - nad materiałami budowlanymi,
- w Weronie - nad strukturą
- w Rzymie - nad przygotowaniem kadr zawodowych.

Wszystkie cztery grupy zakończyły obrady rezolucjami i zaleceniami (teksty nr nr 13-16), które zostały przyjęte i zatwierdzone przez Zgromadzenie Generalne w ostatnim dniu obrad.

Na zakończenie Zgromadzenie Generalne nadało członkostwo honorowe zasłużonym działaczom na polu ochrony zabytków: prof. Guliemo de Angelis d'Ossat (Włochy), prof. Władimirowi Ivanovowi (ZSRR), Jean Sonnier (Francja) i Ernestowi Connally (USA).

Postanowiono, że następne Zgromadzenia Generalne odbędą się: w 1984 r. w NRD (Rostock) i w 1987 r. w Stanach Zjednoczonych (Waszyngton).

VII Zgromadzenie Generalne ICOMOS w 1984 r.

VII Zgromadzenie Generalne ICOMOS obradowało w dniach 12-18 maja w Rostocku i Dreźnie (NRD). Przewodniczącym Zgromadzenia, zgodnie z tradycją, został wybrany Przewodniczący Komitetu Narodowego kraju gospodarzy, prof. Ludwig Deiters.

VII Zgromadzenie Generalne nie było tak rewolucyjne w wypadku wyborów władz, jak poprzednie. Zmiany w Biurze Komitetu Wykonawczego były minimalne: odszedł tylko Delegat ds. Finansów J. Dalibard, którego współpraca z Przewodniczącym ICOMOS nie układała się najlepiej, a na jego miejsce wszedł dotychczasowy Wiceprzewodniczący J.O. Gazaneo (Argentyna).

Charakterystyczną cechą tego Zgromadzenia był udział dużej liczby przedstawicieli organizacji międzynarodowych związanych współpracą z Międzynarodową Radą Ochrony Zabytków. Byli to oprócz UNESCO i ICCM przedstawiciele ALECSO, ICCROM i OMMSA. Obecnych było ok. 500 osób z 45 krajów z 5 kontynentów.

Przemówienia nawiązywały do tematu Kolokwium Naukowego, które zgodnie z praktyką stosowaną w ICOMOS, towarzyszyło obradom VII Zgromadzenia Generalnego. Tematem kolokwium było: "Zabytki i zespoły historyczne - ich udział w określeniu tożsamości kulturalnej" ("Monuments et Sites - leur contribution à la définition de l'identité culturelle"). Obrady dotyczyły trzech podstawowych tematów:

- 1) środowisko miejskie i wiejskie,
- 2) życie współczesne,
- 3) działalność konserwatorska.

W tych aspektach, zaprezentowanych referatami wprowadzającymi, rozważana była ochrona zabytków, jej wymagania, cele i możliwości. Obrady kolokwium zakończono deklaracją przyjętą następnie przez VII Zgromadzenie Generalne.

VII Zgromadzenie Generalne przyznało (po raz drugi w historii ICOMOS) medal i Nagrodę im. Piero Gazzoli. Tym razem przyznano ją prof. Stanisławowi Lorentzowi (Polska), podkreślając jego zasługi na polu ochrony zabytków, a w szczególności przy powoływaniu do życia Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS. Nagroda im. Piero Gazzoli jest obecnie najwyższym odznaczeniem międzynarodowym w dziedzinie ochrony zabytków.

Następnie przemówienie wygłosił Przewodniczący ICOMOS M. Parent. Mówił o głównych kierunkach działalności ICOMOS od VI Zgromadzenia Generalnego w Rzymie do chwili obecnej. Swoje przemówienie zakończył następującym stwierdzeniem: "Nasze zamierzenia i ambicje są ogromne ale i nasza skromność jest równie wielka, gdyż zarówno z punktu widzenia naszej doktryny, jak i z punktu widzenia oceny naszej działalności ze strony innych organizacji międzynarodowych, a także z punktu widzenia polityki kontraktów i usług ICOMOS-u, wciąż jeszcze jesteśmy na początku drogi i wiele nam pozostało do zrobienia. Mamy jednak świadomość tego, że idziemy we właściwym kierunku".

Sekretarz Generalny, A. Daoulatti przedstawił bilans działalności w latach 1981-1984, podkreślając, że to, co zostało dokonane ma przede wszystkim znaczenie dla działań w przyszłości, zawartych w programie na lata 1984-1987. Akcent w jego przemówieniu został położony na działalność ICOMOS w Afryce i Azji, na rozwój Centrum Dokumentacji, kontraktów i usług świadczonych przez ICOMOS, głównie na zlecenie UNESCO, na współdziałanie przy realizacji ds. Dziedzictwa Światowego. Na ostatnim miejscu w cytowanych akcjach znalazła się "doktryna", może i nie przypadkowo, wydaje się bowiem, że sprawa doktryny mniej interesuje kraje rozwijające się niż kraje uprzemysłowione. Nie była ona też głównym przedmiotem zainteresowania ICOMOS w latach osiemdziesiątych.

Następny raport złożył Delegat ds. Finansów J. Dalibard. Podkreślił on, że budżet ICOMOS w latach 1981-1984 wzrósł o 56%, ale wciąż jeszcze wpływy nie mogą pokryć wydatków związanych ze wzrostem ilości zadań spełnianych przez ICOMOS. Zaapelował do Komitetów Narodowych o "pomoc pośrednią" w postaci organizacji kolokwium naukowych, finansowanie działalności Komitetów Międzynarodowych, itp.

W głosowaniu oddano 473 ważnych głosów. Wybrane zostały następujące osoby:

Przewodniczący:	Michel Parent (Francja)
Wiceprzewodniczący:	Roberto Di Stefano (Włochy)
	J. Glemza (ZSRR)
	A. Silva Telles (Brazylia)
	Ann Webster Smith (USA)
	M. Bourke (Australia)
Sekretarz Generalny:	Abdelaziz Daoulatti (Tunezja)
Delegat ds. Finansów:	J.O. Gazaneo (Argentyna)
Członkowie Komitetu Wykonawczego:	D. Chihara (Japonia)
	L. Deiters (NRD)
	J. Sengupta (Indie)
	S. Tchudi-Madsen (Norwegia)
	F. Leblanc (Kanada)
	W. Bacher (Austria)
	L. Barthelemy (Belgia)
	A. Roman (Węgry)

K. Pawłowski (Polska)
H. Cleere (Wielka Brytania)
B. Hoberg (Szwecja)
B. Weicherding (Luksemburg)

W Komitecie Wykonawczym, tak jak w poprzednich wyborach, tylko trzy stanowiska objęli przedstawiciele krajów pozaeuropejskich (z Japonii, Indii i Kanady). Natomiast w składzie personalnym Biura nastąpiły pod tym względem zmiany na korzyść krajów z poza Europy: na 8 stanowisk w Biurze tylko 3 zajmują przedstawiciele Europy, 5 - specjaliści z krajów pozaeuropejskich (Argentyna, Australia, Brazylia, Tunezja i USA).

Wyrażanie reprezentacji krajów różnych rejonów świata nastąpiło dopiero przy dokooptowaniu 5 członków Komitetu Wykonawczego - w obu wypadkach, tzn. w 1981 i 1984 r., wyraźnie na korzyść krajów "trzeciego świata".

Wybrany ponownie Przewodniczący Michel Parent podziękował L. Deitersowi za zorganizowanie VII Zgromadzenia Generalnego w NRD, a następnie podsumował wrażenia z obrad Kolokwium Naukowego i wyraził zadowolenie z ogłoszenia "Deklaracji", która stanowi ważny dokument działalności ICOMOS. Na zakończenie powiedział: "Idea, której ICOMOS jest wyrazicielem, rozwija się wciąż i pogłębia w miarę rozwoju praktyki specjalistycznej, rozszerza swój zakres działania - w miarę jak specjaliści, którymi tu wszyscy jesteście, potrafią coraz głębiej przenikać do wnętrza cywilizacji wsłuchując się w odgłosy współczesnego świata, w jego problemy i jego dramaty, ale też w jego zdobycze i jego nadzieje... Takie są właśnie założenia ICOMOS, które nam nakazują prowadzenie badań wymagających stałej postawy krytycznej skierowanej na poszukiwanie prawdy o dziedzictwie kulturalnym ...".

Zgromadzenie Generalne uchwaliło w dniu 17 maja rezolucje. Następnie uczestnicy Zgromadzenia wzięli udział w objeździe naukowym na trasie Erfurt-Weimar-Halle-Dessau. W czasie tego objazdu uchwalono apel do władz krajowych o podjęcie usilnych starań na rzecz ochrony zabytków przed skutkami zanieczyszczeń powietrza. Apel ten miał być przedstawiony odnośnym władzom w krajach uczestników spotkania.

Komitety Doradczy i Wykonawczy ICOMOS

Komitety ICOMOS zbierają się raz do roku, w listopadzie lub grudniu. Niektóre Komitety Międzynarodowe organizują swoje zebrania bezpośrednio przed zebraniem Komitetu Doradczego. Zebrania Komitetu Doradczego i Wykonawczego odbywają się na ogół w Paryżu z wyjątkiem tych zebrań, które są związane bezpośrednio ze Zgromadzeniem Generalnym. Bezpośrednio przed Zgromadzeniem zbiera się Komitet Wykonawczy na ostatnie posiedzenie w swojej kadencji, a bezpośrednio po Zgromadzeniu Generalnym zbiera się nowo wybrany Komitet Wykonawczy. Te dwa zebrania odbywają się z reguły w miejscu, w którym obraduje Zgromadzenie Generalne. Wyjątkiem od tych zasad było np. zebranie Komitetu Doradczego i Wykonawczego w Warszawie w 1980 r., z okazji XV-lecia ICOMOS.

Komitet Doradczy wydaje się najbardziej demokratycznym organem ICOMOS, choć pozornie taką rolę ma pełnić Zgromadzenie Generalne. Pamiętać jednak należy, że w Zgromadzeniu Generalnym każdy Komitet Narodowy ma 18 głosów do swej dyspozycji. W Komitecie Doradczym bio-

ra udział wszyscy przewodniczący Komitetów Narodowych na równych prawach, a przedstawiają oni z reguły opinie wszystkich członków Komitetów Narodowych, przez których są wybierani.

Według słów statutu: "Komitet Doradczy udziela rad i sugestii Zgromadzeniu Generalnemu i Komitetowi Wykonawczemu w sprawach dotyczących kierunku działań oraz priorytetów w programie ICOMOS...". Jest to więc najbardziej merytoryczny organ ICOMOS, od niego bowiem zależy program działalności Rady. Pełni równocześnie ważne funkcje administracyjne. Komitet Doradczy debatuje nad wytycznymi dla Komitetów Narodowych i Międzynarodowych, ocenia ich działalność i w tych sprawach przygotowuje wnioski do zatwierdzenia przez Komitet Wykonawczy i Zgromadzenie Generalne. Przed każdym Zgromadzeniem Generalnym (w roku poprzedzającym Zgromadzenie) Komitet przygotowuje listę kandydatów do władz ICOMOS i ma prawo popierać niektóre kandydatury według swego uznania, co z reguły wpływa na ich wybór.

W skład Komitetu Doradczego wchodzi przewodniczący Komitetów Narodowych i Międzynarodowych. W jego obradach bierze udział z urzędu Przewodniczący ICOMOS. Komitet wybiera na okres 3 lat Przewodniczącego, który może być powtórnie wybranym na następne kadencje zgodnie z zasadami regulaminu i Statutu ICOMOS. Przewodniczącym Komitetu Doradczego w latach 1979-1981 był Roland Palsson (Szwecja). Od roku 1981 do dziś jest nim Stephen Tshudi-Madsen (Norwegia).

Tematy obrad Komitetu Doradczego nie są ograniczone żadnymi przepisami - mogą dotyczyć zarówno zagadnień merytorycznych jak administracyjnych. W praktyce Komitet Doradczy obraduje nad materiałami przygotowanymi przez Biuro, ale każdy z członków Komitetu może wnieść nową sprawę pod obrady Komitetu. Od kilku lat przyjęła się praktyka, że przewodniczący Komitetów Narodowych przedstawiają w czasie tych obrad działalność własnego Komitetu na terenie kraju oraz niektóre węzłowe problemy, z którymi styka się praktyka konserwatorska na ich terenie. Tego typu interwencje przyjmowane są z wielkim zainteresowaniem i wzbogacają obrady Komitetu Doradczego o problematykę merytoryczną ochrony zabytków.

Komitet Doradczy powołuje niekiedy komisje specjalne do rozwiązania lub głębszego zbadania danego problemu. Tak np. w 1979 r. powołano komisję do zbadania działalności Komitetów Międzynarodowych, a w 1980 r. - komisję do sprawy modyfikacji tekstu "Karty Weneckiej". W wyniku przeprowadzonych badań komisja ta doszła do wniosku, że tekst "Karty Weneckiej" powinien pozostać bez zmian, a tylko należy opracować dodatkowe dokumenty dotyczące poszczególnych dziedzin ochrony zabytków, które byłyby komentarzem do "Karty Weneckiej" i jej uzupełnieniem, uwzględniającym potrzeby nowszych czasów. Decyzje komisji ds. "Karty Weneckiej" spowodowały dalsze prace nad dokumentami tego typu, jak "Karta Florencka" dotycząca ogrodów historycznych oraz "Międzynarodowa Karta Miast Historycznych", której ostateczny tekst był przedmiotem obrad w 1986 r. w Toledo.

W 1985 r. Komitet Doradczy powołał komisję w sprawie wysokości składek członkowskich. Komisja opracowała dwa projekty, które zostały przedstawione Komitetowi Wykonawczemu do wyboru i zatwierdzenia.

Komitet Doradczy obraduje nad wieloma sprawami o podstawowym znaczeniu dla życia organizacji, a więc nad działalnością Komitetów Narodowych i Międzynarodowych, nad projektami dokumentów o znaczeniu

doktrynalnym, jak "Międzynarodowa Karta Miast Historycznych", nad sprawą dotacji ze strony UNESCO i innymi źródłami dochodów dla organizacji. Niemniej, gdy się przegląda sprawozdania z działalności Komitetu Doradczego w ciągu ostatnich kilku lat odnosi się wrażenie, że waga podejmowanych decyzji przesunęła się na organ wykonawczy, w szczególności na Biuro. Niewątpliwie władza w ICOMOS została scentralizowana i chociaż było to może koniecznością w określonych warunkach i na danym etapie jej rozwoju, budzi pewne obawy na przyszłość i jest przedmiotem ostrej krytyki ze strony niektórych Komitetów Narodowych.

Komitet Wykonawczy składa się z osób wybranych "ad personam", według ich kwalifikacji naukowych i zawodowych. Jest to więc organ składający się z ekspertów. Istnieje przepis statutowy (art. 10), który stanowi, że "żaden kraj nie może być reprezentowany przez więcej niż jednego członka w Komitecie, oprócz kraju z którego pochodzi Przewodniczący ICOMOS".

Komitet Wykonawczy składa się z 26 członków. Są to: przewodniczący ICOMOS, 5 wiceprzewodniczących, przewodniczący Komitetu Doradczego, sekretarz generalny, delegat ds. finansów (te osoby wchodzi w skład Biura) oraz 12 członków Komitetu Wykonawczego wybranych przez Zgromadzenie Generalne i 5 członków dokooptowanych.

Do kompetencji Komitetu Wykonawczego należą wszystkie sprawy administracyjne w okresie pomiędzy Zgromadzeniami Generalnymi, tylko niektóre z nich - jak np. zmiana przepisów statutowych - wymagają zatwierdzenia przez Zgromadzenie Generalne, inne są przedstawiane na Zgromadzeniu Generalnym do jego akceptacji i z reguły przyjmowane bez dyskusji. Tak więc Komitet Wykonawczy zatwierdza lub odrzuca projekty statutów Komitetów Narodowych i Międzynarodowych, powołuje nowe Komitety Międzynarodowe, ocenia ich działalność, decyduje o formach współpracy ICOMOS z innymi organizacjami międzynarodowymi, decyduje w sprawach kontraktów i świadczenia usług przez ICOMOS, zatwierdza teksty "doktrynalne" opracowane przez Komitet Międzynarodowe lub Komitety Narodowe i przedstawia je do aprobaty Zgromadzenia Generalnego, itp.

Dla przykładu można zacytować kilka ważniejszych decyzji podjętych przez Komitet Wykonawczy w latach osiemdziesiątych.

1) Komitet Wykonawczy podjął ostateczną decyzję dotyczącą stanowiska Dyrektora Sekretariatu ICOMOS, odrzucając sugestie połączenia tego stanowiska ze stanowiskiem Sekretarza Generalnego.

2) W 1981 r. Komitet Wykonawczy zatwierdził opracowane przez Biuro następujące dokumenty wzorcowe:

- nową kartę członka ICOMOS,
- nowy formularz "curriculum vitae" dla członków,
- nowy kwestionariusz dotyczący działalności Komitetów Narodowych i Międzynarodowych, na podstawie którego są one zobowiązane do składania rocznych sprawozdań.

W ten sposób Komitet Wykonawczy usprawnił działalność administracyjną Biura.

3) W 1982 r. Komitet Wykonawczy zdecydował o nowej formie informacji dla członków ICOMOS, publikowanych w biuletynie "Nouvelles de l'ICOMOS". W 1984 r. postanowił dokonać likwidacji dotychczasowego pisma "Monumentum" i zastąpienia go przez "ICOMOS Information".

4) W 1983 r. Komitet Wykonawczy ustanowił dzień 18 kwietnia Międzynarodowym Dniem Zabytków.

5) W 1984 r. Komitet Wykonawczy podjął następujące decyzje dotyczące działalności Komitetów Narodowych i Międzynarodowych:

- Komitety Narodowe powinny powołać podkomitety ds. informatyki i współpracy ze środkami masowego przekazu,
- Komitety Międzynarodowe powinny opracować, każdy we własnym zakresie "Międzynarodowe Karty" (miast, architektury ludowej, zabytków z kamienia, drewna, itp.) na wzór "Karty Florenckiej" dotyczącej ogrodów. Dokumenty te o charakterze doktrynalnym byłyby uzupełnieniem "Karty Weneckiej", której tekst powinien pozostać nienaruszony.

6) W 1985 r. Komitet Wykonawczy zatwierdził projekt podwyższenia składek członkowskich przedstawiony mu przez Komitet Doradczy. Z dwóch wersji wybrał tę, którą uważał za bardziej demokratyczną, ułatwiającą tworzenie nowych Komitetów Narodowych o niewielkiej liczbie członków.

7) W latach 1982-1985 Komitet Wykonawczy zatwierdził "Wytyczne" dla Komitetów Narodowych (Załącznik nr 2) i Międzynarodowych (Załącznik nr 3). Zastosowując przewidziane w nich sankcje, Komitet Wykonawczy w 1985 r. uznał 9 Komitetów Narodowych i 3 Komitety Międzynarodowe za "nieaktywne", postulując ich reorganizację.

8) W 1985 r. Komitet Wykonawczy zatwierdził program COPAM - dotyczący współpracy krajów śródziemnomorskich.

Podane powyżej uchwały Komitetu Wykonawczego są tylko wybranymi dla przykładu. W rzeczywistości było ich znacznie więcej, dotyczących spraw szczegółowych.

Do kompetencji statutowych Komitetu Wykonawczego należy m.in. powoływanie nowych Komitetów Międzynarodowych, zatwierdzanie ich statutów i mianowanie pierwszych Przewodniczących. Spełniając te zadania, Komitet Wykonawczy, w ciągu ostatnich 5 lat, powołał do życia Komitet ds. Nauczania, Komitet ds. Archeologii i Komitet ds. Witraży, zatwierdził ich statuty i programy działalności oraz powołał przewodniczących, natomiast odrzucił propozycję powołania Komitetu ds. Sztuki Nowoczesnej.

Komitet Wykonawczy zatwierdza statuty Komitetów Narodowych i wszystkie sprawozdania z działalności organów ICOMOS.

Uchwały Komitetu Wykonawczego są na ogół przygotowywane przez jego Biuro. Zdarza się jednak, że Komitet Wykonawczy odrzuca sugestie Biura, jak to miało miejsce w wypadku postulowanych zmian statutowych dotyczących kompetencji Sekretarza Generalnego.

Biuro Komitetu Wykonawczego zastępuje Komitet Wykonawczy w okresach między jego zebraniem. W latach 1981-1985 działalność Biura była bardzo intensywna, zebrania odbywały się 3 - 4 razy w roku, najczęściej w siedzibie ICOMOS w Paryżu, a także w nowo otwartym Centrum ICOMOS w Somma Vesuviana w Neapolu, ofiarowanym Radzie przez Rząd Włoski (Klasztor Santa Maria del Pozze de Somma Vesuviana).

Kompetencje Biura są w zasadzie administracyjne, ale w praktyce jego wpływ na działalność merytoryczną organizacji jest bardzo duży, chociaż statutowo sprawy merytoryczne należą do kompetencji Komite-

tów Doradczego i Wykonawczego ICOMOS.

Do obowiązków Biura należy przygotowanie materiałów i wniosków nad którymi obradują Komitety Doradczy i Wykonawczy ICOMOS. W praktyce jednak, szczególnie w ostatnich latach, wiele decyzji zapada już na posiedzeniu Biura, choć wymagają one formalnego zatwierdzenia przez szersze grono - bardziej reprezentatywne dla organizacji.

W ostatnich 5 latach Biuro podjęło wiele ważnych decyzji, które zostały potem potwierdzone przez Komitet Wykonawczy, np.:

- 1) ustanowienie Nagrody im. Piero Gazzoli w 1980 r. (potwierdzone uchwałą Komitetu Wykonawczego w 1981 r.);
- 2) przyznanie medali dla zasłużonych działaczy ICOMOS z okazji XV-lecia Rady w 1980 r.;
- 3) powołanie w Centrum Dokumentacji specjalnego ośrodka diapozytywów i nagrań mechanicznych;
- 4) w sprawach wydawniczych: likwidacja dotychczasowego pisma "Monumentum" i wprowadzenie nowych form informacji członków poprzez wydawnictwo pt. "ICOMOS Information";
- 5) podjęcie uchwały o "regionalizacji" dla usprawnienia pracy Biura. Członkowie Biura mieli objąć szczególną opieką Komitety Narodowe, znajdujące się w poszczególnych regionach, według następującego podziału:

Europa - J. Glemza i Roberto Di Stefano (wiceprzewodniczący)
Ameryka Łacińska - J. Gazaneo (Delegat ds. finansów)
Ameryka Północna - Ann Webster-Smith (wiceprzewodniczący)
Azja - B.K. Thapar (wiceprzewodniczący)
Afryka - Michel Parent (przewodniczący)
Mała Azja - Abdelaziz Daoulatti (Sekretarz Generalny)

Ta nowa próba "rejonizacji" nie powiodła się tak jak i poprzednie, z wyjątkiem może krajów Ameryki Łacińskiej i Afryki, gdzie zwrócono szczególną uwagę na pomoc dla Komitetów Narodowych i na propagowanie idei ICOMOS-u w krajach, w których takie Komitety jeszcze nie powstały.

Na posiedzeniach Biura dyskutowane są teksty deklaracji (rzymska i drezdeńska), projekty międzynarodowej karty miast, chociaż ten zakres czynności merytorycznych należy raczej do Komitetu Doradczego i Wykonawczego. Biuro ustala teksty zaleceń dla Komitetów Narodowych i Międzynarodowych, Komitet Wykonawczy tylko je zatwierdza. Biuro decyduje także o wyborze ekspertów do misji proponowanych przez UNESCO. Jego znaczenie podnosią jeszcze kontrakty zawierane z UNESCO i stała współpraca z Komitetem ds. Dziedzictwa Światowego (zob. rozdział o współpracy z UNESCO).

Na posiedzeniach Biura opiniowane są tzw. "listy informacyjne" ("Listes indicatives"). Biuro dyskutuje nad kryteriami wpisu na Listę Dziedzictwa Światowego, gromadzi dokumentację, itp. Oczywiście jego opinie nie są wiążące dla Komitetu ds. Dziedzictwa Światowego, ale ze względu na wysokie kwalifikacje członków Biura w dziedzinie ochrony zabytków, mają decydujący wpływ na jego uchwały.

Ostatnio istnieje pewna tendencja do zmniejszenia obowiązków Biura w sprawach realizacji Konwencji UNESCO z 1972 r. Stwierdzono bowiem, że zebrania Biura są nadmiernie obciążone tymi sprawami.

Instrumentem pracy dla Biura ICOMOS jest Sekretariat Międzynarodowy w Paryżu, w którym obecnie pracuje 6-osobowy zespół, kierowany przez Dyrektora Sekretariatu. Stanowisko to w latach 1979-1982 zajmował Francois Leblanc (Kanada), obecnie członek Komitetu Wykonawczego. W 1982 r. objęła je Delphine Lapeyre (Francja). Praca Sekretariatu ma ogromne znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania całej organizacji i pod tym względem lata osiemdziesiąte były szczególnie efektywne.

Sekretariat przygotowuje wszystkie materiały i organizuje zebrania ICOMOS, zarówno Biura, jak i komisji oraz Komitetów ICOMOS i Zgromadzenia Generalnego, a także spotkania z tytułu realizacji kontraktów i inne. Zajmuje się korespondencją z 3500 członkami ICOMOS, prowadzi ich kartotekę, rozlicza składki itp. Przygotowuje także do druku materiały zamieszczane w "Nouvelles de l'ICOMOS" oraz bibliografię IAI wspólnie z Centrum Dokumentacji, organizuje niektóre wystawy ICOMOS, itp.

Dyrektorowi Sekretariatu podlega również Centrum Dokumentacji, mieszczące się w siedzibie ICOMOS w Paryżu, o którego działalności będzie mowa w następnym rozdziale książki.

Wielokrotnie stwierdzono na zebraniach ICOMOS, że Sekretariat i Centrum posiadają zbyt szczupły personel dla wypełniania swoich zadań. Niestety, niewielkie środki jakimi dysponuje ICOMOS nie pozwalają na zwiększenie personelu.

Niektóre Komitety Narodowe ICOMOS pomagają Sekretariatowi oddelegowując do pracy w nim swoich pracowników. W ten sposób przez 2 lata Komitet Narodowy USA oddelegował Ann Webster Smith, Komitet Kanadyjski - Francois Leblanc, Komitet Norweski - Luce Hinch. Obecnie w Sekretariacie pracują okresowo stażyści ze Stanów Zjednoczonych, z Belgii i innych krajów. W tym też charakterze pracowała w Sekretariacie autorka niniejszego opracowania w 1978 i 1985 r.

Komitety Narodowe

Komitety Narodowe ICOMOS w liczbie 66 mają 3500 członków reprezentujących 87 krajów świata. Liczba krajów przekracza znacznie liczbę Komitetów, ponieważ istnieją kraje, w których Komitet Narodowy jeszcze nie powstał z powodu zbyt małej liczby członków (wymagana liczba minimalna: 15 członków indywidualnych). W tych krajach powstanie Komitetu Narodowego zdaje się być sprawą niedalekiej przyszłości. Kraje te, przeważnie z "trzeciego świata", posiadają już specjalistów, najczęściej mających wyższe wykształcenie zdobyte na uniwersytetach europejskich, którzy są członkami ICOMOS.

Według statystyki od chwili powstania organizacji ICOMOS, liczba jego Komitetów Narodowych wzrosła czterokrotnie, a liczba członków dziesięciokrotnie. Liczby te nie dają jednak pojęcia o rzeczywistej pracy Komitetów, ich słabościach i osiągnięciach. Tego rodzaju studium porównawcze nie jest przedmiotem tej książki. Autorka sądzi, że w obecnym opracowaniu powinna się znaleźć choćby w zarysie charakterystyka działalności Komitetów Narodowych, z punktu widzenia metod ich działania, celów i najważniejszych osiągnięć.

Na wstępie należy przypomnieć, że Komitety Narodowe ICOMOS są podstawowymi organami organizacji. Komitety te mają za zadanie przekazywanie uchwał i zaleceń ICOMOS szerokim kręgom w społeczeństwach, które reprezentują.

Komitety Narodowe mają pełnić rolę integrującą działalność krajową na polu ochrony zabytków, mają one wzbogacać inne narody własnymi doświadczeniami i czerpać od nich wiedzę oraz doświadczenia. Po tym ogólnym stwierdzeniu należy jednak zauważyć, że Komitety Narodowe od początku swego istnienia, różnią się bardzo między sobą pomimo roli unifikującej, jaką pełni względem nich międzynarodowa centrala organizacji w Paryżu. Te różnice między poszczególnymi Komitetami są zupełnie naturalne, wypływające ze specyfiki warunków, w których działają, a także z różnicami ich struktury i składu personalnego.

Już w czasie Kongresu Konstytucyjnego w Warszawie w 1965 r., zaznaczyła się różnica pomiędzy Komitetami. Część z nich posiadała od początku po 15 członków i miała wyraźnie wytyczone cele oraz świadomość roli, jaką miała odegrać we własnym społeczeństwie i na forum międzynarodowym, a także zaplecze finansowe i organizacyjne. Do takich Komitetów można zaliczyć przykładowo: włoski, RFN, austriacki, belgijski, polski. Inne komitety, jak np. francuski, angielski, szwedzki, reprezentowane na Kongresie przez wybitnych specjalistów, nie miały jeszcze odpowiedniego zaplecza w kraju. Reprezentowane przez nich Komitety Narodowe były w stadium organizowania swoich działań, powoływania członków. Jeszcze inne, wśród nich tak potężny dziś Komitet Amerykański, szukały dopiero nowych dróg i możliwości działania we własnym kraju. Inne - dziś bardzo szeroko rozwijające swą działalność, jak np. Komitet NRD, nie istniały w momencie powstania ICOMOS.

Rola Polskiego Komitetu Narodowego, przez sam fakt, że Kongres Konstytucyjny i I Zgromadzenie Generalne ICOMOS, odbywały się w Polsce, była ogromna, a aktywność 15-osobowego Komitetu w tym okresie bardzo duża i w pewnym sensie ułatwiona.

Struktura wewnętrzna Komitetów Narodowych, z początku dość jednolita (Komitety 15-osobowe) z biegiem lat uległa dużemu zróżnicowaniu. Jedne z nich pozostały w składzie 15-osobowym (np. Komitet ZSRR), inne bardzo rozrosły się liczbowo, przyjmując do swego grona, oprócz członków indywidualnych wielką liczbę członków instytucjonalnych (ok. 150 stowarzyszeń i instytucji). Tę formę organizacyjną przyjął np. Komitet Francuski. Zyskał on w ten sposób znaczną pomoc finansową od członków instytucjonalnych, płacących wysokie składki i subwencje na rzecz Komitetu, ale utracił w znacznej mierze charakter "rady ekspertów", który posiadają, zgodnie z założeniami statutowymi, Komitety o ograniczonej liczbie członków. Inne jeszcze Komitety - wśród nich Komitet Polski - wybrały drogę pośrednią, powiększając skład osobowy i przyjmując jednego lub kilku członków instytucjonalnych. Liczba członków indywidualnych w tych Komitetach waha się od 20 do 50. Międzynarodowa centrala ICOMOS, na rzecz której duże Komitety (powyżej 50 osób) wpłacają tylko 80% składek, zachowując 20% na swoją działalność, wywiera pewien nacisk na Komitety Narodowe, aby zwiększały liczbę członków, tak ze względów ekonomicznych, jak i propagandowych. Nacisk ten jednak nie może być zbyt arbitralny, bowiem zawarta w statucie zasada jest pewna ekskluzywność Komitetu, dopuszczająca do jego składu tylko specjalistów najwyższej klasy. Jeżeli chodzi o propagandowe rozszerzenie wpływów - to największym rozwiązaniem wydaje się tworzenie podkomitetów czy też komisji kierowanych przez członków Komitetu Narodowego, a obejmujących szersze warstwy specjalistów na terenie kraju. To rozwiązanie zostało przyjęte przez wiele Komitetów Narodowych (m.in. przez Komitet Polski).

Różnice pomiędzy poszczególnymi Komitetami zaznaczyły się także w realizacji celów bardziej szczegółowych. Jedne z nich zajmują się głównie rozwojem ochrony zabytków na terenie międzynarodowym, inne działaniem na terenie własnego kraju, współpracą z instytucjami krajowymi, kształtowaniem opinii publicznej, wpływaniem na ustawodawstwo krajowe, itp. Wydaje się, że ta ostatnia postawa jest najbardziej zgodna z celami statutowymi ICOMOS i że należy ją harmonijnie łączyć z działalnością na polu międzynarodowym. Model takiego działania rzyły w większości Komitetów Narodowych. Najsilniejsze spośród nich - Komitety w krajach europejskich (francuski, austriacki, polski, duński, niemiecki, włoski), a także Komitety w Ameryce Południowej i USA - wyraźnie wstąpiły na tę drogę, organizując konferencje krajowe, kursy szkoleniowe, wystawy, starając się o integrację wszystkich służb konserwatorskich na terenie własnych krajów dla osiągnięcia celów stawianych przez ICOMOS: ochrony spuścizny narodowej. Prowadząc taką działalność Komitety Narodowe ICOMOS uzyskiwały w wielu krajach wpływ na ustawodawstwo krajowe i na szkolenie kadr konserwatorskich.

Nawet z pobieżnej analizy wynika różnica tematów jakimi zajmują się poszczególne Komitety Narodowe. Rozległa tematyka ochrony dóbr kultury pozwala im na sugerowanie na forum międzynarodowym tych tematów, które w sposób szczególny nurtują ich własne środowisko krajowe. Zauważyć to można śledząc tematy spotkań, kolokwiów i sympozjów międzynarodowych, organizowanych przez poszczególne Komitety Narodowe. Ogółem w ciągu ostatnich 5 lat ICOMOS zorganizował 83 tego typu spotkania, w tym najwięcej ich zorganizowały Komitety Narodowe.

Od końca lat siedemdziesiątych do 1984 r. Francuski Komitet Narodowy zajmował się przede wszystkim sprawą "reutilizacji" zabytków, czyli nowych funkcji w budynkach zabytkowych. Komitet Szwedzki lansował sprawę konserwacji ogrodów, Szwajcarski i Kanadyjski - konserwacji drewna i budownictwa drewnianego. Na tej podstawie kształtuje się też współpraca Komitetów Narodowych z wyspecjalizowanymi Międzynarodowymi Komitetami ICOMOS, o czym będzie szerzej mowa w następnym rozdziale.

Ze wspólnoty zainteresowań, a także z innych przesłanek organizacyjnych zrodziła się już we wczesnym okresie istnienia ICOMOS-u idea tzw. rejonizacji. Była ona już niejednokrotnie poruszana w trakcie obrad, jednak nigdy dotąd nie została w pełni zrealizowana, bowiem podział Komitetów Narodowych według regionów geograficznych czy też dość arbitralnie ustanawianych "sfer kultury" nie zdał faktycznie egzaminu. Sama myśl o tego rodzaju podziale wydaje się sprzeczna z założeniami ICOMOS-u, z jego uniwersalizmem, który uznaje w pierwszym rzędzie celowość wymiany myśli i doświadczeń konserwatorskich pomiędzy wszystkimi narodami. Każdy bowiem kraj może przekazać innym bogactwo swojej kultury i swoje doświadczenia na polu ochrony zabytków. Dotychczasowa praktyka wykazała, że kraje rozwinięte i uprzemysłowione mogą zarówno dawać, jak i czerpać wiedzę oraz doświadczenia krajów "trzeciego świata".

Nawet podejmowane w początkach lat osiemdziesiątych próby rejonizacji nie dały pożądaných wyników. Komitet Wykonawczy ICOMOS na wniosek Biura przydzielił Komitety Narodowe pięciu wiceprzewodniczącym ICOMOS, dzieląc je według regionów geograficznych - lecz nie podjęli się oni prowadzenia tych spraw, lub zrobili to w bardzo ograniczonym zakresie. Podobnie tworzenie regionalnych centrów szkole-

nia konserwatorskiego nie daje jak dotąd pożądaných wyników, chyba że ośrodek szkolenia o charakterze regionalnym działa w ścisłym powiązaniu z ICCROM, w którym spotykają się specjaliści z całego świata.

Istnieją natomiast więzy naturalne, które łączą Komitety Narodowe w grupy zainteresowane wspólnym tematem. Nieraz są to Komitety Narodowe krajów z określonego regionu, np. kraje basenu Morza Śródziemnego, kraje nadbałtyckie, kraje Morza Karaibskiego, lecz nie zawsze "region" jest sprawą decydującą. Jednym z objawów tej zgodności zainteresowań są organizowane przez Komitety Narodowe tych krajów wspólne konferencje, sympozja lub seminaria, a ich rezultaty (rekomendacje lub uchwały) są udostępniane wszystkim członkom ICOMOS, choć mają charakter lokalny lub regionalny. Za przykład mogą tu służyć kolejne spotkania w Meksyku, organizowane przez Komitety Narodowe ICOMOS z krajów Ameryki Łacińskiej: spotkania w Gwatemali w październiku 1978 r. i w latach następnych, m.in. w Buenos Aires w 1983 r. Do tego typu spotkań należał również sympozja interamerykańskie w Vera Cruz na temat konserwacji dziedzictwa monumentalnego. Jedno z nich w 1984 r. zakończyło się wydaniem "Deklaracji z Kalapa", która została ogłoszona w dokumentach ICOMOS jako jeden z ważniejszych instrumentów prawnych służących ochronie zabytków na świecie. W 1983 r. Komitet Argentyński zorganizował seminarium regionalne dotyczące archeologii podwodnej wybrzeża atlantyckiego Ameryki Południowej. Komitety Narodowe krajów nadbałtyckich organizowały kilka spotkań w swoim regionie, a w latach 1983-1985 silnie zaznaczyła się działalność krajów islamu organizujących spotkania na temat ochrony sztuki islamskiej.

Pomimo jednak tak licznych przykładów, gdzie region odgrywa rolę jednoczącą Komitety Narodowe wokół wspólnego tematu, wszelkie narzucanie "rejonizacji" wydaje się niecelowe, a nawet może być szkodliwe. Niektóre tematy skupiają bowiem wokół siebie kraje daleko od siebie położone, o różnej kulturze i różnym ustroju. Na przykład problemem konserwacji drewna są szczególnie zainteresowane Komitety Narodowe: Szwajcarii, Szwecji, Finlandii, Bułgarii i Kanady. Wydaje się, że podobnie jak w każdym Komitecie Narodowym współpracują ze sobą różni specjaliści wzbogacając swoją wiedzę dzięki jej różnorodności, tak i Komitety Narodowe powinny współpracować ze sobą na zasadzie swobodnego wyboru i wspólnych zainteresowań, bez żadnych ograniczeń terytorialnych czy innych, wypracowanych w teorii, a nie sprawdzających się w praktyce.

Poprzednie uwagi dotyczyły tego, co dzieli i łączy Komitety Narodowe ICOMOS. Należy jeszcze zwrócić uwagę na działalność międzynarodowej centrali ICOMOS w Paryżu, jej biura i sekretariat, których rola polega m.in. na ujednolicaniu struktur organizacyjnych i metod działania Komitetów Narodowych. Przejawia się to w różnych formach zarządzania, coraz bardziej skutecznych, w miarę upływu lat. Władze ICOMOS przy pomocy Biura i Sekretariatu zunifikowały w latach osiemdziesiątych formę statutów Komitetów Narodowych ICOMOS, opracowując wzór statutu, do którego każdy Komitet jest obowiązany się stosować. Statuty opracowane według tego wzoru (m.in. statut Komitetu polskiego) są zatwierdzane na posiedzeniach Komitetu Wykonawczego ICOMOS. Równocześnie została opracowana wzorcowa ankieta, na którą odpowiadając Komitety Narodowe składają roczne sprawozdania ze swej działalności. Dawniej były one również składane przez Komitety, ale w dowolnej formie.

W 1982 r. Biuro ICOMOS opracowało dla wszystkich Komitetów Narodowych "wytyczne", zatwierdzone przez Komitet Wykonawczy. W 1985 r. po raz pierwszy dokonano - na podstawie analizy i oceny działalności Komitetów Narodowych - podziału na Komitety aktywne i nieaktywne. Ocena działalności Polskiego Komitetu wypadła bardzo dobrze, został on zaliczony do Komitetów "aktywnych". Komitety, które znalazły się w grupie "nieaktywnych" zostały zobowiązane do wznowienia swej działalności w określonym terminie i przedstawienia powodów swojej stagnacji. Centrala ICOMOS powinna ze swej strony nawiązać z nimi kontakt i ewentualnie przyjąć im z pomocą. Ponowne uaktywnienie Komitetu musi być stwierdzone przez Komitet Doradczy i Komitet Wykonawczy ICOMOS.

Do szczególnie aktywnych Komitetów Narodowych, oprócz Komitetu Polskiego, należą w ostatnich latach: Komitet Argentyński rozwijający szeroką akcję na terenie krajów Ameryki Południowej, Komitet USA - oddziaływający na kraje Ameryki Północnej i Środkowej oraz przygotowujący VIII Zgromadzenie Generalne ICOMOS w Waszyngtonie. W Afryce Północnej żywa działalność rozwijał Komitet Tunezyjski, bardzo blisko związany z centralą ICOMOS, ponieważ jego przewodniczący został wybrany w 1981 r. Sekretarzem Generalnym ICOMOS. Komitety krajów Afryki Północnej uległy znacznemu rozbiciu na skutek zbyt małej liczby członków (Angola, Egipt, Etiopia, Ghana, Kenia, Jordania). Komitet Tunezyjski - z pomocą członków Biura ICOMOS - starał się temu zapobiec, organizując wspólne spotkania naukowe wokół interesujących te kraje tematów, m.in. konserwatorskiej ochrony obiektów sztuki, miast i zespółów islamu, posiadających wielką wartość dla kultury światowej.

Komitety Narodowe ICOMOS działające na terenie kontynentu azjatyckiego stanowią zwarte skupiska w rejonie Azji Mniejszej i Południowej. Ogromne przestrzenie tego kontynentu nie są objęte działalnością ICOMOS. W latach 1984-1985 prowadzone były rozmowy z Chinami na temat ewentualnego stworzenia Komitetu ICOMOS w tym kraju. Zamarza dawniej dość ożywiona działalność Komitetów Narodowych Iranu i Iraku, z powodu toczącej się wojny. Natomiast od początku istnienia ICOMOS-u do chwili obecnej bardzo czynny jest Komitet Japoński, który m.in. zorganizował w 1985 r. wielkie uroczystości z okazji Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków (18 kwietnia).

Komitety Narodowe skupiają w swych gronach członków indywidualnych i instytucjonalnych, a w niektórych Komitetach także członków wspierających. Istnieje też nieliczna grupa członków honorowych, którzy zostali obdarzeni tym mianem za wielkie zasługi dla ICOMOS. Członkami honorowymi ICOMOS są dwaj jego pierwsi przewodniczący: Piero Gazzola i Raymond Lemaire. Polska ma dwóch członków honorowych: prof. Jana Zachwatowicza (zm. 1983 r.) i prof. Stanisława Lorentza. Fakt ten jest dość wyjątkowy, ponieważ większość krajów nie posiada wcale lub ma jednego członka honorowego.

Udział w pracach Komitetu Narodowego stwarza automatycznie status członka ICOMOS z wszystkimi jego uprawnieniami, jak: czynne i bierne prawo wyborcze, prawo do legitymacji, prawo do publikacji ICOMOS itp. Nowe legitymacje członkowskie zostały wprowadzone w roku 1984.

Komitety Narodowe świadczą na rzecz centrali ICOMOS w Paryżu wiele usług, do których są one zobowiązane statutowo. Centrala otrzymuje od Komitetów składki, które jednak stanowią tylko niewielką część

jej finansowego wyposażenia; pozostałe środki otrzymuje ona z UNESCO. Niektóre Komitety Narodowe, poprzez Ministerstwa Kultury w swoim kraju, płać subwencje na rzecz Międzynarodowej Rady ICOMOS, m.in. są to Komitety Narodowe Francji, Belgii, Holandii, Kanady i Stanów Zjednoczonych. Inne Komitety Narodowe pomagają Międzynarodowemu Sekretariatowi ICOMOS przez oddanie na czas określony własnego pracownika (USA, Kanada, Norwegia). Jeszcze inne, jak np. Komitet Włoski, oddały na użytek ICOMOS lokale, w których obradują Komitety Międzynarodowe, a czasem Biuro ICOMOS (Somma Vesuviana). Wszystkie Komitety Narodowe współpracują w akcjach prowadzonych przez centralę ICOMOS w Paryżu, w szczególności przy organizowaniu Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków.

Komitety Narodowe zasilają Centrum Dokumentacji ICOMOS w Paryżu przysyłając książki i czasopisma oraz informacje dotyczące konserwacji zabytków w ich krajach.

Informacje o działalności Komitetów Narodowych są podawane w kwartalniku "ICOMOS Information", ale z konieczności w ogromnym skrócie i nie są one wystarczające dla zorientowania się w działalności Komitetów. Dlatego niektóre z nich podjęły trud wysyłania do innych Komitetów Narodowych biuletynów informujących członków ICOMOS o podjętych i realizowanych akcjach krajowych i międzynarodowych. Tego rodzaju biuletyny są dziś redagowane przez Komitety Narodowe: Australii, Belgii, Czechosłowacji, Francji, Hiszpanii, Kanady, Meksyku, Szwajcarii, USA, Wielkiej Brytanii i Włoch, lecz nie docierają one regularnie do wszystkich Komitetów. Polski Komitet Narodowy przyjął w tej sprawie inną formę działania: opracowuje trzyletnie sprawozdanie ze swej działalności jako podsumowanie działania wybranych przez siebie władz. W ten sposób został opracowany raport z działalności w latach 1981-1984, przetłumaczony na język francuski i rozesłany do wszystkich prezesów Komitetów Narodowych (zał. nr 8).

Podsumowując rozdział o Komitetach Narodowych ICOMOS, możemy stwierdzić, że ich działalność ma dwa kierunki: międzynarodowy i krajowy. Na polu międzynarodowym najważniejsza działalność dotyczy organizowania spotkań międzynarodowych, sympozjów i kolokwium. Następny rozdział pokaże, jak się przedstawia ta działalność w latach 1979-1985. Rezultatem spotkań międzynarodowych są uchwały i rekomendacje przysyłane do centrali ICOMOS w Paryżu. Najważniejsze z tych dokumentów zostały przetłumaczone na język polski i zamieszczone w niniejszym opracowaniu. Innym równie ważnym polem działania jest organizowanie międzynarodowego szkolenia specjalistów w dziedzinie konserwacji zabytków. Szczegółowo będzie o tym mowa w rozdziałach poświęconych współpracy z UNESCO oraz działalności Komitetów Międzynarodowych ICOMOS, bowiem kursy i szkolenia są z reguły realizowane w porozumieniu z Komitetami Międzynarodowymi lub z innymi międzynarodowymi organizacjami.

Działalność Komitetów Narodowych na terenie krajowym obejmuje między innymi:

- organizowanie konferencji krajowych;
- inspirowanie różnych krajowych akcji na rzecz ochrony zabytków;
- organizowanie obozów letnich dla młodzieży zainteresowanej ratowaniem zabytków;
- organizowanie konkursów i wystaw, konferencji prasowych;
- współpraca ze środkami masowego przekazu. To ostatnie zadanie uznano za tak ważne, że Komitet Doradczy ICOMOS zalecił Komitetom

Narodowym, aby w swym gronie powołały podkomisję lub powierzyły sprawę specjalnemu rzecznikowi prasowemu.

Istnieją dwa instrumenty gwarantujące skuteczność działania Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków. W obu tych kierunkach działają Komitety Narodowe i mają stale zwróconą uwagę na problemy z nimi związane; są to: legislacja krajowa i dokumentacja zabytków. Wpływ opinii wyrażanych przez Komitety Narodowe ICOMOS na ustawodawstwo krajowe zaznaczył się w dziedzinie ochrony zabytków szczególnie w tych krajach, gdzie przepisy prawne dotyczące tej ochrony nie istniały lub były rozproszone w różnych ustawach i w rezultacie mało skuteczne. Tak działo się we Francji (do czasu ustawy A. Malraux), w USA, w Wielkiej Brytanii. W Polsce, gdzie system prawny ochrony zabytków był opracowany już w 1928 r., a od 1962 r. szczegółowo przy współudziale późniejszych członków i działaczy Polskiego Komitetu ICOMOS, wpływ Komitetu Narodowego na ustawodawstwo krajowe mniej jest widoczny. Każda jednak zmiana obowiązujących ustaw, która bezpośrednio dotyczy ochrony zabytków, jest przedmiotem zainteresowania i dyskusji na forum Komitetu Narodowego.

Komitety Narodowe ICOMOS mają też wpływ na rozwój ośrodków dokumentacji w poszczególnych krajach. Dowodem tego są kolejne spotkania na temat systemów dokumentacji zabytków organizowane przez ICOMOS lub w porozumieniu z tą organizacją.

Wydaje się, że wiele jeszcze zadań stoi przed Komitetami Narodowymi ICOMOS i że w przyszłości znajdą one szerokie pole do działania w nowych i w dawnych formach zmierzających do pełnej realizacji celów zakreślonych przez statut Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS.

Komitety Międzynarodowe

Międzynarodowa Rada Ochrony Zabytków posiada inne ważne instrumenty działania: są nimi wyspecjalizowane Komitety Międzynarodowe. Komitety Międzynarodowe mają za zadanie, zgodnie z artykułem 14 Statutu ICOMOS, prowadzenie badań "w zakresie każdego z nich właściwym poszczególnych problemów zawodowych w ramach ogólnego programu ICOMOS". W szczególności do ich zadań należy:

- zbieranie informacji i konfrontowanie wyników doświadczeń,
- organizowanie kolokwium naukowych i pogłębianie doktryny konserwatorskiej,
- opracowanie uchwał i zaleceń,
- przekazywanie informacji członkom ICOMOS,
- współpraca z organizacjami i instytucjami międzynarodowymi i krajowymi.

Wszystkie te funkcje dotyczą oczywiście zakresu ich specjalności. W ciągu 20 lat działalności można zauważyć, że nie wszystkie zadania, o których była mowa w chwili powoływania Komitetów, są spełniane. Ogólnie stwierdzić można, że działalność Komitetów Międzynarodowych w latach osiemdziesiątych uległa poprawie. Wskazuje na to wzrost liczby kolokwium, których są współautorami, większa liczba wydawnictw szerzących wiedzę w zakresie ich specjalizacji, wciąż jednak zarówno ich struktura, jak i metody działania stanowią problem dla Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków i są przedmiotem narad, a nawet ostrej krytyki ze strony pozostałych organów Rady.

Poprawki wprowadzone do Statutu ICOMOS w 1978 r. dały Komitetom Międzynarodowym większą swobodę działania, ale też rozluźniły ich związki zarówno z Biurem, jak i z Komitetami Narodowymi, które zbyt słabo są informowane o ich pracach i niewątpliwych osiągnięciach na polu specjalistycznych badań naukowych.

Biuro ICOMOS i Międzynarodowy Sekretariat w Paryżu starają się zintegrować działalność Komitetów Międzynarodowych ICOMOS. Już w końcu lat siedemdziesiątych powstał wzór statutu, do którego Komitety Międzynarodowe mają obowiązek dostosować własne regulaminy. Od początku istnienia Komitety Międzynarodowe miały obowiązek składania sprawozdań ze swej działalności, które były ogłaszane w całości lub w skrócie w materiałach przygotowywanych przez Międzynarodowy Sekretariat ICOMOS na każde Zgromadzenie Generalne. Nie wszystkie jednak spełniały te obowiązki. Wobec licznych głosów krytyki ze strony członków ICOMOS, Biuro zleciło opracowanie "Raportu o Komitetach Międzynarodowych" wiceprzewodniczącemu ICOMOS prof. K. Pawłowskiemu. Raport został opracowany i przedstawiony na posiedzeniu Biura w 1978 r. Biuro powołało specjalną Komisję ds. Komitetów Międzynarodowych. Niestety, nie wszystkie uwagi zawarte w raporcie o stanie Komitetów Międzynarodowych zostały uwzględnione przez Komisję i wprowadzone w życie. Komisja działała w początkach lat osiemdziesiątych i w tym czasie opracowała "wytyczne" dla Komitetów Międzynarodowych. Zanim zostanie scharakteryzowana działalność poszczególnych Komitetów, wydaje się celowe przypomnienie niektórych postulatów zawartych w "Raporcie o stanie Komitetów Międzynarodowych", w świetle których widoczne są ich braki i niedociągnięcia.

Według zaleceń I Zgromadzenia Generalnego ICOMOS (1965 r.) Międzynarodowe Komitety miały obejmować, w pierwszym rzędzie, zagadnienia podstawowe, którymi zajmuje się ICOMOS.

W tym celu miały być powołane następujące wyspecjalizowane Komitety Międzynarodowe:

- 1) Komitet ds. konserwacji i restauracji zabytków,
- 2) Komitet ds. nauczania architektów i konserwatorów,
- 3) Komitet ds. doktryny i legislacji,
- 4) Komitet ds. dokumentacji i inwentaryzacji,
- 5) Komitet ds. użytkowania i reanimacji zabytków,
- 6) Komitet ds. zespółów historycznych.

Tylko trzy Komitety zostały powołane faktycznie i to dopiero po kilku latach istnienia ICOMOS, z nich Komitet ds. Nauczania dopiero w roku 1984. Komitety, które powstały dotyczą znacznie węższych specjalności - tematów, które można określić jako "wtórne".

Struktura Międzynarodowych Komitetów w pierwotnej wersji miała się opierać na nielimitowanym wyborze członków. Każdy Komitet Narodowy mógł zgłosić swego reprezentanta do Międzynarodowego Komitetu, zgodnie z jego zainteresowaniami i kompetencjami. Wewnątrz Komitetu miały działać sekcje o węższych specjalizacjach. Taką strukturę przyjął Komitet ds. Kamienia i Komitet ds. Fotogrametrii. Po Zgromadzeniu Generalnym w Moskwie (1978 r.) wobec faktycznych trudności w finansowaniu ich działalności, niektóre Komitety Międzynarodowe przyjęły inną formułę organizacyjną. Ograniczono liczbę członków do 10-15, czasem nawet poniżej 10 osób, wprowadzając drugą kategorię: członków-korespondentów. "Wytyczne" opracowane w 1982 r. potwierdziły tę formułę, tłumacząc ją względami praktycznymi, niewy-

dajnością pracy dużych Komitetów, czemu wydaje się zaprzeczać najbardziej sprawnie działający Komitet ds. Fotogrametrii, liczący dziś ok. 300 członków. Formuła "małych komitetów" wydaje się też mało uzasadniona, jeśli porównać je z analogicznymi komitetami ICOM (Międzynarodowej Rady ds. Muzeów), w których liczba członków waha się od 50 do 400. W chwili obecnej podniesione zostały zarzuty przeciw "wytycznym", które narzucają Komitetom Międzynarodowym ograniczoną liczbę członków. Sprawa ta jest przedmiotem dyskusji w Biurze ICOMOS i w innych organach władzy.

Współpraca Komitetów Międzynarodowych z Komitetami Narodowymi oraz z międzynarodową centralą Rady w Paryżu wciąż jest niewystarczająca. Wprawdzie "wytyczne" z 1982 r. znacznie poprawiły tę sytuację, ale w stosunku do Komitetów Narodowych łączność wciąż pozostaje zbyt mała. Materiały z obrad Komitetów Międzynarodowych oraz sprawozdania z ich działalności są bardziej regularnie nadsyłane do Centrali, która publikuje ich tytuły, a czasem skróty w "ICOMOS Information", natomiast nie są one przedmiotem wymiany z Komitetami Narodowymi, które wciąż cierpią na brak dostatecznych informacji, szczególnie jeśli nie posiadają przedstawiciela w Komitecie Międzynarodowym.

Komitety Międzynarodowe w niewielkim tylko stopniu korzystają z możliwości spotykania się na Zgromadzeniach Generalnych, co stanowiłoby okazję do kontaktu z nimi przedstawicieli Komitetów Narodowych.

Liczba organizowanych przez Komitety Międzynarodowe zebrań i kolokwium naukowych wzrosła po okresie stagnacji w latach siedemdziesiątych. Na skutek braku bezpośredniej łączności z Komitetami Narodowymi, niewykorzystana jest też dostatecznie szansa wspólnego organizowania spotkań, a w szczególności udziału przedstawicieli Komitetów Międzynarodowych w konferencjach i sympozjach krajowych, których tematyka łączy się ze specjalnością danego Komitetu Międzynarodowego i na których przedstawiciel tego Komitetu mógłby odegrać rolę wysoko cenionego eksperta.

Pomimo jednak tych usterek w działalności Komitetu Międzynarodowego ICOMOS są nadal niezmiernie ważnym czynnikiem w życiu tej organizacji. Skupiając w swoim gronie specjalistów rangi międzynarodowej mogą one odegrać w przyszłości rolę decydującą i doskonalić metody swego działania, przyczynić się do integracji międzynarodowych działań na rzecz odnowy zabytków, a w szczególności do pogłębienia zasad i doktryny konserwatorskich.

W chwili obecnej istnieje 14 Komitetów Międzynarodowych, cztery spośród nich są w stanie reorganizacji. Obejmują one następujące dziedziny:

- 1) Archeologia,
- 2) Architektura ludowa,
- 3) Cegła suszona (reorganizowany),
- 4) Drewno,
- 5) Fotogrametria,
- 6) Inwentaryzacja i dokumentacja zabytków (reorganizowany),
- 7) Kamień,
- 8) Miasta historyczne,
- 9) Nauczanie specjalistów ds. konserwacji.,
- 10) Ogrody historyczne,

- 11) Sejsmologia (reorganizowany),
- 12) Sztuka naskalna,
- 13) Turystyka (reorganizowany),
- 14) Witraże.

Integracyjna rola centrali ICOMOS w Paryżu polegała między innymi na stworzeniu jednolitego wzoru statutu i sprawozdań z działalności tych Komitetów oraz na wydaniu "wytycznych", o których była już mowa. Komitety zostały zobowiązane do uporządkowania swoich spraw wewnętrzno-organizacyjnych i dostosowania własnych statutów do przedstawionego im wzoru najpóźniej do 1987 r.

Niewątpliwym osiągnięciem lat osiemdziesiątych w tym zakresie jest stworzenie dla większości Komitetów Międzynarodowych realnej podstawy działania w postaci "sponsora" zapewniającego im siedzibę i środki do działania. Obecnie warunkiem zatwierdzenia Komitetu Międzynarodowego przez Komitet Wykonawczy ICOMOS jest znalezienie takiego "sponsora", którym może być Komitet Narodowy lub instytucja krajowa, względnie międzynarodowa. Zaciąga ona zobowiązanie względem ICOMOS, że udzieli Komitetowi Międzynarodowemu pomocy w postaci sekretariatu i siedziby oraz środków umożliwiających zwoływanie posiedzeń. Praktyka wykazuje, czy ten rodzaj "patronatu" nad poszczególnymi Komitetami będzie dla nich korzystny i czy pomoże im w rozwijaniu swobodnej działalności międzynarodowej.

Od wielu lat patronują w ten sposób Komitety Narodowe: węgierski - Komitetowi ds. Miast Historycznych, belgijski - Komitetowi ds. Ogrodów, włoski - Komitetowi ds. Sztuki Naskalnej, bułgarski - Komitetowi ds. Architektury Ludowej. Ostatnio patronat nad Komitetem ds. Nauczania Zawodowego objął Polski Komitet Narodowy ICOMOS.

Komitety Międzynarodowe wypracowały różne formy pracy. W ramach ogólnych celów stawianych im przez statut ICOMOS, stawiają one sobie doraźne cele częściowe, które w ubiegłym pięcioleciu skupiały się wokół następujących zagadnień:

- 1) Inwentaryzowanie zasobów w dziedzinie będącej przedmiotem zainteresowania danego Komitetu;
- 2) Opracowywanie międzynarodowych kart zabytków w sobie właściwym zakresie;
- 3) Publikowanie materiałów i dokumentacji z obrad Komitetu oraz kolokwium naukowych, których był współorganizatorem.

To ostatnie zadanie łączy się z organizacją kolokwium międzynarodowych o charakterze naukowo-badawczym, przeważnie w porozumieniu z Komitetem Narodowym ICOMOS w kraju, w którym kolokwium zostało zorganizowane. W latach 1979-1985 Komitety Międzynarodowe zorganizowały lub współdziałały przy organizacji 26 kolokwium naukowych (lub współdziałale), a 58 zostało zorganizowanych przez Komitety Narodowe.

Przechodząc do opisu działalności poszczególnych Komitetów Międzynarodowych, autorka zastrzega się, że w tym opracowaniu będą tylko sygnalizowane niektóre aspekty i wyniki ich działania. Bardziej szczegółowa analiza ich działalności, w oparciu o dokumenty gromadzone w Centrum Dokumentacji w Paryżu, przerastała zakres tego opracowania.

Międzynarodowy Komitet ds. Archeologii

Powstał w 1984 r. z inicjatywy Komitetów Narodowych krajów skandynawskich. Komitet, którego statut został zatwierdzony przez Komitet Wykonawczy ICOMOS w tymże roku, znalazł patrona w Komitecie Narodowym Szwecji. Tam też - w Sztokholmie - znajduje się jego siedziba. Pierwsze zebranie w 1985 r. odbyło się w Danii. Komitet zebrał i ogłosił drukiem międzynarodowe teksty prawne dotyczące ochrony wykopalisk, między innymi Rekomendację UNESCO z 1956 r. Przewodniczącym Komitetu został wybrany Henry F. Cleere (W. Brytania).

Komitet ds. Architektury Ludowej

Powstał w 1975 r. Jego siedzibą jest Płowdiv w Bułgarii. Przewodniczącą Komitetu od chwili jego powstania jest Rachelle Angelova (Bułgaria). Komitet zapoczątkował gromadzenie zbiorów książek i dokumentów dotyczących zabytków architektury ludowej na świecie oraz rozesłał ankietę do Komitetów Narodowych na temat stanu konserwacji zasobów tej architektury w ich krajach. Na podstawie nadesłanych odpowiedzi Komitet wydał w formie biuletynu "Raport o stanie ochrony i rewaloryzacji zabytków architektury ludowej" (załącznik nr 4).

Komitet składa się z 13 członków Zarządu i 14 członków-korespondentów. Jego skład i niektóre formy pracy były przedmiotem krytyki Komitetu Doradczego ICOMOS w roku 1985. Zarzucono mu zbyt arbitralny wybór członków i ograniczenie składu Komitetu, które uniemożliwia udział w jego pracach przedstawicielom krajów od dawna zainteresowanym tą tematyką a mających bogate zasoby i długoletnie doświadczenia. Komitet poszukuje nowych form współpracy międzynarodowej m.in. na drodze zbliżenia w Międzynarodowym Komitecie ds. Drewna. Ponieważ znaczna część zabytków budownictwa ludowego jest drewniana, ta współpraca jest zupełnie naturalna i daje dobre wyniki. Oba Komitety organizują wspólne kolokwia międzynarodowe: w 1980 r. zorganizowały je w Kanadzie i w Szwajcarii, a w 1983 r. w Finlandii.

Międzynarodowy Komitet ds. Architektury Ludowej wydaje drukiem biuletyn, który nie dociera jednak do większości Komitetów Narodowych co, zważywszy na ograniczony skład osobowy Komitetu, miałoby wielkie znaczenie.

Polski Komitet Narodowy był reprezentowany w Międzynarodowym Komitecie ds. Architektury Ludowej przez dr Michała Czajnika, a po jego śmierci przez mgr Mariana Korneckiego, który jest członkiem-korespondentem.

Komitet ds. Cegły Suszonej

Istnienie Komitetu było szczególnie ważne dla wielu państw afrykańskich i azjatyckich, jednak po krótkim okresie działalności od wielu już lat nie przejawia żadnej aktywności. Działalność tego Komitetu była ściśle związana z Międzynarodowym Ośrodkiem Konserwacji w Rzymie (ICCROM) i tylko z tej organizacji można spodziewać się jego odrodzenia. Rząd Mali zaproponował, aby w Bamako odbyła się w 1986 r. Konferencja wspólna ICCROM-ICOMOS na temat cegły suszonej.

Komitet ds. Drewna

Komitet działa od pierwszych lat istnienia ICOMOS. Miał swą siedzibę w Szwajcarii, obecnie przeniosł się do Kanady (Ottawa) w związku ze zmianą na stanowisku przewodniczącego. Po długich latach kierowania pracą tego Komitetu przez Ernesta Martin - jednego z założycieli ICOMOS, przewodniczącym został w 1983 r. Weaver (Kanada). Komitet składa się z 8 członków Zarządu reprezentujących następujące kraje: Kanada, Francja, Finlandia, Japonia, Norwegia, Holandia i NRD oraz z licznych członków-korespondentów (28) reprezentujących kraje północne, środkowo-europejskie, USA oraz "trzeci świat" (Tajlandia, Nepal). Polska nie posiada reprezentanta w tym Komitecie. W ostatnich latach były skierowane do nas propozycje nawiązania współpracy.

Komitet zorganizował w latach 1979-1985 kilka międzynarodowych spotkań, niektóre z nich w porozumieniu z Komitetem ds. Architektury Ludowej, a od 18 czerwca do 28 lipca 1984 r. odbył się z jego inicjatywy międzynarodowy kurs seminaryjny na temat technologii konserwacji drewna w Trondheim (Norwegia).

Komitet publikuje biuletyn, który rozsyła do Komitetów Narodowych.

Komitet ds. Fotogrametrii Architektonicznej (CIPA)

Jest to jeden z najsprawniej działających Komitetów Międzynarodowych ICOMOS. Powstał pod koniec lat sześćdziesiątych, dzięki niestrudzonej pracy dziś już nieżyjącego H. Formitti (Austria), który był propagatorem idei zastosowania nowych metod fotogrametrycznych do badań przy zabytkach architektury. Dziś ta metoda ma już szerokie zastosowanie zarówno w dokumentacji zabytków, jak i praktyce konserwacji i odbudowy.

Komitet mimo wielkiej liczby członków (ok. 300) działa sprawnie i nie ma trudności w organizowaniu dorocznych spotkań i wydawaniu drukiem sprawozdań, stanowiących bezcenny materiał dla fotogrametrów na całym świecie. Być może powodem tego sprawnego działania jest fakt oparcia Komitetu z jednej strony o pomoc Instytutu Badań nad Fotogrametrią we Francji, z drugiej - na działaniu w porozumieniu z różnymi innymi instytucjami zainteresowanymi fotogrametrią, jak: instytuty geodezyjne, geograficzne, wyższe uczelnie, itp. Faktem jest, że Komitet organizuje doroczne spotkania, sympozja naukowe, wystawy i kursy szkoleniowe w różnych częściach świata, ostatnio w Ameryce Południowej.

Ze względu na specyfikę propagowanej metody, Komitet zwraca szczególną uwagę na sprawę szkolenia specjalistów w dziedzinie fotogrametrii. Materiały z zebrań, konferencji i kursów są regularnie publikowane i ogólnie dostępne w Centrum Dokumentacji ICOMOS w Paryżu.

W 1980 r. Komitet zorganizował sympozjum w Krakowie w porozumieniu z Wyższą Szkołą Górniczą, a w 1981 r. sympozjum połączone z wielką wystawą w Wiedniu, który był kolebką jego działalności. W 1984 r. Komitet zajął się sprawą stosowania metod fotogrametrycznych do dokumentacji zabytków islamu. W tym samym roku zorganizował kursy szkoleniowe dla Ameryki Łacińskiej w Argentynie.

Prężność swego działania Komitet zawdzięcza w dużej mierze swemu przewodniczącemu Maurice Carbonnel (Francja), który kieruje jego pracą od 20 lat. Polska posiada prawie od początku przedstawiciela Komitetu Narodowego w tym Komitecie w osobie Wojciecha Kołataja, specjalisty od spraw fotogrametrii.

Komitet ds. Inwentarzy i Dokumentacji

Komitet ten był powołany na samym początku działalności ICOMOS i miał za zadanie opracowanie programu działania przyszłego Centrum Dokumentacji ICOMOS i doprowadzenie do jego faktycznego powstania. W latach 1966-1972 Komitet zbierał się regularnie i opracował program Centrum, które powstało w 1974 r. Przez swoją aktywność propagandową przyczynił się w dużej mierze do pozyskania lokalu i odpowiednich środków. Od tej chwili prace Komitetu rozwijały się w dwóch podstawowych kierunkach:

- opracowywania schematu tzw. thesaurusa - podstawowego systemu rejestrowania dokumentacji, w porozumieniu z dwoma już istniejącymi ośrodkami ICOM i ICCROM;
- zajmowania się problemem unifikacji systemów inwentaryzacji na świecie.

Grupa robocza powołana przez Komitet zainicjowała pracę nad unifikacją systemów inwentaryzacji. Na jesieni 1977 r. zebranie ekspertów w tej sprawie odbyło się w Warszawie. W następnych latach inicjatywa Komitetu została jednak przejęta przez inne instytucje (m.in. Grand Inventaire des Monuments de France, Radę Europejską, itp.). Komitet utracił pozycję wiodącą w tym zakresie, a w końcu ubiegłego pięcioletnia jego działalność ustała. Obecnie znajduje się w stadium reorganizacji.

Polska w tym Komitecie była reprezentowana początkowo przez prof. Kazimierza Malinowskiego, jednego z założycieli Polskiego Komitetu Narodowego, a potem przez prof. Wojciecha Kalinowskiego, dyrektora Ośrodka Dokumentacji w Warszawie i długoletniego członka PKN ICOMOS. Przerwa w pracy Komitetu ds. Dokumentacji, jednego z podstawowych Komitetów Międzynarodowych ICOMOS, jest dotkliwą stratą dla organizacji.

Komitet ds. Kamienia

Komitet działa od wczesnych lat istnienia ICOMOS. Zebrania odbywają się regularnie, ale zarówno organizowanie spotkań międzynarodowych, jak i publikacja wyników prowadzonych badań napotyka na duże trudności z powodu braku środków na działalność Komitetu. Od 1979 r. Komitet, który uprzednio działał pod przewodnictwem P. Sneyersa w Belgii, przeniósł swą siedzibę do Francji. Jego przewodniczącym (po śmierci P. Snayers'a) został Marc Mamillan - długoletni współpracownik ICCROM w Rzymie oraz międzynarodowej organizacji RILEM (Międzynarodowe Stowarzyszenie Laboratoriów). Jego siedzibą jest Saint-Remy les Chevreuses we Francji, gdzie znajduje się laboratorium badań nad wytrzymałością materiałów budowlanych.

W Komitecie działają cztery grupy specjalistyczne: biologii, chemii, problemów związanych z reagowaniem na wodę, petrografii i właściwości fizycznych. W Komitecie działa około 15 specjalistów z krajów Europy i Stanów Zjednoczonych. Grupy zbierają się na posiedzeniach roboczych. Zebrania plenarne Komitetu są znacznie rzadsze, lecz zwykle połączone z sympozjami naukowymi i zakończone rezolucjami o charakterze technicznym. W 1985 r. Komitet zorganizował kolokwium naukowe w Lozannie (Szwajcaria) na temat uszkodzeń kamieni. W 1985 r. na Węgrzech Komitet na zakończenie zebrania plenarnego sformułował zalecenia.

Komitet ds. Miast Historycznych (CIVH)

Komitet został powołany w końcu lat sześćdziesiątych, zajmuje się jednym z podstawowych zagadnień ochrony, a - jak dotąd - nie znalazł właściwej drogi do realizacji swoich celów.

Pierwszym przewodniczącym był prof. Jan Zachwatowicz (Polska). Założeniem Komitetu było stworzyć odpowiednią bazę dla rozwoju myśli konserwatorskiej na temat ochrony zespołów zabytkowych miast i ich urbanistyki. Niestety, po kilku latach działania nastąpił rozłam w Komitecie. Został on podzielony na dwa podkomitety, czemu przeciwny był prof. Jan Zachwatowicz, który zrezygnował z kierownictwa pracami Komitetu. Do Komitetu weszli przedstawiciele różnych ugrupowań społecznych i instytucji, burmistrzowie miast belgijskich, którzy dostarczyli podstaw finansowych dla jego istnienia. Stracił on jednak całkowicie charakter rady specjalistów i wkrótce po Kongresie w Amsterdamie organizowanym przez Europa Nostra, w którym brał czynny udział (1975 r.), przestał działać.

Po kilku latach przerwy Węgierski Komitet Narodowy zaproponował utworzenie Komitetu ds. Miast Historycznych w Eger. Komitet ten powstał w 1982 r. pod przewodnictwem A. Romana i z przeważającym udziałem Węgrów w swoim składzie. Początkowo miał on charakter lokalny, związany z miejscem corocznie organizowanych przez Komitet Węgierski kursów kształcenia konserwatorów w Eger. Dopiero w 1985 r. została mu przyznana ranga międzynarodowa. Komitet Wykonawczy ICOMOS zdecydował, że inne powstające Komitety ds. Miast, jak np. w Hiszpanii, Tunezji, Kanadzie, powinny działać w porozumieniu z Komitetem w Egerze. Ten nowy kierunek popierania Komitetu był prawdopodobnie związany z powierzaniem mu bardzo ważnej sprawy opracowania projektu "Międzynarodowej Karty Miast Historycznych", mającej być uzupełnieniem "Karty Weneckiej" w zakresie urbanistyki. Ponieważ jednak Komitet nie wywiązał się z zadawalająco z tego zadania, sprawą projektu zajęła się centrala ICOMOS, co z kolei wywołało niezadowolenie Komitetu.

Komitet składa się z grupy około 20 osób, przeważnie Węgrów; inne kraje reprezentowane są na zaproszenie Przewodniczącego. Polska - mimo ogólnie uznanych osiągnięć w tej dziedzinie i jej wielkiego udziału w formułowaniu Rekomendacji UNESCO dotyczącej ochrony zespołów zabytkowych (Warszawa - Nairobi, 1976) - została dopuszczona do grona Komitetu tylko w charakterze korespondenta: prof. K. Pawłowski i prof. J. Bogdanowski są członkami-korespondentami tego Komitetu. Nie brali oni udziału w opracowywaniu kolejnych projektów "Karty", a przesyłane przez nich uwagi krytyczne nie zostały wzięte pod uwagę. Z tego powodu w 1986 r. Polska wzięła udział w obradach w Toledo nad nowym projektem "Karty", opracowywanym przez centralę ICOMOS w Paryżu. Projekt "Karty" ma być zatwierdzony przez Zgromadzenie Generalne ICOMOS w 1987 r. Poza pracą nad tekstem "Międzynarodowej Karty Miast Historycznych", Komitet ds. Miast nie wykazał w latach 1982-1985 żadnej specjalnej działalności.

Komitet ds. Nauczania

Jego początki sięgają prawie do pierwszych lat istnienia Międzynarodowej Rady. Powołanie do życia Komitetu, który zająłby się sprawą kształcenia specjalistów w dziedzinie konserwacji, postulowali w latach sześćdziesiątych członkowie Polskiego Komitetu ICOMOS: prof. S. Lorentz i prof. J. Zachwatowicz. Wniosek nie spotkał się ze zrozumieniem i poparciem na forum międzynarodowym, może był przedczes-

ny. Należy pamiętać, że w tych latach Polska znajdowała się w czołowie krajów, w których konserwacja zabytków, a w szczególności jej nauczanie, było już bardzo rozwinięte, nie tylko na poziomie szkół zawodowych lecz i na wyższych uczelniach. W innych krajach, nawet w tych, które przodowały w Międzynarodowej Radzie ICOMOS sprawa kształcenia konserwatorów była jeszcze bardzo rzadko praktykowana. We Francji np. nie istniała uczelnia wyższa wykładająca ten przedmiot. Były tylko kursy w Pałacu Trocadero w Paryżu oraz praktyczne kształcenie kadry rzemieślniczej w niektórych zakładach. Projekt stworzenia Komitetu, który zająłby się sprawą kształcenia architektów, urbanistów i innych specjalistów w dziedzinie konserwacji jako prekursorski upadł, lecz wkrótce miał powrócić w dyskusjach, rezolucjach i zaleceniach formułowanych na spotkaniach międzynarodowych ICOMOS.

Sprawą tą interesowało się również Centrum Konserwacji w Rzymie ICCROM. Na prośbę tej organizacji prof. K. Malinowski opracował raport o stanie szkolenia konserwatorskiego w Polsce, które było wówczas uważane przez wiele krajów za wzorcowe.

Dopiero w początku lat 80-ych sprawa została wznowiona na skutek wniosku złożonego przez członka PKN ICOMOS prof. Andrzeja Tomaszewskiego. Tym razem jego inicjatywa została uwieńczona pomyślnym skutkiem. Komitet Wykonawczy zatwierdził program działania i statut Międzynarodowego Komitetu ds. Nauczania, a jego prezesurę powierzył prof. A. Tomaszewskiemu. W skład Komitetu weszło 15 osób, przeważnie z krajów europejskich.

Zgodnie z uchwałami z Somma Vesuviana, obowiązującymi dla nowopowstałego Komitetu, patronem został Polski Komitet Narodowy, a jego siedziba na Zamku Królewskim w Warszawie - siedzibą Międzynarodowego Komitetu.

Prof. A. Tomaszewski jest zwolennikiem nie ograniczania liczby członków Komitetu. Grupę założycielską, 15-osobową, traktuje on jako Zarząd, natomiast członków nie dzieli na rzeczywistych i korespondentów. Spodziewany jest więc rozwój liczby Komitetu z upływem lat. Na razie Komitet zajął się opracowaniem raportu dotyczącego stanu nauczania konserwatorskiego na świecie. Poprzednio istniały już próby takich opracowań, między innymi w ICCROM i UNESCO. Ostatnio UNESCO powierzyło Komitetowi Francuskiemu ICOMOS opracowanie raportu o tej tematyce, lecz próba ta nie przyniosła oczekiwanych rezultatów. Nowo powstały Komitet ds. Nauczania przejął to zadanie i rozesłał ankietę do wszystkich Komitetów Narodowych ICOMOS w sprawie nauczania konserwacji zabytków na wyższych uczelniach i kursach podyplomowych w ich krajach.

Dla Polskiego Komitetu Narodowego jest sprawą wielkiej wagi, że Polska uzyskała tak zasadniczy wpływ na kształtowanie pracy badawczej w tym Komitecie. Trudno jednak jeszcze powiedzieć jaki będzie przebieg tej pracy. W 1986 r. przewidziane zostało zebranie plenarne Komitetu w Polsce.

Komitet ds. Ogrodów Historycznych

Komitet powstał w końcu lat 60-ych i pracuje do dnia dzisiejszego bardzo sprawnie, lecz w gronie dość ekskluzywnym specjalistów, wśród których przeważają Belgowie. Jego patronem jest Komitet Belgijski, choć ostatnio wzrosły w nim wpływy francuskie, może dlatego, że przewodniczący Komitetu zamieszkał we Francji i bezpośrednio współpracuje z Francuską Sekcją ICOMOS. Prezesem Komitetu jest od początku jego istnienia do dziś René Pêchere (Belgia).

Pod koniec lat 70-ych, na wniosek R. Péchere, nazwa Komitetu została zmieniona na "Komitet ds. Ogrodów i Obszarów Historycznych (sites)". To rozszerzenie kompetencji Komitetu jest nieco mylące - słowo "sites" odnosi się bowiem do różnych rodzajów "obszarów zabytkowych" względnie "zespołów zabytkowych", którymi Komitet ten się zajmuje, jak np. obszary miejskie, archeologiczne, itp. Chodziło jednak zapewne o podkreślenie faktu, że Komitet zajmuje się również krajobrazem kulturowym i przyrodniczym związanym z ogrodami i z zielenią.

Od pierwszych lat swego istnienia Komitet ds. Ogrodów współpracuje z międzynarodową organizacją pozarządową IFLA (Międzynarodowa Federacja Architektów Krajobrazu) i większość kolokwium naukowych zorganizował przy jej współudziale.

Komitet przeprowadził szeroko zakrojoną akcję ankietową polegającą na opracowaniu przez Komitety Narodowe "list ogrodów historycznych" w poszczególnych krajach i nadesłania ich do Komitetu, który opracował listę zbiorczą. Obecnie Komitet proponuje opracowanie tzw. "Listes indicatives" (informacyjnych) na użytek UNESCO. Byłyby w nich zapisane ogrody historyczne przeznaczone do wpisu na "Listę Dziedzictwa Światowego".

W maju 1981 r., Komitet opracował dokument o podstawowej wartości doktrynalnej: Międzynarodową Kartę Ogrodów Historycznych, zwaną popularnie "Kartą Florencką" od miejsca swego powstania. Dokument ten uzupełnia "Kartę Wenecką" z 1964 r. w zakresie dotyczącym ochrony ogrodów.

Komitet ds. Sejsmologii

Powstanie Komitetu łączy się z okresem wielkich wstrząsów sejsmologicznych na świecie, a w szczególności we Włoszech; po kilku latach intensywnego działania uległ rozpadowi.

W 1979 r. Komitet był jeszcze dostatecznie silny i zorganizował kolokwium naukowe w Gwatemali zakończone bardzo istotnymi uchwałami. Rekomendacje z Gwatemali zawierały między innymi zalecenie skierowane do Komitetów Narodowych ICOMOS sporządzania, na użytek Komitetu ds. Sejsmologii, mapy własnego kraju z zaznaczeniem miejsc zagrożonych trzęsieniem ziemi. Większość Komitetów zainteresowana tym tematem spełniła to zalecenie. Na podstawie otrzymanych dokumentów Komitet wydał zalecenia do władz krajowych dotyczące priorytatywnej i specyficznej ochrony zabytków położonych w miejscach zagrożonych ruchami sejsmicznymi.

W następnych latach prace Komitetu osłabły, a inicjatywę zwoływania zebrań i prowadzenia badań o tej tematyce przejęły inne Komitety ICOMOS: w 1980 r. Komitet Narodowy Rumuński (kolokwium w Varancea - Bukareszt), a w 1981 r. Międzynarodowy Komitet ds. Fotogrametrii (kolokwium w Venzona w prowincji Udine we Włoszech).

Nie słabnie jednak zainteresowanie tym tematem w Międzynarodowej Radzie Ochrony Zabytków. Jego reorganizacją zajął się w 1985 r. B. Fiedlen, prezes Komitetu Angielskiego ICOMOS, brak jednak na razie sygnałów wznowienia jego działalności.

Komitet ds. Sztuki Naskalnej (CAR)

Komitet powstał w 1980 r. z inicjatywy prof. Emmanuela Anati (Włochy). Jego opiekunem jest Włoski Komitet ICOMOS a siedzibą Włochy. Komitet współpracuje z licznymi instytucjami naukowymi włoskimi i międzynarodowymi. Cieszy się on szczególnym poparciem UNESCO, które finansuje niejednokrotnie organizację jego zebrań, sympozjów naukowych oraz wydaje materiały i uchwały podjęte na tych spotkaniach.

Komitet jest bardzo sprawny i dynamiczny, posiada wielką liczbę członków (kilkadziesiąt), odbywa coroczne zebrania, wydaje zalecenia i rezolucje szeroko rozprowadzane wśród członków, a za ich pośrednictwem po całym świecie.

W pierwszych latach istnienia Komitet rozesłał do wszystkich krajów - członków UNESCO ankietę dotyczącą krajowych zasobów sztuki naskalnej i stanu jej konserwacji oraz potrzeb w tej dziedzinie. Rezultaty ankiet stanowią podstawę do opracowania raportu, a także "list" i "spisów" zabytków sztuki naskalnej.

Ostatnio w rezolucjach podejmowanych na zebraniach Komitetu coraz silniej przebiega się myśl o konieczności specjalnego szkolenia konserwatorskiego w zakresie sztuki naskalnej, co może skłonić go do bliższej współpracy z Komitetem ds. Nauczania.

Komitet współpracuje najbliżej z nowo powstałym Komitetem ds. Archeologii z tytułu zbliżonych zainteresowań.

Spśród licznych zebrań i sympozjów naukowych organizowanych przez Komitet lub w porozumieniu z nim, jedno z ważniejszych odbyło się w Valcamonica we Włoszech w 1984 r., zorganizowane wspólnie z JASPER (Międzynarodowym Stowarzyszeniem Badań nad Prehistorią, Etnologią i Religią).

Komitet ds. Turystyki

Założony został w końcu lat 60-ych, działał przez szereg lat w oparciu o Komitet Narodowy Belgii, pod przewodnictwem p. Haullet. Z ramienia Komitetu Polskiego jego członkiem był prof. S. Lorentz.

W 1976 r. Komitet opublikował "Kartę turystyki kulturalnej", dokument ważny, który podpisały wszystkie, liczące się na polu międzynarodowym wielkie organizacje turystyczne. Ale na tym dokumencie zakończyła się faktycznie działalność Międzynarodowego Komitetu ds. Turystyki.

Od kilku lat mówiło się o konieczności jego reorganizacji. Ostatcznym bodźcem stał się Światowy Kongres w Brazylii w 1984 r. ICOMOS był na nim reprezentowany przez p. Haullet, który jednak wkrótce po nim zrezygnował z funkcji prezesa. Zastępował go chwilowo wiceprezes Komitetu p. Patin.

Ostateczna reorganizacja nastąpiła w 1985 r., kiedy Komitet Narodowy USA zaproponował swój patronat i bazę dla Komitetu z siedzibą w USA. Nowym prezesem wybranym i zatwierdzonym przez Komitet Wykonawczy ICOMOS w końcu 1985 r. został Amerykanin, Robert Collins. Należy oczekiwać na dalszy rozwój działalności Komitetu, dla którego na pewno zachęta będzie między innymi fakt, że w 1987 r. Zgromadzenie Generalne ICOMOS odbędzie się w Waszyngtonie.

14. Komitet ds. Witraży

Komitet powstał w 1985 r., pierwsze zebranie odbyło się w Barcelonie. Przewodniczącym został Hans W. Bacher (Austria), a Komitet Austriacki - patronem Komitetu.

Zgodnie ze swym założeniem Komitet ds. Witraży ma zamiar ściśle współpracować z organizacją międzynarodową "Corpus Vitrarum", organizacją o wieloletnich tradycjach.

Polski Komitet ICOMOS wydelegował do Międzynarodowego Komitetu ds. Witraży Bożenę Soldenhof, która nie jest członkiem Polskiego Komitetu, ale znanym specjalistą konserwacji witraży.

Poza wyżej wymienionymi Komitetami Międzynarodowymi ICOMOS, istnieje jeszcze jeden Międzynarodowy Komitet, który nie jest Komitetem ICOMOS, ale z którym ICOMOS stale współpracuje. Został on utworzony przez Międzynarodowe Konferencje Konserwacji Dziedzictwa Przemysłowego (ICCIP) i zajmuje się ochroną zabytków przemysłowych wraz z całą ich zawartością (warsztat pracy, maszyny, tradycje pracy, itp.). Ze względu na swą specyfikę, pracują w nim przedstawiciele obu międzynarodowych organizacji ICOM i ICOMOS z pewną przewagą, jak dotychczas, Międzynarodowej Rady ds. Muzeów ICOM, ze względu na formę użytkowania tych zabytków, najczęściej jako muzeów.

Przedstawicielem PKN ICOMOS na kolejnych Kongresach od początku lat 70-ych był prof. Wojciech Kalinowski.

Pierwszy Kongres zwołany przez tę organizację odbył się w Wielkiej Brytanii w maju 1973 r. w Ironbridge. Zgromadził on ponad 60 uczestników z 7 krajów. Drugi Kongres w 1975 r. odbył się w RFN - brało w nim udział 17 krajów. Wpływ Kongresu jak widać uległ rozszerzeniu. Trzeci Kongres w 1978 r. zorganizowała Szwecja i brało w nim udział ok. 100 osób. Czwarty Kongres miał miejsce w Lyonie i Grenoble (Francja), a głównym organizatorem było francuskie Centrum Badań CILAC. Liczba uczestników wzrosła do 200 osób z 19 krajów.

Wszystkie Kongresy dokonywały wyboru "Kuratorium" - biura, które stanowiło ich tymczasową władzę, ale dopiero czwarty Kongres w Sztokholmie, w 1981 r., przekształcił Kuratorium w stały Komitet Międzynarodowy pod nazwą ICCIP (Międzynarodowy Komitet ds. Konserwacji Dziedzictwa Przemysłowego). W skład tej organizacji wchodzi przedstawiciele 19 krajów, w tym z krajów socjalistycznych: Czechosłowacja, NRD i Polska.

W 1978 r. został też stworzony z inicjatywy Rumuńskiego Komitetu Narodowego - Międzynarodowy Komitet ds. Konserwacji Mozaiki, ale na polu międzynarodowym nie przejawiał on dotychczas żadnej działalności, nieznane są jego władze i nie nadchodzą sprawozdania.

Podsumowując uwagi zawarte w rozdziale poświęconym Międzynarodowemu Komitetom Wyspecjalizowanym należy jeszcze raz podkreślić następujące aspekty tej sprawy:

1. Praca Międzynarodowych Komitetów ICOMOS została w znacznej mierze unormowana dzięki uchwałom z Somma Vesuviana i wytycznym opracowanym przez Centralę ICOMOS na ich podstawie. Było to wynikiem kilkuletniej pracy Komisji "ad hoc" do spraw Komitetów Międzynarodowych, raportów opracowywanych na ten temat (wśród nich raport Wiceprezesa K. Pawłowskiego). W ten sposób zostały stworzone jedno-

lite ramy ich działalności, lecz chyba jeszcze nie doskonałe. Ograniczenie liczby członków - któremu polski przedstawiciel był przeciwny - spowodowało, że wybór członków niektórych Komitetów był zbyt arbitralny i spowodował odsunięcie od współpracy przedstawicieli krajów najbardziej zainteresowanych tematem i działalnością danego Komitetu. Sytuacja członka-korespondenta nie łagodziła braku bezpośredniej reprezentacji w Komitecie, a nawet zastrzała niekiedy powstałe z tego powodu konflikty.

W sytuacji wewnętrznego zamknięcia, Komitety Międzynarodowe są narażone na krytykę lub nawet na podziały - niezgodne z duchem uniwersalizmu ICOMOS - jak to ma miejsce w wypadku Komitetu ds. Miast, gdzie "konkurencyjne" komitety powstały w Hiszpanii i Kanadzie.

Natomiast bardzo istotnym osiągnięciem i słusznym żądaniem Komitetu Wykonawczego ICOMOS jest warunek znalezienia "patrona" i stałej siedziby oraz sekretariatu dla każdego Komitetu, a także zapewnienia im w ten sposób minimum środków finansowych dla ich działania.

2. Ważniejszą jednak od spraw organizacyjnych jest sprawa zakresu ich działalności. Problem ten, wielokrotnie dyskutowany, nie został jednak rozwiązany. Komitety w większości zajmują się wąskimi zagadnieniami ochrony, podczas gdy brak jest wciąż Komitetów, których praca przyczyniłaby się do rozwoju doktryny konserwatorskiej w szerokim rozumieniu tego słowa. Brak jest Komitetów ds. architektury monumentalnej, urbanistyki, użytkowania obiektów zabytkowych - o których była mowa na początku istnienia Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków.

Niektóre sfery zainteresowania Komitetów zostały objęte działalnością innych organizacji międzynarodowych. Tak np. problem ochrony zmków historycznych przez IBI (Międzynarodowy Instytut Zmków), a współpraca z młodzieżą w ochronie zabytków - przez organizację "Jeunesse et Patrimoine" (Młodzież a zabytki).

ICOMOS przyjął formę afiliowania tych organizacji przy Międzynarodowej Radzie Ochrony Zabytków i zawierania z nimi "umowy afiliacyjnej", dzięki której stały przedstawiciel ICOMOS zasiada w Radzie IBI i w zarządzie "Jeunesse et Patrimoine".

Dzięki tej polityce ICOMOS powyższe dziedziny działalności są traktowane jako działanie wyspecjalizowanego komitetu. W rzeczywistości jednak więź łącząca te organizacje nie jest tak silna. Komitet Wykonawczy ICOMOS nie posiada mocy mianowania i odwoływania prezesa tych organizacji ani wymagania od nich sprawozdań czy statutów do zatwierdzenia. Niemniej w braku odpowiednich Komitetów ICOMOS, zaćnienie więzów współpracy z IBI i "Jeunesse et Patrimoine" wydaje się jak najbardziej słusne.

Na zakończenie - wydaje się, że z upływem lat technologia zdominowała ICOMOS, w cień usuwając humanistyczne aspekty jego powołania. Jest to zresztą zgodne z ogólnymi tendencjami na świecie, ale czy jest zgodne z ideą Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków, tak jak ją pojmowali założyciele ICOMOS w 1965 r.? Pytanie to budzi wątpliwość i zrozumiały niepokój.

2. BADANIA I DOKTRYNA

Jak wiadomo, podstawowym celem ICOMOS jest pogłębianie wiedzy i doktryny konserwatorskiej i na jej podstawie popieranie, rozwijanie lub krytyka metod stosowanych w konserwacji zabytków na świecie.

Dla osiągnięcia tego niezbędna jest wymiana myśli i doświadczeń pomiędzy specjalistami najwyższej rangi. ICOMOS w ciągu 20 lat swego istnienia zorganizował lub współorganizował ok. 180 kolokwium naukowych, seminariów i spotkań, z których większość miała za zadanie rozwiązywanie problemów doktrynalnych i tym samym wpływała na rozwój myśli konserwatorskiej na świecie.

Wykaz kolokwium naukowych ICOMOS wraz z krótkim streszczeniem wyników obrad stanowi przedmiot tego rozdziału - w odniesieniu do lat 1979-1985. Poprzednie lata zostały opisane w poprzednim tomie, Części I niniejszego opracowania, wydanej w 1980 r.

Kolokwia, seminaria i inne spotkania naukowe organizowane są przez ICOMOS z inicjatywy lub w porozumieniu z Komitetem Narodowym kraju, w którym obrady się odbywają. Podobnie dzieje się ze spotkaniami, których inicjatorem jest Międzynarodowy Komitet ICOMOS: musi on znaleźć "gospodarza" w Komitecie Narodowym, który zaproponuje swój kraj jako miejsce spotkania. Najczęściej, ale nie zawsze, jest to Komitet Narodowy, który patronuje działalności Komitetu Międzynarodowego, zgodnie z zaleceniami z Somma Vesuviana.

Kolokwia naukowe mogą być organizowane wspólnie z innymi organizacjami międzynarodowymi o zbliżonych celach. Najczęściej są to UNESCO, ICCROM, ICOM, IBI lub IFLA. Poprzez wspólne organizowanie spotkań naukowych ICOMOS szerzej oddziałuje na formułowanie zasad ochrony zabytków, sięgając poza krąg swoich członków. Spośród tego rodzaju spotkań, starałam się wybrać te, na których ICOMOS odegrał szczególnie ważną rolę.

Niektóre kolokwia ICOMOS mają zasięg ograniczony do jednego regionu (np. Ameryki Łacińskiej). Takie spotkania odznaczają się specyfiką podejścia do danego tematu, uzależnioną od warunków lokalnych. Choć zalecenia sformułowane na tych spotkaniach nie wszędzie mogą być zastosowane, mają one czasem tę wyższość nad zaleceniami bardziej ogólnymi, że głębiej wnikają w potrzeby regionu i rozwiązują problemy konserwatorskie w oparciu o doświadczenia lokalne.

Od czasu powstania "Karty Weneckiej" w 1964 r., powstała pewna tendencja, szczególnie wyraźna w latach osiemdziesiątych, do formułowania dokumentów o znaczeniu lokalnym lub ograniczonym przez tematykę ochrony. Są to "Deklaracje", "Apele" lub "Karty" odnoszące się do pewnych kategorii zabytków, jak ogrody historyczne, miasta historyczne, itp. Wszystkie one powołują się na "Kartę Wenecką" jako dokument podstawowy.

W podanym dalej spisie kolokwia o charakterze regionalnym są traktowane selektywnie - tylko najważniejsze zostały zrelacjonowane, zwłaszcza te, które uwiaryściły sformułowanie zaleceń lub deklaracja.

Poza spotkaniami o charakterze międzynarodowym Komitety Narodowe ICOMOS organizują wiele spotkań, kolokwium i konferencji o zasięgu krajowym, na które zapraszają czasem przedstawicieli z zagranicy lub ekspertów z Komitetów Międzynarodowych. Tylko niektóre

z nich mające szczególne znaczenie dla rozwoju doktryny konserwacji zostały tutaj wymienione. W rzeczywistości jest ich znacznie więcej, ale przedmiotem niniejszego opracowania jest działalność międzynarodowa ICOMOS, dlatego w spisie kolokwium nie uwzględniono konferencji krajowych.

Podsumowując 20-letnią działalność ICOMOS, Sekretarz Generalny A. Daoulatti zwraca uwagę na niebezpieczeństwo powtarzania się pewnych tematów na kolokwium ICOMOS. Istnieje projekt, by opracowywać 5-letni plan centralny kolokwium naukowych, dotychczas nie został on zrealizowany i wydaje się niemożliwy do zrealizowania. Natomiast słusze jest podkreślenie, że każde kolokwium naukowe ICOMOS powinno brać pod uwagę - szczególnie w swych rezolucjach - dotychczasowy dorobek ICOMOS-u w dyskutowanej na spotkaniu dziedzinie.

Przypomnieniu naukowych osiągnięć ICOMOS-u ma służyć niniejsze opracowanie. Na jego podstawie organizatorzy kolokwium ICOMOS w przyszłości mogą sobie przypomnieć, co na dany temat powiedzieli już ich poprzednicy na spotkaniach Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS.

MIĘDZYNARODOWE KONFERENCJE, KOŁOKWIA I SYMPOZJA ICOMOS
W LATACH 1979-1985

Rok 1979

1. Kolokwium nt. reorganizacji przestrzeni w miejskich zespołach zabytkowych ("Reorganisation des espaces urbains anciens"),
kwiecień 1979 - Rostock, NRD.
Organizatorem był Komitet Narodowy ICOMOS w NRD przy współudziale Międzynarodowej Unii Architektów. Udział brali reprezentanci obu organizacji z Finlandii, Polski i Czechosłowacji. Organizatorzy nie wydali drukiem materiałów, rezolucji lub zaleceń z tego spotkania.
2. Kolokwium nt. ochrony dziedzictwa w środowisku wiejskim ("Patri-moine du milieu rural"),
18-20 maja 1979, Quebec, Kanada.
Zostało zorganizowane przez Kanadyjski Komitet Narodowy. Temat kolokwium miał dotyczyć partycypacji społeczeństwa w pracach konserwatorskich. W toku obrad został on znacznie poszerzony o elementy dotyczące przygotowania społeczeństwa do udziału w ochronie zabytków. Streszczenie obrad zawarte jest w załączonym tekście w części dotyczącej uchwał podejmowanych przez ICOMOS (tekst nr 1).
3. Kolokwium nt. konserwacji struktur drewnianych ("Conservation des structures en bois"),
16-19 maja 1979, Troyes, Francja.
Zorganizował je Międzynarodowy Komitet ICOMOS ds. Drewna. Wzięli w nim udział specjaliści z 11 krajów oraz przedstawiciele instytucji wyspecjalizowanych w zakresie konserwacji drewna.
Uchwały (résolutions), (tekst nr 2).
4. Kolokwium nt. konserwacji zabytków i zespołów zabytkowych
18 sierpnia 1979, Burra, Australia.
Organizatorem był Australijski Komitet Narodowy. Na zakończenie obrad zredagowano "Kartę z Burry" w oparciu o Kartę Wenecką oraz o Rekomendację z 1976 r., biorąc też pod uwagę uchwały V Zgromadzenia Generalnego ICOMOS w Moskwie.
"Karta" przystosowuje do warunków kontynentu australijskiego zasady zawarte w Karcie Weneckiej. Poszczególne artykuły odnoszą się do takich kategorii pojęć, jak: konserwacja, zabezpieczenie, restauracja, rekonstrukcja, adaptacja. Przy omawianiu problemów konserwacji, dopuszcza się zamiennosc nowych metod technicznych z tradycyjnymi pod warunkiem właściwych przesłanek naukowych i eksperymentalnych.

- "Karta z Burry" ma jeszcze dodatkowe znaczenie - jest bowiem pierwszym tego typu dokumentem uwzględniającym specyfikę warunków lokalnych czy też regionalnych, po których nastąpiły inne (Pinchincha, Xalapa, Karta Rzymska), zapewne dlatego została wydana przez ICOMOS w zbiorze dokumentów "podstawowych" ICOMOS 1964-1984 (tekst nr 3).
5. Seminarium nt. ochrony miast w krajach nadbałtyckich ("Préservation des villes côtières des Pays Baltes"),
29-30 września 1979, Rostock, NRD.
Seminarium zorganizował Komitet Narodowy NRD. Obrady poświęcono głównie problemom o charakterze lokalnym. Nie wydano żadnych rezolucji czy zaleceń.
 6. Kolokwium nt. fotogrametrii i geodezji stosowanej w konserwacji zabytków architektury i zespołów historycznych
22-23 czerwca 1979, Kraków, Polska.
Kolokwium o charakterze seminaryjnym zorganizował Międzynarodowy Komitet ICOMOS ds. Fotogrametrii w porozumieniu z Wyższą Szkołą Górniczą w Krakowie. Udział w nim wzięło 130 specjalistów. Wysocki poziom techniczny wygłoszonych referatów spowodował, że treść obrad uznano za bardzo ważną, lecz przeznaczoną tylko dla specjalistów. Materiały wydano drukiem, bez rezolucji i zaleceń o charakterze ogólnym. Materiały są dostępne w Centrum Dokumentacji ICOMOS w Paryżu.
 7. Kolokwium nt. współpracy architektów i rzemieślników przy konserwacji zabytków ("Architectes et artisans de la restauration des monuments historiques: mission et collaboration"),
5-6 października 1979, Genewa, Szwajcaria.
Zorganizował je Szwajcarski Komitet Narodowy ICOMOS. Rezolucje zostały oparte na wynikach konkretnych prac konserwatorskich przy odnowie katedry Saint-Paul w Genewie, w wyniku dyskusji nad planem operacyjnym i realizacją planowanych robót. Zawierają one jednak wiele interesujących postanowień o charakterze ogólnym. Rezolucje przetłumaczono na język polski, wprowadzając niezbędne skróty (tekst nr 4).
 8. Kolokwium nt. konserwacji i rewitalizacji ogrodów historycznych ("Conservation et restauration des jardins historiques"),
17-20 października 1979, Bruges - Bruxelles, Belgia.
Zostało zorganizowane przez Międzynarodowy Komitet ICOMOS ds. Ogrodów Historycznych w porozumieniu z IFLA (Międzynarodowa Federacja Architektów Krajobrazu).
W rezolucjach i zaleceniach podkreślono wagę nauczania zawodowego w zakresie konserwacji ogrodów (tekst nr 5).
 9. Kolokwium nt. ogrodów historycznych w Hiszpanii ("Les jardins et palais royaux de Séville"),
24-25 października 1979, Madryt - Sewilla, Hiszpania.

Kolokwium zorganizowane przez Komitet Narodowy ICOMOS i władze Sewilli. Pomimo charakteru lokalnego odbyło się z dużym udziałem członków ICOMOS z różnych krajów, którzy dyskutowali między innymi nad problemami konserwacji zespołu Alcatraz. Rezolucje i wnioski końcowe mają charakter ogólny (tekst nr 6).

10. Seminarium nt. konserwacji zabytków w strefach zagrożonych ruchami sejsmicznymi ("Protection des monuments et problèmes seismiques"),

4-11 listopada 1979, Gwatemala, Ameryka Środkowa.

Zorganizował Międzynarodowy Komitet ICOMOS ds. Seizmów. Zalecenia wydane wyłącznie w języku hiszpańskim, zawierają następujące wskazania skierowane do Komitetów Narodowych ICOMOS:

- opracowania map z zaznaczeniem rejonów zagrożonych seismem,
- ocena ryzyka trzęsienia ziemi dla poszczególnych regionów,
- określenie stopnia degradacji zabytków w danym regionie.

Na tej podstawie uczestnicy kolokwium postanowili, że Międzynarodowy Komitet ICOMOS jako zespół ekspertów powinien:

- pogłębić badania na temat ochrony zabytków zagrożonych lub już dotkniętych klęską trzęsienia ziemi,
- opracować plan działania w przypadku trzęsienia ziemi i bezpośrednio po doznanych stratach,
- stworzyć stały ośrodek badań o zasięgu międzynarodowym.

Sprecyzowane przez Komitet dyrektywy skierowano do władz rządowych w krajach, gdzie istnieje tego typu zagrożenie. Opracowano też wzorcowy program działania na terenie Gwatemali.

11. "Deklaracja z Pinchincha"

Komitet Narodowy w Ekwadorze wydał w 1979 r. "Deklarację z Pinchincha", która chociaż stanowi dokument o charakterze lokalnym, zasługuje na krótką prezentację zawartych w niej treści. "Deklaracja" jest wynikiem obrad kolokwium zorganizowanego przez Komitet Ekwadorski na szczeblu krajowym i zawiera następujące sformułowania:

- 1) Istnieje konieczność prowadzenia polityki ochrony na poziomie ogólnym i lokalnym, ze szczególnym uwzględnieniem konserwacji, badań i szerzenia wiedzy o dobrach kultury.
- 2) Wszelka polityka kulturalna musi się opierać na współpracy ze społeczeństwem.
- 3) Instytucje państwowe są odpowiedzialne przed historią za stan dóbr kultury i powinny zwrócić na nie szczególną uwagę.
- 4) W zakresie badań archeologicznych konieczne jest kształcenie specjalistów krajowych.

Deklaracja zwraca się z apelem do środków masowego przekazu o informowanie i zachęcanie społeczeństwa do udziału w ochronie zabytków.

Z uwagi na zawarte w "Deklaracji" treści dotyczące partycypacji społecznej jest ona dokumentem ciekawym, bo' prekursorskim w stosunku do innych, późniejszych zaleceń w tej sprawie.

Rok 1980

1. Międzynarodowy Kongres Konserwatorów nt. konserwacji i restauracji dzieł sztuki

14-17 kwietnia 1980, Berlin, NRD.

Został zorganizowany przez Komitety Narodowe ICOMOS i ICOM w NRD. Obrady połączone z objazdem naukowym i zwiedzaniem zabytków Magdeburga i Poczdamu. Dyskusje toczyły się w grupach wyspecjalizowanych: malarstwo, przedmioty z drewna, materiały budowlane, itp. Rezolucje nie zostały opublikowane.

2. Kolokwium nt. restauracji obiektów restaurowanych ("Restaurer les restaurations"),

22-25 kwietnia 1980, Tuluza, Francja.

Zorganizowała Francuska Sekcja ICOMOS; tematem była ochrona rekonstrukcji i konserwacji zabytków dokonanych w XIX w., stanowiąca obecnie problem doktrynalny z uwagi na odmienne podejście do zabytków w ubiegłym stuleciu. Dyskusja toczyła się w szczególności nad zagadnieniem w jakim stopniu należy uszanować nowe elementy wniesione przez rekonstruktorów XIX-wiecznych, których wiedza o zabytkach przeszłości nie była jeszcze dostateczna i którzy odtworzali je według własnego "odczuwania ich autentyczności". W podsumowaniu dyskusji przyjęto następujące sformułowanie: "Oparta o pogłębioną znajomość historii restauracja musi brać pod uwagę ich kolejne stany zachowania i restaurowania. Aby móc zharmonizować tak wiele sprzeczności dotyczących danego obiektu, historia obiektywna - pojęcie to zawsze jest relatywne - nie może odrzucać darów jakimi obdarza ją "odczuwanie charakteru zabytku".

Materiały z kolokwium zostały wydane w specjalnym Biuletynie Francuskiej Sekcji ICOMOS. Nie zawierają one rezolucji ani zaleceń.

3. Seminarium nt. konserwacji struktur drewnianych, w dniach 18-21 czerwca 1980, połączone z objazdem naukowo-badawczym na trasie Bern-Lucerna-Oberland-Gruyere (Szwajcaria), zorganizowały dwa Międzynarodowe Komitety ICOMOS: Komitet ds. Drewna i Komitet ds. Architektury Ludowej.

Wzięło w nim udział około 20 specjalistów i technologów z 10 krajów. Dyskusja toczyła się na tle i w powiązaniu z pokazem obiektów ilustrujących różne techniki stosowane w budownictwie drewnianym oraz metody konserwacji struktur drewnianych.

Raport został opublikowany w biuletynie. Informacja o seminarium zawarta jest w nr 19 "Nouvelles". Rezolucji nie było.

4. Kolokwium nt. ogrodów śródziemnomorskich ("Jardins méditerranéens"),

9-12 lipca 1980, Villeneuve-les-Avignon, Francja.

Organizatorem był Międzynarodowy Komitet ICOMOS ds. Ogrodów Historycznych w porozumieniu z Sekcją Francuską ICOMOS.

Na zakończenie dyskusji sformułowano następujące zalecenia:

- specjaliści konserwatorzy ogrodów historycznych winni pomagać właścicielom ogrodów w zakładaniu własnych ogrodów;
- dzieła sztuki w zakresie parków i ogrodów są dziełami elitarnymi, ale służą one ogółowi i całej ludzkości;
- dziedzictwo kulturalne nie stanowi samo przez się celu, lecz jest podstawą nieustannego odradzania się ludzkości;
- małe ogrody są równie interesujące jak wielkie założenia parkowe, ale są równocześnie znacznie trudniejsze do zaprojektowania.

Postanowiono stworzyć: "Dom Ogrodów" jako centrum dokumentacji z przylegającym do niego ogrodem, w którym można będzie dokonywać różnych eksperymentów dla badań naukowych.

Streszczenie uchwał w nr 19/80 "Nouvelles".

5. Kolokwium nt. rewitalizacji ośrodków historycznych miast

14-17 lipca 1980, San Salvador, Salwador.

Kolokwium zorganizowane przez ICOMOS z udziałem Komitetów Narodowych w krajach Ameryki Środkowej. Rezolucje opublikowano w języku hiszpańskim (tekst nr 7).

6. Konferencja Międzynarodowa nt. ochrony dziedzictwa tekstylnego (Préservation, restauration et présentation du patrimoine textile"),

20-22 sierpnia 1980, Diepenbeck, Belgia.

Konferencja zorganizowana przez ICOMOS w porozumieniu z ICCIH. Definicja dziedzictwa tekstylnego, sformułowana przez uczestników tej konferencji zwraca uwagę na fakt, że nauka historii tego przemysłu obejmuje nie tylko maszyny, lecz i ludzi, którzy przemysł tekstylny stworzyli i tych, którzy użytkują produkty przez ten przemysł wytworzone. Wprowadzenie elementu "ludzkiego" do definicji zabytków jest w tej deklaracji prekursorskim sformułowaniem.

Streszczenie obrad w nr 19 "Nouvelles".

7. Kolokwium nt. najskuteczniejszej metody stosowania fotogrametrii do ochrony architektury zabytkowej ("Optimisation des relevés photogrammétriques dans l'architecture"),

15-17 września 1980, Paryż, Francja.

Kolokwium zorganizował Międzynarodowy Komitet ICOMOS ds. Fotogrametrii. Wzięło w nim udział 22 ekspertów-fotogrametrów z 14 krajów. Każdy z nich przedstawił doświadczenia ze swego kraju poparte dokumentacją fotogrametryczną. Dyskusja dotyczyła różnych form pomiarów stosowanych przy konserwacji zabytków i ich faktycznej przydatności w dziele ochrony zabytków architektury. Sprawozdanie i rezolucje wydało UNESCO w broszurze pod wyżej

wymienionym tytułem. Zalecenia dotyczą techniki wykonywania i opracowywania zdjęć fotogrametrycznych w celu maksymalnego zwiększenia ich precyzji i ich czytelności. Streszczenie obrad w nr 19 "Nouvelles".

8. Posiedzenie ekspertów dla ustalenia zasad podręcznika dotyczące-go inwentaryzacji zabytków

15-17 września 1980, Paryż, Francja.

Posiedzenie zorganizowane przez UNESCO i ICOMOS. O wyniku dyskusji nad przesłanymi przez niektóre Komitety Narodowe ICOMOS materiałami ustalono, że podręcznik dotyczący inwentaryzacji zabytków będzie nosił tytuł "Manuel des systèmes d'inventaires du patrimoine culturel immobilier". Przedstawione w nim będą różne systemy reprezentatywne dla pewnych regionów świata, jak: Europy Zachodniej, Europy Wschodniej, USA, Afryki, Japonii i Ameryki Łacińskiej. Oparty on będzie o materiały nadesłane przez Komitety Narodowe z tych regionów, bez podawania zaleceń lub kwalifikowania systemów. Równocześnie opracowany zostanie słownik (glossaire) rozumowany, dotyczący podstawowych terminów stanowiących klucz do odczytywania inwentarzy. Przewidywany termin wydania podręcznika ustalono na koniec 1982 roku.

Jak widać z podanych założeń podręcznika, pierwotna idea ujednolicenia systemów inwentaryzowania została zarzucona wobec obiektywnych trudności wprowadzenia jednakowych zasad do bardzo zróżnicowanych systemów inwentarzy. Podręcznik został wydany przez UNESCO-ICOMOS w roku 1984 w wersji francuskiej i angielskiej. Spotkał się z krytyką z powodu zbyt powierzchownego lub niedostatecznego skonfrontowania posiadanych informacji z poszczególnymi Komitetami Narodowymi ICOMOS.

Streszczenie obrad w nr 19 "Nouvelles".

9. Kolokwium nt. dziedzictwa kulturalnego w krajach bałkańskich, zagrożonego ruchami sejsmicznymi ("Patrimoine culturel balcanique face au problème sismique"),

25-29 września 1980, Vrancea-Bukareszt, Rumunia.

Organizatorem kolokwium był Rumuński Komitet Narodowy ICOMOS w porozumieniu ze Stowarzyszeniem Badań nad Europą południowo-wschodnią. Program kolokwium obejmował zwiedzanie zabytków odbudowanych po trzęsieniu ziemi w 1977 r., których konstrukcja oparta się na kataklizmie. Dyskusja dotyczyła konkretnych przykładów ratowania zabytków po trzęsieniu ziemi. W wyniku obrad sformułowano rezolucję zawierającą m.in. stwierdzenie konieczności współpracy wielobranżowej historyków, archeologów, konserwatorów, inżynierów i geologów w tym specyficznym zakresie ochrony zabytków.

Streszczenie obrad w nr 19 "Nouvelles".

10. Międzynarodowe sympozjum nt. konserwacji zabytków z gliny ("Colloque sur l'architecture en terre"),

28 września do 10 października 1980, Ankara, Turcja.

Zorganizowane przez Komitet Turecki ICOMOS; dotyczyło różnych form architektury budowlanej z gliny, aktualnie zamieszkaną lub

opuszczonej oraz jej ochrony wraz z otaczającym krajobrazem. Opublikowano zalecenia (tekst nr 8).

11. Kolokwium nt. ochrony dziedzictwa: nowe kierunki, motywacje i inicjatywy ("La préservation du patrimoine: nouvelles direction, nouvelles motivations, nouvelles initiatives"),
wrzesień 1980, Leed Castle, Wielka Brytania.
Zorganizowały Komitety Narodowe ICOMOS Wielkiej Brytanii i USA. Obrady dotyczyły głównie problemów finansowania i bodźców ekonomicznych ochrony zabytków w sektorze prywatnym i publicznym oraz kształcenia zawodowego w tym zakresie specjalizacji. Mimo że zalecenia ani rezolucje nie zostały wydane drukiem, kolokwium to jest warte zanotowania ze względu na jego temat, dotychczas tylko marginesowo poruszany na międzynarodowych spotkaniach. Sprawozdanie z obrad w nr 19 "Nouvelles".
12. Kolokwium nt. wdrożenia "Rekomendacji" UNESCO z roku 1976 dotyczącej ochrony zespołów historycznych i tradycyjnych na świecie ("Sauvegarde des ensembles historique dans le monde"),
15-16 października 1980, Kraków, Polska.
Zorganizowane przez Polski Komitet Narodowy ICOMOS i Międzynarodowe Stowarzyszenie Urbanistów UIA, było częścią uroczystości związanych z 15-leciem ICOMOS. W kolokwium udział wzięło ponad 100 przedstawicieli 36 krajów świata. Podstawę obrad stanowiła ankieta rozesłana do Komitetów Narodowych ICOMOS na kilka miesięcy przed kolokwium oraz wygłoszone referaty.
Uchwały kolokwium (conclusions) przedstawił M. Parent (Francja). Streszczenie obrad w nr 19 "Nouvelles" (tekst nr 9).
13. Kolokwium nt. inwentarzy zabytków w Europie ("Colloque sur les inventaires européens"),
29-30 października 1980, Strasburg, Francja.
Zorganizowane przez Ośrodek Dokumentacji Zabytków we Francji (Grand Inventaire des Monuments et Richesses Artistiques de la France) w porozumieniu z ICOMOS. Reprezentowana była większość krajów europejskich i niektóre kraje Afryki i Ameryki. Obrady dotyczyły różnych systemów inwentaryzacji stosowanych w Europie oraz perspektyw ich rozwoju.
Streszczenie obrad w nr 19 "Nouvelles".
14. Kolokwium polsko-francuskie nt. rewaloryzacji i nowego życia w zespołach zabytkowych ("Restauration et vie des ensembles monumentaux"),
4-6 grudnia 1980, Nancy-Pont-à-Mouton-Colmar, Francja.
Zorganizowane przez Komitety Narodowe Polski i Francji. Szczegółowe sprawozdanie z przebiegu obrad zostało wydane drukiem przez Sekcję Francuską ICOMOS w osobnym biuletynie, zawierającym wszystkie referaty przedstawicieli PKN ICOMOS oraz dyskusje.
Uchwały (podsumowanie), (tekst nr 10).

Rok 1981

1. Seminarium nt. konserwacji zabytków i kształcenia zawodowego uniwersyteckiego ("La restauration des monuments et la formation professionnelle universitaire"),
6-7 lutego 1981, Neapol, Włochy.
Seminarium zorganizował Włoski Komitet Narodowy ICOMOS w nowym ośrodku ICOMOS w Somma Vesuviana w Neapolu. W referatach i dyskusji przeanalizowano aktualną sytuację w nauczaniu konserwacji zabytków, często zbyt wąsko pojmowanym i nie odpowiadającym aktualnym potrzebom. Powołując się na uchwały kolokwium w Ravello (1978 r.) uczestnicy opublikowali zalecenia (tekst nr 11).
2. Seminarium nt. terminologii porównawczej konserwacji dóbr kultury ("Terminologie comparée de conservation des biens culturels"),
25-27 lutego 1981, Neapol, Włochy.
Seminarium odbyło się w Somma Vesuviana i nawiązało do prac grupy roboczej powołanej w 1978 r., której zadaniem było opracowanie w jęz. francuskim i angielskim słownika terminologicznego konserwacji zabytków. W wyniku prac grupy została opracowana pierwsza lista ok. 60 podstawowych określeń. Uczestnicy seminarium zalecili:
 - utworzenie stałej komisji ICOMOS, która będzie kierować i nadzorować pracę grupy roboczej ds. terminologii,
 - komisja powinna składać się z 5 prezesów Komitetów Narodowych wybieranych na 3 lata,
 - komisja powinna korzystać ze współpracy seminarzystów poliglotów, specjalistów w zakresie konserwacji zabytków, pracujących w Centrum ICOMOS,
 - Komitety Narodowe powinny uczestniczyć w konsultacjach,
 - wyniki prac powinny być przedstawiane co 2 lata Komitetom Narodowym,
 - w 1982 r. powinno się odbyć międzynarodowe spotkanie podsumowujące wyniki prac komisji.Sprawozdanie z obrad umieszczono w nr 21 "Nouvelles".
3. Kolokwium nt. konserwacji małych ogrodów ("Les petits jardins"),
19-25 maja 1981, Florencja, Włochy.
Zorganizował Międzynarodowy Komitet ICOMOS ds. Ogrodów Historycznych; dotyczyło konserwacji małych ogródków przy domach mieszkalnych w mieście, restauracji roślin, zachowania ich charakteru, wdzięku i intymności w środku rozwijającego się miasta. Uczestnicy zatwierdzili dokument: "Międzynarodowa Karta Ogrodów Historycznych", tzw. "Kartę Florencką"; jest ona uzupełnieniem "Karty Weneckiej" w dziedzinie ochrony ogrodów historycznych (tekst nr 12).

4. Kolokwia naukowe towarzyszące VI Zgromadzeniu Generalnemu ICOMOS,

26-28 maja 1981, Rzym, Florencja, Werona, Bari, Włochy.

Kolokwium w Rzymie: Zawód konserwatora ("La profession")

Kolokwium we Florencji: Materiały ("Les matériaux")

Kolokwium w Weronie: Struktury ("Les structures")

Kolokwium w Bari: Doktryna ("La doctrine")

Wszystkie cztery kolokwia, które odbywały się równolegle, wydały zalecenia (tekst nr 13-16).

5. Kolokwium nt. problemów ochrony architektury ludowej ("Les problèmes de la sauvegarde de l'architecture vernaculaire"),

16-18 czerwca 1981, Santorin, Grecja.

Zorganizowane przez Międzynarodowy Komitet ds. Architektury Ludowej ICOMOS i Instytut ds. Zamków Historycznych IBI; dotyczyło problemów ochrony zabytków Wysp Egejskich, z których np. zespół naskalny w Fenikia kwalifikuje się do wpisu na Listę Dziedzictwa Światowego. W podsumowaniu uczestnicy zwrócili się z apelem do władz Grecji o ratowanie zabytków wysp Morza Egejskiego. Sformułowano zalecenia o charakterze ogólnym. Streszczenie obrad w nr 23 "Nouvelles".

6. Międzynarodowe seminarium nt. sztuki naskalnej ("Séminaire international sur l'art rupestre"),

13-17 września 1981, Valcamonica, Włochy.

Zorganizował Międzynarodowy Komitet ds. Sztuki Naskalnej ICOMOS pod patronatem UNESCO. Obrady w Centrum Badań Prehistorycznych dotyczyły: 1) prac badawczych i wymiany informacji; 2) inwentary i dokumentacji; 3) konserwacji; 4) kształcenia kadr ekspertów; 5) wychowania społeczeństw w duchu poszanowania zabytków sztuki naskalnej. Wydano zalecenia (tekst nr 17). Streszczenie obrad w nr 22 "Nouvelles".

7. Międzynarodowe sympozjum nt. zastosowań fotogrametrii w konserwacji architektury,

16-19 września 1981, Wiedeń, Austria.

Zorganizowane przez Międzynarodowy Komitet ds. Fotogrametrii ICOMOS i Bundeskaamt (Urząd ds. Zabytków) w Wiedniu, połączone z wielką wystawą ilustrującą zastosowania fotogrametrii w ochronie zabytków. W podsumowaniu obrad przewodniczący Komitetu podkreślił zasługi pionierów fotogrametrii (Austriaków - Foramittiego, Doleżala) oraz zwrócił uwagę na konieczność poprawy koordynacji współpracy pomiędzy wykonawcami zdjęć fotogrametrycznych a realizatorami prac konserwatorskich. Fotogrametrią wciąż jeszcze zajmują się specjaliści z krajów przemysłowych, brak jest fotogrametrów w krajach Trzeciego Świata i tam należałoby kształcić specjalistyczne kadry. Podsumowanie nie zawiera rezolucji, powołuje się tylko na podjęte w latach ubiegłych.

8. Konferencja nt. ogrodów krajobrazowych ("Conférence sur les jardins paysagers"),

23-25 września 1981, Sztokholm, Szwecja.

Zorganizował Szwedzki Komitet Narodowy ICOMOS w porozumieniu z Centralnym Urzędem ds. Zabytków i Królewską Akademią Sztuk Pięknych w Szwecji. Rezolucje, choć podjęte na szczeblu krajowym, mają znaczenie międzynarodowe ze względu na udział w ich formułowaniu Międzynarodowego Komitetu ds. Ogrodów Historycznych, zostały opublikowane w nr 22 "Nouvelles" (tekst nr 18).

9. Kolokwium międzynarodowe nt. roli żelaza w architekturze II poł. XIX w. ("Le rôle du fer dans l'architecture historique de la 2me moitié de XIXe siècle"),

5-9 października 1981, Bad Ems, RFN.

Organizował Komitet Narodowy ICOMOS w RFN. Udział wzięło ok. 50 delegatów z różnych krajów, głównie europejskich. W referatach przedstawiono dzieła zrealizowane w tej epoce w Austrii, Francji, na Węgrzech, w Polsce, RFN i Szwajcarii. Na zakończenie w krótkiej rezolucji podkreślono konieczność konserwowania struktur XIX-wiecznych w ich bardzo zróżnicowanej formie oraz konieczność zachowania oryginalnego wyposażenia wnętrza. Kolokwium stanowiło dalszy ciąg zorganizowanego w latach poprzednich seminarium na temat roli żelaza w pierwszej połowie XIX w. Kolokwium z 1981 r. miało aspekt szerszy, bardziej międzynarodowy. Streszczenie obrad opublikowano w nr 23 "Nouvelles".

10. Kolokwium nt. fotogrametrii w ośrodkach miejskich zagrożonych trzęsieniem ziemi ("Colloque sur la photogrammétrie des centres historiques en région sismique"),

24-27 października 1981, Venzona-Frioul, Włochy.

Kolokwium było zorganizowane przez Międzynarodowy Komitet ds. Fotogrametrii ICOMOS w prowincji Udine, dotkniętej klęską trzęsienia ziemi. Widać tu przejęcie przez CIPA tematu, którym powinien zajmować się Międzynarodowy Komitet ds. Seizmu, już nie działający w 1981 r. Żywy udział w organizacji kolokwium brały władze komunalne w Venzona. Zalecenia po raz pierwszy formułują obowiązki zarządu miast, m.in. obowiązek gromadzenia dokumentacji przed ewentualną katastrofą i odpowiedniego działania po katastrofie.

Streszczenie obrad w nr 23 "Nouvelles". Zalecenia (tekst nr 19).

11. Międzynarodowe spotkanie nt. wprowadzenia sztuki współczesnej do budynków zabytkowych ("Arts contemporain dans les édifices anciens"),

26-28 listopada 1981, Paryż, Francja.

Zorganizowała Sekcja Francuska ICOMOS w porozumieniu z Ministerstwem Kultury i Funduszem Ochrony Zabytków (Caisse des Monuments Historiques). Na podstawie ogłoszonych referatów i dyskusji sformułowano wnioski odnoszące się do witraży, mebli, obrazów i tkanin. Spotkanie miało charakter konferencji krajowej, brało w

nim udział tylko kilku specjalistów z zagranicy. Wnioski jednak mają znaczenie dla całego ICOMOS-u. Sprawozdanie z obrad zostało opublikowane w specjalnym numerze Biuletynu Sekcji Francuskiej ICOMOS. Skrót sprawozdania i wnioski w nr 23 "Nouvelles". Wnioski (Conclusions), (tekst nr 20).

Rok 1982

1. Seminarium nt. wartości zabytków przeszłości dla teraźniejszości ("Monuments du passé, monuments du présent"),

17-18 kwietnia 1982, Hammamet, Tunezja.

Zorganizowane przez Tunezyjski Komitet Narodowy ICOMOS w porozumieniu z tunezyjskim Ministerstwem Kultury, z udziałem zaproszonych gości zagranicznych. Przedmiotem obrad była integracja zabytków przeszłości z osiągnięciami cywilizacji współczesnej i ochrona dziedzictwa archeologicznego w dynamicznie rozwijających się miastach. Rozpatrywano możliwości adaptacji starych ośrodków miejskich do wymogów życia współczesnego tak, by dziedzictwo kulturalne nie było ciężarem, ale niezbędnym elementem prawidłowego rozwoju miast. Streszczenie i teksty uchwał w nr 25 "Nouvelles". Uchwały (tekst nr 21).

2. Zebrań Międzynarodowego Komitetu ds. Inwentarzy

20-24 maja 1982, Neapol-Somma Vesuviana, Włochy.

Zorganizował Włoski Komitet Narodowy ICOMOS z udziałem ekspertów z Afryki, Ameryki i Europy oraz reprezentantów ICCROM i Grand Inventaire des Monuments de France. Przebieg obrad i końcowe wnioski opublikowano w nr 25 "Nouvelles". Najważniejszym postanowieniem było odstąpienie od pierwotnej idei unifikacji systemów inwentarzy na świecie i zlecenie p. Stykes (UNESCO) opracowania poręcznika systemów inwentaryzowania. Zalecenia (tekst nr 22).

3. Seminarium nt. rehabilitacji zespołów zabytkowych ("Rehabilitation of state-owned buildings"),

3-9 czerwca 1982, Helsinki, Finlandia.

Organizatorami były organizacje międzynarodowe UNESCO, ICCROM i ICOMOS. Zalecenia powołujące się na Konwencję w sprawie ochrony zespołów historycznych dotyczą głównie problemów ochrony zabytków Finlandii. Streszczenie obrad i zaleceń (tekst nr 23).

4. Kolokwium nt. konserwacji struktur drewnianych ("Conservation des structures en bois"),

14-19 czerwca 1982, Quebec-Ottawa, Kanada.

Organizatorem był Międzynarodowy Komitet ds. Drewna ICOMOS i Kanadyjski Komitet Narodowy ICOMOS. Udział wzięło wielu specjalistów, głównie z Kanady i krajów amerykańskich. Obrady dotyczyły:

- 1) Kryzysu energetycznego i jego wpływu na zasoby drewna
- 2) Niszczenia dziedzictwa drewnianego
- 3) Niszczenia lasów kanadyjskich i możliwości ich uzupełniania
- 4) Badania wieku poszczególnych gatunków drzew

Zalecenia dotyczą dalszego pogłębiania badań naukowych oraz właściwej polityki replantacji i ochrony lasów (tekst nr 24). Streszczenie obrad w nr 25 "Nouvelles".

5. Konferencja nt. zabytków ostatnich 100 lat ("Les monuments des derniers cent ans"),

22-27 czerwca 1982, Budapeszt-Kecskemét, Węgry.

Organizatorami byli Narodowy Komitet Węgierski ICOMOS i Generalna Inspekcja Zabytków na Węgrzech. Udział wzięło ok. 120 specjalistów z 18 krajów. Zalecenia kładą nacisk na konieczność integracji działań urbanistów i konserwatorów-architektów; zalecają zinventaryzowanie najnowszych metod i materiałów stosowanych w konserwacji; zwracają uwagę na kształcenie specjalistów i na popieranie rzemiosł służących konserwacji zabytków. Streszczenie obrad w nr 25 "Nouvelles". Zalecenia (tekst nr 25).

6. Seminarium nt. aspektów ekonomicznych i finansowych budownictwa ("Aspects économiques et financiers de la construction"),

13-24 września 1982, Neapol, Włochy.

Organizatorami było Centrum Dokumentacji ICOMOS i Fundacja Carlo Forte, z udziałem przedstawicieli UNESCO, ICOM i ICCROM. Obrady ekspertów z Anglii, Holandii, Kanady, Stanów Zjednoczonych i Włoch, przy udziale 10 obserwatorów toczyły się w formie "table ronde". Raport ogłoszono w języku angielskim. Zalecenia w nim zawarte dotyczą sposobów planowania kosztów prac rewolucyjnych. Zawierają pojęcie "konserwacji zintegrowanej", jako idei wiążącej tych prac. Streszczenie obrad w nr 24 "Nouvelles".

7. Kolokwium nt. problemów i metod konserwacji zabytków naskalnych ("Problemes et méthodes de la protection et de la restauration des ensembles rupestres"),

21-27 września 1982, Tbilisi-Erewan, ZSRR.

Organizatorem był Radziecki Komitet Narodowy ICOMOS. Uczestnicy stwierdzili na zakończenie obrad, że zabytki sztuki naskalnej są gorzej niż inne zabytki inwentaryzowane i chronione, mimo że są one bardziej zagrożone nieodwracalnym zniszczeniem. W związku z tym wydano Zalecenia intensyfikacji działań w tym zakresie, zwłaszcza inwentaryzacji i badań. Sprawozdanie z obrad w nr 26 "Nouvelles". Zalecenia (tekst nr 26).

8. Kolokwium nt. udziału fotogrametrii w dokumentacji miast zabytkowych i zabytków architektury

10-20 października 1982, Sienna, Włochy.

Zorganizował Międzynarodowy Komitet ICOMOS ds. Fotogrametrii (CIPA),

udział wzięło ponad 150 osób. Kolokwium towarzyszyła wystawa prac fotogrametrycznych. Obrady dotyczyły:

- 1) rozwijania prac poświęconych pomiarom stabilizacyjnym, deformacji i degradacji materiału i dekoracji architektonicznej;
- 2) badań nad zmniejszeniem kosztów i zwiększeniem skuteczności przeprowadzanych analiz;
- 3) badań nad stosowaniem najnowszych metod informatycznych;
- 4) kształcenia specjalistów.

Streszczenie obrad w nr 26 "Nouvelles". Zalecenia (tekst nr 27).

9. Symposium interamerykańskie nt. konserwacji dziedzictwa architektonicznego ("Conservation du patrimoine monumental"),

25-28 października 1982, Tlaxcala, Meksyk.

Organizatorem był Meksykański Komitet Narodowy ICOMOS. Uczestnicy, przedstawiciele krajów amerykańskich opracowali "Deklarację", którą ICOMOS opublikował w zbiorze swych aktów podstawowych. Wzoruąc się na poprzednich rezolucjach ICOMOS, deklaracja kładzie nacisk na aspekty socjologiczne ochrony zabytków. Streszczenie obrad w nr 29 "Nouvelles".

Deklaracja z Tlaxcala (tekst nr 28).

10. Kongres nt. sztuki naskalnej i muzeologii ("Arts rupestre et museologie"),

29-31 października 1982, Mediolan, Włochy.

Organizatorami były ICOM i ICOMOS, Centro Comune di Studi Preistorici oraz władze Mediolanu. Teksty referatów i przebieg obrad opublikowało UNESCO. Sprawozdanie w nr 26 "Nouvelles".

Streszczenie zaleceń (tekst nr 29).

11. Kolokwium nt. rekonstrukcji zabytków zniszczonych w czasie wojny ("La reconstruction des monuments détruits par la guerre"),

15-19 listopada 1982, Drezno. NRD.

Organizatorem był Niemiecki Komitet Narodowy ICOMOS NRD. Udział wzięli przedstawiciele 11 krajów. Tematem obrad były zniszczenia zabytków w czasie drugiej wojny światowej, na przykładzie zniszczeń zabytków z terenu NRD. Na zakończenie obrad opublikowano "Deklarację Drezdeńską", mającą charakter zalecenia o zasięgu ogólnym, ogłoszoną w nr 27 "Nouvelles".

"Deklaracja Drezdeńska" (tekst nr 30).

12. Kolokwium nt. konserwacji drewnianego dziedzictwa kulturowego ("Conservation du patrimoine culturel en bois"),

1-10 listopada 1982, Tokio, Japonia.

Zorganizowane przez Japoński Komitet Narodowy ICOMOS, Międzynarodowy Komitet ds. Drewna i Instytut Badań Naukowych w Tokio, z udziałem przedstawicieli UNESCO i ICCROM i reprezentantów laboratoriów naukowo-badawczych z krajów Azji (Korea Półd., Nepal, Indie, Indonezja, Pakistan). Omawiano:

- 1) aktualny stan ochrony obiektów drewnianych na świecie;
- 2) problemy interwencji konserwatorskiej i nowe metody konserwatorskie;
- 3) rozwój programów kształcenia zawodowego.

W dyskusji kładziono nacisk na nowe ujęcie sprawy rekonstrukcji, związane z koniecznością użycia nowych materiałów. Streszczenie obrad w nr 26 "Nouvelles". Zalecenia (tekst nr 31).

13. Zebrań koordynatorów kursów kształcenia w dziedzinie konserwacji architektury ("Reunion des coordinateurs des cours de formation de conservation architecturale"),

2-4 grudnia 1982, Rzym, Włochy.

Zorganizowane przez ICCROM, ICOMOS i UNESCO. Zalecenia dotyczą programów kształcenia specjalistów na różnych poziomach nauczania, koordynacji programów, utrzymywania łączności pomiędzy międzynarodowymi ośrodkami kształcenia konserwatorów i tworzenia nowych ośrodków w rejonach oddalonych od dotychczasowych centrów kształcenia (np. w Afryce). W dyskusji szczególnie nacisk położono na priorytetowe traktowanie konserwacji (jako utrzymywania zabytku w dobrym stanie) i unikanie przez to konieczności restauracji. Streszczenie obrad w nr 28 "Nouvelles".

Zalecenia (tekst nr 32).

14. Seminarium nt. zasad i technik konserwacji dziedzictwa afrykańskiego ("Principes et techniques de conservation applicables au patrimoine architectural africain"),

2-18 grudnia 1982, Abidżan, Wybrzeże Kości Słoniowej.

Zorganizowane przez ICOMOS, UNESCO i ICA (Instytut Kultury Afrykańskiej). Udział wzięli przedstawiciele 9 krajów afrykańskich oraz trzech ww. organizacji. Obrady seminarium miały na celu:

- 1) stworzenie platformy do dyskusji nad specyfiką ochrony dziedzictwa afrykańskiego;
- 2) poinformowanie przedstawicieli krajów afrykańskich o przebiegu prac nad wdrożeniem przepisów Konwencji o Dziedzictwie Światowym i o kryteriach wpisu obiektów na Listę Dziedzictwa Światowego;
- 3) zwrócenie uwagi urzędów i służb państwowych w krajach afrykańskich na konieczność współdziałania ze służbami konserwatorskimi w tych krajach.

W dyskusji położono nacisk na identyfikację kultury afrykańskiej i konieczność zachowania jej tożsamości. Streszczenie obrad w nr 26 "Nouvelles".

W roku 1982 ICOMOS brał czynny udział w przygotowaniu i obradach Światowej Konferencji nt. polityki kulturalnej w Meksyku. Szczegółowe informacje o przebiegu Konferencji i udziale w niej ICOMOS w nr 25 i nr 26 "Nouvelles". Zalecenia (tekst nr 33).

Rok 1983

1. Kongres międzynarodowy nt. konserwacji architektury ("I-er Congrès international sur la conservation architecturale"),
28-31 marca 1983, Bazylea, Szwajcaria.
Zorganizowany przez ICOMOS, ICCROM i IFA (Institut des Festivals d'Art).
Tematem kongresu była dyskusja nad szerokim zasięgiem pojęcia dziedzictwa kulturalnego i jego znaczeniem dla różnych kultur świata. Udział wzięło 224 uczestników; kongres wyróżniał wysoki poziom naukowy referatów i wystąpień. Akta kongresu zostały opublikowane; sprawozdanie z przebiegu obrad w nr 27 "Nouvelles".
2. Zebranie nt. współpracy naukowej pomiędzy uniwersytetami śródziemnomorskimi ("Coopération scientifique entre universités de la mer Méditerranée"),
19-21 maja 1983, Bari, Włochy.
Zorganizowane przez ministerstwo kultury Włoch w porozumieniu z Włoskim Komitetem Narodowym ICOMOS. Tematem zebrania była:
 - 1) ochrona zasobów naturalnych i środowiska;
 - 2) rola potencjału naukowego w rozwiązywaniu problemów technologicznych;
 - 3) rewitalizacja dóbr kultury i sztuki.Ten ostatni temat był prowadzony przez Sekretarza Generalnego ICOMOS, A. Daoulatti. Opracowane zalecenia wskazują na konieczność powołania stałego komitetu koordynacyjnego dla uniwersytetów śródziemnomorskich. Przewodniczącym komitetu wybrany został rektor Uniwersytetu w Bari. Zainteresowane tymi problemami Komitety Narodowe ICOMOS krajów basenu śródziemnomorskiego postanowiły nawiązać stałą współpracę w tej dziedzinie. Sprawozdanie w nr 27 "Nouvelles".
3. Kolokwium nt. restauracji struktur budowlanych ("La restauration des ouvrages et structures"),
30 maja - 3 czerwca 1983, Paryż, Francja.
Organizatorem była Francuska Wyższa Szkoła Dróg i Mostów pod patronatem ICOMOS. Uczestniczyli przedstawiciele Francji, Włoch, Brazylii, Kanady, Holandii, Tajlandii, Tunezji i Zambii (ok. 100 osób). Przedmiotem kolokwium były problemy techniczne, jak wytrzymałość materiałów, skuteczność metod konserwatorskich polegających na iniekcji itp. Adresowane głównie do inżynierów, kolokwium stało się bazą porozumienia interdyscyplinarnego architektów, konserwatorów, inżynierów i techników. Podsumowanie obrad dotyczyło zwłaszcza budowli zabytkowych i kładło nacisk na wagę badań przed rozpoczęciem robót restauracyjnych. Sprawozdanie w nr 27 "Nouvelles".
4. Kolokwium nt. dziedzictwa rolniczego ("Patrimoine rural"),
1-3 czerwca 1983, Aoste-Saint-Vincent, Włochy.

Organizatorem była Rada Europejska przy współudziale ICOMOS. Tekst zaleceń został opublikowany w numerze specjalnym "Un avenir pour le passé". Krótka relacja w nr 28 "Nouvelles".
Zalecenia (tekst nr 34).

5. Zebranie Centrów Dokumentacji ICCROM - ICOM - ICOMOS
3 czerwca 1983, Paryż, Francja.
Organizatorem zebrania było UNESCO, uczestniczyli przedstawiciele ICCROM, ICOM i ICOMOS. Zebranie miało na celu ujednolicenie podstawowej bazy informacji i wprowadzenie wspólnego thesaurusa. Rezultatem tego ważnego spotkania jest stworzenie wspólnej bazy informacyjno-dokumentacyjnej pod nazwą ICCOMOS dla organizacji międzynarodowych ICOM i ICOMOS. Od początku następnego roku został wprowadzony system kodowania otrzymywanych informacji według ustalonego thesaurusa.
Relacja w nr 28 "Nouvelles".
6. Kolokwium nt.: architektura ludowa a tożsamość kulturowa ("Architecture vernaculaire et identité culturelle"),
5-10 czerwca 1983, Ilmajoki-Helsinki, Finlandia.
Zorganizowane przez Międzynarodowy Komitet ICOMOS, Fiński Komitet Narodowy ICOMOS i Fińską Komisję UNESCO. Kolokwium połączone było z objazdem i zwiedzaniem architektury ludowej "in situ". Fiński Komitet Narodowy ICOMOS i UNESCO opublikowały referaty ilustrowane fotografiami obiektów. Rezolucji nie było, sprawozdanie w nr 28 "Nouvelles".
10 czerwca 1983 r. w Helsinkach rozpoczął obrady Międzynarodowy Komitet ds. Architektury Ludowej CIAV na dorocznym zebraniu.
7. Zebranie plenarne Komitetu Włoskiego ICOMOS
9-10 czerwca 1983, Rzym, Włochy.
Ogłoszono "Deklarację Rzymską", dotyczącą stanu ochrony zabytków we Włoszech, ale ze względu na swój charakter doktrynalny zaliczona została przez ICOMOS do aktów modelowych tej organizacji i może być uznana za wzór dla innych komitetów narodowych.
Streszczenie obrad w nr 28 "Nouvelles".
8. Kolokwium nt. konserwacji drewna
13-18 czerwca 1983, Bergen, Norwegia.
Zorganizowane przez Norweski Komitet Narodowy ICOMOS i połączone Komitety Międzynarodowe ds. Drewna i ds. Architektury Ludowej. Kolokwium zajmowało się zwłaszcza:
 - 1) czynnikami niszczenia drewna;
 - 2) problemami nowych funkcji zabytków drewnianych i ich integracji z życiem współczesnym;
 - 3) problemami autentyczności zabytków.Sprawozdanie z obrad w nr 28 "Nouvelles". Zalecenia (tekst nr 35).

9. Międzynarodowy Kongres Antropologii i Etnologii oraz Sympozjum nt. konserwacji, prezentacji i interpretacji sztuki naskalnej

15-19 sierpnia 1983, Vancouver, Kanada.

Zorganizowane przez UNESCO, ICCROM, ICOM, ICOMOS i Międzynarodowy Komitet ds. Sztuki Naskalnej. Zalecenia podsumowujące obrady dotyczyły:

- 1) inwentaryzacji i dokumentacji, podkreślając małą odporność zabytków sztuki naskalnej na czynniki niszczące;
- 2) zabezpieczania i konserwacji;
- 3) informacji i kształcenia specjalistów;
- 4) współpracy międzynarodowej.

W zakończeniu podano najprostszą formę inwentaryzacji tego typu zabytków wg 9-punktowej ankiety. UNESCO wydało biuletyn z relacją z Kongresu.

10. Kolokwium nt. nowej roli zamków i pałaców w życiu społecznym ("Role nouveau des chateaux forts et des chateaux dans la vie de la société"),

18-24 września 1983, Praga-Bratysława, Czechosłowacja.

Zorganizował Komitet Narodowy CSRS pod protektoratem ministerstwa kultury CSRS. Zalecenia kładą nacisk na ochronę zespołów pałacowo-ogrodowych z ich otoczeniem, ich nowe funkcje we współczesnym świecie.

Streszczenie w nr 29 "Nouvelles" (tekst nr 36).

11. Kolokwium międzynarodowe nt. ogrodów historycznych w epoce Ludwika Bawarskiego ("Jardins historiques a l'époque de Louis II de Baviere"),

19-23 września 1983, Monachium, RFN.

Zorganizowane przez Komitet Narodowy ICOMOS w RFN i Międzynarodowy Komitet ICOMOS ds. Ogrodów. Referaty wygłosili przedstawiciele RFN, Francji, Wielkiej Brytanii, Czechosłowacji, Szwecji, Austrii; zostały one opublikowane w biuletynie poświęconym temu spotkaniu. Rezolucji nie było.

12. Kolokwium nt. fortyfikacji w Ameryce Łacińskiej i na Karaibach ("Les fortifications en Amerique Latine et dans les Caraibes"),

23 września - 1 października 1983, Haiti.

Zorganizował Komitet Narodowy ICOMOS Haiti z udziałem przedstawicieli Biura ICOMOS i 15 krajów. Kolokwium poprzedził kurs konserwacji murów i technik umacniania gruntów. Uchwały kolokwium zalecają prowadzenie dalszych studiów i analiz oraz podjęcie wszelkich możliwych działań dla ratowania starych twierdz na Karaibach. Zalecono stworzenie "banku informacji" dotyczącego obiektów i możliwości ich ratowania przez instytucje miejscowe przy pomocy organizacji międzynarodowych. Zalecono zwołanie następnego kolokwium za rok i podsumowania rezultatów

dotychczasowych działań. Streszczenie obrad w nr 29 "Nouvelles". Uchwały i zalecenia (tekst nr 37).

13. Sympozjum interamerykańskie nt. konserwacji dziedzictwa monumentalnego ("Conservation du patrimoine monumental"),

24-27 października 1983, Mexico, Meksyk.

Organizatorem był Komitet Narodowy ICOMOS Meksyku. W wyniku tego sympozjum sformułowano dokument - Deklaracja z Tepotzolan (w wersji hiszpańskiej), dotyczącą nowych funkcji zabytków monumentalnych we współczesnym świecie (tekst skrócony nr 38).

14. Międzynarodowy Zjazd nt. sztuki naskalnej w rejonie Morza Śródziemnego

28 listopada - 2 grudnia 1983, Barcelona-Saragossa, Hiszpania.

Zorganizowane przez Międzynarodowy Komitet ICOMOS i Narodowy Komitet Hiszpanii. Zalecenia (w wersji angielskiej) dotyczą form dokumentacji i inwentaryzacji sztuki naskalnej na podstawie poprzednich uchwał, zwłaszcza Kongresu w Mediolanie w październiku 1982 r.

Rok 1984

1. Konferencja nt. konserwacji i rewaloryzacji Akropolu w Atenach ("Conservation et restauration de l'Acropole d'Athenes"),

8-9 lutego 1984, Neapol, Włochy.

Organizatorem był Włoski Komitet Narodowy ICOMOS, w porozumieniu z UNESCO. Na zakończenie konferencji zebrani uchwalili zalecenia, które - chociaż dotyczą jednego zespołu zabytkowego - ze względu na wagę zagadnienia mają znaczenie ogólne (tekst nr 39). Zalecenia w nr 1/85 ICOMOS Information.

2. Kolokwium naukowe towarzyszące VII Zgromadzeniu Generalnemu ICOMOS nt. udziału zabytków w kształtowaniu tożsamości kulturalnej ("Monument et sites et leur contribution a la definition de l'identite culturelle"),

12-17 maja 1984, Drezno-Rostock, NRD.

Niezależnie od rezolucji Zgromadzenia Generalnego (tekst nr 40), kolokwium w Dreźnie wydało deklarację o charakterze zaleceń. Obrady kolokwium toczyły się w 3 grupach tematycznych, dyskutowano nad:

- 1) otoczeniem miejskim i wiejskim zabytków;
- 2) przystosowaniem zabytków do życia współczesnego;
- 3) działalnością konserwatorską.

Streszczenie obrad VII Zgromadzenia Generalnego i kolokwium opublikowano w numerze specjalnym "Nouvelles". Deklaracja (tekst nr 41).

3. Seminarium nt. organizacji pracy i robót konserwatorskich ("Chantiers bénévoles pour la sauvegarde des monuments"),

28-30 maja 1984, Royaumont, Francja.

Organizatorem był ICOMOS w porozumieniu z UNESCO. Seminarium zgromadziło szeroką grupę ekspertów dla wymiany doświadczeń dotyczących organizowania obozów pracy dla młodzieży i miłośników zabytków, tzw. obozów letnich przy konserwacji zabytków. Podjęto uchwały i zalecenia skierowane do UNESCO, ICOMOS i "Jeunesse et Patrimoine", a także do Komitetów Narodowych ICOMOS, w celu uniknięcia błędów wynikających z braku kwalifikacji fachowych u uczestników tych obozów.

Uchwały i zalecenia opublikowano w nr 30 "Nouvelles" (tekst nr 42).

4. Zebranie przedstawicieli rad narodowych miast zabytkowych ("Conseils Nationaux des villes d'art") na temat materiałów i kolorów w konserwacji zabytków (matériaux et couleurs),

5 czerwca 1984, Saint Germain en Laye, Francja.

Organizatorem był Zarząd Miasta Saint Germain en Laye i Sekcja Francuska ICOMOS. Relację z obrad i teksty referatów opublikowano w "Bulletin" Sekcji Francuskiej, kładąc nacisk na konieczność włączania się lokalnych władz francuskich w ochronę zabytków na ich terenie. Postanowiono przeprowadzić działania w celu:

- 1) wzmocnienia poczucia tożsamości regionalnej;
- 2) stworzenia odpowiedniej bazy ekonomicznej dla ochrony na poziomie regionu;
- 3) uproszczenia przepisów urbanistycznych i budowlanych;
- 4) pomocy dla użytkowników zabytków z równoczesnym uświadamianiem o ich obowiązkach.

Na zakończenie obrad postanowiono:

- opracować listę materiałów używanych w budownictwie tradycyjnym;
- przeprowadzić analizę materiałów zastępczych;
- popierać produkcję materiałów tradycyjnych i rozwijać produkcję materiałów nowych jako zastępczych.

5. Międzynarodowy kurs konserwacji drewna

18 czerwca - 28 lipca 1984, Trondheim, Norwegia.

Zorganizowany przez Norweski Komitet Narodowy ICOMOS z udziałem i pod patronatem UNESCO i ICCROM. Udział wzięło 20 osób z 20 krajów świata.

6. Kolokwium nt. nowych perspektyw w badaniach nad sztuką naskalną ("Art rupestre, nouvelles perspectives pour la recherche"),

20-26 sierpnia 1984, Valcamonica, Włochy.

Zorganizowane przez Międzynarodowy Komitet ICOMOS ds. Sztuki Naskalnej (CAR) i Centrum Badań Prehistorycznych. W przyjętych re-

zolucjach położono nacisk na rolę wychowania społeczeństwa w duchu poszanowania zabytków naskalnych, na koordynację informacji i terminologii. Stwierdzono, że CAR powinien koordynować wszystkie akcje w tej dziedzinie na terenie międzynarodowym. Uczestnicy zwrócili się z apelem o pomoc do UNESCO, ICOM i ICCROM, a także rządów państw, o popieranie badań nad zabytkami naskalnymi. Streszczenie obrad w nr 30 "Nouvelles".

7. Seminarium nt. zarządzania miejskim zespołem historycznym i konserwacji miast ("Gestion municipale et conservation urbaine"),

30 sierpnia - 1 września 1984, Mar del Plata, Argentyna.

Zorganizowane przez Argentyński Komitet Narodowy ICOMOS i Stowarzyszenie Architektów w Argentynie. Pomimo krajowego zasięgu seminarium, jego uchwały zostały opublikowane przez ICOMOS jako akt o dużym znaczeniu w nr 30 "Nouvelles".

Uchwały te podkreślają fundamentalną rolę władz miejskich oraz udziału mieszkańców w konserwacji miast. W celu ich mobilizacji konieczna jest szeroka informacja, popieranie akcji społecznych, wprowadzanie ulg podatkowych itp. Uchwały podkreślają rolę uniwersytetów w przygotowywaniu społeczeństwa do ochrony miast. Uchwały (tekst nr 43).

8. Światowa Konferencja nt. parków historycznych ("Parcs culturels"),

16-21 września 1984, Mesa-Verde, Stany Zjednoczone.

Organizatorem był Komitet Narodowy ICOMOS USA w porozumieniu z wieloma instytucjami amerykańskimi. Udział wzięło ok. 150 uczestników z 30 krajów świata. Obrady toczyły się w Parku Narodowym Mesa Verde i dotyczyły:

- 1) technologii i konserwacji parków;
- 2) użytkowania turystycznego;
- 3) zagospodarowania parków;
- 4) powiązań parków z kulturą miejscową;
- 5) rozwijania struktur administracyjnych i zarządzania parkami.

Uchwały opublikowano w nr 1/85 "Nouvelles" (tekst nr 44).

9. Seminarium międzynarodowe nt.: zabytki a planowanie przestrzenne ("Patrimoine et planification"),

17-23 września 1984, Hammamet, Tunezja.

Organizatorem był Tunezyjski Komitet Narodowy ICOMOS pod patronatem UNESCO, z udziałem członków Biura i Komitetu Wykonawczego ICOMOS. Wnioski z obrad (opublikowano w nr 1/85 Information ICOMOS) dotyczą problematyki planowania przestrzennego, ściśle związanej z ochroną zabytków, na podbudowie odpowiednich przepisów prawnych i finansowych. Proces planowania musi być poprzedzony inwentaryzacją dóbr kultury na terenie objętym planowaniem oraz ustaleniem priorytetów ich ochrony. Właściwe planowanie nie jest możliwe bez przygotowania i wykształcenia planistów. Wnioski kładą też nacisk na konieczność uwrażliwienia społeczeństwa na te

problemy poprzez odpowiednią informację i propagandę. Na zakończenie sformułowano zalecenie opracowania Karty obowiązków ochrony zabytków w planowaniu przestrzennym o zasięgu międzynarodowym, która powinna opierać się na aktach wcześniejszych, zwłaszcza "Zaleceniu" UNESCO z Nairobi (1976 r.) dotyczącym miast i zespołów historycznych.
Zalecenia (tekst nr 45).

10. Kolokwium międzynarodowe nt. roli żelaza w architekturze zabytkowej pierwszej poł. XX w. ("Role du fer dans l'architecture historique de la 1-ère moitié du XX siècle"),

25-28 września 1984, Monachium, RFN.

Organizatorem był Komitet Narodowy ICOMOS w RFN. Było to trzecie kolokwium, dalszy ciąg poprzednich - w roku 1978 i 1981 - dotyczących roli żelaza w XIX w. Udział wzięli przedstawiciele 7 krajów. Wydanie materiałów kolokwium zostało zapowiedziane w nr 1/85 Information ICOMOS. Rezolucji nie było.

11. Kolokwium nt. problemów miejskich ośrodków historycznych ("Problemes des centres historiques"),

27-29 września 1984, Berlin Zachodni.

Organizatorem był ICOMOS-UIA; kolokwium towarzyszyło międzynarodowej wystawie architektury w Berlinie Zach. Informacja wstępna w nr 29 "Nouvelles". Nie było rezolucji.

12. Symposium interamerykańskie nt. dziedzictwa zabytkowego architektury ludowej ("Architecture Vernaculaire"),

8-12 października 1984, Xalapa, Vera Cruz, Meksyk.

Organizatorem był Meksykański Komitet Narodowy ICOMOS pod auspicjami Uniwersytetu w Vera Cruz i we współpracy z "Planem CARI-MOS". Na zakończenie obrad zebrani sformułowali tzw. "Deklarację z Xalapy" w oparciu o wcześniejsze sformułowania różnych zebrani i kolokwii ICOMOS, a w szczególności tych, które dotyczyły Wysp Karaibskich. Deklaracja zawiera definicję pojęcia architektury ludowej i szereg wniosków i zaleceń, których treść może być stosowana w różnych krajach nie tylko kontynentu amerykańskiego. Dlatego została opublikowana jako jeden z dokumentów ICOMOS w nr 3/85 Information (tekst nr 46).

12. Kolokwium nt. fotogrametrii architektury islamu ("Photogramétrie de l'architecture islamique"),

22-24 października 1984, Tunis, Tunezja.

Organizatorami byli - Międzynarodowy Komitet ds. Fotogrametrii i stowarzyszenie ratowania zabytków starego miasta Tunisu "Medina", pod patronatem Tunezyjskiego Komitetu Narodowego ICOMOS.

Kolokwium dotyczyło:

- dotychczasowych dokumentacji fotogrametrycznych zabytków kultury islamu;
- specyfiki zdjęć fotogrametrycznych zabytków islamu;

- konieczności zwrócenia uwagi władz lokalnych na stan zabytków i potrzebę ich ratowania.

We wnioskach z dyskusji podkreślono konieczność zakładania archiwów i ośrodków dokumentacji zabytków wyposażonych w aparaturę do zdjęć fotogrametrycznych oraz aspekty ekonomiczne ratowania zabytków islamu. Streszczenie obrad w nr 2/85 ICOMOS Information.

14. Seminarium nt.: turystyka a zabytki ("Tourisme et patrimoine culturel"),

10-11 listopada 1984, Tunis, Tunezja.

Organizatorami byli - Tunezyjski Komitet Narodowy ICOMOS, Narodowy Zarząd Turystyki i Międzynarodowy Komitet ds. Turystyki Kulturalnej. Wielu przedstawicieli różnych krajów podpisało "Kartę Turystyki Kulturalnej". Obrady podsumowano wnioskami i zaleceniami, opublikowanymi przez Komitet Tunezyjski ICOMOS (tekst nr 47).

15. Kolokwium nt. zabytków historycznych w dniu jutrzejszym ("Les monuments historiques de demain"),

21-24 listopada 1984, Paryż, Francja.

Zorganizowane pod auspicjami Ministerstwa Kultury Francji miało zasięg międzynarodowy. Komisarzem kolokwium i towarzyszącej mu wystawy był Przewodniczący ICOMOS M.Parent. Miał też on znaczny wpływ na przebieg obrad, które toczyły się w 8 zespołach "okrągłego stołu" na temat:

- 1) architektura wiejska (rurale);
- 2) dziedzictwo techniczne i przemysłowe;
- 3) rozszerzenie pojęcia zabytku;
- 4) badań dokumentacyjnych;
- 5) nowych technik ochrony;
- 6) zabytków i archeologii;
- 7) zagospodarowania wnętrza i umeblowania;
- 8) środowiska i otoczenia zabytku.

W obradach uczestniczyło 600 osób. Sekcja Francuska przygotowała materiały nt. przedsiębiorstw, które zajmują się konserwacją zabytków. Sprawozdanie w nr 1/85 Information ICOMOS; brak rezolucji.

16. I kolokwium regionalne dyrektorów centrów konserwacji w Ameryce Łacińskiej

23-26 listopada 1984, Hawana, Kuba.

Organizatorami były: UNESCO, ICOM, ICCROM, ICOMOS. Kolokwium miało na celu zbadanie warunków, w jakich rozwijają się poszczególne ośrodki konserwacji, ich problemów lokalnych oraz ich łączności z ICCROM. Udział wzięli przedstawiciele Argentyny, Boliwii,

Brazylii, Kuby, Ekwadoru, Meksyku, Panamy, Peru i Wenezueli. Streszczenie obrad w nr 30 "Nouvelles" i nr 2/85 Information ICOMOS.

Rok 1985

1. Międzynarodowe sympozjum nt. konserwacji dziedzictwa kulturalnego ("Symposium sur la conservation du patrimoine"),
4-8 lutego 1985, Caracas, Wenezuela.

Organizatorem był Wenezuelski Komitet Narodowy ICOMOS, miało zasięg regionalny, uczestniczyli przedstawiciele Ameryki Południowej. Nie wydano rezolucji.

2. Seminarium nt. fotogrametrii i utworzenia regionalnego centrum fotogrametrii w Argentynie

15-17 kwietnia 1985, Buenos Aires, Argentyna.

Zorganizował Międzynarodowy Komitet ICOMOS ds. Fotogrametrii i Argentyński Komitet Narodowy. Miało na celu zapoznanie przedstawicieli Ameryki Łacińskiej z najnowszymi osiągnięciami fotogrametrii w ochronie zabytków. Było przygotowaniem do otwarcia regionalnego centrum fotogrametrii, pierwszego w tym rejonie świata, które zostało otwarte w La Plata 25 kwietnia 1985. Streszczenie obrad w nr 2/85 Information ICOMOS.

3. Międzynarodowe kolokwium nt. badań i konserwacji miast zabytkowych w Azji Południowo-Wschodniej ("Colloque international sur l'étude et la conservation des vieilles villes en Asie du Sud-Est"),

19-20 kwietnia 1985, Tokio, Japonia.

Zorganizował Japoński Komitet Narodowy ICOMOS w ramach obchodów Międzynarodowego Dnia Zabytków, wspólnie z Uniwersytetem Sophia w Tokio. Przewodniczący ICOMOS M. Parent przedstawił akcje ICOMOS w ratowaniu zabytków w Birmie, Indonezji, Japonii i Tajlandii. Opublikowano "apel" o ratowanie zespołu zabytkowego Angkor o wartości ogólnoswiatowej. Streszczenie obrad i tekst "apelu" opublikowano w nr 2/85 Information ICOMOS.

4. Kolokwium nt. problemów ochrony i użytkowania zabytków ("Problèmes de la protection et de l'utilisation contemporaine des monuments"),

3-7 czerwca 1985, Tallin, ZSRR.

Organizatorem był Radziecki Komitet Narodowy ICOMOS, udział wzięli przedstawiciele 12 Komitetów Narodowych. Streszczenie obrad w nr 3/85 ICOMOS Information, brak rezolucji.

5. Seminarium nt. zabytków architektury i urbanistyki ("Séminaire sur les monuments, d'architecture et l'urbanisme"),

3-14 czerwca 1985, Weimar, NRD.

Organizatorem był Niemiecki Komitet Narodowy ICOMOS w NRD. Spotkanie o zasięgu międzynarodowym, zorganizowane w okresie letnim jako obóz studyjny. Wykłady dotyczyły teorii architektury i urbanistyki oraz nowych metod konserwacji i utrzymania obiektów zabytkowych. Informacja w nr 1/85 ICOMOS Information.

6. Kolokwium nt. ochrony krajobrazu kulturalnego jako świadectwa przemian dziejowych ("Le paysage culturel témoin de l'évolution historique"),

11-17 czerwca 1985, Wrocław, Polska.

Organizatorem był Polski Komitet Narodowy ICOMOS. Kolokwium zorganizowano dla upamiętnienia 20-lecia powstania ICOMOS na kongresie w Warszawie i Krakowie. Udział w nim wzięli przedstawiciele 8 Komitetów Narodowych ICOMOS oraz członkowie najwyższych władz tej organizacji: Honorowy Prezes ICOMOS R. Lemaire, Prezes ICOMOS M. Parent i Wiceprezes Komitetu Doradczego p. Minczew. W czasie kolokwium wdowa po założycielu ICOMOS, pani Gazzola, ofiarowała portret swego męża Polskiemu Komitetowi ICOMOS. Kolokwium było zorganizowane w formie objazdu studyjnego po Polsce, na trasie Wrocław-Poznań-Gnieźno-Warszawa. Problemy archeologiczne, zagospodarowania przestrzennego i inne były omawiane na podstawie zwiedzanych obiektów. Podsumowując obrady Prezes ICOMOS wyraził życzenie zwołania konferencji poświęconej problematyce konserwacji obiektów, w których z biegiem lat narastają różne style i przemiany odzwierciedlające kolejne etapy rozwoju. Ilustracją do badań na ten temat byłaby katedra w Gnieźnie. Streszczenie obrad opublikowano w nr 3/85 ICOMOS Information.

7. Spotkanie regionalne rzemieślników technik stosowanych w budownictwie tradycyjnym ("Rencontre internationale des artisans sur les techniques appliquées dans les constructions traditionnelles"),

11-13 lipca 1985, Mar del Plata, Argentyna.

Organizatorem był Argentyński Komitet Narodowy ICOMOS. Udział wzięli przedstawiciele rzemiosła, młodzi rzemieślnicy i uczniowie szkół rzemieślniczych z krajów Ameryki Łacińskiej. Obrady dotyczyły popierania rzemiosła i technik tradycyjnych w konserwacji zabytków. Uchwały zwracały uwagę na potrzebę uczulenia społeczeństwa i specjalistów, między innymi inżynierów budowlanych, na konieczność stosowania technik tradycyjnych dla zachowania charakteru obiektów konserwowanych.

8. Międzynarodowe spotkanie COPAM-ICOMOS

14 lipca 1985, Neapol, Włochy.

Organizatorem był Włoski Komitet ICOMOS, celem - nawiązanie stałej współpracy z organizacją COPAM, współdziałanie na rzecz Dziedzictwa Architekturalnego Krajów Śródziemnomorskich. Udział wzięli przedstawiciele Komitetów Narodowych ICOMOS z krajów regionu. W czasie obrad rozważono różne aspekty ochrony, między innymi legislacyjne i szkoleniowe. Streszczenie obrad w nr 3/85 ICOMOS Information.

9. Międzynarodowe seminarium nt. rozwoju nowych dzielnic na zewnątrz miasta historycznego ("Development d'un nouveau quartier a l'extérieur d'une ville historique"),

1-15 września 1985, Evora, Portugalia.

Organizatorem seminarium było UNESCO przy udziale ICOMOS. Seminarium ma charakter ciągły: spotkania będą się odbywać raz na rok w Evora. W seminarium bierze udział 14 specjalistów - przedstawicieli organizacji pozarządowych w ramach tzw. COG (Grupa Koordynacyjna Organizacji Pozarządowych przy UNESCO), do której należy ICOMOS. Streszczenie obrad z pierwszego seminarium w nr 1/85 ICOMOS Information.

10. Kolokwium międzynarodowe nt. konserwacji twierdzy w Suomenlinna ("Colloque sur la restauration de la forteresse Suomenlinna"),
10-18 września 1985, Helsinki, Finlandia.

Organizatorem kolokwium był Fiński Komitet Narodowy ICOMOS. Chciał przedmiotem obrad był wybrany zespół zabytkowy w Finlandii, wydane na zakończenie obrad zalecenia mają charakter ogólny i mogą być zastosowane, jako opinia grona ekspertów, do innych zespołów zabytkowych o podobnym charakterze (tekst nr 46).

11. Kolokwium nt. ogrodów historycznych w Europie północnej ("Jardins historiques de l'Europe septentrionale"),
19-21 września 1985, Oslo, Norwegia.

Organizatorami byli - Norweski Komitet Narodowy ICOMOS, Szkoła Główna Rolnicza i Towarzystwo Opieki nad Zabytkami w Norwegii. Udział wzięli przedstawiciele Komitetów Narodowych ICOMOS z krajów skandynawskich; reprezentowany był Międzynarodowy Komitet ICOMOS ds. Ogrodów Historycznych oraz UNESCO.

Celem kolokwium było:

- 1) uznanie ogrodów historycznych za integralną część dziedzictwa kulturowego, zgodnie z doktryną opracowaną przez ICOMOS;
- 2) ustalenie właściwej polityki ich konserwacji;

Postanowiono:

- a) nawiązać stałą współpracę ze służbami konserwatorskimi na terenie kraju oraz z Główną Szkołą Rolniczą;
- b) rozważyć skutki ekonomiczne tego przedsięwzięcia;
- c) ustanowić odpowiednie władze lokalne, które zajmą się konserwacją ogrodów;
- d) pogłębić współpracę interdyscyplinarną w krajach skandynawskich w zakresie badań naukowych na temat ogrodów historycznych;
- e) wzmocnić wspólne działanie na odcinku informacji i propagandy.

Na terenie Norwegii jest ok. 400 ogrodów historycznych, ale tylko 5 jest wpisanych do rejestru zabytków i objętych ochroną, a i te są chronione jako otoczenie zabytku architektury. Nie istnieje ochrona ogrodów historycznych jako obiektów niezależnych,

podlegających ogólnym zasadom konserwacji zabytków i ich zespołów. Streszczenie obrad opublikowano w nr 4/85 ICOMOS Information.

12. Kolokwium nt. degradacji i konserwacji kamienia ("Altération et conservation de la pierre"),

25-27 września 1985, Lozanna, Szwajcaria.

Organizatorami byli - Międzynarodowy Komitet ICOMOS ds. Kamienia i Szwajcarski Komitet Narodowy. Udział wzięło 278 delegatów z 22 krajów świata. Obrady toczyły się w 6 sekcjach podzielonych według następujących tematów:

- 1) Właściwości i trwałość kamienia w architekturze;
- 2) Fizyczne i chemiczne zmiany zachodzące w kamieniu: problemy zwińtrzenia i uszkodzenia kamienia w zabytkach archeologicznych;
- 3) Wyniki zanieczyszczenia powietrza i ich wpływ na materiały kamienne;
- 4) Zmiany biologiczne;
- 5) Umacnianie, oczyszczanie i różne metody konserwacji kamienia;
- 6) Praktyczne wyniki i realizacje w dziedzinie konserwacji kamienia w różnych krajach świata.

Streszczenie obrad opublikowano w nr 4/85 ICOMOS Information.

13. Kolokwium nt. regeneracji roślin w ogrodach Pałacu Wersalskiego ("Régénération des plantations dans les jardins du Chateau de Versailles"),

2-4 października 1985, Wersal, Francja.

Organizatorem była Sekcja Francuska ICOMOS. Udział w obradach wzięli przedstawiciele Międzynarodowego Komitetu ds. Ogrodów Historycznych ICOMOS, przedstawiciele IFLA oraz specjaliści z Anglii, Austrii, USA, Włoch i ZSRR. Informacja została umieszczona w nr 4/85 ICOMOS Information. Nie było rezolucji o znaczeniu ogólnym.

14. Międzynarodowy cykl wykładów nt. domów mieszkalnych dawniej i dziś w krajach islamskich ("Habitats anciens et contemporains dans les pays islamiques"),

Roczny kurs wykładów rozpoczynający się 18 października 1985 w Rabacie, Maroko.

Organizatorami byli - Ministerstwo Mieszkalnictwa i Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Maroka oraz Fundacja im. Agi Khana, z udziałem wykładowców wskazanych przez ICOMOS. Kurs przeznaczony dla architektów i specjalistów o różnym profilu zawodowym, ma za zadanie prowadzenie pogłębionych badań nad architekturą islamu i ochroną jej zabytków.

15. Kolokwium nt. ochrony dziedzictwa przemysłowego ("Patrimoine industriel - stratégie de la conservation"),

20-25 października 1985, Valux-en-Velin, Francja.

Organizatorami były - Sekcja Francuska ICOMOS i Rada Europejska. Wymiana doświadczeń przedstawianych przez delegatów z różnych krajów europejskich pozwoliła na wyciągnięcie wniosków dotyczących obecnego stanu ochrony i sformułowanie zaleceń na przyszłość. Myślą przewodnią tych zaleceń jest popieranie mecenatu wielkich przedsiębiorstw przemysłowych nad tego typu zabytkami. Chodzi tu między innymi o zachowanie zabytków w ich otoczeniu, "in situ", gdyż zmiana otoczenia odbiera im właściwą wymowę. Specyfika tych zabytków jest różnorodna, zależna od kraju w którym się znajdują, lecz niektóre z nich posiadają cechy wspólne dla wszystkich krajów Europy (np. kopalnie, mosty, zakłady włókiennicze). Zalecenia nawiązują do pogłębienia studiów nad zabytkami przemysłowymi i uwratliwiania na ich wartości zabytkowe opinii publicznej - jak dotąd dość obojętnej na ten rodzaj zabytków. Zalecenia kładą nacisk na: 1) kształcenie specjalistów w dziedzinie ochrony zabytków przemysłowych i 2) tworzenie inwentarzy jako podstawy prawnej do ich ochrony. Streszczenie obrad w nr 4/85 ICOMOS Information.

16. Konferencja Międzynarodowych Komitetów ICOMOS ds. Architektury Ludowej ds. Drewna

30 października - 7 listopada 1985, Sofia, Bułgaria.

Organizatorami były oba wyżej wymienione Komitety oraz Narodowy Komitet ICOMOS w Bułgarii. Na zakończenie obrad wydano komunikat w Biuletynie CIAV.

17. Seminarium nt. ochrony przed ogniem w budowlach zabytkowych ("Séminaire sur le feu dans les monuments historiques"),

11-14 listopada 1985, York, Wielka Brytania.

Organizatorem był Angielski Komitet Narodowy ICOMOS. Seminarium zorganizowano wkrótce po klęsce pożaru, która nawiedziła zabytki najwyższej rangi w Wielkiej Brytanii: Katedrę w Yorku i Zamek Hampton Court. Uczestniczyło ok. 50 specjalistów z krajów Ameryki Północnej i Europy.

Dyskusja toczyła się na tematy:

- 1) technicznych możliwości zapobiegania i zwalczania pożarów;
- 2) przepisów prawnych;
- 3) metody informowania i ostrzegania społeczeństwa;
- 4) założeń i celów polityki ochrony.

Wnioski z dyskusji i zalecenia opublikowano w nr 2/86 ICOMOS Information (tekst nr 49).

18. Kongres COPAM - Współdziałanie na rzecz Dziedzictwa Architektonicznego Krajów Śródziemnomorskich

6-7 grudnia 1985, Walencja, Hiszpania.

W Kongresie brali udział przedstawiciele Komitetów Narodowych ICOMOS z następujących krajów: Francji, Hiszpanii, Jugosławii, Libanu, Tunezji oraz przedstawiciele Biura ICOMOS. ICOMOS postanowił przyłączyć się do akcji prowadzonych przez COPAM, której celem jest między innymi koordynacja studiów i badań nad zabytkami tego regionu świata. Uczestnicy spotkania rozdzielili pomiędzy siebie zadania na rok 1986: Tunezja podjęła się badań nad legislacją i zorganizowania kolokwium międzynarodowego na ten temat w 1986 r. Włochy będą badać warunki i stan wdrożenia Konwencji o Ochronie Dziedzictwa Światowego w rejonie Morza Śródziemnego. Komitet Włoski podjął się również badań na temat szkolenia uniwersyteckiego i podyplomowego w tym zakresie. Francja podjęła się badań nad sposobami zarządzania i ochrony zabytków architektury. Zaproponowano utworzenie Centrum Dokumentacji w Walencji, które byłoby w łączności z Centrum UNESCO-ICOMOS. Koordynatorem działań będzie R. Di Stefano, wiceprezes ICOMOS. Streszczenie obrad opublikowano w nr 1/86 ICOMOS Information.

3. DOKUMENTACJA I INFORMACJA

a. Centrum Dokumentacji ICOMOS w Paryżu

Stworzenie centralnego ośrodka dokumentacji było od początku celem i założeniem programowym ICOMOS. Prace nad jego realizacją podjął już w latach sześćdziesiątych Międzynarodowy Komitet ds. Dokumentacji, ale oficjalnie Centrum Dokumentacji powstało dopiero na początku lat siedemdziesiątych, po przeniesieniu Centrali Międzynarodowej ICOMOS na rue du Temple 75. Dość długo trzeba było jeszcze czekać na nadanie Ośrodkowi Dokumentacji właściwej formy i odpowiedniego wyposażenia.

Na początku (w latach 70-ych) Centrum Dokumentacji zbierało materiały nadsyłane przez Komitety Narodowe i Międzynarodowe ICOMOS oraz przez inne organizacje, ale nie były one opracowywane ani analizowane, jedynie ustawiane na półkach według najprostszego podziału według krajów i organizacji. Materiały z konferencji stały na półkach w porządku chronologicznym. Centrum oczekiwało na obiekty sprzętu i na opracowanie odpowiedniego "thezaurusu". Aparaturę tę otrzymało Centrum na początku 1982 r.

Obecnie istnieje już jednolity system informatyczny włączony do systemu UNESCO. Wspólna baza informacyjna łączy ICOM i ICOMOS i nosi nazwę ICOMOS. Międzynarodowa Rada Zabytków posiada jednak własne Centrum Dokumentacji ICOMOS w siedzibie Międzynarodowej Centrali na ulicy du Temple (Ośrodek Dokumentacji ICOM mieści się na ulicy de Miollis 1 w Paryżu).

Zadania Centrum Dokumentacji ICOMOS polegają na:

- zbieraniu dokumentów, ich analizie i klasyfikacji;
- świadczeniu usług Sekretariatowi ICOMOS, UNESCO i innym organizacjom;
- świadczeniu usług własnym Komitetom Narodowym i Międzynarodowym;
- przyjmowaniu i informowaniu badaczy w zakresie ochrony zabytków;
- kształceniu specjalistów w dziedzinie informatyki dotyczącej zabytków.

Od 1984 r. Centrum wprowadziło do biuletynu ICOMOS pt. "Nouvelles" (od nr 29) dodatek, stanowiący analityczny zestaw publikacji otrzymanych przez CENTRUM. Dodatek wychodzi regularnie pt. IAI (Index Analytique International), przy każdym numerze kwartalnika "ICOMOS Information".

Wobec braku możliwości finansowych na zwiększenie personelu Centrum (obecnie pracuje w nim 1 osoba etatowa i 2 stażystów) ICOMOS stara się o pozyskanie dobrowolnych korespondentów ze strony Komitetów Narodowych. Korespondenci ci, przeszkoleni w Centrum nadsyłają materiały i informacje bibliograficzne z własnego kraju. Najpierw Komitet Norweski przysłał na staż do Centrum Dokumentacji Luce Hinch, która opracowała krótki zestaw kolokwii ICOMOS od 1965 do 1980 r. Równocześnie odbyła szkolenie informatyczne w Centrum i obecnie jest jego stałym korespondentem. Analogiczną inicjatywę podjęły Komitety Narodowe USA, Francji, Belgii, Holandii i Jugosławii. Wszystkie one mają już stałych korespondentów Centrum, nadsyłających im znormalizowane fiszki z bibliografią własnych publikacji, zredagowane po francusku lub angielsku i gotowe do wprowadzenia

do komputera według ustalonego systemu "mots-clés" (kluczowych haseł).

Jeżeli chodzi o wcześniejsze zbiory Centrum, to udało się już zarejestrować wszystkie materiały, które wpłynęły od 1980 r. Aktualnie Centrum posiada 14 000 zarejestrowanych publikacji. Rocznie przybywa około 4000 tytułów. W 1985 r. Centrum współpracowało z 450 badaczami. Wielu specjalistów prowadzących badania naukowe na tematy związane z ochroną zabytków korzystało z usług Centrum.

Obecnie Centrum Dokumentacji stawia sobie za cel nie tylko dalsze rozszerzanie bazy informacji drukowanej, lecz także stworzenie ośrodka informacji audiowizualnej. W tym celu zwróciło się z apelem do Komitetów Narodowych o nadsyłanie diapozytów, nagrań i platów. Rezultatem tej akcji jest zgromadzenie już w 1985 r. ok. 2000 dokumentów tego typu i założenie w Centrum filmoteki i fototeki. Liczba danych zgromadzonych w Centrum rośnie, podobnie jak liczba osób korzystających z jego usług. Autorka niniejszego opracowania korzystała też wielokrotnie z pomocy Centrum, która jest udzielana również drogą korespondencyjną. Należy jednak pamiętać, że Centrum Dokumentacji żyje i rozwija się dzięki współpracy z Komitetami Narodowymi i że warunkiem jego istnienia jest łączność z tymi organami ICOMOS w postaci nadsyłanej dokumentacji oraz jak najszerzej rozwiniętej sieci informatorów-korespondentów.

b. Wydawnictwa ICOMOS

Działalność wydawnicza ICOMOS rozwija się od początku istnienia organizacji, ale jest to odcinek na którym najbardziej dał się odczuć brak funduszy i wykwalifikowanego personelu.

Pismo "Monumentum", które powstało na początku istnienia Rady i które przez długie lata było wspierane pomocą redakcyjną i finansową Belgijskiego Komitetu Narodowego ICOMOS, przestało istnieć z końcem 1984 r. Zawierało ono wyłącznie artykuły fachowe, lecz jego forma wydawnicza i związana z tym dość wysoka cena przesądziły o jego losie. Pismo nie było dostępne dla większości członków ICOMOS i mimo apeli mobilizujących Komitety Narodowe - było deficytowe i musiało w końcu ulec likwidacji.

Drugie pismo ICOMOS, tzw. Biuletyn miał być w założeniu wydawany przez poszczególne Komitety Narodowe, które w Biuletynie prezentowały swoje zasoby zabytkowe i doświadczenia konserwatorskie. Biuletynu wyszło zaledwie kilka numerów, m.in. numer szwedzki prezentujący w atrakcyjnej formie bogactwo zabytków tego kraju.

Trzecią pozycją wydawniczą był skromny informator wydawany co kwartał pt. "Nouvelles" w dwóch wersjach, angielskiej i francuskiej. Był on rozprowadzany bezpłatnie wśród wszystkich członków ICOMOS i zawierał tylko krótkie informacje o pracach prowadzonych przez ICOMOS na terenie międzynarodowym.

"Nouvelles", których redakcją zajmuje się Międzynarodowy Sekretariat ICOMOS w Paryżu i Centrum Dokumentacji, parokrotnie zmieniały swoją treść i formę. Coraz więcej miejsca poświęcano w nich działalności naukowej ICOMOS, publikując streszczenie obrad i rezolucji ze spotkań międzynarodowych, kolokwii i sympozjów. Od chwili zacieśnienia współpracy z Komitetem Dziedzictwa Światowego UNESCO, ICOMOS stale publikuje informacje dotyczące realizacji Konwencji

z 1972 r. wniosków o wpis na Listę Dziedzictwa Światowego i opinii ICOMOS na ten temat.

Od początku 1985 r. w związku z likwidacją "Monumentum" Biuletyn ICOMOS przyjął nową formę wydawniczą, która łączy zadania tych dwóch publikacji. W pierwszej części wydawnictwa ukazują się artykuły fachowe, w drugiej informacje zawarte dawniej w "Nouvelles" i w "IAI" (Index Analytique International). Całość wychodzi w wersji dwujęzycznej, angielsko-francuskiej i jest udostępniana członkom ICOMOS bezpłatnie. Wydaje się, że to wydawnictwo ICOMOS jest najlepsze z dotychczasowych i najlepiej służy członkom organizacji, informując na bieżąco o jej działalności.

Na zakończenie należy wspomnieć, o czym była już mowa w rozdziale o Komitetach Narodowych, że w ciągu ostatnich lat wzrosła znacznie działalność wydawnicza tych Komitetów oraz Komitetów Międzynarodowych. Do Centrali w Paryżu coraz liczniej wpływają materiały wydane po sympozjach i kolokwium naukowych oraz biuletyny publikowane przez poszczególne Komitety (zob. dalej aneks dotyczący działalności Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS).

Równocześnie wzrosła aktywność wydawnicza Centrali: w 1980 r. ukazała się książka Luce Hinch "ICOMOS 1965-1980", zawierająca spis kolokwium organizowanych przez ICOMOS i krótką informację o strukturze i działalności tej organizacji. W roku 1984 ukazała się książka pt. "ICOMOS 1964-1984" (jej redaktor, R. Di Stefano powołuje się na książkę wydaną w Polsce na ten temat). Wydawnictwo to zawiera trzy artykuły wstępne, dotyczące założeń ideowych, celów i orientacji ICOMOS oraz dokumentów wydanych przez ICOMOS. Wybór ten wskazuje, że autorzy na pierwszym miejscu stawiają dokumenty o charakterze deklaracyjnym: poczynając od "Karty Weneckiej" przez "Kartę Międzynarodową", deklaracje i tylko niektóre rezolucje. Wybór nie zawiera tekstów wytycznych, zaleceń i uchwał poszczególnych kolokwium naukowych, których spis zamieszczono. Książka ta stanowi przede wszystkim pogłębione studium teoretyczne założeń ideowych ICOMOS i jest cennym przyczynkiem do historii rozwoju tej organizacji.

c. Inne formy informacji i propagandy

ICOMOS używa również innych form i metod dla propagowania jak najszerszej swoich idei i podejmowanych przez siebie akcji, m.in. wystaw, odznaczeń honorowych i konkursów. Do takich celów służą między innymi:

Wystawy

Od kilku lat Centrala ICOMOS w Paryżu dysponuje piękną salą wystawową w Hotel Saint Aignan przy Rue du Temple 75, gdzie na pierwszym i drugim piętrze znajdują się biura i Centrum Dokumentacji ICOMOS. Sala ta - ze względów ekonomicznych - jest wynajmowana przez ICOMOS na wystawy przejściowe, zawsze związane z tematyką ochrony dóbr kultury. Czasem prezentują w niej swój dorobek i zbiory poszczególne Komitety Międzynarodowe.

Sala wystawowa służy także Centrali ICOMOS na prezentowanie wystaw organizowanych przez Biuro lub przez Centrum Dokumentacji. Najważniejszą z nich była wystawa zorganizowana na 20-lecie "Karty Weneckiej" w 1984 r. Każdy z 16 artykułów "Karty" był zilustrowany fotografiami nadesłanymi przez Komitety Narodowe ICOMOS (wśród nich

Komitet Polski). Wystawa zaprezentowana w Paryżu ma obecnie charakter objazdowy: wypożyczają ją Komitety Narodowe ICOMOS i prezentują we własnym kraju (Szwecja, NRD, Węgry, Bułgaria).

Odznaczenia

Najwyższym odznaczeniem ufundowanym przez ICOMOS w 1980 r. jest Nagroda im. Piero Gazzoli (Prix Pierre Gazzola). Jest ona przyznawana co 3 lata, w czasie Zgromadzenia Generalnego. Dotychczas przyznano ją 2 osobom: w 1981 r. otrzymał ją Jean-Marie Trouvelot, zasłużony konserwator zabytków i założyciel Komitetu Narodowego we Francji, a w 1984 r. - Stanisław Lorentz (Polska).

Inną formą wyróżnienia jest honorowe członkostwo ICOMOS, przyznawane bardzo rzadko i tylko najbardziej zasłużonym członkom ICOMOS, głównie tym, którzy przyczynili się do powstania tej organizacji. M.in. otrzymali je Piero Gazzola (pierwszy prezes ICOMOS), jego najbliższy współpracownik Raymond Lemaire oraz Giulio de Angelis d'Ossat (Włochy), a także Jan Zachwatowicz i Stanisław Lorentz. Pełnej listy nagrodzonych nie podaje, jest ona bardzo i coraz bardziej ograniczona. Obecnie (zgodnie z uchwałą ICOMOS w tej sprawie) członkostwo honorowe przyznawane jest bardzo rzadko.

Z okazji XV-lecia ICOMOS w 1980 r. na Wawelu w Krakowie odbyła się uroczystość, na której wręczono 40 członkom medale XV-lecia za zasługi dla organizacji, głównie członkom założycielom oraz dwóm pracownikom związanym od początku z pracą sekretariatu (z Belgii i Polski).

Od 1980 r. ICOMOS uczestniczy w Jury, które raz na 3 lata przyznaje Nagrodę im. Agi Khana, za najlepsze dzieło architektury Islamu, jest to nagroda fundowana przez Fundację Agi Khana.

Polski Komitet Narodowy ICOMOS wspólnie z Ministerstwem Kultury i Sztuki ustanowił Nagrodę im. Jana Zachwatowicza; ICOMOS ogłosił to w swoim organie w 1986 r.

Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków

W listopadzie 1983 r. Komitet Wykonawczy ICOMOS ogłosił dzień 18 kwietnia "Międzynarodowym Dniem Ochrony Zabytków". Poczynając od 1984 r. Komitety Narodowe, w szczególności Włoski, Szwedzki, Japoński, Tunezyjski, Bułgarski, Węgierski, Czeski i Polski starają się upamiętnić ten dzień organizując: wystawy, konferencje, konkursy, itp. (załącznik Nr 5).

Dzień 18 kwietnia został wpisany przez UNESCO do rejestru imprez międzynarodowych o światowym znaczeniu.

4. WSPÓŁPRACA Z ORGANIZACJAMI MIĘDZYNARODOWYMI

A. UNESCO

U źródeł powstania Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków znajduje się UNESCO. Zrozumiałe jest zatem, że od chwili jej powstania w 1965 r. - do dnia dzisiejszego ściśle związki łączą te dwie organizacje. W 1957 i 1964 r. z inicjatywy UNESCO zostały zwołane dwa kolejne Kongresy Architektów, Konserwatorów i Techników, w Paryżu i w Wenecji. Na tym drugim Kongresie, na którym powstała słynna "Karta Wenecka", zapadła uchwała o powołaniu do życia organizacji międzynarodowej, pozarządowej, wyspecjalizowanej w ochronie zabytków. Wybrany przez Kongres Komitet Organizacyjny, na którego czele stanął Piero Gazzola (Włochy), opracował jej statut i nadał nazwę ICOMOS. Kongres Konstytucyjny, na którym powstała Międzynarodowa Rada ICOMOS, został zwołany w Warszawie w czerwcu 1965 r. Inauguracja działalności odbyła się na I Zgromadzeniu Generalnym w Krakowie. Polska, dzięki swym przedstawicielom, w szczególności S. Lorentzowi i J. Zachwatowiczowi, odegrała w powstaniu ICOMOS znaczącą rolę.

Współpraca ICOMOS z UNESCO przebiega w ściśle określonych nurtach i stanowi wzajemną wymianę usług i świadczeń. Jeżeli bowiem UNESCO, od początku istnienia ICOMOS-u, finansuje w znacznej mierze jego działalność (subwencja UNESCO sięga 70% budżetu ICOMOS), to z drugiej strony można stwierdzić, że działalność UNESCO na polu kultury, byłaby znacznie ograniczona, a może nawet niemożliwa, bez współdziałania organizacji pozarządowych, wyspecjalizowanych, a w szczególności ICOMOS. Z jednej strony UNESCO udziela Międzynarodowej Radzie Ochrony Zabytków subwencji, finansuje niektóre spotkania międzynarodowe oraz wspólnie organizowane kursy. Z drugiej strony UNESCO nakłada na ICOMOS wiele obowiązków związanych m.in. z realizacją Konwencji i Rekomendacji, misji i ekspertyz, których liczba wzrasta z latami, w miarę jak dziedzina ochrony dóbr kultury wzbogaca się o nowe treści i obejmuje coraz szersze obszary geograficzne.

Rozpatrując problem współpracy UNESCO i ICOMOS, możemy zauważyć, że dotyczy ona:

1. Realizacji Konwencji i Rekomendacji UNESCO;
2. Kampanii międzynarodowych;
3. Misji i ekspertyz;
4. Kontraktów specjalistycznych;
5. Kursów, staży i seminariów.

1. Realizacja Konwencji i Rekomendacji UNESCO

Konwencje i Rekomendacje UNESCO są instrumentem oddziaływania na opinie publiczną, na formułowanie ustaw krajowych, na postępowanie władz w krajach członkowskich UNESCO. Konwencje mają moc obowiązującą dla krajów, które je ratyfikowały, na zasadach ogólnych zawartych w międzynarodowym prawie publicznym. Stwarzają one m.in. zobowiązanie dostosowania prawa krajowego do wymogów Konwencji. Rekomendacje nie mają obowiązującej mocy prawnej, natomiast tworzą odpowiedni klimat i najczęściej poprzedzają opracowanie Konwencji.

We współpracy UNESCO-ICOMOS najważniejsze są dwa akty normatywne wydane przez UNESCO:

- Konwencja o Ochronie Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego z 1972 r. (ratyfikowana przez Polskę),
- Rekomendacja dot. ochrony zespołów zabytkowych lub tradycyjnych i ich roli w życiu współczesnym z 1976 r. (Warszawa-Nairobi), (załącznik Nr 6).

W realizacji postanowień obu tych aktów ICOMOS odgrywa bardzo ważną rolę.

a. Konwencja z 1972 r.

Pierwszym przejawem współpracy ICOMOS-u z UNESCO było opracowanie przez ICOMOS kryteriów wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa, stworzona przez tę Konwencję. W 1978 r. powstał Komitet Światowego Dziedzictwa, którego zadaniem jest realizacja postanowień Konwencji, m.in. wybór obiektów wpisywanych na Listę Światowego Dziedzictwa i zabytków szczególnie zagrożonych zniszczeniem, udzielanie pomocy technicznej i finansowej krajom-sygnatariuszom Konwencji w ochronie obiektów wpisanych na Listę, itp. Komitet wyłonił ze swego grona Biuro, które stale współpracuje z Międzynarodową Radą ICOMOS. W 1978 r. Prezesem Komitetu był David Hales (USA), a Sprawozdawcą Generalnym Krzysztof Pawłowski (Polska). W następnych latach prezesem był Michel Parent (Francja), od 1981 r. prezes ICOMOS. Skład Komitetu jest zmienny: co 3 lata zmienia się 1/3 przedstawicieli krajów członkowskich. Polska była reprezentowana w latach 1979-1981 przez Krzysztofa Pawłowskiego. Od 1982 r. Polska nie wchodzi w skład Komitetu, ma tylko swego obserwatora na zebraniach plenarnych, jest nim Marian Arsyński. Koordynatorem działalności ICOMOS na rzecz Konwencji jest od wielu lat René Pressuyre (Francja).

W ramach współpracy w realizacji Konwencji UNESCO zleciło ICOMOS zorganizowanie spotkań międzynarodowych, mających na celu doktrynalne pogłębienie niektórych tematów, związanych z Konwencją o Ochronie Światowego Dziedzictwa. Były to m.in.:

- W 1982 r. - spotkanie nt. stanowisk archeologicznych w basenie Morza Śródziemnego,
- spotkanie nt. badań zabytków Islamu w Afryce i Azji.
- W 1983 r. - spotkanie nt. dokumentacji wymaganej przy wpisie na Listę Światowego Dziedzictwa.
- W 1984 r. - posiedzenie nt. kryteriów autentyczności, reprezentatywności i uniwersalizmu wymaganych przy wpisie na Listę Światowego Dziedzictwa.
- W 1985 r. - narada ekspertów nt. kryteriów wpisu zabytków techniki na Listę Światowego Dziedzictwa,
- spotkanie ekspertów UIO, IFLA i ICOMOS nt. opracowania dodatkowych kryteriów wpisu zabytków, będących równocześnie zabytkami kultury i przyrody.

Ponadto w tych latach ICOMOS zorganizował kilka posiedzeń Biura nt. uściślenia kryteriów wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa zabytków zagrożonych zniszczeniem oraz nt. tzw. list informacyj-

nych, na które wpisuje się obiekty przeznaczone do wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa w przyszłości. Forma tych list informacyjnych (listes indicatives) jest bardzo prosta. Zgłaszane są obiekty z krótkim opisem i uzasadnieniem, bez wypełniania szczegółowych formularzy i przysyłania wymaganej dokumentacji. Dopiero po wstępnej ocenie Komitetu, który zasięga opinii Biura ICOMOS, wnioski o wpis obiektu na Listę Światowego Dziedzictwa może być przedstawiony.

Od 1981 r. współpraca ICOMOS z UNESCO w realizacji Konwencji z 1972 r. przybrała stałe formy instytucjonalne. ICOMOS wykonuje skromne lecz pracochłonne zadanie przygotowywania dokumentów i wniosków o wpis na Listę Światowego Dziedzictwa oraz ich oceny. W siedzibie ICOMOS w Paryżu pracuje jedna osoba oddelegowana przez UNESCO do spraw Konwencji. Opracowuje ona kartotekę, zbiera i uzupełnia dane, koresponduje z wnioskodawcami, zarówno w sprawie wniosków o wpis, jak i o włączenie obiektu na listę zabytków zagrożonych oraz wniosków o pomoc w ich ratowaniu. Zbiera też "listes indicatives", nad którymi dyskutuje Biuro ICOMOS.

Opinia ICOMOS, jako organizacji fachowej, ma ogromne znaczenie dla Komitetu Światowego Dziedzictwa i jego Biura. Przedstawiciel ICOMOS, biorący z urzędu udział w posiedzeniach Komitetu, przedstawia i broni stanowiska ICOMOS w odniesieniu do poszczególnych wniosków, skutecznie oddziałując na ich przyjęcie lub odrzucenie.

Pierwszej selekcji wniosków o wpis na którąkolwiek z ww. list dokonują już Komitety Narodowe ICOMOS, których opinia jest wymagana, a od których najczęściej wpływa wniosek do Krajowej Komisji UNESCO, chociaż formalnie jest ona składany przez czynniki państwowe (np. Ministerstwo Kultury) państwa-sygnatariusza Konwencji.

W uznaniu kompetencji ICOMOS w tym zakresie, UNESCO zleciło Międzynarodowej Radzie Ochrony Zabytków w 1983 r. opracowanie podręcznika nt. zarządzania (administracyjnego i technicznego) zabytkami wpisanymi na Listę Światowego Dziedzictwa. Zawarte w nim normy będą się odnosić w szczególności do władz państwowych krajów-sygnatariuszy Konwencji i stwarzać dla nich konkretne zobowiązania, dotyczące dalszego losu dóbr wpisanych na Listę (tzw. *Suivi des biens culturels*...). Podręcznik miał być wydany do końca 1986 r. lecz data ta została przesunięta. W chwili obecnej Komitet Narodowy ICOMOS dostał do zaopiniowania projekty nowych formularzy wpisu i okresowej kontroli stanu obiektów wpisanych na Listę. Projekty te (stanowiące prawdopodobnie podstawę podręcznika) wymagać będą jeszcze długotrwałych uzgodnień.

Poza akcją kierowaną przez Centralę ICOMOS w Paryżu na rzecz Konwencji UNESCO, należy jeszcze wspomnieć o akcjach dorywczych, prowadzonych przez niektóre Komitety Narodowe ICOMOS, np. akcja Komitetu Francuskiego polegająca na uroczystym przybiciu plakietek na obiektach i zespołach wpisanych na Listę, dekorowaniu miast i zespołów wpisanych na nią, stałym informowaniu społeczeństwa (m.in. w dniu 18 kwietnia jako Międzynarodowym Dniu Zabytków) o losach obiektów wpisanych lub oczekujących na wpis, wydawaniu biuletynów informacyjnych przez niektóre Komitety Narodowe nt. realizacji Konwencji.

ICOMOS szeroko propaguje podpisywanie Konwencji i przyczynia się do jej ratyfikowania. W 1979 r. podpisało i ratyfikowało Konwencję 43 kraje, obecnie jest ich 84, w tym większość krajów w których działają Komitety Narodowe ICOMOS.

b. Rekomendacja UNESCO dot. ochrony zespołów zabytkowych lub tradycyjnych i ich roli w życiu współczesnym z 1976 r. (Warszawa - Nairobi)

ICOMOS brał czynny udział (poprzez swoich członków-ekspertów) w przygotowaniu tej Rekomendacji, a od chwili jej zatwierdzenia przez Zgromadzenie Generalne UNESCO, organizował wiele spotkań, sympozjów naukowych i konferencji na temat jej realizacji. Wspomnieć należy choćby symposium naukowe w Krakowie w 1980 r., zorganizowane z okazji XV-lecia ICOMOS. Współorganizatorami tego spotkania byli: Polski Komitet Narodowy ICOMOS, Międzynarodowe Stowarzyszenie Urbanistów (AIU) i UNESCO. Około 100 delegatów z różnych krajów debatowało nad metodami wprowadzenia w życie postanowień Rekomendacji z 1976 r. Podejmowane przez ICOMOS rezolucje, rekomendacje lub wnioski na zakończenie licznych kolokwium międzynarodowych zawierają z reguły powołanie na Rekomendację UNESCO z 1976 r. - podobnie jak Deklaracje ICOMOS zawierają w preambule nawiązanie do tego aktu podstawowego. Pośrednim wynikiem prac nad realizacją Rekomendacji jest opracowywana obecnie przez ICOMOS Międzynarodowa Karta Miast Historycznych, która ma być uzupełnieniem Karty Weneckiej z 1964 r. w zakresie ochrony miast.

Bez wielkiej przesady można powiedzieć, że bez wysiłków i pracy ICOMOS, Rekomendacja UNESCO pozostałaby martwą literą. Nie mając mocy prawnej jak Konwencje, wymagają one ścisłej współpracy z organizacjami pozarządowymi.

2 i 3. Kampanie międzynarodowe, misje i ekspertyzy

Do zadań UNESCO należy udzielanie pomocy technicznej i finansowej krajom członkowskim, w formie misji ekspertów, wyposażenia technicznego (laboratoria, aparatura), kształcenia kadr, dotacji pieniężnych.

Na tej podstawie zrodziła się myśl kampanii międzynarodowych na rzecz ochrony zabytków, organizowanych przez UNESCO od początku jej powstania, na kilka lat przed powstaniem Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków. Od chwili jej powstania kampanie UNESCO odbywają się z dużym udziałem ICOMOS. Na ogół "kampania" dotyczy zabytków o wielkiej wartości dla kultury światowej. Od czasu powstania "Listy Dziedzictwa Światowego" obiekty, na rzecz których inicjuje się kampanie propagandowe, są najczęściej obiektami wpisanymi na "Listę". Kampanie mają na celu poruszenie najszerszych kręgów opinii publicznej losem tych obiektów i ich stanem zachowania. Wykorzystuje się w nich m.in. publikacje UNESCO i ICOMOS, środki masowego przekazu, konferencje, plebiscyty, konkursy, itp.

Kampanie łączą się z misjami ekspertów, którzy wysyłani na koszt UNESCO badają na miejscu stopień zagrożenia i powodują natychmiastową interwencję lub "kampanię międzynarodową". Misje ekspertów istniały już przed powstaniem ICOMOS, ale od chwili, gdy na terenie międzynarodowym pojawiła się ta wyspecjalizowana organizacja, skupiająca najlepszych ekspertów, UNESCO zwraca się z reguły do niej o wskazanie eksperta dla ratowania kultury.

Misje ekspertów kończą się opracowaniem raportu dla UNESCO i dla rządu kraju, w którym były dokonywane. Raport zawiera wnioski, które UNESCO stara się zrealizować, raz jeszcze odwołując się do pomocy ICOMOS.

Wnioski dotyczą najczęściej:

- szkolenia służb konserwatorskich,
- opracowania planu rewaloryzacji zespołu zabytkowego,
- zorganizowania na miejscu stacji badawczo-laboratoryjnej,
- dostarczenia sprzętu do już istniejących ośrodków badań lub dla służb konserwatorskich,
- natychmiastowej, doraźnej pomocy specjalisty lub grupy fachowców.

W ciągu ostatnich 5-ciu lat misje UNESCO prowadzone były przez ekspertów ICOMOS w 35 krajach świata na 4 kontynentach (załącznik Nr 7).

4. Kontrakty specjalistyczne

Dla wykonania wniosków misji ekspertów, UNESCO w większości wypadków zawiera kontrakt z ICOMOS lub członkiem tej organizacji. W ostatnich latach kontrakty zawierane przez UNESCO z ICOMOS stanowią poważne źródło dochodu i znaczną część pracy tej organizacji. Korzyści wypływające z "eksportu usług", świadczonych przez ICOMOS na rzecz UNESCO są rozliczne i obustronne. Ekspert ICOMOS uzyskuje możliwość skonfrontowania swoich doświadczeń z zupełnie odmiennymi doświadczeniami, w kranio różnorodnych warunkach kulturowych, klimatycznych i gospodarczych. Niejednokrotnie może pojąć praktykę odmienną niż stosowana w jego kraju, wzbogacić swoje doświadczenia, ale równocześnie przenosi na inne tereny doświadczenie własne i kraju, który reprezentuje.

Dla Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków misje ekspertów są ponadto okazją do rozszerzenia swoich wpływów w krajach gdzie Komitety Narodowe ICOMOS nie istnieją lub działają mało aktywnie. Kontrakty długoterminowe (kilkuletnie) dotyczące opracowań naukowych dla niesienia pomocy są płatne przez UNESCO i stanowią dodatkową pomoc dla skromnego budżetu ICOMOS. Są też innego typu kontrakty, dotyczące opracowania pewnych problemów, np.:

1. Stan zachowania architektury ludowej na Bałkanach,
2. Aktualnych potrzeb, instytucji i programów, nauczania specjalistów w zakresie ochrony i konserwacji zabytków,
3. Opracowanie dotyczące systemów inwentaryzacji na świecie (praca wykonana przez H. Sykes w 1984 r.),
4. Studium na temat przyszłych ośrodków regionalnych kształcenia konserwatorów,
5. Studium na temat ochrony zabytków i zespołów zabytkowych przed skutkami działania skażonego powietrza (praca wykonana w 1983 r.),
6. Podręcznik zasad administrowania obiektami wpisanymi na Listę Światowego Dziedzictwa (do końca 1986 r.),
7. Opracowanie dotyczące przepisów prawnych w dziedzinie ochrony zabytków.

Przytoczone tematy dotyczą tylko prac podjętych w pierwszej połowie lat 80-ych.

5. Kursy, staże, seminaria

UNESCO w porozumieniu i przy współudziale Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS organizuje od wielu lat seminaria i kursy nt. ochrony dóbr kultury, które odbywają się regularnie w określonych odstępach czasu (na ogół raz na rok). Do takich stałych kursów szkoleniowych zaliczyć można:

1. Kursy w Valcamonica (Capo di Ponte - Włochy) nt. konserwacji sztuki naskalnej. Współorganizatorem jest Międzynarodowy Komitet ICOMOS. UNESCO finansuje wszystkie publikacje materiałów związanych z tym specjalistycznym szkoleniem. Kursy odbywają się co roku.

2. Kursy nt. technologii ochrony kamienia - współorganizatorem jest Międzynarodowy Komitet ICOMOS ds. Kamienia.

3. Od 1979 r. UNESCO organizuje co roku 3-tygodniowe seminarium nt. ochrony miast zabytkowych. Program szkolenia opracował na prośbę UNESCO polski ekspert Krzysztof Pawłowski. Polski Komitet od początku współpracował przy organizowaniu tego seminarium. Na podstawie zaleceń Aktu Końcowego KBWE w Helsinkach postanowiono zorganizować wymianę stażystów, młodych ludzi zainteresowanych ochroną zabytków, pochodzących z krajów zachodnich i socjalistycznych. Realizacja programu ustalona została następująco: pierwsze 3 dni stażysty spędzają w Paryżu na wykładach wprowadzających; następne dwa tygodnie w kraju, który wybrali. Ich pobyt organizuje Krajowy Komitet ICOMOS w porozumieniu z miejscowymi służbami konserwatorskimi. Ostatnie trzy dni stażysty spędzają w Paryżu, gdzie dzielą się wrażeniami i podsumowują osiągnięte wyniki. ICOMOS bierze udział w seminarium poprzez swych wykładowców.

Wspomniane kursy stanowią tylko przykład znacznie szerszej akcji szkoleniowej, która rozwija się na różnych kontynentach, wybierając niekiedy formy staże, jak kursy w Meksyku, na Karaibach, w Argentynie, w Dominikanie, itp. lub tylko dorywcze, na konkretny temat, którego pogłębienie wymaga szczególnej uwagi. Zawsze biorą w nich udział Komitety Narodowe lub Międzynarodowe ICOMOS, względnie poszczególni eksperci, członkowie Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków.

Przykładem tego rodzaju akcji jest konferencja w Abidżanie (2-18 grudnia 1982 r.), którą UNESCO zainicjowało w porozumieniu z ICOMOS. Udział w konferencji wzięli przedstawiciele ICOMOS i ICCROM oraz 9 krajów francuskojęzycznych Afryki. Obrady dotyczyły 3 zagadnień: 1) zasad i metod konserwacji mających zastosowanie wobec dziedzictwa kulturowego Afryki; 2) informacji na temat wdrożenia zasad Konwencji o Ochronie Światowego Dziedzictwa (z 1972 r.) oraz 3) ochrony zabytków afrykańskich, ich znaczenia dla tożsamości narodowej, planowania przestrzennego i związku architektury zabytkowej z architekturą współczesną.

Zakończenie

Program działalności UNESCO ustalany na Konferencjach Generalnych przewiduje w ostatnich latach coraz ściślejszą współpracę z organizacjami pozarządowymi w systemie ONG (Organisations non gouvernementales). Dotyczy to zwłaszcza Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków. Wycofanie się niektórych krajów z UNESCO, w szczególności USA i Wielkiej Brytanii, nie spowodowało bynajmniej odsunięcia się tych krajów od organizacji pozarządowych typu ICOMOS. Jednym

z dowodów może być zorganizowane z dużym rozgłosem i nakładem kosztów VIII Zgromadzenie Generalne ICOMOS w Waszyngtonie w 1987 r.

Ostatnia Konferencja Generalna UNESCO w Sofii, w październiku 1985 r. poświęciła wiele uwagi trudnościom finansowym, w jakich znalazła się ta organizacja po wystąpieniu z niej USA. W związku z tym istniała poważna groźba zmniejszenia dotacji UNESCO dla organizacji wyspecjalizowanych. Wyrazem uznania dla ICOMOS i jego współpracy z UNESCO był fakt, że dotacja dla tej organizacji nie została zmniejszona. Wiele Komitetów Narodowych UNESCO, interweniując w tej sprawie, podkreślało konieczność dalszego korzystania z usług Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków. Pozytywna decyzja Konferencji Generalnej UNESCO pozwala mniemać, że sprawa misji ekspertów i kontraktów z ICOMOS nie ulegnie zmianie, a współpraca przy realizacji Konwencji i Rekomendacji UNESCO będzie się nadal rozwijać, z korzyścią dla tych organizacji i ich działalności w dziedzinie ochrony zabytków kultury.

B. WSPÓŁPRACA Z INNYMI ORGANIZACJAMI MIĘDZYNARODOWYMI

ICOMOS współpracuje z wieloma organizacjami o podobnym charakterze, w szczególności z organizacjami pozarządowymi ONG w systemie Organizacji Narodów Zjednoczonych, a także z takimi, z którymi ICOMOS łączy jednostę cel: ratowanie dóbr kultury na świecie.

Są jednak organizacje międzynarodowe, z którymi współpraca Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków jest szczególnie bliska. W pierwszym rzędzie należy tu wymienić Międzynarodową Radę ds. Muzeów - ICOM.

1. Współpraca z ICOM

Stosunki z ICOM datują się od początku istnienia ICOMOS. Rozdział kompetencji nie budzi wątpliwości i został statutowo określony: ICOM zajmuje się zabytkami ruchomymi, ICOMOS - nieruchomymi, ale tematy badań i podejmowanych rezolucji często się zazębiają i wpływają na wspólne działania. Do tematów wchodzących w zakres zainteresowań obydwu organizacji należą problemy muzeów, które mieszczą się w obiektach zabytkowych, w szczególności tzw. muzea rezydencjonalne. Istnieje projekt powołania wspólnego Komitetu Międzynarodowego ICOM-ICOMOS ds. Muzeów Rezydencjonalnych. Użytkowanie zabytków dla celów muzealnych jest często omawiane na konferencjach i kolokwium obu organizacji, ostatnio na kolokwium w Dreźnie w 1984 r. w czasie VII Zgromadzenia Generalnego ICOMOS i w 1985 r. na kolokwium w Polsce (gdzie zaprezentowano m.in. Muzeum Architektury we Wrocławiu w zabytkowym budynku poklasztornym).

Inną płaszczyznę pomiędzy ICOM i ICOMOS stanowią zabytki sztuki naskalnej; międzynarodowy Komitet ICOMOS ds. Sztuki Naskalnej często odwołuje się do doświadczeń starszej wiekiem organizacji ICOM. Analogiczna sprawa zabytków pochodzących z wykopalisk, których naturalna droga w większości wypadków wiedzie do muzeów, a przecież stanowią one część zabytku podlegającego ochronie, którą zajmuje się ICOMOS. Różnica pomiędzy tym co "łączy" a co "dzieli" obie te organizacje, stanowi przedmiot stałych dyskusji. Podział stanowisk i kompetencji najwyraźniej zaznacza się w temacie, który dotychczas dzielili muzeologów i konserwatorów zabytków. Jest nim sprawa skansenów, czyli tzw. muzeów na wolnym powietrzu. Stanowisko ICOMOS było od początku jednoznaczne - zabytek powinien być kon-

serwowany "in situ", tzn. w miejscu, w którym był postawiony. Przeniesienie go do skansenu stanowi umniejszenie jego wartości przez wyrwanie z kontekstu oryginalnego otoczenia. Niemniej takie przeniesienie do muzeum jest nieraz jedynym sposobem ocalenia zabytku.

Uchwały podejmowane przez ICOMOS w ciągu 20 lat wskazują na pewne złagodzenie zasady konserwacji zabytku "in situ", ale tylko w wypadkach szczególnych; od chwili przeniesienia zabytku do skansenu stanowi on obiekt muzealny i przedmiot zainteresowania ICOM.

Międzynarodowy Komitet ICOM ds. Konserwacji, w którego pracach uczestniczy przeszło 400 konserwatorów, wiąże tematyką swoich obrad konserwatorów zabytków ruchomych i nieruchomych. W dziedzinie architektury wyniki obrad Komitetu interesują przede wszystkim ze względu na detal architektoniczny. Analogiczne zbliżenie następuje w Międzynarodowym Komitecie ICOMOS ds. Kamienia, którego prace badawcze mogą zainteresować tak konserwatorów, jak i muzeologów.

Od chwili powstania w 1965 r. ICOMOS wzoruje statut i struktury organizacyjne na starszym o piętnaście lat ICOM. Przedstawiciele ICOM biorą udział w ważniejszych zebraniach administracyjnych, a także w konferencjach i kolokwium naukowych ICOMOS i odwrotnie.

Obecnie obie te organizacje połączył jeszcze ściślej wspólny system dokumentacyjno-informacyjny i wymiana danych pomiędzy oboma ośrodkami dokumentacji ICOMOS i ICOM. Obie organizacje są również związane stałą współpracą z Centrum Konserwacji i Restauracji Dóbr Kultury w Rzymie (ICCROM).

2. Współpraca z ICCROM

Centrum w Rzymie jest organizacją międzynarodową powołaną przez UNESCO. W Radzie Wykonawczej ICCROM zasiadają przedstawiciele państw - członków UNESCO. Składki na rzecz ICCROM stanowią 1% składek wpłacanych przez poszczególne kraje na rzecz UNESCO.

Organem administracyjnym jest Dyrektor (obecnie Cevat Ezder z Turcji) i podległe mu Biuro, które mieści się w Rzymie przy St. Michele 13.

Najważniejszym zadaniem ICCROM jest kształcenie konserwatorów. W tym celu organizowane są kursy konserwatorskie półroczne, kilkumiesięczne lub parotygodniowe, o różnym zakresie tematycznym (konserwacja architektury, zabytków ruchomych, malarstwa ściennego, problemy bezpieczeństwa w muzeach, itp.). Wykładowcami są specjaliści - członkowie obu organizacji, z pewną przewagą jednak członków ICOMOS.

Istnieje wspólny Komitet Międzynarodowy ICOMOS-ICCROM ds. Cegły Palonej (obecnie w stadium reorganizacji). Projektuje się utworzenie Komitetu ds. Malarstwa Ściennego.

ICOMOS i ICCROM organizują wspólne narady, w szczególności dotyczące metod nauczania konserwacji zabytków. Nowo powstały Międzynarodowy Komitet ICOMOS ds. Nauczania pozostaje w stałej łączności z ICCROM, z którego wieloletnich doświadczeń może korzystać, rozszerzając je poprzez Komitety Narodowe na całym świecie.

Od kilku lat tworzą się regionalne ośrodki konserwacji, m.in. Centrum w Ameryce Łacińskiej, które powstało z inicjatywy ICOMOS. Tego rodzaju ośrodkom patronuje ICCROM i działają one w ściślejszym powiązaniu z Centrum w Rzymie. Poprzedni dyrektorzy ICCROM proponowali utworzenie lokalnego ośrodka w Polsce, projekt ten jednak nie

został zrealizowany. ICOMOS nadal postuluje tworzenie ośrodków o zasięgu regionalnym, w szczególności ośrodka dla krajów Europy wschodniej. Na razie żaden z kolejnych projektów w tej dziedzinie nie wszedł w stadium realizacji. Szkolenie międzynarodowe prowadzone przez PKZ w Polsce, pod auspicjami ds. Grupy Roboczej Krajów Socjalistycznych, ma zasięg ograniczony i obejmuje szkolenie rzemieślników związanych z konserwacją zabytków z krajów demokracji ludowych.

Omawiając w ogromnym skrócie współpracę ICOMOS z ICCROM, należy zwrócić uwagę na ich powiązania statutowe. Prezes ICOMOS z urzędu bierze udział w posiedzeniach Rady Wykonawczej ICCROM. Członkowie ICOMOS są często delegatami poszczególnych krajów do Rady ICCROM, jako specjaliści wysokiej rangi. Biorą oni udział w opracowywaniu programu działalności ICCROM, w szczególności programu kursów konserwatorskich. ICCROM powołuje do życia Komitety specjalistyczne, zapraszając ICOMOS do udziału w ich pracach, jak to miało miejsce np. przy tworzeniu Komitetu ds. Konserwacji Mozaik.

3. Współpraca z IBI

Międzynarodowy Instytut ds. Zamków Historycznych (IBI) jest organizacją nie tylko specjalistów konserwacji zamków i pałaców historycznych, ale i właścicieli tych obiektów, którzy pragną mieć kompetentnych doradców w sprawach konserwacji swych rezydencji. Organem naczelnym IBI jest Rada Naukowa, składająca się ze specjalistów najwyższej rangi. Członkowie Rady są wybierani na zebraniu plenarnym. IBI podobnie jak ICOMOS i ICOM jest organizacją pozarządową. Siedziba IBI mieści się w Amsterdamie, gdzie znajduje się również bogata biblioteka.

IBI od pierwszych lat istnienia ICOMOS jest związana z pracami tej organizacji. Związki te, z początku nieoficjalne polegały na tym, że członkowie ICOMOS wchodziłi w skład IBI. Pierwszy Prezes ICOMOS P. Gazzola został wybrany na Prezesa Rady Naukowej IBI. Spuściznę po nim w obu organizacjach przejął R. Lemaire.

Pod koniec lat 70-ych i w początkach lat 80-ych związki łączące ICOMOS i IBI uległy ściśnieniu określeniu w formie umowy o afiliowaniu. ICOMOS nie posiada Komitetu Międzynarodowego, którego specjalnością byłaby ochrona zamków historycznych. Kilka projektów utworzenia takiego Komitetu nie doszło do skutku, a rola IBI w tej dziedzinie jest powszechnie uznana i niekwestionowana.

Od początku lat 80-ych obowiązuje porozumienie, zgodnie z którym Rada Naukowa IBI pełni funkcje Międzynarodowego Komitetu ICOMOS ds. Zamków Historycznych. Komitety Narodowe ICOMOS mogą powoływać, zgodnie z dyrektywami Komitetu Wykonawczego, Komitę ds. Zamków Historycznych. Polski Komitet powołał ją w 1984 r., powierzając jej przewodnictwo Alfredowi Majewskiemu, który od wielu lat jest członkiem Rady Naukowej IBI.

4. Współpraca z Radą Europejską

Rada Europejska powstała w 1949 r. Jej organami są Komitet Ministrów i Zgromadzenie Parlamentarne, a członkami Rady 21 państw europejskich. Kraje socjalistyczne nie należą do Rady. Współpracują tylko z niektórymi komitetami o charakterze pozarządowym, jak "Europa Nostra" i tylko w określonych akcjach.

ICOMOS na szczeblu centralnym współpracuje z Sekcją Rady zajmującą się gospodarką terenową i ochroną zabytków. W 1975 r. ogłoszonym Międzynarodowym Rokiem Dziedzictwa Architektonicznego współpraca ICOMOS z tą organizacją była bardzo ożywiona. Ze strony Rady Europejskiej działała wówczas powołana przez nią organizacja pozarządowa pod nazwą "Europa Nostra". W różnych krajach europejskich powstały zależne od niej Komitety, które przygotowywały obchody roku 1975, a zwłaszcza Kongres w Amsterdamie.

W Polsce i w innych krajach nie należących do Rady Europejskiej nie powołano takich komitetów. Rolę łącznika z obchodami organizowanymi przez "Europa Nostra" pełniły Komitety Narodowe ICOMOS w tych krajach.

Rezultatem współpracy ICOMOS z "Europa Nostra" była wspólna wystawa w Amsterdamie, która towarzyszyła Kongresowi. ICOMOS współpracował także w formułowaniu "Deklaracji Amsterdamskiej" dotyczącej ochrony zabytków, będącej ukoronowaniem prac Kongresu.

Od 1975 r. współpraca ICOMOS z Radą Europejską osłabła. ICOMOS posiada jednak w Radzie stałego przedstawiciela o statusie obserwatora. W 1979 r. powstała organizacja "Wspólnoty Europejskiej" ("Communauté Européenne") obejmująca 10 krajów i posiadająca znaczne środki finansowe. Wspiera ona działalność Rady Europejskiej, szczególnie w zakresie ochrony miast historycznych. Na tle tego problemu doszło do pewnego ożywienia stosunków między ICOMOS i Radą Europejską.

Nowa ekipa kierująca pracami ICOMOS od 1981 r. nawiązała ponownie współpracę z Radą Europejską. Stałym przedstawicielem ICOMOS w Radzie jest R. Di Stefano (Wiceprezes ICOMOS). Reprezentuje on ICOMOS na konferencjach i kolokwium naukowych Rady, których tematyka jest często zbieżna z problematyką podejmowaną przez ICOMOS. Natomiast rezolucje i zalecenia różnią się nieraz w sposób zasadniczy. Śledzenie dyskusji nad ochroną zabytków w komisjach Rady Europejskiej, mającej znaczny wpływ w krajach Europy Zachodniej, wydaje się konieczne, szczególnie w zakresie metod i technik konserwatorskich.

W latach 80-ych współpraca ICOMOS z Radą Europejską, zwłaszcza zasięganie opinii ekspertów z ICOMOS zaznacza się szczególnie w rozwiązywaniu problemów:

- ochrony miast historycznych,
- budownictwa ludowego,
- zabytków kultury rolnej,
- archeologii podwodnej.

5. Współpraca z "Jeunesse et Patrimoine" ("Młodzież i zabytki")

Organizacja ta ma na celu zapoznanie młodzieży z wartościami dziedzictwa kulturalnego poprzez czynny udział w ich ochronie.

W tym celu "Jeunesse et Patrimoine", która działa w krajach europejskich i w Stanach Zjednoczonych, organizuje międzynarodowe staże, kursy i obozy pracy dla młodzieży zainteresowanej ochroną zabytków. Działania te mają przede wszystkim charakter propagandowy. Obozy letnie są okazją do zwiedzania różnych krajów i do poznania zabytków na ich terenie. Prace konserwatorskie na obozach

są prowadzone pod ścisłą kontrolą fachowców. Młodzież wykonuje prace najprostsze, nie wymagające wiedzy zawodowej, ale poznaje równocześnie przebieg prac konserwatorskich i ich specyfikę. W obozach uczestniczą przeważnie studenci architektury, historii sztuki, itp. Organizowane przez "Jeunesse et Patrimoine" kursy obejmują wykłady specjalistów i referaty uczestników, którzy przedstawiają problemy ochrony zabytków w swoich krajach.

W początkach lat 80-ych "Jeunesse et Patrimoine" została afiliowana przy ICOMOS na podstawie podobnej do umowy, jaką Międzynarodowa Rada ICOMOS zawarła w tym samym czasie z IBI.

Od tej chwili ICOMOS zachęca swoje Komitety Narodowe do tworzenia sekcji lub komisji ds. młodzieży. Polski Komitet powołał Podkomisję ds. Młodzieży w 1985 r. Komitety Narodowe w Holandii, Austrii, Czechosłowacji i Argentynie efektywnie współpracują z "Jeunesse et Patrimoine". ICOMOS w swoich "Nouvelles" podaje informacje o działalności "Jeunesse et Patrimoine". Przedstawiciel tej organizacji bierze udział w zebraniach administracyjnych ICOMOS w charakterze obserwatora.

Siedziba "Jeunesse et Patrimoine" znajduje się w Paryżu.

6. Współpraca z organizacją Krajów Amerykańskich OEA (Organisation des Etats Americains)

Pozarządowa organizacja OEA rozwija w ostatnich latach żywą działalność stymulowaną przez ICOMOS. Na swoich konferencjach wydała ona wiele deklaracji i zaleceń wywodzących się z "Karty Weneckiej". Coraz mocniejsza jest świadomość potrzeby ratowania zabytków w krajach amerykańskich i przystosowania do specyficznych warunków tego kontynentu zasad zawartych w Karcie Weneckiej.

M.in. w 1976 r. na konferencji krajów amerykańskich w Santiago (Chile) przyjęto projekt konwencji (opracowany przez OEA) o ochronie dziedzictwa archeologicznego, historycznego i artystycznego narodów amerykańskich. W 1979 r. odbyła się w Kostaryce narada ekspertów nt. współpracy kultur w Ameryce Łacińskiej.

Z inicjatywy Komitetów Narodowych ICOMOS w Argentynie i w Meksyku powstają ośrodki kształcenia zawodowego w konserwacji zabytków. Są one w stałej łączności z ICOMOS i ICCROM.

Jednym z podstawowych dokumentów wydanych przez OEA jest Deklaracja z Xalapa, inspirowana przez specjalistów, członków ICOMOS (tekst nr 46).

7. Współpraca z Arabską Organizacją ds. Wychowania, Kultury i Nauki ALECSO (Organisation Arabe pour l'Education, la Culture et les Sciences)

Jest to organizacja specyficzna, afiliowana przy Lidze Arabskiej. Powstała w 1970 r. Jednym z jej podstawowych celów jest współpraca krajów arabskich w dziedzinie ochrony swego dziedzictwa kulturowego.

Wpływ ICOMOS na działalność ALECSO jest znaczny, szczególnie od 1981 r., kiedy Sekretarzem Generalnym ICOMOS został A.Daoulatti, przedstawiciel Tunezji.

Organizacja ALECSO zajmuje się w ostatnich latach ochroną starych ośrodków miejskich (np. Casby w Algierze). W tych sprawach odbyły się konsultacje z ekspertami ICOMOS. W 1982 r. ALECSO zwołała kongres w Algierze, w którym udział brali przedstawiciele ICOMOS. Kongres uchwalił Kartę Dziedzictwa Archeologicznego, przyjętą jako dokument prawny przez ministrów kultury krajów arabskich, wzorowaną na Karcie Weneckiej z 1964 r.

Wynikiem współpracy ICOMOS-ALECSO jest rozwój badań naukowych nad dziedzictwem kultury arabskiej oraz szkolenia specjalistów w dziedzinie konserwacji jej zabytków.

POSŁOWIE

Oddając pracę do druku, autor zdaje sobie sprawę, że czas biegnie i że już w chwili obecnej minął rok od "zaleceń" zawartych w tej książce. Każdy rok przynosi nowe sformułowania doktrynalne i nowe doświadczenia. Dowodem może być choćby "Międzynarodowa Karta Miast" nad którą w 1986 r. pracował Międzynarodowy Komitet ds. Miast Historycznych, Biuro i Komitety Narodowe ICOMOS, a której tekst zatwierdziło dopiero VIII Zgromadzenie Generalne ICOMOS w październiku 1987 r.

Doktryna rozwija się i zmienia. Odczuwa się ostatnio znaczny wpływ pojęć płynących z jednej strony z tzw. Nowego Świata - Ameryki Północnej, z drugiej strony - z pobudzonych do myślenia i działania krajów "Trzeciego Świata", które wiele, ale nie wszystko i nie bezkrytycznie przyjmują z kolebki ICOMOS, starej Europy.

Od początku lat 80-ych wysuwa się na plan pierwszy sprawa nauczania i w tej dziedzinie nastąpi prawdopodobnie rozwój doktryny w latach następnych.

Zmieniają się też formy zarządzania pod wpływem nowych doświadczeń. Niektóre teksty o charakterze organizacyjnym są dziś krytykowane, np. Wytoczne dla Komitetów Międzynarodowych. Nowa ekipa, która doszła do władzy w ICOMOS w końcu 1987 r., prawdopodobnie je zmieni, a może tchnie nowe życie w tę organizację.

Ale konserwatorzy zabytków bardziej niż ktokolwiek inny wiedzą, że "nie ma przyszłości bez przeszłości" i że zawsze budując nowe trzeba sięgać do korzeni tego, co minęło. To przekonanie ośmiela mnie do oddania w ręce Czytelnika tej skromnej pracy, w której zawarte dokumenty pomogą może w formułowaniu nowych myśli i zasad decydujących o przyszłości ochrony dóbr kultury.

Aleksandra Żaryn

ZALĄCZNIK NR 1

ZASADY WYBORCZE OBOWIĄZUJĄCE NA ZGROMADZENIA GENERALNYCH ICOMOS

Artykuł 10 Statutu ICOMOS stanowi, że "członkowie Komitetu Wykonawczego ICOMOS powinni być członkami indywidualnymi ICOMOS wybranymi z tytułu ich zawodowych kwalifikacji, muszą być czynni w pracy zawodowej... muszą reprezentować w sposób równomierny różne regiony świata".

Komitet Doradczy sporządza listę kandydatów, zawierającą wszystkie kandydatury zgłoszone przez Komitety Narodowe oraz ewentualnie dodaje kandydatury własne. Na liście zaznacza w formie gwiazdki kandydatury, które popiera.

W czasie Zgromadzenia Generalnego następuje wybór:

- Komitetu ds. kandydatur składającego się z Prezesa i 4 członków z różnych krajów,
- wybór komisji skrutacyjnej, składającej się z przewodniczącego i co najmniej 2 członków asystentów.

Komitet ds. kandydatur zbiera się wieczorem pierwszego dnia obrad Zgromadzenia i sprawdza bierne prawa wyborcze kandydatów.

Sekretariat ICOMOS ma obowiązek przygotować do wglądu wszystkie dane o kandydatach, co najmniej na 24 godziny przed wyborami. Muszą one być wyłożone do wglądu na miejscu centralnym, które należy wskazać przy otwieraniu obrad Zgromadzenia.

"Biuletyn głosowania" czyli kartki do głosowania winny zawierać wszystkie nazwiska kandydatów na dane stanowisko, podane w porządku alfabetycznym. Ilość głosów oddanych przez każdego głosującego nie może przekraczać ilości przewidzianych stanowisk.

"Biuletyny" oddane na większą ilość osób będą uznane za nieważne.

Stanowiska, na które wybiera się kandydatów:

1. Prezes ICOMOS; 2. Wiceprezesi (pięciu); 3. Sekretarz Generalny; 4. Delegat ds. Finansów; 5. Członkowie Komitetu Wykonawczego w liczbie 12; pozostali członkowie są dokooptowani.

W sumie wybory dotyczą 20 stanowisk.

ZALĄCZNIK NR 2

WYTYCZNE DLA KOMITETÓW NARODOWYCH ICOMOS

- A. Aby Komitet Narodowy mógł być uznany za "komitet czynny" musi on spełniać wszystkie, podane niżej warunki:
- 1) Wysyłać do Sekretariatu ICOMOS zweryfikowaną na bieżąco listę członków, w czerwcu i w listopadzie każdego roku.
 - 2) Przesyłać do Sekretariatu ICOMOS roczny raport ze swej działalności świadczący o tym, że odbyło się coroczne zebranie plenarne Komitetu, przewidziane w Statutach ICOMOS (rozdz. 5, art. 13) oraz wymieniający wszystkie akcje podejmowane przez Komitet w ciągu roku. W tym celu należy używać kwestionariuszy przesłanych przez Sekretariat ICOMOS.
 - 3) Wpłacać roczne składki Komitetu do Sekretariatu ICOMOS (zgodnie z rozdz. 4, art. 6). Ostateczną datą, do której winny być wpłacone składki jest 1 maja każdego roku.
- B. Komitety Narodowe, które nie spełnią warunków podanych w paragrafie A zgodnie z podanymi wyżej terminami, będą uznane za "komitety nieczynne", a mianowicie:
- 1) Już w 1985 r. będą uznane za "nieczynne" te Komitety, które w ciągu 3 lat ubiegłych nie nadesłały listy swoich członków i/ albo nie wpłaciły swoich składek i/ albo nie przedstawiły rocznego raportu, świadczącego o ich działalności.
 - 2) W 1986 r. - te Komitety, które w ciągu 2 lat poprzednich nie spełniły warunków podanych w paragrafie B1.
 - 3) W 1987 r. - te Komitety, które do dnia 1 maja 1987 r. nie spełniły warunków podanych w paragrafie B1 w odniesieniu do roku bieżącego.
 - 4) Po 1987 r. - te Komitety, które nie spełnią warunków podanych w paragrafie B1, w odniesieniu do roku bieżącego.
- C. Członkowie Komitetu uznanego za "nieczynny" zostaną wykluczeni z działalności ICOMOS i nie będą już mogli korzystać z uprawnień związanych z tytułem członka (Nouvelles ICOMOS, Karta członkowska) zgodnie z rozdz. 4, art. 7 Statutów ICOMOS.
- D. Komitety uznane za "nieczynne" będą mogły złożyć do Komitetu Wykonawczego ICOMOS prośbę o ponowne uznanie ich za "czynne", jeżeli będą mogły udowodnić fakt, że spełniły warunki podane w paragrafie A przez dwa kolejne lata poprzedzające prośbę.
- E. Komitety Narodowe uznane za "nieczynne" będą przedmiotem starań ze strony Biura i Sekretariatu ICOMOS względnie innych osób upoważnionych, drogą korespondencji lub kontaktów osobistych, o ponowne ich uaktywnienie. Odpowiednie wystąpienia będą kierowane do:
- 1) Przewodniczącego Komitetu lub samego Komitetu, jeśli przewodniczącego w nim nie ma,

- 2) Przedstawicieli danego kraju przy UNESCO lub ALECSO albo innego organizmu międzynarodowego zainteresowanego tą sprawą,
- 3) Ministerstwa Kultury i/ lub Ministerstwa Spraw Zagranicznych kraju, o który chodzi,
- 4) Każdej innej władzy właściwej i kompetentnej w sprawach danego Komitetu.

ZAŁĄCZNIK NR 3

WYTYCZNE DLA KOMITETÓW MIĘDZYNARODOWYCH ICOMOS - SOMMA VESUVIANA
przyjęte na posiedzeniu Biura ICOMOS w dniu 12 grudnia 1982 r.
i zatwierdzone przez Komitet Wykonawczy ICOMOS

Komitety Międzynarodowe są organami naukowymi ICOMOS. Prowadzą one badania specjalistyczne w sobie właściwym zakresie merytorycznym.

Dla skoordynowania działalności, są one zgrupowane w czterech działach:

1. Znajomość dziedzictwa kulturowego
2. Technologia
3. Zarządzanie
4. Doktryna

Za pośrednictwem Komitetów Międzynarodowych, ICOMOS pragnie osiągnąć następujące cele:

1. współdziałać w wyjaśnianiu i rozwijaniu doktryny konserwacji,
2. rozprzestrzeniać w środowisku zawodowym i wśród zainteresowanych organizacji informacje o pracach i badaniach prowadzonych przez Komitety,
3. popierać wymianę doświadczeń pomiędzy specjalistami różnych narodowości.

Sprawy proceduralne

Komitet Narodowy lub wyspecjalizowana instytucja, która pragnie patronować danemu Komitetowi ICOMOS powinna przedstawić swoją propozycję Sekretarzowi Generalnemu ICOMOS. Ten z kolei przedstawi ją na posiedzeniu Biura, zanim przedłoży ją do zatwierdzenia Komitetowi Wykonawczemu.

Komitet Narodowy lub zainteresowana instytucja specjalistyczna może zaproponować jedno lub kilka nazwisk kandydatów na Prezesa Komitetu.

Dla zrealizowania celów Komitetu i zapewnienia mu minimum strukturalno-administracyjnych oraz środków finansowych niezbędnych dla wykonania jego zadań, ICOMOS domaga się aby każdy Komitet Międzynarodowy był patronowany przez jedną lub kilka specjalistycznych instytucji.

Komitet Narodowy lub specjalistyczna instytucja powinna zaproponować ICOMOS-owi:

- a) jasne i precyzyjne zobowiązanie mandatowe dotyczące okresu 3 lat,
- b) program pracy,
- c) przebieg jego realizacji,
- d) budżet i plan finansowania.

Komitet Narodowy lub instytucja specjalistyczna (patronująca Komitetowi Międzynarodowemu) powinna zobowiązać się pisemnie do:

- a) udzielenia Komitetowi lokalu i sekretariatu,
- b) publikowania materiałów z kolokwium (1 lub więcej) Komitetu, w ciągu 3 lat jego działalności,
- c) publikowania corocznie informacji o najważniejszych osiągnięciach, badaniach i czynnościach podejmowanych przez Komitet w ciągu danego roku, opatrzonych notami bibliograficznymi albo listą wydanych książek z ich krótkim omówieniem.

Po zatwierdzeniu programu działalności Komitetu, ICOMOS zobowiązuje się do przedstawiania go UNESCO lub innej zainteresowanej instytucji celem uzyskania pomocy finansowej w granicach ustalonych.

Międzynarodowy Sekretariat ICOMOS może się podjąć powielania i rozsyłania rocznego biuletynu informacyjnego oraz utrzymywania karteoteki członków każdego Komitetu Międzynarodowego.

Komitet Międzynarodowy składać się będzie z:

- a) małego komitetu zarządzającego, którego obowiązkiem będzie przygotowanie i realizowanie programu działalności,
- b) członków-korespondentów, będących członkami ICOMOS, którzy wyrażą chęć należenia do danego Komitetu,
- c) członków dokooptowanych, nie będących członkami ICOMOS, którzy są wybitnymi specjalistami i których współpraca może się przyczynić do wzbogacenia działalności Komitetu Międzynarodowego.

Wytyczne dla Komitetów Międzynarodowych (ICOMOS)

Aby być w zgodzie ze statutami ICOMOS, Komitety Międzynarodowe winny przestrzegać następujących zasad:

- 1) Nazwiska nowych członków Zarządu (Comité de Gestion) Komitetów Międzynarodowych ICOMOS powinny być przedłożone do zatwierdzenia Prezesowi właściwego Komitetu Narodowego. Zgoda Prezesa Komitetu Narodowego powinna być z reguły udzielana, a odmowa uzasadniona. W miarę możliwości członkowie Zarządu powinni być członkami Komitetu Narodowego w swoim kraju.
- 2) Komitety Międzynarodowe i ich Prezesi powinni uczynić wszystko, co tylko jest możliwe aby Komitety były jak najszybciej w zgodzie z zasadami "Somma Vesuviana".
- 3) Przewodniczący Komitetów Międzynarodowych powinni zaznaczyć w rocznym raporcie z działalności Komitetu, jakie działania podjęli dla uzgodnienia działalności Komitetu z zasadami "Somma Vesuviana".

Wszystkie Komitety Międzynarodowe powinny być w całkowitej zgodzie z zasadami z Somma Vesuviana przed VIII Zgromadzeniem Generalnym ICOMOS w październiku 1987 r. w Waszyngtonie.

ZALĄCZNIK NR 4

MIEDZYNARODOWY KOMITET DS. ARCHITEKTURY LUDOWEJ ICOMOS STAN OCHRONY I REWALORYZACJI ZABYTKÓW ARCHITEKTURY LUDOWEJ W EUROPIE (podsumowanie wyników ankiety)

Zgodnie z postanowieniem podjętym w 1980 r. przez Międzynarodowy Komitet ds. Architektury Ludowej CIAD, opracowano i rozesłano do wszystkich Komitetów Narodowych ICOMOS kwestionariusz dotyczący "Stanu ochrony i rewaloryzacji zabytków architektury ludowej w Europie".

W 1982 r. CIAD dokonał pierwszego podsumowania wyników kwestionariusza i nadal rozsyłał ankiety do Komitetów, które nie biorą bezpośredniego udziału w obradach CIAD. Odpowiedzi nadesłano z 16 krajów Europy (Austria, Belgia, Bułgaria, Finlandia, Czechosłowacja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Jugosławia, Norwegia, Polska, Rumunia, Szwajcaria, Węgry, Włochy, Turcja); analiza tych odpowiedzi wzbogaciła, uzupełniła i skorygowana - przez członków CIAD, została zawarta w niniejszym raporcie.

Wobec samej definicji "architektury ludowej" opinie są podzielone. W niektórych krajach bierze się pod uwagę przede wszystkim architekturę wiejską, ludową, wykonaną przez nieznaną twórców. W innych krajach, w których ten rodzaj architektury od dawna już zaniknął, uwzględnia się również inne kategorie zabytków; jeżeli chodzi o kryterium chronologiczne, to w niektórych krajach zalicza się do niej wszystkie dzieła wykonane przez "twórców-rzemieślników", niezależnie od epoki w której powstały, od neolitu aż do naszych czasów.

Jeszcze inne kraje uznają tylko dzieła pochodzące z okresu pomiędzy XII a XVII w. Tam gdzie architektura wiejska jeszcze istnieje, uważa się za dzieło budownictwa ludowego architekturę powstałą od XIV do XIX w., zaś wszystkie inne budowle zaliczane są do kategorii zabytków historycznych.

Kwestionariusz rozesłany do Komitetów Narodowych ICOMOS przedstawiał się następująco:

1. System legislacyjny i instytucjonalny:

- 1.1. Czy regulacja prawna ochrony zabytków i dzieł sztuki dotyczy również architektury ludowej? Proszę podać treść odpowiednich paragrafów.
- 1.2. Jakie instytucje i urzędy są odpowiedzialne za ochronę tej architektury?
- 1.3. Jakie instytucje są wyspecjalizowane w zakresie ochrony zabytków architektury ludowej?
- 1.4. Jaki rodzaj zabytków ludowych jest rewaloryzowany w waszym kraju? I w jaki sposób ("in situ" czy też po przeniesieniu do muzeum)?
- 1.5. Czy istnieją archiwa, które przechowują dokumentację dotyczącą tego typu zabytków?

2. Podejmowanie decyzji:

- 2.1. Kto decyduje o priorytecie i konieczności natychmiastowej interwencji - na szczeblu ogólnokrajowym, regionalnym, lokalnym?

3. System finansowy:

- 3.1. Jakie są źródła finansowania konserwacji zabytków architektury ludowej - na szczeblu ogólnokrajowym, regionalnym, lokalnym?

4. Technologia:

- 4.1. Prosimy o podanie informacji o stosowanych u was technologiach, zastosowaniu materiałów i technik tradycyjnych, zmian stosowanych materiałów i technik, nowych materiałów, itp. w pracach konserwatorskich.

5. Funkcje:

- 5.1. Jakie nowe funkcje są przydzielane zabytkom tego typu po odnowie lub konserwacji; czy zachowywane są funkcje tradycyjne, pierwotne?

6. Ocena:

- 6.1. Jak oceniane są przez was rezultaty wykonanych prac konserwatorskich i zabezpieczających?
- 6.2. Czy zachowane są warunki otoczenia zabytku ludowego w przypadku konserwacji "in situ"? w muzeach?
- 6.3. Biorąc pod uwagę doświadczenia z lat ubiegłych, czy istnieją w waszym kraju odmienne poglądy naukowe na temat konserwacji i rewaloryzacji zabytków architektury ludowej?
- 6.4. Jaki jest waszym zdaniem wpływ ruchu turystycznego i jego rozwoju na tego rodzaju zabytki?

7. Perspektywy na przyszłość:

- 7.1. Czy istnieją projekty legislacyjne zabezpieczenia i odnowy zabytków architektury ludowej w waszym kraju?
- 7.2. Czy istnieją projekty ochrony lub odnowy zabytków architektury ludowej w przyszłości?
- 7.3. Czy istnieją instytucje wyspecjalizowane w kształceniu w tym zakresie i czy uznajecie ich tworzenie za konieczność?
- 7.4. Czy uważacie za konieczne tworzenie archiwów, w których znalazłaby się dokumentacja zabytków architektury ludowej (zob. Legislacja p. 1.5)?
- 7.5. Jakimi sposobami macie zamiar informować społeczeństwo o wartościach tych zabytków i jak zamierzacie kształcić w tym zakresie społeczeństwo?

Wyniki ankiety

1. Systemy legislacyjne i organizacyjne

- 1.1. Problem ochrony i odnowy zabytków architektury ludowej jest traktowany w sposób różnorodny, zależnie od warunków danego kraju. Osoby szczególnie zainteresowane i pragnące bliżej zapoznać się z systemami legislacyjnymi w różnych krajach w zakresie architektury ludowej, mogą zwrócić się bezpośrednio do sekretariatu CIAD o te informacje.

W ubiegłych latach ustawy dotyczące ochrony stanowisk archeologicznych i zabytków historycznych zawierały mniej lub więcej precyzyjne definicje, czasami tylko sugestie, dotyczące ochrony zabytków architektury ludowej. Wzrastające zainteresowanie tymi obiektami w ostatnich dziesięcioleciach, wynikające z głębokich przemian społecznych społeczeństw, sprawiło że niektóre państwa (np. Finlandia czy Norwegia) dodały do istniejących już przepisów prawnych specjalne paragrafy dotyczące ochrony tego typu zabytków. Opracowano także nowe ustawy dotyczące konserwacji i rewitalizacji dziedzictwa kulturowego (np. Hiszpania, Belgia, Rumunia, Szwajcaria). Ochrona niektórych zespołów architektury ludowej jest realizowana także w oparciu o specjalne dekrety (np. w Grecji). Poza sprawą definicji tego typu zabytków w prawodawstwie współczesnym, wyraźnie się zaznacza - w świetle otrzymanych odpowiedzi - troska o ochronę, konserwację i odnowę tej kategorii zabytków, ze względu na ich szczególne znaczenie dla historii i kultury narodowej lub uniwersalnej, bądź też dla zachowania wartości ich otoczenia dla współczesnych i przyszłych pokoleń.

Środki stosowane w różnych krajach na rzecz ochrony, odnowy i rewitalizacji zabytków architektury ludowej, wynikające z zastosowania obowiązujących ustaw i przepisów są różnorodne: inwentaryzacja zcentralizowana lub regionalna, konserwacja "in situ" lub w muzeach-skansenach.

- 1.2./1.3. W celu skoordynowania tej działalności, istnieją w każdym kraju organizmy na szczeblu centralnym, regionalnym i lokalnym, mające możliwość stosowania ustaw oraz kompetencje do ustalania - na poziomie ogólnokrajowym - priorytetów w tym zakresie. W Austrii jest to Urząd Federalny Ochrony Zabytków, w Belgii - Ministerstwo Kultury i Sztuki, w Bułgarii - Komitet ds. Kultury, Dyrekcja Generalna Zabytków i Muzeów, w Czechosłowacji - Ministerstwo Kultury oraz Państwowe Ośrodki Opieki nad Zabytkami Kultury i Przyrody, w Hiszpanii - Ministerstwo Kultury, Ministerstwo Nauczania Publicznego, Urbanistyki i Sztuk Pięknych, w Finlandii - Ministerstwo Wychowania i Ministerstwo Starożytności i Zabytków Historycznych, w Norwegii - Ministerstwo Ochrony Środowiska (Dyrekcja Zabytków Historycznych), w Rumunii - Rada Kultury i Wychowania Socjalistycznego (Komisja Centralna Dziedzictwa Kultury Narodowej), w Turcji - Ministerstwo Kultury i Turystyki (Komisja ds. Zabytków Historycznych), we Włoszech - Ministerstwo Dóbr Kulturowych. W Szwajcarii i Jugosławii nie ma ministerstwa na szczeblu ogólnokrajowym, wskutek istnienia systemu federalnego w tych krajach; istnieją departamenty lub instytucje na szczeblu regionalnym i lokalnym. W Belgii nie ma instytucji wyspecjalizowanej w zakresie ochrony zabytków budownictwa ludowego. Niedawno w ICOMOS-ie Flandryjskim powstał Komitet Architektury Ludowej, mający na celu zbadanie problematyki, możliwości i ochrony niektórych elementów tej architektury.

Poza ww. instytucjami, które mają kierować polityką dotyczącą ochrony, konserwacji i rewitalizacji zabytków budownictwa ludowego, we wszystkich tych krajach istnieją instytucje wyspecjalizowane, które realizują prace konserwatorskie. Sposób zorganizowania i funkcjonowania tych instytucji jest zależny od warunków w danym kraju: instytucje centralne i lokalne, jednostki państwowe w krajach socjalistycznych, instytucje centralne, kantonalne i lokalne, trusty budowlane, organizacje państwowe lub prywatne w innych krajach.

- 1.4. Rodzaje zabytków konserwowanych lub restaurowanych są różne: domy mieszkalne, budynki gospodarcze, zabytki techniki, zjazdy, krzyże przydrożne, dzwonnice wolno stojące, aż do zespołów wiejskich i zespołów budynków przemysłowych o charakterze ludowym, itp.

Specjaliści są jednomyślni co do definicji zabytku; wg nich jest to każda budowla posiadająca wartość dokumentalną lub artystyczną i stanowiąca przekaz (świadectwo) dla przyszłych pokoleń. Natomiast istnieją różnice poglądów dotyczące metod stosowanych w konserwacji. Niektóre kraje konserwują swoje zabytki "in situ" (Grecja, Hiszpania, Turcja, Włochy), inne (Austria, Bułgaria, Czechosłowacja, Finlandia, Jugosławia, Norwegia, Polska, Rumunia, Szwajcaria, Węgry) stosują równocześnie konserwację "in situ" oraz przenoszenie zabytków do muzeów na wolnym powietrzu, jeżeli ich konserwowanie na miejscu jest niemożliwe.

Obecnie, po wielu latach działalności na rzecz ratowania zabytków architektury ludowej w Europie, istnieją liczne muzea na wolnym powietrzu oraz odrestaurowane zespoły. W odniesieniu do skansenów, kraje północne i Rumunia wyróżniają się najwcześniejszymi datami ich założenia, ilością instytucji i specjalizacji w tym temacie, zaś muzea w Belgii, Czechosłowacji, Polsce, Szwajcarii i na Węgrzech odznaczają się nowatorstwem. Jeżeli chodzi o konserwację niektórych zespołów architektury ludowej "in situ" to wielkie wrażenie robią prace realizowane w Bułgarii, Czechosłowacji, Grecji, Polsce i na Węgrzech.

Niezależnie od metod stosowanych w konserwacji zabytków architektury ludowej, uwaga specjalistów jest skierowana obecnie na konserwację "in situ" oraz na przydzielanie tym zabytkom takich funkcji, które pozwoliłyby na ich integrację z życiem współczesnym. Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że ten kierunek działalności będzie kontynuowany konsekwentnie, w odpowiednich warunkach zapewniających tym zabytkom przeszłości - perspektywy przyszłości, na które w pełni zasługują.

- 1.5. Tworzenie archiwów gromadzących dokumentację zabytków architektury ludowej stanowi szeroko zakrojoną akcję wymagającą licznej kadry i długiego czasu. Dlatego niektóre tylko kraje mogły zrealizować tego rodzaju prace na szczeblu centralnym, większość posiada lokalne archiwa, należące do instytucji wyspecjalizowanych. Odpowiedzi na ankietę nie wymieniają archiwów, jakie każdy z ankietowanych krajów posiada. Wydaje się jednak, że najzasobniejsze są archiwa w Belgii, Bułgarii, Czechosłowacji, Szwajcarii i na Węgrzech.

2. Decyzje

- 2.1. Ustalanie priorytetów, ważny problem stanowiący znaną politykę ochrony zabytków w danym kraju, należy na ogół (przynajmniej w odniesieniu do zabytków o znaczeniu ogólnokrajowym) do ww. instytucji centralnych. Na szczeblu regionalnym, prawie w każdym kraju istnieje możliwość proponowania i realizowania prac konserwatorskich za pośrednictwem kompetentnych władz lokalnych.

3. System finansowy

- 3.1. Źródła finansowania konserwacji i restauracji zabytków architektury ludowej dzielą się na kilka różnych kategorii, w

w zależności od specyfiki danego kraju i od znaczenia obiektu konserwowanego.

W krajach socjalistycznych głównym źródłem finansowania są budżety centralne instytucji wyspecjalizowanych i odpowiedzialnych za ochronę zabytków. Zasoby finansowe są im przydzielane bezpośrednio przez państwo (Bułgaria, Czechosłowacja, Polska, Rumunia, Węgry) bądź przez władze regionalne. W Belgii, Grecji, Szwajcarii, gdzie zabytki budownictwa ludowego są z reguły własnością prywatną, ich właściciele lub użytkownicy muszą uzyskać zgodę służb archeologicznych lub innych wyspecjalizowanych, przed wykonaniem jakiegokolwiek zmiany lub remontu. W Finlandii budżet państwa posiada sumy przeznaczone na konserwację starych zasobów budowlanych. Jeśli dany obiekt posiada wartość zabytkową w skali narodowej, wydatki na jego konserwację są pokrywane przez państwo. W Hiszpanii środki na restaurację zabytków pochodzą z budżetu państwa, albo niezależnych wspólnot, dyrekcji generalnych i in., które zajmują się ochroną wiejskiego dziedzictwa kulturowego. Istnieje jednak ścisła współpraca z Ministerstwem Prac Publicznych i z władzami miejskimi. W Turcji prace konserwatorskie są finansowane przez Ministerstwo Kultury i Turystyki oraz przez różne fundacje i instytucje prywatne.

We wszystkich krajach zabytki wpisane do rejestru dziedzictwa kulturalnego są zróżnicowane: na te, które mają wartość ogólnonarodową, te które są własnością państwową i te które stanowią własność prywatną. Dla tych ostatnich państwo przydziela fundusze na częściowe pokrycie ich konserwacji, zakładając, że pozostałe koszty pokrywa właściciel obiektu lub zainteresowana instytucja. W niektórych krajach konserwacja tych zabytków jest wyłącznie obowiązkiem ich właścicieli. Właściciel nie ma prawa dowolnie zmieniać specyficznego charakteru zabytku.

4. Technologia

4.1. Ogólnie przyjęte jest stosowanie technik i materiałów tradycyjnych. W wypadku zabytków budownictwa wiejskiego w niektórych krajach prace konserwatorskie wykonują ekipy wykwalifikowanych robotników w danej wsi albo takich, którzy znają odpowiednie, tradycyjne technologie. Przy wyborze techniki restauracji zabytku, brana jest pod uwagę jego wartość, materiał wykonania, zabudowa otaczająca i przyszłe funkcje obiektu. Zasada jest maksymalne zastosowanie materiałów i konstrukcji tradycyjnych.

Wobec zabytków architektury ludowej stosuje się zasady dotyczące Karty Weneckiej. A zatem brane jest pod uwagę zastępowanie, w razie konieczności, elementów zniszczonych, zrobionych z nowych materiałów, ale przy zastosowaniu pierwotnej technologii.

Tam gdzie funkcja zabytku uległa zmianie, ale wymaga zachowania tradycyjnego charakteru konstrukcji, stosuje się materiały nowe, jeżeli pierwotne są nieosiągalne.

W niektórych krajach stosuje się dwie różne metody: albo materiał nowy jest wyraźnie uwidoczny, albo materiał jest starannie ukryty. Wybór metody jest uzależniony od sytuacji miejscowej i od wartości zabytku.

5. Funkcje

5.1. Zabytki architektury ludowej w znacznej mierze mogą nadal spełniać funkcje pierwotne (domy mieszkalne, zajazdy, itp.) ale dla zabytków, które utraciły swoje pierwotne znaczenie (budynki gospodarcze, zabytki techniki, itp.) konieczne jest znalezienie nowych funkcji (muzea techniki, muzea i ośrodki gminne, itp.) aby je włączyć w nurt życia współczesnego. Nie jest możliwe zachowanie wszystkich odrestaurowanych obiektów jako muzeów, szczególnie jeżeli to są domy dalej położone lub całe zespoły o dużej kubaturze. W tych wypadkach należy przed rozpoczęciem prac konserwatorskich i restauracyjnych zastanowić się nad przyszłą funkcją obiektu i wszystkimi tego konsekwencjami.

6. Realizacje

6.1. Pomimo, że zabytki architektury ludowej są obecnie mniej liczne niż dawniej na skutek modernizacji wsi i miasteczek, to jednak znaczna ich liczba zachowała się do dnia dzisiejszego we wszystkich krajach Europy, jest ich nawet więcej niż to sobie wyobrażamy. W ciągu ostatnich lat trzydziestu, w różnych krajach Europy powstały grupy badaczy, historyków i etnografów, prowadzących badania naukowe na wielką skalę, którzy analizują etapy rozwoju architektury ludowej.

Z poparciem władz państwowych, z inicjatywy wyspecjalizowanych instytucji (m.in. Międzynarodowego Komitetu ICOMOS ds. Architektury Ludowej) zorganizowano wiele spotkań specjalistów, mających ustalić plan działania dla ocalenia całości lub choćby znacznej części tego dziedzictwa kulturalnego. Specjaliści ci odwiedzili miasta, miasteczka i wsie, podkreślając konieczność prowadzenia badań nad tego typu zabytkami, przeniesienia budowli zagrożonych zniszczeniem i umieszczenia ich w innym miejscu lub konserwacji ich "in situ".

Rozumiejąc wagę tego zagadnienia, władze państwowe zobowiązały muzea lub inne instytucje do prowadzenia badań, gromadzenia kolekcji, itp. w celu pogłębienia znajomości dziedzictwa ludowego i jego roli w kulturze każdego narodu. Wszystkie kraje, choć w różnym stopniu, zajmują się ochroną swoich zabytków. Jeżeli chodzi o efektywność tych zabiegów, to jest już wiele dobrych rezultatów, ale też wiele pozostało do zrobienia.

6.2. Jest sprawą znamienne, że coraz więcej uwagi poświęca się rekonstrukcji oryginalnego (pierwotnego) otoczenia, przenosząc zabytki architektury ludowej do muzeów na wolnym powietrzu. Dzięki tym staraniom, niektóre kraje (np. Czechosłowacja, Rumunia, Szwajcaria, Węgry) osiągnęły już dobre wyniki, a starają się, aby były one jeszcze lepsze.

Pomimo niewątpliwych osiągnięć, konkretne rezultaty ochrony architektury ludowej nie są proporcjonalne do wielkości tego problemu w Europie. Jest to wynikiem z jednej strony złożoności ochrony tego typu zabytków i jej organizacji, z drugiej strony - niedostatku mocy produkcyjnych w dziedzinie materiałów i technologii tradycyjnych, a czasem także niezależności właścicieli i użytkowników tych zabytków, których niezrozumienie stwarza dodatkowy problem dla ochrony.

6.3. W nadesłanych z różnych krajów raportach nie znaleźliśmy innych, odbiegających od ogólnie przyjętych opinii naukowych nt. konserwacji i rewaloryzacji architektury ludowej.

6.4. Rozwój turystyki krajowej i międzynarodowej wpływa niewątpliwie na wzrost zainteresowania zabytkami architektury ludowej, nie tylko w szerokich warstwach społeczeństwa lecz także u władz administracji państwowej. To zainteresowanie objawia się wzmożonym wysiłkiem tworzenia sieci skansenów oraz zakładania rezerwatów obejmujących miasta i wsie, których przykłady widzimy w Bułgarii, Grecji, Turcji i na Węgrzech.

Po wielu błędach w przeszłości, kiedy ośrodki turystyczne umieszczano w nowych budynkach o standardowych nowoczesnych formach, obecnie czynione są starania o zastosowanie dla tych obiektów stylu miejscowego.

Piękno natury i zabytków stanowi bazę ruchu turystycznego, ale ruch ten niejednokrotnie sam niszczy swoją bazę. Jest rzeczą niezbędną dla rozwoju gospodarczego regionów turystycznych, aby otoczyć opieką specyficzną ich charakter, który przyczynia się do rozwoju turystyki.

7. Perspektywy na przyszłość

Pomimo ww. trudności, należy stwierdzić generalnie, że państwowe czynniki administracyjne zwracają dziś więcej uwagi na ochronę zabytków architektury ludowej. W wielu krajach władze odpowiedzialne za tę ochronę uznały niektóre miasta i wsie historyczne za zespoły chronione (Bułgaria, Czechosłowacja, Grecja, Polska, Szwajcaria i.in.) Zamierza się też zaproponować właścicielom obiektów zabytkowych ulgi finansowe.

7.1. Wszędzie istnieją projekty dotyczące zabezpieczenia i restauracji zabytków budownictwa ludowego. Ale ich realizacja zależy od wysokości środków, które ministerstwa kultury lub inne władze odpowiedzialne za ochronę, na ten cel przeznaczają. Nie da się ukryć, że finanse, którymi dysponuje konserwacja są zawsze niewystarczające, nawet jeżeli stwierdzimy, że sytuacja w ostatnich latach uległa poprawie.

7.2. Rezultaty osiągnięte w tej dziedzinie we wszystkich krajach są wynikiem m.in. szczególnej uwagi, którą poświęcono sprawie kształcenia specjalistów (architektów, konserwatorów, itp.). Istnieją instytuty uniwersyteckie, szkoły politechniczne, katedry teorii architektury i jej rozwoju, wydziały architektury, muzea etnograficzne, które zajmują się kształceniem i przysposobieniem kadr specjalistycznych, prowadzą kursy zagospodarowania terenowego i ochrony środowiska i inne.

7.3. W odpowiedziach na ankietę bardzo mało było informacji o konieczności tworzenia archiwów centralnych w krajach, w których ich nie ma, ale jasne jest, że taka propozycja jest bardzo ważna dla prowadzenia badań naukowych.

7.4. Wielka różnorodność propozycji cechuje odpowiedzi dotyczące informowania publiczności oraz sposobów rewaloryzacji zabytków architektury ludowej (prasa, filmy, telewizja, konferen-

cje, publikacje, itp.). W niektórych krajach ustalono podstawowy program rewaloryzacji tego typu zabytków oraz informacji i kształcenia świadomości społecznej w tym zakresie.

Propozycje:

W oparciu o niniejszy raport, proponujemy, aby:

- Komitety Narodowe ICOMOS zwróciły w przyszłości szczególną uwagę na zabytki architektury ludowej oraz przeprowadziły identyfikację tego rodzaju zabytków i zespołów historycznych, biorąc za podstawę swego działania Kartę Wenecką oraz specyfikę własnego kraju,
- Zgromadzenie Generalne ICOMOS zaleciło krajom europejskim udzielać większej niż dotychczas pomocy finansowej w ochronie i restauracji zabytków architektury ludowej, która stanowi znamiona identyfikacji kulturalnej każdego kraju,
- CIA zaznajomił cały świat z tego typu zabytkami i uświadomił ich użytkownikom i całemu społeczeństwu odpowiedzialność za ochronę i konserwację tego dziedzictwa,
- CIA zajął się organizacją różnych form współpracy specjalistów: wymiany dokumentacji, publikacji i doświadczeń, ochrony obszarów zabytkowych architektury ludowej,
- każdy kraj przedstawił w CIA swoje propozycje, na specjalnym formularzu, zawierającym szczegółowy opis obiektu oraz informacje dotyczące jego stanu zachowania, historii, znaczenia, itp.
- w przyszłości rozwijane były badania interdyscyplinarne, wymiana i współpraca pomiędzy specjalistami z różnych krajów i różnych dyscyplin.

Biorąc pod uwagę, że dziedzictwo architektury ludowej z racji kruchości swoich struktur i materiału, jest coraz bardziej zagrożone zniszczeniem, niezbędne jest prowadzenie wnikliwych badań naukowych w tej dziedzinie oraz apelowanie do pomocy władz administracyjnych.

ZALĄCZNIK NR 5

MIEDZYNARODOWY DZIEŃ ZABYTEKÓW

Dzień 18 kwietnia każdego roku, został ogłoszony przez ICOMOS Międzynarodowym Dniem Zabytków. Jego obchody odbyły się po raz pierwszy w 1984 r. i są powtarzane co roku w tym dniu lub w najbliższych dniach miesiąca kwietnia, we wszystkich krajach, w których działają Narodowe Komitety ICOMOS. UNESCO wpisało ten dzień do rejestru stałych imprez, którym patronuje. W ten sposób stał się on programową manifestacją we wszystkich krajach członkowskich UNESCO.

Forma obchodu Międzynarodowego Dnia Zabytków jest bardzo różna. Komitety Narodowe organizują w tym dniu konferencje, sympozja i kolokwia naukowe, wystawy, konkursy, publikują okolicznościowe manifesty i apele do społeczeństwa, afisze i biuletyny. Polski Komitet Narodowy od 1984 r. włącza się do tych akcji, których celem jest według deklaracji ICOMOS: "informowanie szerokiej publiczności i uwrażliwianie opinii społecznej na sprawy ochrony dziedzictwa kulturowego i architektonicznego".

W 1984 i 1985 r. Polski Komitet ICOMOS zorganizował dwie konferencje ogólnokrajowe nt. ochrony budownictwa drewnianego w Polsce (1984) i ochrony krajobrazu (1985). W 1984 r. wystosowano apel do społeczeństwa o ratowanie zabytków drewnianych. Ogłoszono rok 1984 "Rokiem ochrony budownictwa drewnianego i krajobrazu kulturowego w Polsce", zorganizowano konkursy na najlepszego użytkownika zabytku drewnianego i na najlepszą adaptację tego typu zabytku do potrzeb współczesnych. PKN ICOMOS wylansował również Konkurs im. Jana Zachwatowicza na najlepszą pracę dyplomową nt. ochrony zabytków.

Ogólnokrajowym konferencjom towarzyszyły wystawy obrazujące tematykę obrad. Konferencje były poprzedzone spotkaniami z przedstawicielami prasy, radia i telewizji. Dzięki nim Międzynarodowy Dzień Zabytków był propagowany w środkach masowego przekazu.

ZALĄCZNIK Nr 6

Konferencja Generalna UNESCO
XIX Sesja - Nairobi 1976

19/C/26, 1 lipca 1976
(oryginał w języku
francuskim)

PROJEKT REKOMENDACJI DOTYCZĄCEJ OCHRONY ZESPOŁÓW ZABYTEKOWYCH LUB TRADYCYJNYCH I ICH ROLI W ŻYCIU WSPÓŁCZESNYM

W S T Ę P

1. Rezolucja 3.425 przyjęta na swej XVIII Sesji, Konferencja Generalna zobowiązała Dyrektora Generalnego do przygotowania projektu rekomendacji dla państw członkowskich dotyczącej ochrony dzielnic, miast i osiedli zabytkowych i ich integracji we współczesnym środowisku, jak też upoważniła Dyrektora Generalnego do powołania Komitetu Specjalnego ekspertów rządowych dla opracowania powyższego projektu.
2. W wykonaniu tej rezolucji i zgodnie z przepisami artykułu 10-1 "Regulaminu dotyczącego rekomendacji dla Państw Członkowskich i konwencji międzynarodowych przewidzianych art. IV, § 4 Aktu Konstytucyjnego", Dyrektor Generalny przygotował raport wstępny zawierający przed-projekt Rekomendacji dotyczącej ochrony dzielnic, miast i osiedli historycznych i ich integracji we współczesnym środowisku (SHC/MD/26), który został przedstawiony państwu członkowskim dnia 12 września 1975 r. za listem okólnym CL/2479. Państwa członkowskie zostały poproszone o przedstawienie swych uwag odnośnie wspomnianego przed-projektu. Zgodnie z artykułem 10.3. wspomnianego Regulaminu, Dyrektor Generalny opracował ostateczny raport (SHC/MD/30) zawierający analityczne opracowanie komentarzy i uwag państw członkowskich, otrzymanych przez Sekretariat do dnia 20 stycznia 1976, jak też projekt poprawionej rekomendacji, uwzględniającej wspomniane odpowiedzi dołączony do dokumentu. Raport ostateczny został przedstawiony państwu członkowskim 2 lutego 1976 r.
3. Odpowiedzi otrzymane po 20 stycznia 1976 r. zostały zebrane w dokumencie SHC/MD/30 Add.1 z datą 4 lutego 1976 r. i przekazane państwu członkowskim 10 lutego 1976 r.
4. Dokumenty SHC/MD/30 Add.1 zostały także przekazane bezpośrednio Komitetowi Specjalnemu ekspertów rządowych wyznaczonych przez państwa członkowskie, który został powołany przez Dyrektora Generalnego okólnikiem CL/2494 z dnia 4 grudnia 1975 r. zgodnie z powołaną Rezolucją 3.425. Komitet obradował w Warszawie w dniach od 9 do 16 lutego 1976 r.
5. Komitet Specjalny ekspertów rządowych przestudiował, zredagował i jednogłośnie przyjął teksty: angielski, hiszpański, francuski

i rosyjski projektu Rekomendacji, i uznał za stosowne, aby oddać w sposób jak najzwieźlejszy istotę tekstu definitywnego, następująco zmienić tytuł: Projekt Rekomendacji dotyczącej ochrony zespołów zabytkowych lub tradycyjnych i ich roli w życiu współczesnym. Projekt Rekomendacji oraz raport końcowy przyjęty przez Komitet stanowią załączniki do niniejszego dokumentu.

6. Projekt Rekomendacji zostaje obecnie przedstawiony Konferencji Generalnej do zatwierdzenia, zgodnie z przepisami artykułu IV, paragraf 4 Aktu Konstytucyjnego.

REKOMENDACJA DOTYCZĄCA OCHRONY ZESPOŁÓW ZABYTKOWYCH LUB TRADYCYJNYCH I ICH ROLI W ŻYCIU WSPÓŁCZESNYM

Konferencja Generalna Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw oświaty, nauki i kultury, zebrana w Nairobi od 25.X. do 12.XII.1976 na swej XIX Sesji,

Uważając, że zespoły zabytkowe lub tradycyjne stanowią część codziennego środowiska istot ludzkich, zapewniając im żywą obecność przeszłości, która je ukształtowała oraz, że nadają one życiu różnorodność konieczną dla rozwoju społecznego i poprzez powyższe zyskują dodatkową wartość i dodatkowy wymiar ludzki;

Uważając, że zespoły zabytkowe lub tradycyjne stanowią na przestrzeni wieków najbardziej przekonujące świadectwa bogactwa i różnorodności dzieł i osiągnięć kultury, religii i działań społecznych ludzkości i że z tego tytułu ich ochrona i integracja w życiu społecznym współczesnego społeczeństwa stanowi fundamentalny element planowania i zagospodarowania przestrzennego;

Uważając, że wobec niebezpieczeństwa ujednolicenia i pozbawienia indywidualnego charakteru, pojawiającego się często w naszych czasach - owe żywe świadectwa przeszłych epok nabierają żywotnego znaczenia dla każdej jednostki ludzkiej i dla narodów, które odnajdują w nich jednocześnie wyraz ich kultury i jedną z podstaw tożsamości narodowej;

Uważając, że wszędzie na świecie pod pretekstem rozwoju bądź modernizacji dokonuje się bezmyślnych wyburzeń oraz nieuzasadnionych i nieodpowiednich rekonstrukcji, co przynosi poważne szkody dziedzictwu historycznemu;

Uważając, że zespoły zabytkowe lub tradycyjne stanowią dziedzictwo, którego niszczenie pociąga za sobą bardzo często perturbacje natury społecznej, nawet w przypadkach gdy nie powoduje ono strat gospodarczych;

Uważając, że sytuacja powyższa wymaga odpowiedzialności ze strony każdego obywatela i nakłada obowiązki na władze państwowe, które jako jedyne mogą im sprostać;

Uważając, że wobec niebezpieczeństwa uszkodzenia bądź całkowitego zniszczenia, wszystkie państwa winny działać na rzecz ochrony tych niezastąpionych wartości, przyjmując globalną i czynną politykę ochrony i ożywiania zespołów zabytkowych lub tradycyjnych i ich otoczenia w ramach planowania w skali krajowej, regionalnej i lokalnej;

Stwierdzając w wielu krajach brak wystarczająco skutecznego prawodawstwa dotyczącego dziedzictwa architektonicznego i jego powiązań z zagospodarowaniem przestrzennym;

Biorąc pod uwagę, że Konferencja Generalna uchwaliła już szereg międzynarodowych instrumentów prawnych dotyczących ochrony dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, takich jak rekomendacja określająca międzynarodowe zasady stosowane w dziedzinie wykopalisk archeologicznych (1956), rekomendacja dotycząca ochrony piękna i charakteru krajobrazów i zespołów zabytkowych (1962), rekomendacja dotycząca ochrony dóbr kultury zagrożonych pracami publicznymi i prywatnymi (1968) oraz rekomendacja dotycząca ochrony na szczeblu krajowym dziedzictwa kulturalnego i naturalnego (1972);

Pragnąc uzupełnić i rozszerzyć zakres norm i zasad sformułowanych w powyższych prawnych instrumentach międzynarodowych;

Wobec przedstawienia jej propozycji dotyczących ochrony zespołów zabytkowych lub tradycyjnych i ich roli w życiu współczesnym, zagadnienia wpisanego jako punkt porządku dziennego sesji;

Po podjęciu decyzji, na swej osiemnastej sesji, iż kwestia powyższa stanowić będzie przedmiot rekomendacji dla państw członkowskich,

Przyjmuje w dniu 26 listopada 1976 r. niniejszą rekomendację.

Konferencja Generalna zaleca państwom członkowskim stosowanie poniższych przepisów poprzez wydanie odpowiednich przepisów, mających na celu wdrożenie na terytoriach objętych działaniem ich prawa zasad i norm ujętych w niniejszej Rekomendacji. Przepisy te mogą mieć formę ustawy państwowej lub inną.

Konferencja Generalna zaleca państwom członkowskim, by zapoznali z niniejszą Rekomendacją władze państwowe, regionalne i lokalne, jak też instytucje, służby i organy oraz stowarzyszenia zajmujące się ochroną zespołów zabytkowych lub tradycyjnych i ich otoczenia.

Konferencja Generalna zaleca państwom członkowskim przedstawienie jej sprawozdań z realizacji niniejszej Rekomendacji, w terminie i formie ustalonej przez Konferencję.

I. DEFINICJE

1. Dla potrzeb niniejszej Rekomendacji:

- a) rozumie się przez "zabytkowe lub tradycyjne zespoły" każdy zespół budowli i przestrzeni, w tym stanowiska archeologiczne, stanowiące siedlisko ludzkie w środowisku miejskim lub wiejskim, którego spójność i wartość uznane są z punktu widzenia archeologicznego, architektonicznego, historycznego, prahistorycznego, estetycznego bądź socjokulturalnego.

Wśród tych "zespołów", które są bardzo różnorodne, wyróżnić można w szczególności miasta historyczne, dawne dzielnice miejskie, miasteczka i osady, jak też monumentalne jednorodne zespoły, biorąc pod uwagę, że te ostatnie powinny najczęściej być zachowane w swej integralnej postaci;

- b) rozumie się przez "środowisko" zespoły zabytkowe lub tradycyjne, otoczenie naturalne lub otaczająca zabudowa, które zapewniają statyczną lub dynamiczną percepcję tych zespołów, bądź które są z nimi bezpośrednio związane przestrzennie bądź przez związki społeczne, gospodarcze lub kulturalne;
- c) rozumie się przez "ochronę" identyfikację, zabezpieczenie, konserwację, restaurację i rehabilitację, utrzymanie i rewitalizację zespołów zabytkowych lub tradycyjnych i ich otoczenia.

II. ZASADY OGÓLNE

- 2. Zespoły zabytkowe lub tradycyjne i ich otoczenie powinny być traktowane jako stanowiące niezastąpione i uniwersalne dziedzictwo. Ich ochrona i ich integracja w życie zbiorowe naszej epoki powinny stanowić obowiązek rządów i obywateli państw, na których obszarach znajdują się te zespoły. W interesie wszystkich obywateli i wspólnoty międzynarodowej odpowiadać za nie powinny władze państwowe, regionalne i lokalne, niezależnie od warunków właściwych dla każdego państwa członkowskiego w zakresie podziału władzy.
- 3. Każdy zespół zabytkowy lub tradycyjny i jego otoczenie powinien być traktowany w jego charakterze globalnym jako spójna całość, której równowaga i specyficzny charakter zależą od syntezy elementów składowych, zawierających zarówno działalność ludzką jak budowlę, strukturę przestrzenną i strefy otoczenia. Tak więc wartościowe elementy, w tym nawet najbardziej skromne działania ludzkie, mają w stosunku do zespołu znaczenie, które należy respektować.
- 4. Zespoły zabytkowe lub tradycyjne i ich otoczenie powinny być aktywnie chronione przed wszelkimi uszkodzeniami, a szczególnie przed tymi, które wynikają z nieodpowiedniego użytkowania, z paśmożytniczych dobudowań i przebudowań nadmiernych bądź pozbawionych wrażliwości, i które niosą uszczerbek ich autentyczności, jak też przed uszkodzeniami wynikającymi z wszelkich form zanieczyszczeń atmosfery. Podejmowane prace restauracyjne powinny opierać się na podstawach naukowych. Tak samo należy przykładąć wielką wagę do harmonii i odczuć estetycznych wynikających z powiązań lub kontrastów między różnorodnymi elementami składowymi zespołów, które nadają każdemu z nich jego szczególną atmosferę.
- 5. W warunkach nowoczesnej urbanizacji, która pociąga za sobą poważny wzrost skali i zagęszczenia zabudowy, ryzyko bezpośredniego zburzenia zabytkowych bądź tradycyjnych zespołów nakłada się z poważnym ryzykiem pośredniego zniekształcenia przez zlokalizowanie w sąsiedztwie lub perspektywie nowych dzielnic. Architekci i urbanisci powinni czuwać nad respektowaniem widoków na bądź z za-

bytków i zespołów zabytkowych, jak też nad harmonijnym integrowaniem w życie współczesne zabytkowych lub tradycyjnych zespołów.

- 6. W epoce, w której powszechność technik budowlanych i form architektonicznych niesie ryzyko uniformizacji siedlisk ludzkich, zabezpieczenie zespołów zabytkowych lub tradycyjnych może wnieść wkład w pogłębienie wartości kulturowych i społecznych, właściwych każdemu narodowi oraz korzystnie wpływać na wzbogacenie światowego dziedzictwa kulturalnego w zakresie architektury.

III. POLITYKA KRAJOWA, REGIONALNA I LOKALNA

- 7. W każdym z państw członkowskich należy określić założenia polityki krajowej, regionalnej i lokalnej, odpowiadające warunkom właściwym dla każdego z nich i systemom podziału władzy w taki sposób, by zagwarantować konkretne posunięcia prawne, techniczne, gospodarcze i społeczne władz krajowych, regionalnych i lokalnych mające na celu ochronę zabytkowych bądź tradycyjnych zespołów i ich przystosowanie do wymogów współczesnego życia. Założenia tej polityki powinny wpływać na planowanie w skali krajowej, regionalnej i lokalnej oraz ukierunkowywać planowanie urbanistyczne i planowanie wsi jak też zagospodarowanie przestrzenne na wszystkich szczeblach. Wynikające z powyższego działania powinny być włączane w planowanie przy określaniu zadań i programów, podziale funkcji i przebiegu operacji. Należy odwoływać się do udziału osób i stowarzyszeń prywatnych przy realizacji polityki ochrony.

IV. ŚRODKI OCHRONY

- 8. Ochrona historycznych bądź tradycyjnych zespołów i ich otoczenia winna być zabezpieczona zgodnie z wyżej wymienionymi zasadami i za pomocą metod przedstawionych poniżej, przy czym specyficzne środki określone będą zależnie od kompetencji legislacyjnych i konstytucyjnych oraz organizacji społecznej i gospodarczej każdego państwa.

Środki prawne i administracyjne

- 9. Wdrożenie globalnej polityki ochrony historycznych bądź tradycyjnych zespołów i ich otoczenia musi opierać się na zasadach obowiązujących dla całego obszaru każdego z państw. Państwa członkowskie powinny przystosować istniejące przepisy bądź, o ile zajdzie potrzeba, uchwalić nowe teksty legislacyjne i przepisy tak, by zapewnić ochronę historycznych bądź tradycyjnych zespołów i ich otoczenia, biorąc pod uwagę przepisy ujęte w niniejszym rozdziale, jak też w rozdziałach następnych. Państwa członkowskie powinny działać na rzecz przystosowania bądź przyjęcia takich przepisów w skali regionalnej i lokalnej dla zapewnienia ochrony. Jest pożądane dokonanie rewizji przepisów odnoszących się do zagospodarowania przestrzennego, urbanistyki i budownictwa mieszkaniowego - dla skoordynowania i zharmonizowania tych przepisów z przepisami dotyczącymi ochrony dziedzictwa architektonicznego.
- 10. Przepisy ustanawiające system ochrony historycznych bądź tradycyjnych zespołów powinny wyrażać zasady ogólne odnoszące się do

ustalania i przyjmowania niezbędnych planów i dokumentów, a w szczególności:

- ogólne służebności przyznawane strefom chronionym i ich otoczeniu;
 - wskazanie programów i operacji, które powinno się przewidywać w zakresie konserwacji i wyposażenia;
 - obowiązek bieżącego utrzymywania i wyznaczenie osób odpowiedzialnych;
 - obszary, do których zastosować można działania urbanistyczne, przekształcanie i zagospodarowanie przestrzenne wsi;
 - określenie odpowiedzialnego organu, którego zgoda konieczna jest dla podjęcia wszelkich prac restauracyjnych, modyfikacyjnych, budowlanych, wyburzeniowych w strefie ochronnej;
 - sposoby finansowania i prowadzenie programów ochrony.
11. Plany i dokumenty odnoszące się do ochrony powinny także określać:
- strefy i elementy chronione;
 - przyznane im służebności;
 - normy, określające prace nad utrzymaniem, restauracją i przekształcaniem;
 - ogólne warunki instalowania sieci i wyposażenia, koniecznych dla życia miejskiego bądź wiejskiego;
 - normy wprowadzania nowej zabudowy.
12. Prawodawstwo ochronne powinno być w zasadzie wyposażone w przepisy zabezpieczające przed wykroczeniami przeciwko wytycznym ochrony i przeciwko wszelkiemu spekulacyjnemu wzrostowi wartości nieruchomości w strefach ochronnych, które mogłyby działać na szkodę ochrony i restauracji podjętych w interesie zbiorowym. Przepisy te mogłyby dotyczyć zasad planowania urbanistycznego wpływające na ceny terenów budowlanych, takie jak opracowywanie szczegółowych planów zagospodarowania przestrzennego, prawo pierwokupu dla instytucji publicznych, wyłączenie w interesie ochrony bądź interwencja z urzędu w przypadku braku właściciela, a także wprowadzanie efektywnych sankcji, takich jak zawieszanie robót, obowiązek przywrócenia stanu pierwotnego bądź odpowiednia grzywna.
13. Poszanowanie zasad ochronnych powinno być narzucone tak zbiorowościom publicznym, jak i jednostkom. Jednakże należy przewidzieć mechanizm odwoławczy od decyzji nieprawomocnych, arbitralnych lub niesprawiedliwych.
14. Przepisy odnoszące się do lokalizacji jednostek publicznych i prywatnych, jak też do prac publicznych i prywatnych powinny być przystosowane do reglamentacji ochrony zespołów historycznych i ich otoczenia.
15. Szczególnie przepisy odnoszące się do budynków i bloków o złych warunkach zdrowotności oraz do budowy mieszkań z kredytów spo-

łecznych powinny być opracowane bądź zmodyfikowane zgodnie z polityką ochrony i ją wspomagać. System ewentualnych subwencji powinien być ustalony bądź zmodyfikowany odpowiednio tak, by ułatwiać budowę mieszkań z kredytów społecznych poprzez rehabilitację dawnych budynków. Rozbiórki mogą być dozwolone wyłącznie w stosunku do budynków bez wartości historycznej ani architektonicznej, a ewentualnie przyznawane na ten cel subwencje winny być ściśle kontrolowane. Poza tym, odpowiednia część funduszy przewidzianych na budowę mieszkań społecznych powinna być przeznaczana na rehabilitację dawnych budynków.

16. Rezultaty środków ochronnych podjętych w stosunku do budynków i obszarów powinny być podawane do wiadomości publicznej i rejestrowane przez organ oficjalnie uznany za kompetentny.
17. Zależnie od warunków właściwych dla każdego kraju oraz od podziału władzy w łonie administracji państwowej - regionalnej i lokalnej, następujące zasady powinny inspirować realizację ochrony:
- a) odpowiedzialna władza powinna zapewniać stałą koordynację wszystkich poczyną: służb publicznych krajowych, regionalnych i lokalnych bądź grup osób prywatnych;
 - b) plany i dokumenty dotyczące ochrony powinny być opracowywane po przeprowadzeniu wszelkich koniecznych badań naukowych przez wielodyscyplinarne ekipy naukowe, złożone m.in. z:
 - specjalistów konserwacji i restauracji, w tym historyków sztuki,
 - architektów i urbanistów,
 - socjologów i planistów,
 - ekologów i architektów krajobrazu,
 - specjalistów w dziedzinach zdrowia i pomocy społecznej - ze szczególnym uwzględnieniem specjalistów w zakresie dyscyplin związanych z zagospodarowaniem zespołów zabytkowych lub tradycyjnych,
 - c) władze powinny podejmować inicjatywy dotyczące organizowania konsultacji i udziału zainteresowanej ludności;
 - d) plany i dokumenty dotyczące ochrony powinny być zatwierdzane przez organ wyznaczony z mocy prawa;
 - e) służby publiczne wyznaczone do stosowania przepisów ochrony na wszystkich szczeblach - krajowym, regionalnym i lokalnym - powinny dysponować odpowiednim personelem i środkami technicznymi, administracyjnymi i finansowymi.

Środki techniczne, ekonomiczne i społeczne

18. Należy sporządzić listę zespołów historycznych bądź tradycyjnych i ich otoczenia, przeznaczonych do objęcia akcją ochrony i to w skali krajowej, regionalnej i lokalnej. Lista powyższa powinna wskazywać istniejące priorytety w zakresie ochrony. Wszelkiego typu środki, które stają się pilnie konieczne powinny być podjęte bez czekania na sporządzenie planów i dokumentacji ochrony.

19. Winna być dokonana analiza całego zespołu, w tym jego ewolucji przestrzennej, integrująca dane archeologiczne, historyczne, architektoniczne, techniczne i ekonomiczne. Należy także opracować dokument analityczny mający na celu określenie budowli lub ich zgrupowania wymagających ścisłej ochrony, przeznaczonych do zachowania pod pewnymi warunkami bądź w pewnych okolicznościach przewidzianych do wyburzenia, co pozwoli na zablokowanie prac niezgodnych z tym dokumentem. W tym samym celu należy sporządzić inwentarz przestrzeni publicznych i prywatnych, jak też ich roślinności.
20. Poza powyższymi studiami architektonicznymi konieczna jest dogłębna znajomość danych i struktury społecznej, ekonomicznej, kulturalnej i technicznej, jak też znajomość kontekstu miejskiego bądź regionalnego w szerszym ujęciu. Studia powinny, o ile to możliwe, analizować ludność, działalność gospodarczą, społeczną i kulturalną, sposób życia i stosunki społeczne, zagadnienia własności i wyposażenia miejskiego, stanu dróg, układów komunikacyjnych i stosunków ze strefą sąsiadującą. Właściwe władze powinny przywiązywać jak największą wagę do tych studiów w pełni świadomości, że opracowanie planów ochrony nie jest bez nich możliwe.
21. Przed ustaleniem planów ochrony i po opracowaniu analiz opisanych wyżej, powinno się w zasadzie ustalić program, biorący pod uwagę jednocześnie dane urbanistyczne, architektoniczne, ekonomiczne i społeczne, jak też chłonność tkanki miejskiej i wiejskiej do przyjęcia funkcji zgodnych z jej specyfiką. Program powinien mieć na celu przystosowanie zagęszczenia i przewidywać etapowanie realizacji, jak też mieszkania zastępcze konieczne na okres prowadzenia prac oraz lokale wymienne dla tych mieszkańców, którzy nie będą mogli powrócić do swych pierwotnych mieszkań. Program ten powinien być opracowany przy jak największym udziale zbiorowości i ludności, których dotyczy. Ponieważ kontekst społeczny, ekonomiczny i fizyczny zespołów historycznych i ich otoczenia znajduje się w stałej ewolucji, wszelkie ankiety i studia powinny być uaktualniane na bieżąco. Staje się więc sprawą zasadniczą, by przygotowanie planów ochrony i ich realizacji opierało się na badaniach, którymi już się dysponuje, aby ich nie opóźniać przez poszukiwanie udoskonaleń procesu planowania.
22. Jeśli plany i regulaminy ochrony zostaną sporządzone i zatwierdzone przez kompetentne władze, należy sobie życzyć, by ich wykonanie zostało zapewnione przez ich autorów bądź pod ich nadzorem.
23. W zespołach tradycyjnych bądź historycznych, gdzie poszczególne elementy należą do różnych epok historycznych, ochrona powinna uwzględniać świadectwa wszystkich tych okresów.
24. Jeśli istnieją plany ochrony, programy sanacji polegające na wyburzaniu budynków pozbawionych wartości architektonicznych bądź historycznych i zbyt zniszczonych by podjąć ich konserwację, na likwidowaniu dobudówek i nadbudówek o niskiej lub żadnej wartości i niekiedy na wyburzaniu nowych budynków, które niszczą har-

- monie strefy - nie można na nie zezwalać, jak tylko w przypadku ich zgodności z planami ochrony.
25. Operacje sanacji i zabudowy bądź wyburzenia stosowane do stref, które nie są objęte planami ochrony powinny respektować budynki i inne elementy posiadające wartość architektoniczną bądź historyczną, jak też towarzyszące im elementy. Jeśli te elementy mogą ucieść w wyniku operacji, plany ochrony winny być obowiązkowo opracowane przed ich rozpoczęciem.
 26. Konieczny jest stały nadzór dla zabezpieczenia, by te operacje nie służyły spekulacji i celom niezgodnym z zadaniami planu.
 27. Ogólne zasady bezpieczeństwa dotyczące pożarów i klęsk naturalnych powinny być ściśle przestrzegane podczas wszelkich operacji oczyszczania zabudowy odnoszących się do tradycyjnych lub historycznych zespołów zabytkowych, pod warunkiem, iż będzie to zgodne z kryteriami ochrony dziedzictwa kulturalnego. W przeciwnym wypadku należy poszukiwać szczegółowych rozwiązań, przy współpracy wszystkich zainteresowanych służb a to dla zapewnienia maksimum bezpieczeństwa i dla zabezpieczenia dziedzictwa kulturalnego.
 28. Szczególnymi staraniami należy otoczyć reglamentację i kontrolę nowego budownictwa dla zapewnienia, by jego architektura wtapiała się harmonijnie w struktury przestrzenne i w atmosferę zespołów historycznych. W tym celu analiza kontekstu miejskiego powinna poprzedzać rozpoczęcie każdej nowej budowy nie tylko w celu zdefiniowania ogólnego charakteru zespołu, ale także dokonania analizy dominant: harmonii wysokości, kolorów, materiałów i form, stałych w układzie fasad i dachów, stosunku przestrzeni wolnych i zabudowanych, jak też i średnich proporcji i lokalizacji budynków. Szczególną uwagę należy zwrócić na rozmiary parcel, biorąc pod uwagę, że każda zmiana niesie ryzyko efektu zmasowania, szkodzącego harmonii całości.
 29. Nie powinno być dozwolone izolowanie zabytku przez likwidowanie jego otoczenia. Tak samo jego przeniesienie może mieć miejsce tylko w przypadkach szczególnych, powodowanych racjami nadrzędnymi.
 30. Zespoły zabytkowe lub tradycyjne i ich otoczenie powinno być chronione przeciwko negatywnym skutkom zakładania słupów i podpór przewodów elektrycznych czy telefonicznych, instalowania anten telewizyjnych i wielkich tablic reklamowych. O ile one już istnieją, należy podjąć odpowiednie kroki dla ich usunięcia. Dla jak najbardziej harmonijnego ich zintegrowania należy przestudiować z jak największym staraniem plakatowanie, reklamę świetlną i inną, wywieszki handlowe, sygnalizację drogową, małą architekturę i nawiewy. Szczególny wysiłek powinien zostać podjęty dla uniknięcia wszelkich form wandalizmu.
 31. Państwa członkowskie i zainteresowane zbiorowości powinny chronić zespoły zabytkowe lub tradycyjne i ich otoczenie przed coraz poważniejszym niebezpieczeństwem ze strony pewnych technologii, takich jak wszelkie formy zanieczyszczeń atmosfery - po-

przez zakaz wprowadzania szkodliwych przemysłów w otoczenie tych zespołów, a także przez środki zaradcze przeciwko hałasowi, wstrząsom i wibracjom maszyn i środków transportu. Należy także przewidzieć środki zaradcze przeciwko uszkodzeniom wynikającym z nadmiernej eksploatacji turystycznej.

32. Zważywszy na istniejące konflikty w obrębie większości zespołów zabytkowych lub tradycyjnych między - z jednej strony ruchem samochodowym, a z drugiej strony skalą tkanki miejskiej i wartościami architektonicznymi - państwa członkowskie powinny skłaniać i pomagać władzom lokalnym w poszukiwaniu rozwiązań tych problemów. Dla osiągnięcia tego celu i dla rozwinięcia ruchu pieszego należy z jak największą uwagą przestudiować umiejscowienie i dostęp do parkingów peryferyjnych, a nawet centralnych, a także sieci komunikacji miejskiej, ułatwiających jednocześnie ruch pieszy i dostawczy oraz transport publiczny. Liczne operacje rehabilitacyjne, takie jak montowanie podziemnych sieci elektrycznych i innych, które byłyby zbyt drogie, by je prowadzić osobno, mogłyby zostać skoordynowane łatwo i ekonomicznie z organizowaniem sieci drogowej.
33. Ochrona i restauracja powinny odbywać się łącznie z działaniem reanimacyjnym. W związku z tym staje się istotne zachowanie istniejących funkcji, w tym także handlu i rzemiosła, a także stworzenie nowych, które dla zachowania swej żywotności powinny być zgodne z kontekstem ekonomicznym i społecznym, miejskim, regionalnym bądź narodowym, w który się wpisują. Koszt operacji ochrony powinien być oceniany nie tylko w zależności od wartości kulturowej zabudowy, ale także zależnie od jej możliwego wykorzystania. Społeczne zagadnienia ochrony mogą zostać prawidłowo ustalone wyłącznie o ile weźmie się pod uwagę te dwie skale wartości. Funkcje te odpowiadać powinny potrzebom społecznym, kulturalnym i ekonomicznym mieszkańców oraz nie mogą szkodzić specyficznemu charakterowi zespołu, którego dotyczą. Odpowiednia polityka kulturalna powinna uczynić z zespołów zabytkowych ośrodków działania kulturalnego i nadać im zasadniczą rolę w rozwoju kulturalnym sąsiadujących obszarów.
34. W środowisku wiejskim wszelkie prace pociągające za sobą degradację walorów krajobrazu i wszelkie zmiany w strukturach ekonomicznych i społecznych powinny być starannie kontrolowane dla zachowania integralności historycznych układów wiejskich w ich naturalnym otoczeniu.
35. Akcja ochrony powinna łączyć udział władz publicznych z działaniem prywatnych posiadaczy bądź zbiorowości oraz mieszkańców bądź użytkowników zbiorowych lub indywidualnych, a wszelkie ich inicjatywy powinny być popierane. Stała współpraca między zbiorowościami a osobami prywatnymi powinna zostać nawiązana na wszystkich szczeblach, poprzez następujące metody: informacja przystosowana do poszczególnych typów osób; ankiety dostosowane do osób badanych; tworzenie grup konsultacyjnych złożonych z przedstawicieli właścicieli, mieszkańców i użytkowników przy organach decydujących, planujących, zarządzających i organizujących operacje związane z planami ochrony bądź tworzenia odpowiednich organów ekonomicznych dla ich realizacji.

36. Należy popierać tworzenie dobrowolnych ugrupowań na rzecz ochrony, stowarzyszeń niedochodowych i instytucji nagradzających nagrodami honorowymi i pieniężnymi - dla wyróżnienia i okazania uznania przykładowym osiągnięciom w zakresie restauracji i ochrony.
37. Inwestycje publiczne przewidziane planami ochrony zespołów zabytkowych lub tradycyjnych i ich otoczenia powinny być gwarantowane odpowiednimi kredytami w budżetach władz centralnych, regionalnych i lokalnych. Całość tych kredytów powinna być zarządzana centralnie przez jednostkę bądź jednostki działające z mocy prawa (publiczne, prywatne lub łączne), zobowiązane do koordynacji na szczeblu narodowym, regionalnym bądź lokalnym wszelkich form pomocy finansowej i do kierowania ich na rzecz całościowej realizacji.
38. Pomoc publiczna, pod wszelkimi postaciami opisanymi w następnych paragrafach powinna opierać się na zasadzie, że zbiorowości będą interweniować tam, gdzie jest to konieczne i właściwe, mając na względzie "nadwyżkę kosztów" restauracji, to znaczy dodatkowy koszt narzucony posiadaczowi w porównaniu z nową wartością sprzedaną bądź czynszową budynku.
39. Zasadniczo ten rodzaj inwestycji publicznych powinien służyć przede wszystkim zachowaniu istniejącej zabudowy, w pierwszym rzędzie z kredytów społecznych, a może on dotyczyć nowego budownictwa tylko o ile nie zagraża ono wykorzystaniu i funkcjonowaniu istniejących budynków.
40. Powinno się przyznawać darowizny, subwencje bądź pożyczki na korzystnych warunkach oraz ulgi podatkowe prywatnym właścicielom bądź użytkownikom, którzy podejmują prace przewidziane planami ochrony, zgodnie z normami przewidzianymi przez te plany. Te darowizny, subwencje, pożyczki bądź ulgi podatkowe mogą być przyznawane w pierwszej kolejności grupom właścicieli lub użytkowników mieszkań i lokali handlowych, gdyż operacje grupowe są z punktu widzenia ekonomicznego bardziej opłacalne niż akcje indywidualne. Korzyści finansowe przyznawane właścicielom prywatnym i użytkownikom mogą być ewentualnie podporządkowane pewnym warunkom narzuconym interesem publicznym, takim jak utrzymywanie nieruchomości w stanie, możliwości zwiedzenia nieruchomości, dostęp do parków, ogrodów, robienie zdjęć itp.
41. Należy przewidzieć specjalne dotacje w budżetach organów publicznych bądź prywatnych na cele ochrony zespołów zabytkowych lub tradycyjnych zagrożonych wielkimi pracami publicznymi i prywatnymi oraz zanieczyszczeniami atmosfery. Zbiorowości publiczne powinny także przewidzieć dotacje specjalne na reparację szkód wyrządzonych klęskami naturalnymi.
42. Poza tym służby i administracje działające w dziedzinie budownictwa publicznego powinny przystosować swe budżety w sposób pozwalający na uczestniczenie w rehabilitacji historycznych lub tradycyjnych przez finansowanie prac zgodnych jednocześnie z ich własnymi założeniami i założeniami ochrony.

43. Dla zwiększenia środków finansowych w ich dyspozycji, państwa członkowskie powinny popierać tworzenie funduszy publicznych i bądź prywatnych na rzecz ochrony zespołów zabytkowych i tradycyjnych i ich otoczenia, posiadających osobowość prawną i mogących przyjmować darowizny od osób prywatnych, fundacji i przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych. Domatorzy powinni zyskać przywileje podatkowe.
44. Finansowanie prac, bez względu na ich rodzaj, wykonanych na rzecz ochrony zespołów zabytkowych lub tradycyjnych i ich otoczenia może być ułatwione przez instytucję lub organ pożyczkowy, wspomaganą przez instytucje publiczne i prywatne zakłady kredytowe, zobowiązane do udzielania właścicielom pożyczek na warunkach obniżonego procentu i długoterminowych spłat.
45. Państwa członkowskie i zainteresowane władze wszystkich szczebli mogą wspomagać tworzenie stowarzyszeń niedochodowych mających na celu wykupywanie - i po restauracji - ewentualną sprzedaż nieruchomości przez uruchamianie specjalnych funduszy przeznaczonych na utrzymanie w zespołach zabytkowych lub tradycyjnych form własności o specyficznym dla zespołu charakterze.
46. Należy unikać środków ochrony pociągających za sobą zerwanie tkanki społecznej. Dla uniknięcia w nieruchomościach bądź ich zespołach przeznaczonych do restauracji mutacji ludności ze szkodą dla najbardziej potrzebujących mieszkańców, należy przewidzieć odszkodowania kompensujące zwykłą czynszu, co pozwoli użytkownikom na zachowanie ich mieszkań, ich lokali handlowych i rzemieślniczych, jak też ich tradycyjnych sposobów życia i zajęć, takich jak rekodzieło, małe uprawy rolnicze, połów ryb itp. Te odszkodowania, ustalone zależnie od dochodów, pomogłyby zainteresowanym na stawienie czoła podwyżce kosztów umotywowanych wykonanymi pracami.

V. STUDIA, NAUCZANIE I INFORMACJA

47. W celu podwyższenia koniecznych kompetencji technicznych i rzemieślniczych oraz rozwijania świadomości i uczestnictwa ludności w wysiłku ochrony - następujące środki winny być podjęte przez państwa członkowskie, zgodnie z ich kompetencjami prawnymi i konstytucyjnymi.
48. Państwa członkowskie i zainteresowane zbiorowości powinny popierać badania dotyczące:
 - planowania urbanistycznego zespołów zabytkowych lub tradycyjnych i ich otoczenia,
 - stosunków między ochroną, planowaniem i kształtowaniem przestrzennym,
 - metod konserwacji stosowanych do zespołów,
 - niszczenia materiałów,
 - zastosowania nowoczesnych technik w pracach konserwatorskich,
 - koniecznych technik rzemieślniczych.

49. Należy rozwijać i organizować nauczanie specjalistyczne poświęcone wyżej wymienionym kwestiom, w tym organizować stałe praktyczne. Poza tym należy popierać kształcenie techników i rzemieślników wyspecjalizowanych w ochronie zespołów, w tym otaczających je terenów zielonych. Należy popierać rozwój rzemiosła, któremu zagraża proces uprzemysłowienia. Należy sobie życzyć, by zainteresowane instytucje współpracowały w tej dziedzinie z wyspecjalizowanymi organami międzynarodowymi, takimi jak Ośrodek ds. Konserwacji i Restauracji Dóbr Kultury w Rzymie, Międzynarodowa Rada Zabytków (ICOMOS) i Międzynarodowa Rada Muzeów (ICOM).
50. Kształcenie personelu administracyjnego prowadzącego operacje lokalne ochrony obszarów zabytkowych powinno być finansowane - tam gdzie jest to właściwe i konieczne - i kierowane przez właściwe władze w oparciu o długoterminowe programy.
51. Kształcenie szkolne, pozaszkolne i uniwersyteckie, jak też środki informacji takie jak książki, prasa, telewizja, radio, film i ruchome wystawy - powinny wspomagać kształtowanie świadomości konieczności ochrony. Korzyści nie tylko estetyczne i kulturalne, lecz także społeczne i ekonomiczne wynikające z dobrze prowadzonej polityki ochrony zespołów zabytkowych lub tradycyjnych i ich otoczenia powinny stanowić przedmiot jasnej i kompletnej informacji. Informacja ta powinna być szeroko rozpowszechniana w organach publicznych i prywatnych, krajowych, regionalnych i lokalnych, a także wśród ludności, która musi wiedzieć dlaczego i jak jej środowisko musi zostać ulepszone, dzięki podejmowanym wysiłkom.
52. Nauka o zespołach historycznych powinna być włączona do systemu nauczania na wszystkich szczeblach, a szczególnie do nauczania historii, w celu zakorzenienia w młodych umysłach zrozumienia i poszanowania dziedzictwa przeszłości i wykazania jego roli w życiu współczesnym. Nauczanie takie powinno posługiwać się szeroko środkami audiowizualnymi i zwiedzaniem zespołów zabytkowych lub tradycyjnych.
53. Należy wspomagać doksztalcenie nauczycieli i przewodników, a także ułatwić kształcenie działaczy - w celu niesienia pomocy grupom młodych i dorosłych pragnących udoskonalić swą znajomość zespołów zabytkowych lub tradycyjnych.

VI. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

54. Państwa członkowskie powinny współpracować w dziedzinie ochrony zespołów zabytkowych lub tradycyjnych i ich otoczenia odwołując się - o ile uważają to za celowe - do pomocy organizacji międzynarodowych, międzyrządowych i pozarządowych, w szczególności korzystając z usług Ośrodka Dokumentacji UNESCO/ICOM, ICOMOS. Powszechna współpraca międzynarodowa o charakterze wielostronnym bądź dwustronnym powinna być odpowiednio koordynowana i przejawiać się w konkretnych dziedzinach, takich jak niżej wymienione:
 - a) wymiana wszelkiego typu informacji oraz publikacji naukowych i technicznych;

- b) organizacja stażów i grup roboczych na wybrane tematy;
 - c) przyznawanie stypendiów na studia i podróże, wysyłanie personelu naukowego, technicznego i administracyjnego oraz wyposażenia;
 - d) walka z wszelkiego typu zanieczyszczeniami wody i powietrza;
 - e) realizacja wielkich projektów ochrony zespołów zabytkowych lub tradycyjnych i rozpowszechnianie uzyskanych doświadczeń. W regionach położonych po dwóch stronach granicy, gdzie występują wspólne zagadnienia kształtowania i ochrony historycznych zespołów zabytkowych i ich otoczenia, zainteresowane państwa członkowskie powinny skoordynować swe założenia i swe działania dla zapewnienia lepszego wykorzystania środków i lepszej ochrony ich dziedzictwa;
 - f) wzajemna pomoc krajów sąsiadujących na rzecz ochrony całości stref charakterystycznych dla rozwoju historycznego i kulturalnego wspólnie interesujących regionów.
55. Zgodnie z duchem i zasadami niniejszej Rekomendacji, państwo członkowskie nie powinno podejmować żadnych kroków mających na celu zniszczenie bądź zmianę charakteru dzielnic, miast i obszarów zabytkowych, położonych na terenach okupowanych przez to państwo.

ZALĄCZNIK NR 7

LISTA KRAJÓW W KTÓRYCH DZIAŁAŁY LUB DZIAŁAJĄ
MISJE EKSPERTÓW ICOMOS

- 1. Algieria - Stare Miasto w Algierze. Na podstawie umowy polsko-algierskiej działa na tym terenie grupa konserwatorów polskich. Na podstawie umowy z UNESCO opracowano 5-letni plan rewitalizacji Starego Miasta.
- 2. Angola - Pałace w Luandzie - misja prof. K. Pawłowskiego.
- 3. Birma - miasto Pagan. Misja eksperta UNESCO dotyczyła starego miasta reprezentatywnego dla kultury birmańskiej, ośrodka kultu religijnego buddyzmu. Projekt opracowany w tej misji dotyczy pomocy UNESCO w następującym zakresie:
 - opracowanie inwentarza zabytków;
 - podjęcie interwencji konserwatorskich na obiektach wyselekcjonowanych;
 - pomoce naukowe dla kształcenia miejscowych specjalistów;
 - wyposażenie techniczne.Projekt złożono do realizacji w 1981 r.
- 4. Brazylia - Stare Miasto w Ouro Preto. Misja M. Parent, prezesa ICOMOS dotyczyła opracowania "listy kandydatów" oczekujących na wpis na "Listę Światowego Dziedzictwa".
- 5. Egipt - Stare Miasto w Kairze. Wynikiem misji eksperta UNESCO było opracowanie dotyczące metody stosowania wapna i gipsu przy rekonstrukcji stiuków w Kairze.
- 6. Etiopia
- 7. Grecja - Akropol w Atenach. Wynikiem był Apel UNESCO do wszystkich krajów o ratowanie Akropolu. Powstał międzynarodowy komitet ekspertów o charakterze doradczym. ICOMOS włączył się czynnie do tej akcji, poświęcając jej jedno ze swych kolokwiów, zakończone rezolucją o ratowaniu Akropolu.
- 8. Guatemala - misja zakończona wnioskiem o wpis zespołu zabytkowego na "Listę Światowego Dziedzictwa".
- 9. Haiti - Pałac Sans Souci i Cytadela. Akcja łączna UNESCO-ICOMOS w 1980 r. na Karaibach, polegała przede wszystkim na współdziałaniu ekspertów z miejscowymi instytucjami zajmującymi się ochroną środowiska. Akcja obejmowała kilka krajów, z których np. Republika Dominikańska posiadała Komitet Narodowy

ICOMOS, dość aktywny w latach 70-ych na tym terenie.

10. Indonezja - zespół zabytkowy Burudubur, na "Liście Światowego Dziedzictwa". Apel i pomoc finansowa UNESCO. Misja ekspertów ICOMOS miała na celu koordynację prac konserwatorskich przy zespole Burudubur oraz opracowanie projektu zorganizowania centrum badań i muzeum na tym terenie (1985 r.).
11. Indie - Taj Mahal
12. Jemen Północny i Południowy - W 1982 r. UNESCO i ICOMOS apelowały o ratowanie historycznego miasta Sanaa, stolicy Arabskiej Republiki Jemenu. Konsultacje ekspertów doprowadziły do opracowania planów rewitalizacji 365 meczetów i 32 ogrodów zabytkowych. Opracowano dokumentację fotograficzną dla UNESCO.
W Demokratycznej Republice Jemenu chodziło o ratowanie zespołu Wadi-Hadramaout i miasta Shibam, zagrożonego z powodu zerwania tamy wodnej w 1982 r. Przyznano natychmiastową pomoc finansową UNESCO i wysłano eksperta ICOMOS-u.
13. Kambodża
14. Kolumbia
15. Koreańska Republika Ludowo-Demokratyczna
16. Liban - Misja ekspertów w 1982 r. zajmowała się zabezpieczeniem obszarów badań archeologicznych. Apel UNESCO i ICOMOS dotyczył w pierwszym rzędzie zabytków Tyru i Sydonu. Z okazji Międzynarodowego Dnia Zabytków (18 kwietnia) zorganizowano w Paryżu wystawę fotograficzną, połączoną z konferencją prasową. Wskutek tej akcji UNESCO-ICOMOS powstał komitet społeczny dla ratowania zabytków Tyru i Sydonu oraz stacja badań archeologicznych w tych miastach.
17. Malta
18. Mauretania
19. Maroko - Stare Miasto w Fezie. Misja ekspertów UNESCO-ICOMOS zorganizowała wymianę specjalistów francusko-marokańskich i wspólną naradę nt. systemu inwentaryzacji zabytków.
20. Mozambik - Ihla de Mozambique - misja prof. K.Pawłowskiego z ramienia UNESCO i ICOMOS, zakończona szczegółowym raportem opublikowanym w organie ICOMOS.
21. Nepal - Dolina Katmandu

22. Oman - zabytkowe twierdze.
23. Pakistan - Zespół Moenjodaro. Grupa ekspertów obradowała w lutym 1980 r. nt. konserwacji zabytków islamu. ICOMOS brał udział w naradzie nt. stosowania zasad podjętych dotychczas rezolucji w konserwacji zabytków architektury islamu. Przedstawiciele ICOMOS zredagowali 3 raporty dla UNESCO i władz Pakistanu. Raport UNESCO i stała pomoc finansowa ma na celu przede wszystkim ratowanie Zespołu Moenjodaro, wpisanego na "Listę Światowego Dziedzictwa".
24. Peru - San Francisco de Lima. Raport eksperta dotyczył odbudowy Pałacu Sans Souci i Cytadeli la Ferriere. Ekspertyza ICOMOS-u dotyczyła w pierwszym rzędzie środków chemicznych i materiałów, które należy stosować przy konserwacji tych zabytków.
25. Senegal - Wyspa Gores - misja prof. K.Pawłowskiego.
26. Sri Lanka - Apel UNESCO z 1980 r. szeroko propagowany przez ICOMOS, dotyczył ratowania zabytków Sri Lanki i miał na celu zachowanie tego świadectwa myśli filozoficzno-religijnej buddyzmu, którego wyrazem są zabytki architektury, ulegające zniszczeniu pod wpływem czynników atmosferycznych. UNESCO przyznało sumę 350 000 dol. na wyposażenie tego kraju w nowoczesne laboratorium. Na prośbę rządu Sri Lanki i zlecenie UNESCO, ICOMOS opracowała program i strategię działania konserwatorskiego na tym terenie. Zgodnie z tym programem, laboratorium wyposażone przez UNESCO będzie prowadzić badania stereofotogrametryczne, analizy materiałów i badania nad technologią datowania zabytków. ICOMOS zawarła układ z UNESCO, na podstawie którego ICOMOS ma szkolić stypendystów oraz opracować listę urządzeń technicznych dla laboratorium Sri Lanki. Szkolenie odbywa się w ośrodku Champs-sur-Marne we Francji, który zajmuje się analizą materiałów.
27. Tajlandia
28. Syria
29. Turcja - Stare Miasto w Istambule. W 1979 r. na podstawie misji ekspertów został opracowany projekt konserwacji zabytków bizantyjskich Istambułu. Dotyczy on dzielnicy Starego Miasta, w którym zachował się m.in. unikatowy zespół obiektów drewnianych (meczet, szkoła i biblioteka) otoczony murem obronnym z V w. UNESCO współpracuje z Komitetem Narodowym ICOMOS Turcji w sprawie realizacji tego projektu.

Zestawienie misji zagranicznych ICOMOS, w większości podejmowanych na zlecenie UNESCO wskazuje na zasięg terytorialny ekspertyz dokonywanych przez członków ICOMO. Tematy tych misji ilustrują częściowo zasięg merytoryczny ekspertyz i ich doraźne skutki.

ZAŁĄCZNIK NR 8

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI POLSKIEGO KOMITETU NARODOWEGO ICOMOS w okresie od czerwca 1981 do września 1984 r.

W s t ę p

W dniu 29 czerwca 1981 r., na zebraniu plenarnym Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS został wybrany nowy Zarząd, w składzie:

prof.dr Krzysztof Pawłowski - prezes
prof.dr Alfred Majewski - wiceprezes
dr Bohdan Rymaszewski - wiceprezes
prof.dr Jan Zachwatowicz - wiceprezes (zmarł w sierpniu 1983 r.)
mgr Andrzej Michałowski - sekretarz generalny
mgr inż.arch. Jacek Cydzik - skarbnik

W dniu 30 września 1982 r. powołani zostali w skład Prezydium:

doc.dr Marian Arsyński
prof.dr Janusz Bogdanowski
prof.dr Olgierd Czerner

W dniu 29 grudnia 1983 r. w skład Prezydium powołany został doc.dr Andrzej Gruszecki, w charakterze członka, a następnie wybrany na wiceprezesa w dniu 2 kwietnia 1984 r.

W okresie sprawozdawczym odbyło się 10 sesji plenarnych Polskiego Komitetu oraz 8 posiedzeń Prezydium. Komitet zorganizował w tym czasie:

- 1) Konferencję nt. ochrony i rehabilitacji Krakowa i Wieliczki, w dniach 7-8 grudnia 1981 r. w Krakowie i w dniu 9 grudnia 1981 r. - w Wieliczce.
- 2) Konferencję nt. partycypacji społeczeństwa w rewaloryzacji zabytków, w dniach 2-3 kwietnia 1982 r. na Zamku Królewskim w Warszawie.
- 3) Konferencję nt. ochrony krajobrazu kulturowego i budownictwa drewnianego w Polsce, w dniu 2 kwietnia 1984 r., na Zamku Królewskim w Warszawie.

Polski Komitet zorganizował również kurs szkoleniowy dla konserwatorów wojewódzkich w sprawie ochrony krajobrazu i budownictwa drewnianego, w Ośrodku szkoleniowym w Ojrzanowie k/Warszawy, w dniach 3-4 kwietnia 1984 r.

Działalność Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS na terenie kraju

A. Zebrania plenarne i konferencje

I. Zebranie plenarne Komitetu w dniu 29 czerwca 1981 r. w Muzeum Narodowym w Warszawie:

Na zebraniu tym Prezes PKN ICOMOS, sprawujący tę funkcję od jego powstania prof.dr Stanisław Lorentz przedstawił swoją rezygnację z zajmowanego stanowiska. Na jego miejsce wybrany został jednogłośnie doc.dr Krzysztof Pawłowski. Na wniosek nowego prezesa, prof.dr Stanisław Lorentz otrzymał godność honorowego Prezesa PKN ICOMOS, przyznana mu przez aklamację. Następnie zgromadzeni wybrali Prezydium w ww.

składzie. Doc. Pawłowski przedstawił program działania na najbliższe lata, w którym na plan pierwszy wysunięte zostały następujące kierunki działania:

- 1) zwrócenie uwagi Komitetu na sprawy krajowe i ściślejsze ich powiązanie z doświadczeniami międzynarodowymi,
- 2) wzmożona opieka nad obiektami wpisanymi na Listę Światowego Dziedzictwa,
- 3) przyczynianie się do współpracy szeroko pojmowanego środowiska konserwatorskiego, w tym również i młodzieży.

II. Zebranie plenarne Komitetu w dniach 4-6 października 1981 r. w Kazimierzu nad Wisłą:

a. Główne tematy obrad:

- 1) Problemy konserwatorskie rewaloryzacji zespołu Kazimierza nad Wisłą. Referaty wygłosili: architekt miasta Kazimierza mgr inż. Jerzy Kowarski oraz konserwator zabytków i dyrektor Muzeum Kazimierza Dolnego, mgr Jerzy Żurawski.
- 2) Sprawozdania z misji i wyjazdów zagranicznych w referatach przedstawili:
Olgierd Czerner - z podróży do Stanów Zjednoczonych
Andrzej Gruszecki - z podróży do Kanady
Jacek Cydzik - z misji konserwatorskiej w Ekwadorze
Jerzy Stankiewicz - z podróży do Czechosłowacji
Krzysztof Pawłowski - z misji UNESCO w Mozambiku

W dyskusji nad referatami omówiono aktualne problemy konserwatorskie w kraju na tle przedstawionych w referatach doświadczeń zagranicznych.

- 3) Dyskusja nad programem i celami działalności Polskiego Komitetu i sprawami organizacyjnymi.
- 4) Dyskusja nad projektem rozporządzenia (instrukcji) Ministra Kultury i Sztuki mającego uzupełniać nowe Prawo Budowlane w odniesieniu do obiektów zabytkowych. Projekt przedstawił dr Jan Tajchman.

b. Rezultaty i realizacja postanowień:

- 1) W sprawie Kazimierza nad Wisłą: delegacja PKN ICOMOS przedstawiła stanowisko Komitetu władzom miejskim Kazimierza. Wnioski w tej sprawie zostały przekazane do Komisji Międzyresortowej ds. Rewaloryzacji Miast i Zespołów Staromiejskich. Uznano, że zespół Kazimierza nad Wisłą może kandydować na Listę Światowego Dziedzictwa.
- 2) W wyniku dyskusji wybrano temat następnej konferencji. Dotyczyła ona partycypacji społeczeństwa w rewaloryzacji zabytków i została zorganizowana w kwietniu 1982 r. Na zebraniu w Kazimierzu wyłoniono grupę roboczą w składzie: O. Czerner, A. Gruszecki, A. Michałowski, B. Rymaszewski i J. Żurawski, pod przewodnictwem K. Pawłowskiego - dla jej przygotowania.

- 3) W sprawie programu działalności Komitetu: przyjęto zasadę zachowania charakteru Rady ds. Ochrony Zabytków, nie ingerującej w kompetencje innych władz i służb konserwatorskich, występującej tylko w charakterze inicjatywnym i doradczym. Przyjęto wstępne założenia regulaminu PKN ICOMOS, wzorowanego na projekcie statutu Komitetów Narodowych, opracowanego przez Centralę ICOMOS w Paryżu. Powołano grupę roboczą pod przewodnictwem A. Michałowskiego dla szczegółowego opracowania regulaminu (statutu) PKN ICOMOS. Regulamin został zatwierdzony przez Komitet 2 kwietnia 1982 r. i przesłany do Centrali ICOMOS w Paryżu. Komitet Wykonawczy ICOMOS zatwierdził go na swym dorocznym posiedzeniu w listopadzie 1983 r.
- 4) W sprawie projektu instrukcji opracowanej przez J. Tajchmana: po naniesieniu kilku poprawek wynikających z dyskusji została ona złożona u Ministra Kultury i Sztuki.

III. Zebranie Polskiego Komitetu w dniu 23 października 1981 r., na Zamku Królewskim w Warszawie:

Zostało ono zwołane "ad hoc" i dotyczyło pilnych spraw organizacyjnych, statutowych oraz integracji środowiska konserwatorskiego.

IV. Zebranie plenarne Komitetu na Wawelu i Konferencja otwarta nt. rewaloryzacji zespołów zabytkowych Krakowa i Wieliczki, w Urzędzie Miasta Krakowa i w Muzeum Soli w Wieliczce, w dniach 7-9 grudnia 1981 r.

a. Główne tematy obrad:

- 1) Na zebraniu plenarnym Komitetu - sprawa rewaloryzacji Wzgórza Wawelskiego. Referaty wygłosili: A. Majewski i J. Szablowski. Dyskutowano również nad projektem tzw. "Karty rewaloryzacji Krakowa", który przedstawił W. Borusiewicz.
- 2) Na Konferencji w Urzędzie Miasta Krakowa - różne aspekty konserwacji zespołu staromiejskiego, z punktu widzenia instytucji i organizacji zajmujących się tą problematyką. Referaty wygłosili: Dyrektor Biura Rozwoju Przestrzennego Krakowa - mgr L. Kaczmarek - "Uwarunkowania prawidłowości procesu rewaloryzacji oraz zadania perspektywiczne rewaloryzacji Krakowa"; Dyrektor Zarządu Rewaloryzacji Zespołów Zabytkowych Krakowa - mgr Władysław Hydzik - "Wzłowe problemy rewaloryzacji Krakowa"; Dyrektor Miejskiego Biura Projektów - mgr inż. arch. Adam Koczur - "Działalność Miejskiego Biura Projektów w odnowie Krakowa". Referaty na temat odnowy Krakowa wygłosili w imieniu reprezentowanych przez siebie instytucji:

mgr Marian Cwięczek - PKZ (Oddział Kraków)
prof.dr Wiktor Zin - Generalny Konserwator Zabytków
mgr Aleksander Kuder - Wydział Ochrony Zabytków Urzędu Miasta Krakowa

oraz - w imieniu Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS:

prof.dr Janusz Bogdanowski, prof.dr Władysław Borusiewicz i dr Tadeusz Chrzanowski.

Dwudniowe obrady podsumował w obszernej wypowiedzi Prezes Komitetu Krzysztof Pawłowski.

Obrady odbywały się pod protektorem władz Miasta Krakowa, reprezentowanych przez wiceprezydenta miasta.

b. Rezultaty obrad:

- i) Wnioski z obrad dotyczyły niedostatków dotychczasowych działań, a zwłaszcza:
- braku koordynacji działania poszczególnych instytucji i organizacji na terenie Krakowa,
 - braku szczegółowych planów rewaloryzacji poszczególnych zespołów i obiektów,
 - nieodwracalnych błędów planu ogólnego, które jednak mogą być w pewnych szczegółach naprawione,
 - niedostatecznego wykorzystania w pracach realizacyjnych wyników badań historyczno-konserwatorskich,
 - braku silnej władzy i szerokich uprawnień miejskiego konserwatora zabytków w Krakowie.
- 2) Najważniejsze wnioski z obrad zostały przedstawione m.in. na posiedzeniu Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa. Sprawa Krakowa i problemów jego rewaloryzacji została przekazana, przy czynnym udziale PKN ICOMOS, na forum międzynarodowe. Spowodowało to przyznanie przez UNESCO dotacji dla Krakowa w wysokości 75 000 dolarów.
- 3) Sesja PKN ICOMOS dotycząca rewaloryzacji zespołu zabytkowego Kopalni Soli w Wieliczce, w dniu 9 grudnia 1981 r.
- a. Referaty wygłosili: Dyrektor Muzeum Żup Krakowskich mgr Roman Kędra nt. problemów konserwatorskich; Dyrektor Kopalni Soli w Wieliczce Ignacy Markowski, referat pt. "Problematyka zagrożeń i ochrony starych wyrobisk w kopalni", oraz mgr Jerzy Grzesiowski, nt. dotychczasowych prac inwentaryzacyjno-dokumentacyjnych w Kopalni. Obrady podsumował Prezes PKN ICOMOS K. Pawłowski.

- b. Rezultatem obrad było przekazanie wniosków i stanowiska PKN ICOMOS do Urzędu m. Krakowa oraz wystąpienie z wnioskiem do Komisji Międzyresortowej i Sejmowej Komisji ds. Kultury. Uzyskano utworzenie specjalnego funduszu na rewaloryzację Wieliczki. Problemy rewaloryzacji Wieliczki zostały przekazane na forum międzynarodowe z prośbą o przyznanie dotacji UNESCO. Polski Komitet współdziałał w formułowaniu podań o przyznanie funduszy UNESCO na zakup niezbędnego sprzętu dla prac rewaloryzacyjnych w kopalni soli w Wieliczce.

V. Zebranie plenarne PKN ICOMOS i Konferencja ogólnopolska na temat partycypacji społeczeństwa w ochronie i rewaloryzacji zabytków, w dniach 2-3 kwietnia 1982 r., na Zamku Królewskim w Warszawie:

a. Główne tematy obrad:

- 1) Na zebraniu plenarnym - sprawy organizacyjne Komitetu. Przyjęto projekt statutu opracowany przez grupę roboczą. Przyjęto też 2 nowych członków Komitetu: mgr Mariana Kornackiego i doc. dr Teresę Zarebską. M. Kornecki został wyznaczony przez Komitet jako jego reprezentant w Międzynarodowym Komitecie ds. Budownictwa Ludowego. Obecność T. Zarebskiej w Komitecie zapewnia stałą łączność i współpracę z Towarzystwem Urbanistów Polskich.
- 2) Obrady Konferencji ogólnopolskiej na temat partycypacji społeczeństwa w rewaloryzacji zabytków. Wprowadzeniem były "Tezy" opracowane przez Prezesa K. Pawłowskiego oraz jego referat pt. "Partycypacja społeczeństwa w rewaloryzacji i ochronie zabytków: stan, doświadczenia, potrzeby". Następne referaty wygłosili:
 - Andrzej Michałowski: "Uwarunkowania społeczne utrzymania historycznych struktur miast w Polsce",
 - Olgierd Czerner: "Partycypacja społeczna na terenie USA",
 - Andrzej Gruszecki: "Udział społeczeństwa w rewaloryzacji starego portu w Montrealu",
 - Bohdan Jałowiecki: "Problem partycypacji w ujęciu socjologicznym",
 - Władysław Korzeniewski: "Problemy modernizacji starej zabudowy na przykładach miast Goeteborga, Berlina Zachodniego i Berlina - stolicy NRD" w latach 70-ych",
 - Janusz Stepkowski: "Problem rewaloryzacji i modernizacji małych miast w Polsce na tle doświadczeń austriackich",
 - Barbara Lenard: "Eksperyment boloński",
 - Teresa Zarebska: "Problematyka partycypacji w miastach hiszpańskich i włoskich",
 - Barbara Żuchowska: "Partycypacja społeczna w rewaloryzacji zabytków - niektóre doświadczenia brytyjskie",
 - Julian Kołodziej i Tomasz Siemek: "Nowe koncepcje projektowania ulic - udział mieszkańców w poszczególnych fazach procesu planistycznego",
 - Hanna Chmielnik: "Udział PGR w rewaloryzacji założeń parkowych",
 - Jerzy Żurawski: "Stosunek lokalnej społeczności do ochrony walorów zabytkowych i krajobrazowych Kazimierza Dolnego",
 - Tadeusz Bors: "Doświadczenia z rewaloryzacji Szydłowa",
 - Tadeusz Kaletyn: "Udział społeczeństwa w ochronie zabytków archeologicznych na Dolnym Śląsku".

Referenci reprezentowali m.in. następujące instytucje: Zespół Ekspertów Komisji Międzyresortowej ds. rewaloryzacji miast i zespołów zabytkowych, Centralny Związek Spółdzielni Budownictwa Mieszkaniowego, Towarzystwo Urbanistów Polskich, Ośrodek Dokumentacji Zabytków, Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków i Zjednoczone Gospodarstwa Rolne.

- b. Podstawowym rezultatem konferencji było przekazanie jej wniosków i postulatów przedstawicielom resortów: kultury i sztuki, administracji, gospodarki terenowej i ochrony środowiska, oraz Centralnego Związku Spółdzielni Budownictwa Mieszkaniowego i Sejmowej Komii

si ds. Kultury. Postulaty te dotyczyły stworzenia odpowiednich bodźców prawno-finansowych dla stymulowania udziału społeczeństwa w rewaloryzacji zabytków. Tezy konferencji dotarły - poprzez ich przedstawicieli obecnych na obradach - do środowisk twórczych, m.in. do Stowarzyszenia Architektów Polskich, Towarzystwa Urbanistów Polskich i Stowarzyszenia Konserwatorów Polskich. W konferencji wzięło udział kilkudziesięciu Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków, przekazując jej rezultaty władzom szczebla wojewódzkiego. Propagowaniem postulatów zajęła się prasa i radio. Szereg referatów ukazało się w "Ochronie Zabytków". Całość materiałów z Konferencji została wydrukowana w osobnej publikacji i rozesłana do uczestników.

VI. Zebranie plenarne Polskiego Komitetu w dniu 30 września 1982 r. w Starej Pomarańczarni w Łazienkach:

a. Główne tematy obrad:

- 1) sprawy organizacyjne: rozszerzenie składu Prezydium,
- 2) powołanie Komisji ds. zaopiniowania prawa budowlanego,
- 3) program działalności na najbliższą przyszłość,
- 4) sprawa użytkowania Zamku Ujazdowskiego w Warszawie,
- 5) rozstrzygnięcie konkursu PKN ICOMOS i "Jeunesse et Patrimoine" na temat "Zabytki w rysunkach dzieci i młodzieży",
- 6) sprawa powołania kół młodzieży przy PKN ICOMOS.

b. Rezultaty obrad:

Ad. 1) Dokoptowano do Prezydium 3 nowych członków: Mariana Arszyskiego (Toruń), Janusza Bogdanowskiego (Kraków) i Olgierda Czernera (Wrocław).

Ad. 2) Powołano komisję ds. przepisów prawa budowlanego w składzie: A. Michałowski (przewodniczący), J. Bogdanowski, M. Kornecki, J. Tajchman i T. Zarebska. Komisja odbyła w ciągu następnych miesięcy szereg zebrań roboczych i przekazała swoje ustalenia i opinie do kompetentnych władz.

Ad. 3) Postanowiono zorganizować ogólnopolską konferencję na temat ochrony krajobrazu.

Ad. 4) W sprawie użytkowania Zamku Ujazdowskiego w Warszawie, skierowano pismo do ministra kultury i sztuki, zawierające opinię Polskiego Komitetu o konieczności ponownego rozpatrzenia tej sprawy. Komitet uznał za niewłaściwe przeznaczenie tego obiektu na centrum sztuki współczesnej.

Ad. 5) W sprawie rezultatów konkursu na rysunek dzieci dot. zabytku - zob. cz. III sprawozdania "Działalność Propagandowa".

Ad. 6) W sprawie zakładania "Kół młodych" stwierdzono, że napotyka ona na trudności, dotychczasowe próby nie dały zadowalających rezultatów. Tylko na Wydziale Architektury Politechniki Krakowskiej powstało takie koło z inicjatywy J. Bogdanowskiego i nawiązało kontakt z "Jeunesse et Patrimoine", organizacją afiliowaną przy ICOMOS.

Ponadto Polski Komitet wystąpił do ministra kultury i sztuki z wnioskiem o wzmocnienie stanowiska Konserwatora Zabytków, podniesienie jego rangi i zakresu kompetencji. Pismo zostało zredagowane i podpisane przez Prezesa PKN ICOMOS prof. dr Krzysztofa Pawłowskiego i Prezesa PKN ICOM prof. dr Aleksandra Gieysztora.

W sprawie propozycji K. Pawłowskiego ustąpienia ze stanowiska Prezesa w związku z jego wyjazdem do Francji na wykłady, obecni jednocześnie prosili go o zachowanie nadal funkcji Prezesa.

VII. Zebranie plenarne Komitetu w dniu 7 kwietnia 1983 r., na Zamku Królewskim w Warszawie:

a. Główne tematy obrad:

1) Referaty na zebraniu wygłosili:

- J. Bogdanowski: "Ochrona krajobrazu kulturowego kraju - wstępna koncepcja prac i konferencji PKN ICOMOS",
- M. Kornecki: "Problem zachowania budownictwa drewnianego jako zjawiska krajobrazu kulturowego w Polsce",
- K. Pawłowski: "Nowe aspekty ochrony zabytków we Francji",
- B. Rymaszewski: "Sytuacja w ochronie zabytków w kraju oraz projektowane zmiany w ustawie o zabytkach i muzeach z 1962 r.",

Komunikat mgr Krzysztofa Wytrwalskiego z Warszawskiego Przedsiębiorstwa Geodezyjnego o nowych metodach fotointerpretacji i ich zastosowaniu w rewaloryzacji miast.

Wszyscy członkowie otrzymali następujące materiały: projekt zmian dot. ustawy o muzeach i zabytkach z 1962 r., oraz najnowsze materiały francuskie dotyczące różnych sposobów zachęcania mieszkańców miast, właścicieli mieszkań i lokatorów do udziału w ich rewaloryzacji.

b. Rezultaty obrad:

- 1) referat M. Korneckiego uznano za podstawę do dalszego działania Komitetu w zakresie ochrony budownictwa ludowego w Polsce. Stał się on punktem wyjściowym do dalszych opracowań: memoriału dla Ministra Kultury i Sztuki, wystąpienia na forum międzynarodowym oraz konferencji ogólnopolskiej w 1984 r.
- 2) referat J. Bogdanowskiego został przyjęty jako program długofalowej działalności PKN ICOMOS na rzecz ochrony krajobrazu.

VIII. Zebranie plenarne Polskiego Komitetu ICOMOS w dniach 15-17 września 1983 r., w Ciechanowcu - w Muzeum Rolnictwa:

a. Główne tematy obrad:

- 1) Sprawa upamiętnienia zasług zmarłego w sierpniu 1983 r. Wiceprezesa Komitetu, prof. dr Jana Zachwatowicza,
- 2) dyskusja nad projektem tzw. Deklaracji drezdeńskiej,
- 3) przygotowanie referatów i wystąpień delegacji Polskiego Komitetu na VII Zgromadzenie Generalne ICOMOS i Kolokwium naukowe w NRD w maju 1984 r.

4) dyskusja nad referatem M. Korneckiego na temat ratowania zabytków drewnianych w Polsce.

b. Rezultaty obrad:

Ad. 1) Postanowiono ufundować nagrodę im. Jana Zachwatowicza w porozumieniu z Ministerstwem Kultury i Sztuki (patrz cz. III - Działalność propagandowa PKN) oraz zorganizować konkurs z nią związany.

Ad. 2) Projekt "Deklaracji Drezdeńskiej", który został przekazany Prezesowi Komitetu w czasie spotkania konsultacyjnego Prezesów Komitetów z Krajów Socjalistycznych (wrzesień 1983 r.) był przedmiotem bardzo szczegółowej dyskusji. Uwagi do projektu opracowane na podstawie tej debaty, w wersji francuskiej, zostały przekazane do prof. Deitersa - Prezesa Komitetu Narodowego ICOMOS NRD. Łącznikiem w pracach przed Zgromadzeniem Generalnym pomiędzy Polskim Komitetem i Komitetem NRD był prof. dr Wojciech Kalinowski. Uwagi Polskiego Komitetu zostały w znacznej mierze uwzględnione przy opracowywaniu ostatecznej wersji "Deklaracji" ogłoszonej na zakończenie obrad VII Zgromadzenia Generalnego ICOMOS.

Ad. 3) Komitet rozdzielił pomiędzy swoich członków 15 tematów do opracowania w formie referatów na Kolokwium naukowe w Dreźnie. Każdy z tych tematów został szczegółowo przedyskutowany na zebraniu w Ciechanowcu. Referaty zostały wydane w formie biuletynu i rozdane na Zgromadzeniu Generalnym (patrz cz. II Działalność Wydawnicza).

Ad. 4) W wyniku dyskusji nad referatem M. Korneckiego został złożony w lutym 1984 r. memoriał na ręce ministra kultury i sztuki w sprawie ratowania zabytków budownictwa ludowego w Polsce. Powołano grupę roboczą pod przewodnictwem A. Michałowskiego, w składzie: J. Bogdanowski, M. Kornecki, K. Uszyński i J. Żurawski, która zajęła się przygotowaniem ogólnopolskiej konferencji nt. ochrony budownictwa drewnianego w Polsce.

IX. Zebranie plenarne Polskiego Komitetu ICOMOS w dniu 29 grudnia 1983 r., na Zamku Królewskim w Warszawie:

a. Główne tematy obrad:

- 1) skład delegacji polskiej na VII Zgromadzenie Generalne w NRD (Rostock i Drezno) w maju 1984 r.
- 2) program ogólnopolskiej konferencji na temat ochrony krajobrazu i budownictwa drewnianego w Polsce,
- 3) uroczystości związane z 40-leciem PRL.

b. Rezultaty obrad:

Ad. 1) Ustalono skład 18-osobowej delegacji PKN ICOMOS na VII Zgromadzenie Generalne i przekazano go do Ministerstwa Kultury i Sztuki. Komitet uzyskał zgodę na wyjazd 16 osób, referantów, z tych 5 na koszt Ministerstwa, a pozostałe na koszt złotowy poszczególnych instytucji, a dewizowy MKiS.

Ad. 2) Podsumowano wyniki prac powołanej na zebraniu w Ciechanowcu grupy roboczej i jej rozmów z wiceministrem kultury i sztuki Edwardem Gołębiowskim nt. ochrony budownictwa drewnianego w Polsce. Zatwier-

dzono opracowany przez grupę roboczą "Memoriał" i "Apel" w powyższej sprawie. Zatwierdzono wstępny program Konferencji Ogólnopolskiej i ustalono jej termin na dzień 2 kwietnia 1984 r. Kontynuację prac nad realizacją programu powierzono grupie roboczej pod przewodnictwem A. Michałowskiego.

Ad. 3) Komitet uzyskał specjalne fundusze na realizację imprez w ramach programu uroczystości związanych z 40-leciem PRL.

Z tej dotacji postanowiono zorganizować:

- ogólnopolską konferencję nt. budownictwa ludowego i połączyć ją ze szkoleniem wojewódzkich konserwatorów zabytków w tym zakresie,
- kolokwium polsko-francuskie i francusko-polskie, na zasadach wymiany bezde wizowej. Wstępne rozmowy w tej sprawie prowadził ze strony francuskiej Prezes Komitetu K. Pawłowski. Program pobytu grupy francuskiej w Polsce został szczegółowo opracowany i zaakceptowany przez ministra kultury i sztuki. Realizacja zależy od zgody strony francuskiej na opłacenie pobytu we Francji 10-osobowej grupy konserwatorów polskich. Koszty ich podróży, jak i pobytu Francuzów w Polsce pokryje Ministerstwo Kultury i Sztuki.
- konkurs na plakat propagujący ochronę zabytków drewnianych w Polsce.
- zorganizowanie cyklu wieczorów poświęconych wspomnieniom o wybitnych polskich konserwatorach zabytków (w latach 1984-1985).
- kolokwium międzynarodowe w 1985 r. na temat ochrony i rewitalizacji miast historycznych. Terenem objazdu (połączonego z pokazem odnowionej "Panoramy Racławickiej") byłby Śląsk i jego zabytki.

X. Zebranie plenarne Polskiego Komitetu i ogólnopolska Konferencja nt. ochrony krajobrazu kulturowego i budownictwa drewnianego w Polsce, 2 kwietnia 1984 r. na Zamku Królewskim w Warszawie

a. Główne tematy obrad:

- 1) Zebranie plenarne Komitetu miało charakter organizacyjno-informacyjny. Zebranych poinformowano m.in. o zatwierdzonej ostatecznie składzie polskiej delegacji na VII Zgromadzenie Generalne ICOMOS, oraz o dalszych planach działalności Polskiego Komitetu w związku z otrzymanymi dodatkowymi środkami finansowymi. Na zebraniu powołano na stanowisko Wiceprezesa PKN ICOMOS doc.dr Andrzeja Gruszeckiego, Generalnego Konserwatora Zabytków.
- 2) Ogólnopolska Konferencja na temat ochrony krajobrazu i budownictwa drewnianego w Polsce.

Polski Komitet ogłosił dzień 18 kwietnia dorocznym "Międzynarodowym Dniem Ochrony Zabytków", zgodnie z uchwałą Międzynarodowej Rady ds. Zabytków ICOMOS (Komitet Wykonawczy, dnia 10 grudnia 1982 r.). W Polsce dzień ten w 1984 r. rozpocznie "Rok ochrony krajobrazu kulturowego i budownictwa drewnianego". Przewidziane zostały różne formy zwrócenia uwagi opinii publicznej na zagrożenie i konieczność ratowania szczególnie zabytków drewnianych.

Na Konferencji referaty wygłosili:

- K. Pawłowski: "Problemy ochrony wsi i krajobrazu na świecie",
- J. Bogdanowski: "Znaczenie krajobrazu kulturowego dla tożsamości kulturowej",
- M. Kornecki: "Zachowanie budownictwa drewnianego jako znamię tożsamości krajobrazu kulturowego Polski",
- B. Rymaszewski: "Funkcjonowanie świadomości wartości zabytkowych w budownictwie wiejskim",
- E. Bartman (prof.dr SGGW): "Możliwości i stan obecny kształtowania krajobrazu w Polsce".

W dyskusji zabierali głos przedstawiciele różnych resortów i zainteresowanych instytucji, m.in.:

- Ministerstwa Administracji i Gospodarki Przestrzennej,
- Urzędu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Ministerstwa Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych,
- Komitetu ds. Turystyki,
- oraz Naczelnego Konserwatora Przyrody, przedstawiciele Stowarzyszenia Architektów Polskich, Towarzystwa Urbanistów Polskich, Stowarzyszenia Konserwatorów Polskich, Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków i inni. Obrady podsumował Generalny Konserwator Zabytków A. Gruszecki podkreślając wagę osiągniętego porozumienia i współpracy międzyresortowej.

Wyżej wymienione referaty i wypowiedzi zawarte są w materiałach Konferencji, które w najbliższym czasie planuje się oddać do druku.

- 3) W dniu 3 kwietnia odbyło się szkolenie służb konserwatorskich w zakresie ochrony krajobrazu i budownictwa drewnianego w Polsce. Dwudniowe narady odbyły się w ośrodku szkoleniowym w Ojrzeńcu pod Warszawą w dniach 3-4 kwietnia 1984 r. Były one zorganizowane wspólnie przez Generalnego Konserwatora Zabytków i Polski Komitet Narodowy ICOMOS. Sesja szkoleniowa prowadzona była przez A. Gruszeckiego i A. Michałowskiego.

Referaty wygłosili:

- A. Gruszecki: "Rok 1984 rokiem ochrony krajobrazu kulturowego i budownictwa drewnianego w Polsce; programowanie zadań przez Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków",
- Franciszek Midura: "Rola parków etnograficznych w ochronie krajobrazu kulturowego",
- Jerzy Czajkowski i Kazimierz Uszyński: "Uwagi metodologiczne w zakresie ochrony budownictwa drewnianego",
- W. Kalinowski: "Sprawa zachowania budownictwa drewnianego w świetle 50 lat dokumentacji".

Wielogodzinna dyskusja wyłoniła problemy na które napotyka realizacja przedstawionych w referatach celów i założeń. Konserwatorzy wojewódzcy i przedstawiciele Biur Badań i Dokumentacji Zabytków wskazywali na trudności napotykane w ich codziennej pracy. Szczególną uwagę zwrócono na przepisy prawne nowej Ustawy o Radach Narodowych. W szerokiej wypowiedzi dał wyraz niepo-

koju w tym zakresie konserwator zabytków Kazimierza Dolnego J. Żurawski, wskazując na specyfikę zagadnień konserwatorskich, wymagającą wzmocnienia władz konserwatorskich i rozszerzenia zakresu ich kompetencji.

- 4) Konferencja prasowa w dniu 16 kwietnia 1984 r. na Zamku Królewskim w Warszawie.

Zaproszeni na konferencję dziennikarze otrzymali materiały z ogólnopolskiej konferencji nt. ochrony krajobrazu kulturowego i budownictwa drewnianego w Polsce. Konferencję otworzył A. Michałowski, sekretarz PKN ICOMOS. Przekazał on zebranym, w formie krótkiej syntezy, charakterystykę Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS, jej podstawowe zadania i osiągnięcia, skomentował też dostarczone dziennikarzom materiały:

- "Memoriał" i "Apel" w sprawie ratowania budownictwa drewnianego,
- informacje o działalności Międzynarodowej Rady ICOMOS.

Następnie poinformował zebranych o:

- a) ogłoszeniu przez ICOMOS "Międzynarodowego Dnia Ochrony zabytków" 18 kwietnia każdego roku, o jego celach i formach realizacji na szczeblu krajowym i międzynarodowym,
- b) ogłoszeniu przez PKN ICOMOS 1984 r. rokiem ochrony krajobrazu kulturowego i budownictwa drewnianego oraz o akcjach z tym związanych,
- c) ustanowieniu przez PKN ICOMOS Nagrody im. Jana Zachwatowicza i warunków konkursu o zasięgu międzynarodowym,
- d) ogłoszeniu 2 konkursów związanych z ochroną budownictwa drewnianego w Polsce (zob. cz. III Działalność Propagandowa).

Do zebranych dziennikarzy przemówił Generalny Konserwator Zabytków A. Gruszecki. Zwrócił uwagę m.in. na konieczność kształtowania opinii publicznej w omawianej sprawie i możliwościach, jakie posiada prasa i środki masowego przekazu. Zwrócił się z apelem do ich przedstawicieli o pomoc w ratowaniu zabytków drewnianych i krajobrazu kulturowego Polski. Na pytania dziennikarzy odpowiadał ekspert M. Kornecki.

XI. W dniu 13 września 1984 r. odbyło się zebranie Prezydium PKN ICOMOS przygotowujące organizację zebrania sprawozdawczego-wyborczego w październiku 1984 r.

XII. Polski Komitet przygotował wspólnie z Okręgowym Muzeum w Białymstoku Ogólnopolską Konferencję naukową poświęconą ochronie budownictwa drewnianego i problematyce białostockiego Muzeum Wsi.

Konferencja odbędzie się w dniach 25-26 października 1984 r. Referaty ze strony PKN ICOMOS wygłoszą: M. Kornecki, A. Michałowski i J. Żurawski.

B. Działalność wydawnicza Komitetu

W okresie sprawozdawczym (3 lata) Polski Komitet ICOMOS wydał następujące pozycje:

- 1) Sprawozdanie z obrad Kolokwium Międzynarodowego ICOMOS w Krakowie, w październiku 1980 r.

Kolokwium było zorganizowane z okazji XV-lecia Międzynarodowej Rady ICOMOS. Jego tematem była realizacja postanowień Rekomendacji UNESCO z 1976 r., tzw. Rekomendacji Warszawskiej nt. ochrony miast i zespołów zabytkowych. Wydane przez PKN ICOMOS materiały, w wersji dwujęzycznej (francusko-angielskiej) obejmują odpowiedzi na ankiety, rozesłaną do Komitetów Narodowych ICOMOS oraz teksty referatów wygłoszonych na Kolokwium i rezolucje. Książka została szeroko rozpropagowana i rozprowadzona przez Centralę ICOMOS w Paryżu, przez UNESCO i przez uczestniczącą w Kolokwium reprezentację Międzynarodowego Stowarzyszenia Urbanistów (AIU). Polski Komitet rozesłał ją do wszystkich uczestników Kolokwium.

- 2) Materiały zebrań i konferencji organizowanych przez PKN ICOMOS w Kazimierzu Dolnym, w Krakowie i Wieliczce w 1981 r. oraz w Warszawie w 1982 r. Materiały z konferencji w Warszawie nt. partycypacji społeczeństwa w ochronie i rewaloryzacji zabytków, opatrzone skrótami obcojęzycznymi, wyszły z druku w połowie 1984 r. i zostały rozesłane do uczestników konferencji i członków PKN ICOMOS. Druk materiałów z konferencji w Kazimierzu Dolnym, Krakowie i Wieliczce został, z powodów niezależnych od PKN ICOMOS opóźniony. Obie wyżej wymienione pozycje stanowią część długofalowego wydawnictwa pt. Biuletyn Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS.

- 3) Materiały wydane z okazji VII Zgromadzenia Generalnego ICOMOS w Rostocku, w maju 1984 r. Zawierają one 15 referatów przygotowanych przez polską delegację na Kolokwium naukowe w Dreźnie. Tematem Kolokwium były: "Zabytki i zespoły zabytkowe - ich rola w identyfikacji tożsamości kulturowej". Biuletyn polski, w wersji dwujęzycznej francusko-angielskiej, przedstawia: "problemy dziedzictwa i tożsamości kulturowej w Polsce". Zawarte w nim materiały obejmują referaty kol.kol.: K. Pawłowski i J. Stepkowskiego, Elżbiety Baniukiewicz, Tadeusza Swata, Marka Konopki, Jerzego Frycza, Wojciecha Kalinowskiego, Longina Majdeckiego, Henryka Kondzieli, Bohdana Rymaszewskiego, Andrzeja Gruszeckiego, Andrzeja Michałowskiego, Janusza Bogdanowskiego, Mariana Korneckiego, Jerzego Stankiewicza, Teresy Zarebskiej i Józefa Frazika (kolejność wg spisu referatów w biuletynie). Skróty referatów, w wersji pięcujęzycznej, weszły w skład materiałów z Kolokwium wydanych przez Centralę ICOMOS w Paryżu. Biuletyn Polski był rozdawany na VII Zgromadzeniu Generalnym i na Kolokwium w Dreźnie. Do biuletynu załączona była wkładka informująca o ustanowieniu Nagrody im. Jana Zachwatowicza i warunkach międzynarodowego konkursu związanego z tą nagrodą (patrz: działalność propagandowa).

- 4) Kronika ICOMOS ukazuje się w "Ochronie Zabytków". Zawiera ona m.in. skrótove informacje o najważniejszych postanowieniach Komitetów Doradczego i Wykonawczego ICOMOS oraz o działalności Polskiego Komitetu, jego zebraniach i konferencjach.
- 5) W "Ochronie zabytków" oraz w "Spotkaniach z Zabytkami" ukazało się w okresie sprawozdawczym szereg artykułów pisanych przez członków PKN ICOMOS, w tym wybrane referaty wygłaszane przez nich na sesjach i konferencjach organizowanych przez PKN ICOMOS, w szczególności na temat partycypacji społeczeństwa w rewaloryzacji zabytków oraz na temat ochrony krajobrazu i budownictwa ludowego w Polsce.

C. Działalność propagandowa Komitetu

1) Konkursy:

W okresie sprawozdawczym Polski Komitet ICOMOS zorganizował 4 konkursy, mające na celu propagowanie idei ochrony zabytków w społeczeństwie:

- a) Konkurs na najlepszy rysunek dzieci, którego tematem byłby ulubiony zabytek. Zorganizowany został w 1982 r. w porozumieniu z organizacją międzynarodową "Jeunesse et Patrimoine". Opublikowaniem warunków konkursu zajął się tygodnik "Przekrój", który też ufundował jedną z nagród. Nadesłano 1263 rysunki, z których Jury wybrało 30. Prace te zostały nagrodzone przez "Jeunesse et Patrimoine" oraz nagrodami ustanowionymi przez Prezesa Polskiego Komitetu ICOMOS i "Przekrój". Nagrodzone prace wysłano w 1983 r. i wezmą one udział w konkursie międzynarodowym. Pozostałe rysunki przekazano do muzeum rysunków dzieci w Toruniu.
- b) Konkurs o nagrodę im. Jana Zachwatowicza: została ustanowiona przez Polski Komitet w 1984 r. za najlepszą pracę dyplomową na temat ochrony i rewaloryzacji zabytków. Konkurs ten jest zorganizowany w dwóch aspektach: krajowym i międzynarodowym. Ustanawia on nagrodę w formie dwutygodniowego pobytu polskiego dyplomanta nagrodzonego za najlepszą pracę w wymienionym zakresie, oraz w formie dwutygodniowego pobytu w Polsce - dla nagrodzonego cudzoziemca. Nagrody zostały ufundowane przez Departament Współpracy Kulturalnej z zagranicą MKiS w porozumieniu z Polskim Komitetem ICOMOS jako inicjatorem i organizatorem merytorycznym pobytów za granicą (w krajach europejskich) i w Polsce.
- c) Konkurs na najlepszą adaptację obiektu drewnianego do potrzeb życia współczesnego,
- d) Konkurs na najlepszego użytkownika zabytku drewnianego w Polsce.

Oba te konkursy (punkty c i d) o zasięgu krajowym, zostały ogłoszone w dniu 18 kwietnia 1984 r. Stanowią one realizację uchwały Konferencji Ogólnopolskiej o tej tematyce (2 kwietnia 1984 r.).

2) Wystawy:

Polski Komitet zorganizował w okresie sprawozdawczym 3 wystawy o charakterze informacyjno-propagandowym. Były one związane z konferencjami PKN ICOMOS, o których była mowa w pierwszym rozdziale (A). Były to wystawy:

- planów rewaloryzacji Kazimierza Dolnego, w październiku 1981 r.,
- planów rozwoju przestrzennego i rewaloryzacji zespołów zabytkowych Krakowa, w grudniu 1981 r.,
- wystawa fotograficzna budownictwa ludowego i krajobrazu polskiego (fot. artystów woj. kieleckiego), w kwietniu 1984 r.

3) Medale:

Polski Komitet ICOMOS brał czynny udział w ogólnopolskich uroczystościach z okazji 300-lecia zwycięstwa Jana III Sobieskiego pod Wiedniem. Wspólnie z wojewódzkim konserwatorem zabytków w Kielcach wydano medal z napisem ICOMOS/83. Medal odlany w brązie przedstawia bramę triumfalną wystawioną w Podzamczu na cześć Sobieskiego wracającego z pod Wiednia. Medal był rozdawany na sesjach plenarnych Komitetu i na ogólnopolskiej konferencji w Warszawie w kwietniu 1984 r.

- 4) Konferencja prasowa: została zorganizowana przez Polski Komitet po konferencji ogólnopolskiej na temat ochrony krajobrazu i budownictwa drewnianego w dniu 16 kwietnia 1984 r.

D. Prace organizacyjne

W okresie sprawozdawczym Polski Komitet ICOMOS dążył konsekwentnie do umocnienia swoich struktur organizacyjnych i usunięcia trudności, które przeszkadzały mu we właściwym funkcjonowaniu w ramach organizacji Międzynarodowej Rady ds. Zabytków ICOMOS.

- 1) Wizyty u Ministra Kultury i Sztuki: Prezes Komitetu był dwukrotnie przyjęty przez Ministra Kultury i Sztuki prof. dr. Kazimierza Żygulskiego w sprawach związanych z działalnością Polskiego Komitetu. Na życzenie Pana Ministra, zostały mu przedstawione, w formie zwięzłego raportu, główne kierunki działalności i zamierzenia na przyszłość Polskiego Komitetu. Spotkały się one z pełną aprobatą Ministra. Rezultatem tych rozmów było m.in. uzyskanie zgody na podwyższenie składek PKN ICOMOS ze 150 dolarów do 300 dolarów rocznie wpłacanych przez MKiS do Centrali ICOMOS w Paryżu. Jest to ryczałt obowiązujący Komitety Narodowe posiadające ilość członków od 20-50 (Uchwała Komitetu Wykonawczego ICOMOS z 1981 r., przyjęta również przez Kraje Socjalistyczne). Dotychczas sprawa ta napotykała na trudności z uwagi na ograniczenia dewizowe w Polsce.
- 2) Polski Komitet otrzymał lokal na Zamku Królewskim w Warszawie. Lokal ten okazał się jednak niewłaściwy dla potrzeb Komitetu, w szczególności z uwagi na dość znaczne zasoby dokumentacji i wydawnictw zgromadzone przez PKN ICOMOS i mające stanowić początek biblioteki Komitetu. Prezes Komitetu wystąpił do Dyrektora Zamku Królewskiego o zmianę tego pomieszczenia. Chwilowo

sprawa nie została jeszcze załatwiona. Polski Komitet korzysta jednak stale z sali konferencyjnej i z sali kinowej w Zamku na swoje zebrania i konferencje.

- 3) Regulamin Polskiego Komitetu ICOMOS: dotychczas Polski Komitet nie posiadał swego statutu. Obecnie został on opracowany przez Grupę Roboczą powołaną w tym celu i zatwierdzony na zebraniu plenarnym w dniu 2 kwietnia 1982 r. Komitet Wykonawczy ICOMOS zatwierdził statut-regulamin Polskiego Komitetu w listopadzie 1983 r.
- 4) Sprawa składek członkowskich Polskiego Komitetu została ostatecznie wyjaśniona i załatwiona: Centrala ICOMOS w Paryżu wyraziła zgodę na opłacenie składek za 18 członków Komitetu w formie ryczałtu 300 dol. rocznie w dewizach, oraz na opłacanie pozostałych składek w złotówkach dewizowych, gromadzonych na koncie specjalnym w Narodowym Banku Polskim, bez prawa transferu, do dyspozycji Międzynarodowej Rady ds. Zabytków ICOMOS, na terenie naszego kraju. Od tej chwili Ministerstwo Kultury i Sztuki przekazuje składki dewizowe na konto ICOMOS w Paryżu oraz złotowe na konto ICOMOS w NBP. Liczba członków została zatwierdzona przez obie zainteresowane Władze (MKiS i Ministra Finansów) - 40 członków PKN ICOMOS. Uregulowanie tej sprawy wymagało kilkuletnich starań i zostało zakończone. Centrala ICOMOS wyraziła Polskiemu Komitetowi uznanie i przyjęła "model polski" jako platformę załatwienia spraw z innymi krajami, które mają trudności dewizowe.
- 5) Współpraca z organizacjami o podobnych celach. Polski Komitet rozwijał systematycznie tę współpracę, zapraszając na zebrania i konferencje przedstawicieli różnych organizacji o podobnych celach dot. ochrony dóbr kultury. W szczególności ustaliła się współpraca ze Stowarzyszeniem Konserwatorów Polskich, którego Prezesem, w nowej kadencji, został wybrany Wiceprezes PKN ICOMOS Bohdan Rymaszewski.

E. Działalność międzynarodowa

- 1) Współpraca z władzami Międzynarodowej Rady ds. Zabytków ICOMOS
Polski Komitet ICOMOS był reprezentowany w okresie sprawozdawczym w najwyższych władzach Międzynarodowej Rady ds. Zabytków:
 - a) Prezes Komitetu Krzysztof Pawłowski brał udział z urzędu we wszystkich posiedzeniach Komitetu Doradczego ICOMOS. W 1983 r., w posiedzeniu tego Komitetu brał udział wiceprezes Polskiego Komitetu Bohdan Rymaszewski.
 - b) Krzysztof Pawłowski został wybrany na członka Komitetu Wykonawczego ICOMOS na Zgromadzeniu Generalnym w Rzymie w 1981 r., oraz ponownie wybrany na okres 3 lat na Zgromadzeniu Generalnym w Rostoku w 1984 r. Jako członek Komitetu brał on udział we wszystkich posiedzeniach Komitetu Wykonawczego ICOMOS.
 - c) Prezes Polskiego Komitetu Krzysztof Pawłowski brał też udział w zwoływanych przed każdym Zgromadzeniem Generalnym posiedzeniach prezesów Komitetów ICOMOS z krajów socjalistycznych: w 1982 r. - w Dreźnie i w 1983 r. - w Rostoku.

2) Udział w Zgromadzeniach Generalnych ICOMOS

W roku 1981 VI Zgromadzenie Generalne ICOMOS odbyło się w Rzymie. Brała w nim udział delegacja Polskiego Komitetu ICOMOS w składzie: M. Arsyński, P. Biegański, T. Chrzanowski, A. Majewski, B. Rymaszewski, K. Pawłowski i J. Stankiewicz.

W 1984 r. (11-18 maja) delegacja Polskiego Komitetu ICOMOS pod przewodnictwem Prezesa Krzysztofa Pawłowskiego wzięła udział w obradach VII Zgromadzenia Generalnego ICOMOS w Rostoku oraz kolokwium naukowego w Dreźnie. Skład delegacji był następujący: Marian Arsyński, Janusz Bogdanowski, Olgierd Czermer, Wiesław Domański, Józef Frazik, Wojciech Kalinowski, Andrzej Gruszecki, Henryk Kondziela, Marian Kornecki, Longin Majdecki, Andrzej Michałowski, Krzysztof Pawłowski, Bohdan Rymaszewski, Jerzy Stankiewicz, Andrzej Tomaszewski i Teresa Zarebska. Członkowie polskiej delegacji przygotowali 15 referatów na Kolokwium w Dreźnie, którego temat był: "Zabytki i zespoły zabytkowe: ich rola w określeniu tożsamości kulturowej". Wydawnictwo PKN ICOMOS zawierające te referaty w języku francuskim i angielskim rozdano w czasie Kolokwium i Zgromadzenia Generalnego (500 egzemplarzy). W czasie obrad przemawiali: K. Pawłowski, W. Kalinowski, A. Gruszecki i J. Stankiewicz.

Zgromadzenie Generalne wybrało nowe władze ICOMOS na okres następnych 3 lat. Do Komitetu Wykonawczego ICOMOS został ponownie wybrany K. Pawłowski.

Zgromadzenie uchwaliło "Deklarację", w której formułowaniu Polski Komitet brał żywy udział (patrz zebranie plenarne w Clichy). W czasie Zgromadzenia w opracowaniu ostatecznego tekstu brał udział z ramienia Komitetu Polskiego A. Gruszecki.

Przyznanie nagrody im. Piero Gazzoli prof. dr Stanisławowi Lorentzowi

W czasie Zgromadzenia Generalnego w 1984 r. zostało ogłoszone przyznanie najwyższej nagrody ICOMOS - medalu im. P. Gazzoli, prof. dr Lorentzowi. Prezes ICOMOS prof. Parent wygłosił przemówienie o zasługach laureata. Odpowiedział na nie, z upoważnienia prof. Lorentza nieobecne na Zgromadzeniu, Prezes Krzysztof Pawłowski.

3) Współpraca z Międzynarodowymi Komitetami ICOMOS

- a) Komitet ds. fotogrametrii: reprezentantem PKN ICOMOS w tym Komitecie był nadal kol. Wojciech Kołataj, który brał udział w dorocznych zebraniach komitetu.
- b) Komitet ds. Budownictwa Ludowego: od 1982 r. w skład tego Komitetu został powołany na wniosek PKN ICOMOS, kol. Marian Kornecki. Opracował on szczegółową odpowiedź na anietę Międzynarodowego Komitetu na temat stanu budownictwa ludowego w Polsce i metod jego ochrony. Jako reprezentant PKN ICOMOS brał udział w dorocznych posiedzeniach Komitetu.
- c) Komitet ds. nauczania historii architektury:
W czasie Kolokwium w Dreźnie w 1984 r. podjęto uchwałę o wznowieniu prac Międzynarodowego Komitetu ds. nauczania architektury. W dużej mierze przyczynił się do tego reprezentant Polskiego Komitetu, prof. Andrzej Tomaszewski, który

już od dłuższego czasu zabiegał o wznowienie prac tego ważnego Komitetu i będzie reprezentował PKN ICOMOS w Komitecie.

4) Misje UNESCO

Zarówno UNESCO jak Międzynarodowa Rada Zabytków ICOMOS mają zwyczaj zasięgania opinii Komitetów Narodowych w sprawie delegowania specjalistów na misje UNESCO.

W 1981 r. Komitet zaopiniował wyjazd ekipy konserwatorskiej pod przewodnictwem W. Domańskiego do Kampuczy. W listopadzie 1981 r. wyjechał jako ekspert ds. konserwacji kamienia na Wyspy Wielkanocne W. Domański. Misję w Senegalu powierzył UNESCO personalnie prezesowi Komitetu K. Pawłowskiemu.

Z wyżej wymienionych misji zostały złożone obszernie raporty w Departamencie ds. Kultury UNESCO.

5) Współpraca z Komitetem Dziedzictwa Światowego UNESCO

Od chwili powstania Komitetu, jako realizatora Konwencji UNESCO z 1972 r. w sprawie ochrony dziedzictwa światowego, Polski Komitet ICOMOS bierze aktywny udział w pracach tego Komitetu. Do 1983 r. reprezentował Polskę w tym Komitecie prezes K. Pawłowski, od 1984 r. - Marian Arszyski.

6) Współpraca z "Jeunesse et Patrimoine" (organizacją afiliowaną przy ICOMOS).

Dzięki staraniom Komitetu, na kursy organizowane przez "Jeunesse et Patrimoine" we Francji wyjechali: inż.arch. Dominik Maczyński w 1983 r. oraz inż.arch. J. Szczerba i mgr Józef Cempa w 1982 r.

Prezes Komitetu K. Pawłowski przyjmował w kwietniu 1982 r. 25-osobową grupę "Jeunesse et Patrimoine" z różnych krajów i zorganizował od strony merytorycznej ich dwutygodniowy pobyt w Polsce. Grupa ta przebywała na koszt własny w naszym kraju.

Polski Komitet zorganizował konkurs na najlepszy rysunek dziecka, na temat ulubionego zabytku (patrz dział: Konkursy). Konkurs ten był inspirowany przez "Jeunesse et Patrimoine".

Istnieje projekt, jeszcze nie w pełni zrealizowany, stałej współpracy i wymiany bezdebowej pomiędzy "Jeunesse et Patrimoine", a kołem młodych mającym się zawiązać przy Polskim Komitecie ICOMOS. Pierwsze kroki w tym zakresie podjęła grupa studencka, którą zorganizował kol. J. Bogdanowski na wydziale architektury Politechniki Krakowskiej. Dalsze działania prowadzi obecnie, z ramienia PKN ICOMOS inż.arch. J. Szczerba.

7) Wyjazdy indywidualne członków Polskiego Komitetu za granicę.

W okresie sprawozdawczym członkowie PKN ICOMOS aktywnie współpracowali z różnymi organizacjami międzynarodowymi i instytucjami zagranicznymi. Wielokrotnie byli zapraszani za granicę, gdzie prowadzili wykłady lub brali udział w naukowych konferencjach.

Wyjazdy zagraniczne członków Polskiego Komitetu, realizowane przez Ministerstwo Kultury i Sztuki, z reguły wymagały poparcia lub zaopiniowania Polskiego Komitetu ICOMOS.

8) Goście zagraniczni przyjmowani przez Polski Komitet ICOMOS

Rok 1981

Na zaproszenie Polskiego Komitetu przyjechał do Polski, w ramach planu wymiany, p. Duarte z Mozambiku. Jego pobyt w Polsce był od strony merytorycznej realizowany przez Polski Komitet.

Rok 1982

Polski Komitet zorganizował pobyt w Polsce stażystów UNESCO. Staż dotyczył ochrony miast i dzielnic zabytkowych. Pobyt w Polsce trwał 2 tygodnie. Stażystami UNESCO byli:

- 3 architekci syryjscy

- 1 architekt turecki.

Na zaproszenie Komitetu przebywał w Polsce p. Groll z Holandii, biorąc udział w sympozjum naukowym organizowanym przez SARP na temat rewaloryzacji rozproszonych obiektów zabytkowych.

Rok 1984

Na zaproszenie Komitetu przyjechał do Polski architekt, konserwator zabytków z Wysp Azorskich, p. Luis Antonio Dorao. W czasie pobytu towarzyszył mu z ramienia Komitetu p. J. Szczerba. Program pobytu był realizowany w porozumieniu z Komitetem.

W ramach stażu UNESCO dot. ochrony miast i zespołów zabytkowych przebywali przez 2 tygodnie w Polsce: architekt francuski Marcos Mariano i architekt z USA Paul Gleye. W realizacji programu brała udział z ramienia Komitetu kol. Teresa Zarębska.

9) Wydawnictwa za granicą

Dzięki staraniom i współpracy Polskiego Komitetu ICOMOS ukazały się za granicą następujące pozycje wydawnicze:

1. Książka zespołu kierowanego przez prof.dr Wiesława Domańskiego na temat konserwacji kamienia,
2. Raport prof.dr Krzysztofa Pawłowskiego o jego misji w Mozambiku z ramienia UNESCO,
3. Biuletyn Sekcji Francuskiej ICOMOS, zawierający sprawozdanie i referaty wygłoszone przez delegację polską i delegację francuską na Sympozjum francusko-polskim w Nancy w 1980 r.

Członkowie ICOMOS byli tam reprezentowani przez: prof.dr Piotra Biegańskiego, prof.dr Krzysztofa Pawłowskiego i prof.dr Jerzego Stankiewicza.

4. Obszerne opracowanie dot. budownictwa ludowego w Polsce, kol. Mariana Korneckiego weszło w skład materiałów wydanych przez Międzynarodowy Komitet ICOMOS ds. Budownictwa Ludowego.
5. W piśmie o zasięgu międzynarodowym, wydawanym przez Radę Europejską "Un avenir pour notre passé" ukazał się artykuł kol. Krzysztofa Pawłowskiego pt. "ICOMOS - plate-forme de coopération" (Nr 21 z 1983 r.).

6. W materiałach przygotowywanych do druku znajdują się referaty wygłoszone przez Prezesa Krzysztofa Pawłowskiego na:

- Kolokwium w Brest, referat pt. "Polskie doświadczenia w dziedzinie rekonstrukcji miast historycznych".
- Kolokwium w Paryżu na temat "Sztuki współczesnej w budynkach zabytkowych", referat pt. "Od wiernej restytucji do swobodnej interpretacji założeń historycznych".

W tym zestawieniu podano tylko te tytuły, które zostały ogłoszone w "Nouvelles de l'ICOMOS". W rzeczywistości musiało być ich znacznie więcej.

Z A K O Ń C Z E N I E

Szczegółowa analiza pracy Polskiego Komitetu ICOMOS wykazała, że spośród jego członków 30 osób brało czynny udział w pracach Komitetu, biorąc udział w jego zebraniach i w pracy grup roboczych, przygotowując konferencje, wygłaszając referaty itp. Do nich należeli bardzo aktywnie współpracujący z Prezesem Komitetu członkowie Prezydium. Brali oni udział w większości zebrań plenarnych, a ponadto w zebraniach Prezydium. Są to kol.kol.: A. Majewski, B. Rymaszewski, A. Michałowski, J. Cydzik, M. Arszyski, J. Bogdanowski, O. Czerner i A. Gruszecki.

Z poza grona Prezydium szczególną aktywność wykazali kol.kol.: W. Fijałkowski, W. Kalinowski, M. Kornecki, St. Kwilecki, L. Majdec-ki, S. Michalcuk, M. Przyłęcki, J. Stankiewicz, J. Tajchman, J. Żurawski oraz koleżanki: E. Baniukiewicz i T. Zarębska.

Byli obecni na wszystkich zebraniach PKN ICOMOS w tym okresie: A. Michałowski, W. Kalinowski i J. Żurawski.

Szczególne podziękowanie należy się organizatorom konferencji otwartych, a mianowicie: kol. J. Żurawskiemu - za organizację pierwszego spotkania Komitetu w Kazimierzu Dolnym (1981 r.), kol. W. Borusiewiczowi wraz z grupą kolegów z Krakowa za organizację konferencji w Krakowie w 1981 r. oraz kol. A. Michałowskiemu za zorganizowanie konferencji w Warszawie w 1984 r.

Wśród pozostałych członków Polskiego Komitetu 8 bywało na zebraniach plenarnych i brało udział w pracach Komitetu, natomiast 6 osób było na zebraniu plenarnym tylko raz w okresie sprawozdawczym.

Sprawa ich dalszego udziału w Komitecie pozostaje otwarta. Wobec ograniczonych przepisami możliwości przyjmowania nowych członków (zezwoleń Ministerstwa dotyczy 40 osób), wiąże się to ze sprawą ewentualnego przyjęcia w poczet członków Polskiego Komitetu oczekujących od kilku lat kandydatów. Ich listę ustaliło obradujące pod przewodnictwem kol. Pawłowskiego Prezydium, w dniu 13 września 1984 r. Sugestie Prezydium zostaną przedstawione na zebraniu plenarnym Komitetu.

Na zakończenie zaznaczamy, że prof. Stanisław Lorentz, jako honorowy Prezes Komitetu był stale informowany o jego działalności i popierał ją, nie mogąc z powodu wieku i stanu zdrowia brać czynnego udziału w pracach Komitetu.

Wiceprezes Komitetu prof. Jan Zachwatowicz zmarł w 1983 r. Ciężka choroba, prawie dwuletnia, zakończona śmiercią, uniemożliwiła Mu włączenie się do pracy Komitetu w okresie sprawozdawczym.

ZALĄCZENIK NR 9

SPRAWOZDANIE POLSKIEGO KOMITETU NARODOWEGO Z 1985 R.

W dniu 12 listopada 1984 r. na zebraniu plenarnym Polskiego Komitetu ICOMOS zostały wybrane nowe władze (na okres trzyletni 1984-1987).

Nobec decyzji prof. K.Pawłowskiego, który zrezygnował ze stanowiska Przewodniczącego Polskiego Komitetu z powodu przedłużającego się pobytu za granicą, na to stanowisko wybrano jednogłośnie prof. dr Olgierda Czernerę, członka Polskiego Komitetu od 1965 r. Zebrani w gorących słowach podziękowali prof. K.Pawłowskiemu za ofiarną i efektywną pracę w Komitecie.

Zarząd Komitetu został wybrany w następującym składzie:

Prezes	-	prof.dr Olgierd Czerner
Wiceprezesi	-	doc.dr Andrzej Gruszecki
		dr Bohdan Rymaszewski
		prof.dr Krzysztof Pawłowski
Sekretarz Generalny	-	mgr Andrzej Michałowski
Skarbnik	-	mgr inż.arch. Jacek Cydzik
Członkowie Zarządu	-	doc.dr Marian Arszyski
		prof.dr Janusz Bogdanowski
		prof.dr Jerzy Stankiewicz

Ponadto zebrani przyznali tytuły honorowych członków PKN ICOMOS wieloletnim i zasłużonym członkom Komitetu: prof.dr Piotrowi Biegańskiemu, prof.dr Alfredowi Majewskiemu i prof.dr Jerzemu Szablowskiemu.

Zebranie plenarne powołało do życia Komisję ds. Zamków Historycznych pod przewodnictwem prof.dr A.Majewskiego oraz Komitet ds. Młodzieży, którego statut i skład osobowy miał ukonstytuować się nieco później. Kilku obecnych członków PKN ICOMOS zgłosiło chęć udziału w pracach tego Komitetu.

Zebranie plenarne przyjęło 3 nowych członków: mgr Marię Sarnik, prof.dr Edmunda Małachowicza i dr Tadeusza Polaka. PP Pracownie Konserwacji Zabytków zostały przyjęte na członka zbiorowego Komitetu.

W ciągu 1985 r. Polski Komitet ICOMOS spotkał się na 2 zebraniach plenarnych, w marcu i w listopadzie. Ponadto Prezydium spotkało się kilka razy na zebraniach roboczych, przygotowując kolokwium międzynarodowe i ogólnopolską konferencję.

W 1985 r. Komitet zorganizował:

1. Konferencję prasową w dniu 12 kwietnia - związana z Międzynarodowym Dniem Zabytków i z konferencją ogólnokrajową.
2. Ogólnopolską konferencję w dniu 15 kwietnia z okazji Międzynarodowego Dnia Zabytków.
3. Wystawę towarzyszącą konferencji.
4. Konkursy na najlepszego użytkownika zabytkowych obiektów drewnianych i na najlepszą adaptację tego typu obiektów do potrzeb dnia dzisiejszego.
5. Międzynarodowe kolokwium nt. "Ochrona krajobrazu zabytkowego

jako świadectwo przemian dziejowych" z objazdem naukowym na trasie Warszawa-Wrocław-Poznań-Gniezno dla uczczenia XX-lecia ICOMOS (czerwiec 1985 r.).

W ciągu 1985 r. przyjęto na członka dr. Janusza Stępkowskiego.

Szczegółowe sprawozdanie z działalności Polskiego Komitetu w 1985 r. stanowić będzie część ogólnego sprawozdania, które obejmie tak jak poprzednie 3 lata działalności (1985-1987).

ZALĄCZENIK NR 10

LISTA CZŁONKÓW POLSKIEGO KOMITETU NARODOWEGO ICOMOS
(kadencja 1984-1987)

1. Prof.dr Stanisław Lorentz - Honorowy Prezes PKN ICOMOS
Al.Jerozolimskie 3, 00-495 Warszawa
2. Prof.dr Alfred Majewski - Honorowy Członek PKN ICOMOS
Wawel 9, 31-001 Kraków
3. Prof.dr Jerzy Szablowski - Honorowy Członek PKN ICOMOS
ul.W.Syrokomli 19a, 30-102 Kraków

Prezydium Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS

4. Prezes PKN ICOMOS
Prof.dr Olgierd Czerner
ul.Bernardyńska 5, 50-156 Wrocław, tel. 071/33675
- Wiceprezesa PKN ICOMOS
5. Doc.dr Andrzej Gruszecki
ul.Płocka 10 m.57, 01-231 Warszawa, tel. 32-01-24
6. Prof.dr Krzysztof Pawłowski
Francja - Residence des Facultes "La Picardie"
av. de la Justice
34-075 Montpellier, tel. 67/547827
7. Dr Bohdan Rymaszewski
ul.Fabryczna 29 m.1, 00-464 Warszawa
- Sekretarz Generalny PKN ICOMOS
8. Mgr Andrzej Michałowski
Dyrektor Zarządu Ochrony i Konserwacji Zespołów
Pałacowo-Ogrodowych
ul.Szwolęzów 9, 00-464 Warszawa, tel. 29-37-91
- Skarbnik PKN ICOMOS
9. Mgr inż.arch. Jacek Cydzik
ul.Gwardzistów 10 m.46, 00-422 Warszawa
- Członkowie:
10. Doc.dr Marian Arszynski
ul.Buszczyńskich 131 m.104, 87-100 Toruń, tel. 10-156
11. Prof.dr Janusz Bogdanowski
Al.Mickiewicza 29, 31-120 Kraków, tel. 335-415
12. Prof.dr Jerzy Stankiewicz
ul.Lumumby 10/F m.16, 80-371 Gdańsk-Oliwa

Członkowie zwyczajni:

13. Dr Elżbieta Baniukiewicz
Zarząd Ochrony i Konserwacji Zespołów Pałacowo-Ogrodniczych
ul.Szwolęzów 9, 00-464 Warszawa
14. Prof.dr Władysław Borusiewicz
ul.18 Stycznia 69 m.36, 30-081 Kraków
15. Mgr inż.arch. Tadeusz Chrzanowski
Wojewódzki Konserwator Zabytków
ul.Kotwiczników 20, 80-881 Gdańsk
16. Prof.dr Wiesław Domański
Instytut Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa
Wydział Sztuk Pięknych, Uniwersytet Mikołaja Kopernika
Posa Staromiejska 3, 87-100 Toruń
17. Dr Wojciech Fijałkowski
Kurator Oddziału Muzeum Narodowego w Wilanowie
Wilanów-Pałac, 02-958 Warszawa
18. Prof.dr Józef Frazik
ul.Czarnowiejska 103 m.12, 30-049 Kraków
19. Prof.dr Wojciech Kalinowski
Dyrektor Ośrodka Dokumentacji Zabytków
ul.Brzozowa 35, 00-285 Warszawa
20. Mgr inż.arch. Wojciech Kołataj
ul.Zabłocińska 2, 01-697 Warszawa
21. Doc.dr hab. Henryk Kondziela
Dyrektor Muzeum Narodowego w Poznaniu
Al.Marcinkowskiego 9, 61-827 Poznań
22. Mgr Marian Kornecki
ul.Loretańska 12/4, 31-114 Kraków, tel. 22-83-39
23. Dr hab. Marek Kwiatkowski
Agrykola 1, 00-464 Warszawa
24. Mgr inż. Stefan Kwilecki
ul.Mickiewicza 76 m.1, 71-103 Szczecin
25. Doc.dr Jerzy Łoziński
Instytut Sztuki PAN
ul.Długa 20, 00-238 Warszawa
26. Dr Longin Majdecki
ul.Agawy 9, 01-158 Warszawa
27. Prof.dr Edmund Małachowicz
ul.Bernardyńska 5 m.8, 50-156 Wrocław
28. Dr Stanisław Michalczuk
Kustosze Zamku w Niedzicy
34-441 Niedzica - Zamek, woj. Nowy Sącz

29. Prof.dr Adam Miłobędzki
Instytut Historii Sztuki, Uniwersytet Warszawski
Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-325 Warszawa
30. Ks. prof.dr Janusz Pasierb
ul.Dobra 8/10 m 18, 00-338 Warszawa, tel. 26-69-68
31. Dr Tadeusz Polak
Dyrektor PP PKZ
ul.Zielna 49, 00-108 Warszawa
32. Dr inż.arch. Mirosław Przyłeki
Z-ca Dyrektora PKZ - O/Wrocław
ul.Frycza Modrzewskiego 2, 50-156 Wrocław
33. Prof.dr Jerzy Rozpędowski
Dyrektor Instytutu Historii Architektury, Sztuki i Techniki
Politechnika Wrocławska
ul.Prusa 53/55, 50-316 Wrocław
34. Mgr Piotr Rudniewski
ul.Niecała 8, 00-098 Warszawa
35. Mgr inż.arch. Maria Sarnik
ul.Smólna 9 m.12, 00-375 Warszawa
36. Doc.dr Janusz Stepkowski
Zespół Ekspertów Międzyresortowej Komisji ds. Miast Zabytkowych
ul.Piwna 7a, 00-265 Warszawa
37. Dr inż.arch. Jan Tajchman
ul.Konopnicka 27 m.3, 87-100 Toruń
38. Prof.dr Andrzej Tomaszewski
Prezes Międzynarodowego Komitetu ICOMOS ds. Nauczania
Instytut Podstaw Rozwoju Architektury, Politechnika Warszawska
ul.Koszykowa 55, 00-659 Warszawa, tel. 25-20-19, 28-06-87
39. Mgr Tadeusz Zielniewicz
Generalny Konserwator Zabytków
Ministerstwo Kultury i Sztuki
ul.Krakowskie Przedmieście 15/17, 00-071 Warszawa
40. Doc.dr Teresa Zarebska
ul.Szymanowskiego 4 m.30, 03-477 Warszawa, tel. 19-83-82
41. Prof.dr Wiktor Zin
Dyrektor Instytutu Historii Architektury i Konserwacji Zabytków, Politechnika Krakowska
ul.Warszawska 24, 31-155 Kraków
42. Mgr Jerzy Żurawski
Dyrektor Muzeum w Kazimierzu Dolnym
ul.Senatorska 17, 24-120 Kazimierz Dolny

Członkowie instytucjonalni: Przeds. Państwowe "Pracownie Konserwacji Zabytków" - Zarząd
ul.Zielna 49, 00-108 Warszawa

ZALĄCZNIK NR 11

PARTYCYPACJA SPOŁECZEŃSTWA W REWALORYZACJI I OCHRONIE ZABYTKÓW. STAN, DOŚWIADCZENIA, POTRZEBY

1. STAN

Przyjęty w tytule konferencji termin "partycypacja" określa jej główny cel, którym jest zwrócenie uwagi na konieczność aktywnego uczestnictwa całego społeczeństwa w ochronie naszego dziedzictwa kulturowego. Akcent położony jest na sprawę uruchomienia i udoskonalenia mechanizmów, niezbędnych dla pobudzenia i wykorzystania wszelkich społecznych inicjatyw w dziedzinie rewaloryzacji istniejących zasobów zabytkowych.

Główną przyczyną ziego, wręcz krytycznego ich stanu jest generalnie niewłaściwy, często lekceważący stosunek do wszystkich elementów majątku trwałego, w tym również istniejących zasobów zabytkowych. Te tendencje widoczne są zarówno w planowaniu przestrzennym, w którym podejmowano przede wszystkim problem nowych inwestycji, jak i w gospodarce mieszkaniowej, która zaniedbywała wykorzystanie dawnych zasobów.

Objęcie całości zasobów gospodarka komunalna przy nominalnym tylko utrzymaniu tytułu własności oraz sprowadzenie czynszu do symbolicznej wysokości, powodują, że właściciele nie są bezpośrednio zainteresowani utrzymaniem należących do nich obiektów w odpowiednim stanie, ani też nie dysponują odpowiednimi środkami dla pokrycia nawet niewielkich remontów. Lokatorzy natomiast, by uzyskać pierwszeństwo w pozyskaniu mieszkania, nie zapobiegają postępującej degradacji.

Zaniedbania wynikają między innymi z katastrofalnego niedorozwoju przedsiębiorstw remontowo-budowlanych oraz niewłaściwej gospodarki materiałowej, która doprowadziła niemal do zaniku produkcji tradycyjnych materiałów budowlanych.

Postępujący proces degradacji technicznej i społecznej istniejących zasobów spowodował, że potrzeby w tym zakresie są ogromne. Szacuje się, że do 1990 r. objętych winno zostać modernizacją ponad 1 milion mieszkań (przy maksimum 3 milionach nowo wznoszonych). W bardzo złym stanie znajduje się tysiące obiektów usytuowanych poza zespołami miejskimi.

2. DOŚWIADCZENIA

Obecna sytuacja ekonomiczna Polski pozostaje w pewnej analogii z okresem kryzysu naftowego jaki dotknął, począwszy od 1973 r., wiele krajów Europy zachodniej. Nastąpiło tam wówczas przewrócenie wielu postaw i tendencji. Konieczność oszczędnego gospodarowania doprowadziła do znacznego wzmocnienia działalności w ośrodkach staromiejskich. Podjęto ich kompleksową modernizację i rewaloryzację. Liczne przykłady dowiodły, że koszty rewaloryzacji są niższe od tych, jakich wymaga nowe budownictwo wraz z niezbędnymi nakładami na rozbudowę infrastruktury technicznej.

Zadania w zakresie rewaloryzacji zaczęto traktować jako ważny element zagospodarowania przestrzennego miast, gospodarki mieszkaniowej i polityki społecznej. Podjęta została kampania na rzecz

"Odrodzenia miasta" w tradycyjnej jego strukturze. Sprzyjającym czynnikiem stała się szczególnie krytykowana ocena wielkich osiedli mieszkaniowych, pozbawionych cech indywidualnych i prowadzących do alienacji społecznej.

Hasło "wzrostu zerowego", które dzisiaj pojawia się u nas w planowaniu przestrzennym, najwcześniej wysunięto w Bolonii. Znalazło to wyraz w sformułowaniu programu maksymalnego wykorzystania niezwykle rozległego ośrodka historycznego poprzez adaptację obiektów zabytkowych i ich zespołów.

Aby zapobiec występującym zjawiskom rugowania dawnych mieszkańców z rewaloryzowanych zespołów, za niezbędne uznano włączenie do procesu rewaloryzacji całej lokalnej społeczności. Zarysowała się dążność do maksymalnego utrzymania tradycyjnego użytkowania obiektów, wyrażająca się w tendencji do unikania przekształcenia form użytkowania z mieszkalnych na inne (biura, instytucje itp.), co uprzednio było nadużywane.

W wielu krajach stworzono specjalne systemy dotacji, pożyczek i subwencji, zarówno dla właścicieli, jak i lokatorów domów poddawanych zabiegom rewaloryzacyjnym. Działania te objęto przywilejami właścicielami dla budownictwa spółdzielczego.

Przyjęto zasadę przeznaczenia na potrzeby rewaloryzacji środków z tzw. budownictwa społecznego, wprowadzając je do państwowych programów polepszania warunków mieszkaniowych (np. we Francji). Działaniom tym towarzyszył wielki rozwój przedsiębiorstw remontowo-budowlanych. We Francji w 1979 r. osiągnął on 37,5%, w Austrii 30%, w Szwecji ponad 20% całego potencjału budownictwa. Godny odnotowania jest fakt, że w okresie najostrejszego kryzysu w Portugalii w 1975 r. prace remontowe przekroczyły o 10,5% realizację nowego budownictwa.

Konserwacja i partycypacja - te dwie podstawowe zasady, które stały się głównymi elementami nowoczesnego warsztatu urbanistycznego należy rozumieć szeroko: konserwację jako dążność do utrzymania wszystkich istniejących wartości, nie tylko kulturowych i ekologicznych, ale również najogólniej biorąc wszelkich wartości materialnych; partycypację - jako niezbędny element dla właściwego planowania zarówno rozwoju organizmów miejskich i ich przebudowy, jak również przejawów życia społecznego. Wobec szczególnego zagrożenia mieszkańców starych dzielnic, ich aktywne uczestnictwo w całości przebiegu procesów rewaloryzacyjnych powszechnie uznaje się za zagadnienie pierwszorzędnej wagi.

Tendencje powyższe zarysowane zostały już w ramach kampanii Międzynarodowego Roku Ochrony Zabytków 1975. Polski Komitet ICOMOS podjął wówczas szereg działań zmierzających do ich popularyzacji w Polsce. Znalazło to konkretny wyraz m.in. we współdziałaniu Ministerstwa Kultury i Sztuki z Centralnym Związkiem Spółdzielni Budownictwa Mieszkaniowego. Podjęte zostały próby (Przemyśl, Włocławek, Radom, Słupsk, Płock) objęcia systemem spółdzielczym rewaloryzacji zespołów zabytkowych. Ujęcie zabytku urbanistyki, traktowanego w nierozłącznym związku ze społecznością lokalną i wskazanie jego roli w ochronie i rewaloryzacji stało się jednym z najważniejszych elementów Rekomendacji Warszawskiej UNESCO w sprawie ochrony zespołów zabytkowych (1976 r.). Wysoka ranga tej problematyki została potwierdzona na Konferencji ICOMOS-UNESCO-AIU (Kraków 1980) poświęconej analizie realizacji założeń tego podstawowego w skali światowej dokumentu.

3. POTRZEBY

Właściwe wykorzystanie istniejących zasobów budowlanych musi stanowić istotny element realizacji programu mieszkaniowego. Kompleksowa modernizacja zapewnić może możliwość ograniczenia nowych inwestycji budowlanych, a to z kolei prowadzi do znacznych oszczędności w zakresie infrastruktury technicznej oraz umożliwia ograniczenie rozwoju terytorialnego miast, a tym samym pozwala na utrzymanie terenów w użytkowaniu rolnym.

Duży procent dawnej zabudowy reprezentuje wartości kulturowe i jej rewaloryzacja traktowana priorytetowo winna stanowić szczególnie ważną część szerszych działań remontowo-modernizacyjnych. Rewaloryzacja i modernizacja istniejących zasobów musi być traktowana jako integralna część procesu inwestycyjnego jednostek osiedleńczych, a zatem dysponować proporcjonalnymi do potrzeb możliwościami finansowymi, wykonawczymi i organizacyjnymi.

Występujący w planowaniu przestrzennym zwrot w kierunku działań zmierzających do utrzymania stanu istniejącego jest szansą dla pełniejszego wykorzystania zespołów zabytkowych. Konieczne jest usprawnienie procesu realizacji, gdyż pozostaje on w jaskrawej dysproporcji w stosunku do znacznego postępu w dziedzinie projektowania.

Niezbędne staje się radykalne zwiększenie potencjału przedsiębiorstw wykonawczych zarówno sektora państwowego, jak i rzemiosła. Obecnie moce przerobowe przedsiębiorstw remontowo-budowlanych nie przekraczają 6% potencjału budownictwa ogólnego, a winny osiągnąć przynajmniej 30%. Przesłanką sprzyjającą staje się fakt, że jak wskazała debata sejmowa, w ramach przekwalifikowania pracowników przewiduje się możliwość zatrudnienia przy remontach w budownictwie dodatkowo 200 tys. osób.

Potrzeby materiałowe winny być zaspokojone w dużym stopniu w oparciu o produkcję miejscową. Należy przy tym zwrócić uwagę, że niedocenianej dotychczas materiałochłonności budownictwa (65% ogólnych kosztów) można przeciwstawić wielkie oszczędności przy wykorzystaniu istniejących zasobów budowlanych. Adaptacja starej zabudowy, wobec wielkiego wzrostu kosztów nowego budownictwa (30 tys. zł za 1 m²), staje się konkurencyjna również w zakresie cen.

Konieczne jest uświadomienie społeczeństwu, że wobec perspektyw uzyskania nowego mieszkania po roku 2000, słuszniej jest podjąć trud adaptacji starych mieszkań, których walory użytkowe i estetyczne są niejednokrotnie znacznie wyższe. Należy wykorzystać rodzący się obecnie ruch na rzecz organizacji małych spółdzielni mieszkaniowych - dla jego rozszerzenia na rewaloryzację istniejących zasobów. Niezbędna staje się społeczna reparytywacja części starego budownictwa. Przez termin ten należy rozumieć system spółdzielczego zrzeszania się lokatorów i użytkowników.

Wprowadzenie w życie systemu społecznej partycypacji wymaga całkowitej zmiany w sposobie kredytowania, subwencji, dotacji, pożyczek i ulg podatkowych. Dla przykładu, we Francji właściciele obiektów zabytkowych udostępnianych publiczności zwolnieni są od podatków od nieruchomości. Finansowanie modernizacji i rewaloryzacji prowadzonej przy udziale środków prywatnych i spółdzielczych musi być uzupełnione z puli przeznaczonej na rozwój budownictwa komunalnego. Reaktywowanie tego działu budownictwa (tzn. mieszkań kwaterunkowych) ułatwi dysponowanie lokalami do czasowego i stałego przekwaterowania. Dla potrzeb rewaloryzacji należy wykorzystać

również wszystkie będące w dyspozycji środki, np. przeznaczone na mieszkania dla twórców, do czego obiekty zabytkowe szczególnie się nadają.

Przyjęcie zasady aktywnej partycypacji ludności w procesie rewaloryzacji będzie również miało duże znaczenie dla zachowania tradycyjnego przeznaczenia budynków, zapobiegając zbyt radykalnym przekształceniom funkcjonalnym. Pozwoli to na utrzymanie dawnego charakteru i przekroju społecznego dzielnic staromiejskich, zapobiegając konfliktom społecznym.

Zakres prac remontowych i konserwatorskich często będzie musiał być ograniczony do niezbędnych zabiegów adaptacyjnych. Najważniejszą kwestią staje się uchronienie zabytkowej substancji przed zniszczeniem zarówno w czasie prowadzonych prac, jak i w późniejszej eksploatacji. Ograniczenie zakresu prac będzie realne po przekonaniu specjalistów od bezpieczeństwa przeciwpożarowego o możliwości zachowania dużej części dawnych, najczęściej drewnianych, stropów. Uzyskanie tego odstępstwa od stosowanych norm ma podstawowe znaczenie dla obniżenia kosztów prac oraz zachowania w większym stopniu autentycznej substancji zabytkowej.

Ścisłego określenia wymagają zarówno obowiązki, jak i przywileje użytkowników i właścicieli obiektów zabytkowych. Wymóg utrzymania ich w odpowiednim stanie, dokonywanie bieżących napraw i generalnych remontów nie może być w pełni egzekwowane bez zapewnienia technicznych możliwości (materiały, wykonawstwo). Musi istnieć współodpowiedzialność władz terenowych i użytkowników za stan zabytków. W ten sposób realnego kształtu nabierze sformułowanie ustawy - "Ochrona dóbr kultury jest obowiązkiem państwa i powinnością jego obywateli".

W Polsce ruch społeczny na rzecz ochrony zabytków ma bogate tradycje i określone podstawy prawne i organizacyjne. Jest jednak szczególnie ważne by nadać mu bardziej dynamiczny charakter. Aktywne działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego charakteryzują się w naszym kraju wielką nośnością społeczną. Dobitnie to potwierdza przykład Zamku Królewskiego w Warszawie, który wybraliśmy na miejsce naszych obrad.

Krzysztof Pawłowski

Przedruk z: Partycypacja społeczeństwa w ochronie i rewaloryzacji zabytków. Wyd. ODZ, Warszawa 1983.

ZALĄCZENIK NR 12

WYNIKI KWESTIONARIUSZA NT. WDROŻENIA W ŻYCIE "REKOMENDACJI WARSZAWSKIEJ"

(podsumowanie)

W celu pogłębionej analizy postaw i reakcji wobec przepisów zawartych w "Rekomendacji Warszawskiej" z 1976 r. został opracowany przez sprawozdawcę generalnego kolokwium w Krakowie kwestionariusz, którego pytania są podzielone na następujące grupy odpowiadające podstawowym zagadnieniom:

1. upowazacznienie i zastosowanie przepisów,
2. środki realizacji polityki ochrony,
3. planowanie i urbanistyka a ochrona,
4. problemy socjalno-ekonomiczne,
5. badania naukowe, nauczanie i przygotowanie do zawodu,
6. współpraca międzynarodowa.

Odpowiedzi napłynęły z 18 krajów: Australii, Austrii, Belgii, Czechosłowacji, Finlandii, Francji, Hiszpanii, Holandii, Japonii, Kanady, NRD, Norwegii, Polski, RFN, Stanów Zjednoczonych, Szwecji, Węgier i Związku Radzieckiego.

Odpowiedzi nie zawsze są zredagowane przez instytucje rządowe (oficjalne), są również wypowiedzi osób prywatnych, które wyraziły w nich własny punkt widzenia. Zatem stopień ich wiarygodności nie jest jednakowy.

Zwrócono uwagę w pierwszym rzędzie na te elementy, które mogą być przydatne dla organizacji międzynarodowych, takich jak UNESCO i ICOMOS. Dlatego akcentowano zwiększone zainteresowanie sprawami zespołów historycznych, które objawia się w niektórych krajach, oraz podstawowe elementy zastosowania norm "Rekomendacji", w szczególności wobec zasięgu ochrony. Przedstawiam tutaj tylko wybór najbardziej charakterystycznych wypowiedzi, ale ich tekst opublikowany w całości (w pierwszej części raportu) pozwala na ewentualną analizę materiału pod różnymi kątami widzenia, np. według problemów, według krajów czy też regionów.

Pierwsze pytanie brzmiało: "Czy zainteresowanie problemami ochrony zespołów zabytkowych i ich rewaloryzacja w waszym kraju wzrosło w ciągu ostatnich lat? A jeżeli tak - to dlaczego (podajcie motywację)". W większości wypadków odpowiedź brzmiała "tak". W Europie wielką rolę odegrały organizacje międzynarodowe i organizowane przez nie imprezy. Znaczny wpływ miał też Europejski Rok Spuścizny Architektonicznej (1975), a w Stanach Zjednoczonych - 200-lecie uzyskania niepodległości.

Odpowiedź Francji na to pytanie była następująca: "Tak, zainteresowanie problematyką ochrony zespołów historycznych wzrosło we Francji w ciągu ostatnich lat, a stało się to z dwóch, całkowicie odmiennych przyczyn. Z jednej strony urbanistyka współczesna wywołuje coraz częstszy i coraz bardziej powszechny odruch niechęci. Zarzuca się jej pomijanie pewnych ważnych czynników rozwoju miasta. Z drugiej strony, zrealizowane w ciągu ubiegłych 15 lat rewaloryzacje niektórych zespołów zabytkowych były tak dobre, że wywołują szeroką emulację."

W odpowiedzi Finlandii stwierdzono, że zwiększone zainteresowanie ochroną zespołów historycznych wynika z negatywnej reakcji na nową architekturę współczesną.

W odpowiedzi Stanów Zjednoczonych stwierdza się, że zainteresowanie ochroną zespołów zabytkowych wzrosło wyraźnie w ostatnim dziesięcioleciu. "Zainteresowanie ochroną środowiska, które objawiło się w latach 60-ych, osiągnęło swój szczyt w 1970 r. Od tej chwili znaczny odłam społeczeństwa interesuje się ochroną dzielnic zabytkowych. Program pomocy naukowo-technicznej i ekonomicznej przyjęty przez National Trust for Historic Preservation poszerzył zakres tej działalności. Od 1974 r. w wyniku kryzysu energetycznego, wiele osób interesuje się dzielnicami historycznymi miasta, które są wygodniejsze do mieszkania niż nowoczesne dzielnice na peryferiach miast... Stały spadek wartości pieniądza spowodował wzrost kosztów budowy nowych gmachów i to w tak wielkim stopniu, że ochrona i rehabilitacja starych domów lub zespołów stała się łatwiejsza niż dawniej. Federalna ustawa podatkowa z 1976 r. wzmacnia zainteresowanie mieszkancom. ...Zainteresowanie społeczeństwa wzrosło więc wobec dawnej architektury, np. z epoki wiktoriańskiej, lecz także w stosunku do zabytków, których wartość odkryto dopiero niedawno. Nowe zainteresowania obudziły się również wobec ochrony wsi i jej krajobrazu, ściśle związanej z nowym prądem "powrotu na wieś", który pojawił się ostatnio. Spis ludności w 1980 r. wykazuje, że znaczna część mieszkańców opuszcza miasta i przenosi się na wieś, szczególnie w niektórych regionach kraju. Równoległe do przeprowadzanych reform praw obywatelskich w latach 60-ych, widoczna jest też w Ameryce całkowita przemiana koncepcji życia. Uważana dotychczas za złąkę wszystkich kultur, zmierza obecnie do identyfikacji własnej kultury oraz do personalizmu. Stąd też zainteresowanie konserwacją i rewitalizacją starych dzielnic." Należy podkreślić, że ten motyw dążności do wypuklenia wartości zespołów tradycyjnych jako czynników identyfikacji społeczeństwa, wymieniany jest w wielu odpowiedziach, w tym również polskiej.

W odpowiedzi na pytanie "Jakie elementy Rekomendacji są waszym zdaniem najważniejsze?" często podkreślano, a ja osobiście podzielałam to zdanie, że jest nim powiązanie planowania gospodarczo-socjalnego i terytorialnego z polityką ochrony zespołów zabytkowych, a także pojęcie wielodyscyplinarnej współpracy w dziedzinie ochrony tych zespołów. W innych odpowiedziach położono nacisk na sprecyzowanie pojęcia zespołu historycznego wraz z jego ludzką zawartością (mieszkańców).

Kanada uznała za najważniejsze "środki ekonomiczne i finansowanie podjętych robót oraz stymulację fiskalną i pomoc dla właścicieli".

Według zdania NRD, które osobiście podzielałam, "ważność poszczególnych przepisów Rekomendacji jest różna w zależności od kraju, w którym mają one zastosowanie, równocześnie jest ona zależna od czynników społecznych, takich jak ilość zabytków w danym kraju, ich stan, poziom badań naukowych, położenie geograficzne, itp.". Dla NRD szczególnie ważne są zalecenia zawarte w Sekcji II "Przepisy ogólne" oraz w Sekcji IV "Metody konserwacji" i w Sekcji V "Badania, kształcenie, informacja". Powyższe zdanie podziela również USA. Liczne szczegółowe odpowiedzi wskazują na konkretne paragrafy Rekomendacji.

Większość odpowiedzi na pytanie "Jakie zasady zawarte w Rekomendacji były już stosowane w waszym kraju przed jej opublikowa-

niem?" zmusza do stwierdzenia, że meritum sprawy jest zawarte w odpowiedzi Węgry. Zauważalna jest tu zasadnicza rola Rekomendacji wskazująca na przejście od ochrony pasywnej do aktywnej i wiele elementów pasywnej ochrony, które istniały już wcześniej, musi zostać obecnie wdrożone w życie.

Różna była - jak się okazuje - postawa architektów i urbanistów wobec ustaleń Rekomendacji. Wskazuje na to np. reakcja architektów amerykańskich. Odpowiedź czzechosłowacka dobrze charakteryzuje zjawisko istnienia grup architektów i urbanistów przychylnych ochronie zespołów zabytkowych i silnych grup przeciwnych. Wynikają z tego oczywiste wnioski dla naszej aktywności.

Znajomość tekstu Rekomendacji jest różna w różnych krajach. Należałoby się zastanowić nad jego popularyzacją w szerokich kręgach społecznych. Stwierdzono bowiem, że sprawa ta przedstawia się nie- dobrze, a jednocześnie zdajemy sobie sprawę, że skuteczność zaleceń tego dokumentu zależy od poparcia społecznego.

Stwierdzono, że - poza wersjami Rekomendacji w językach UNESCO - istnieją przekłady wydane w następujących językach: niemieckim, fińskim, japońskim, holenderskim, czeskim, polskim, węgierskim i szwedzkim.

Pytanie drugie dotyczy "sposobów stosowania polityki ochrony". Z odpowiedzi na nie wynika, że generalnie ochrona zespołów historycznych wchodzi w zakres legislacji dotyczącej ochrony dziedzictwa kulturalnego. Pozostaje wiele do zrobienia w odniesieniu do związania i zharmonizowania ochrony z planowaniem urbanistycznym. I tak np. odpowiedź japońska jest negatywna: "Nie, ochrona zespołów historycznych nie wchodzi w zakres planowania urbanistycznego i przestrzennego. Stanowi ona część ochrony dóbr kultury. Niemniej ustawa urbanistyczna, po wprowadzeniu do niej poprawek w 1980 r., upoważnia władze odpowiedzialne za planowanie terytorialne do szczególnie troskliwej opieki nad sektorami, w których znajdują się zespoły historyczne".

Jeśli chodzi o legislację, byłoby niemożliwe zacytowanie wszystkich obowiązujących aktów prawnych we wszystkich krajach, ale jest dla nas duża satysfakcja, jako współautorów Rekomendacji, że niektóre jej propozycje zostały już przyjęte i wprowadzone w życie w wielu krajach, a w Belgii zaraz po spotkaniu warszawskim, niektóre elementy Rekomendacji zostały umieszczone w ostatecznym tekście ustawy zatwierdzonej przez parlament.

Na pytanie dotyczące listy zespołów historycznych, niektóre odpowiedzi były twierdzące, jak np. odpowiedź polska i czzechosłowacka. Odpowiedź CSRS brzmiała: "...została sporządzona lista (spis) wszystkich miast i małych miasteczek z podziałem na 4 kategorie. Istnieje też forma ochrony urbanistycznej, która wyraża się w zaliczeniu do chronionych sektorów historycznych w 35 miastach Socjalistycznej Republiki Czeskiej i 10 miastach Socjalistycznej Republiki Słowackiej. W celu ustalenia listy wsi historycznych i ich podziału na kategorie podjęte zostały wstępne prace". Podobne wsie uwzględnia się w rejestrach zabytków w Australii, Belgii, Kanadzie, Francji, Węgrzech, Japonii, Holandii i NRD.

Problem kryteriów "określenia sektorów podlegających ochronie" przedstawia się różnie. Ważne jest stwierdzenie w odpowiedzi Hiszpanii (aktualnie również np. w Polsce), że ochrona ma różne "stopnie surowości" w zależności od wartości zespołu i jego charakteru. Wielostopniowość decyzji występuje natomiast w ustawodawstwie Japonii.

Na pytanie o instytucje odpowiedzialne za ochronę zespołów, odpowiedzi są najczęściej pozytywne. Instytucje regionalne istnieją przede wszystkim w państwach o federacyjnej strukturze administracyjnej. W większości państw instytucje te podlegają Ministerstwu Kultury. Ważny jest przykład Francji, gdzie zespoły podlegają Ministerstwu Ochrony Środowiska i Warunków Życia, natomiast pojedyncze zabytki podlegają Ministerstwu Kultury. Podporządkowanie zabytków ministerstwu budownictwa istnieje na Węgrzech.

Problem powiązania planowania terytorialnego z ochroną zespołów zabytkowych jest bardzo skomplikowany. Przyznaje się mu coraz większe znaczenie. Problem ten jest szczególnie brany pod uwagę w Polsce.

Ograniczenia ingerencji nowej architektury w zespołach zabytkowych są wyodrębnione tylko w niektórych krajach (np. w Hiszpanii, USA, Japonii, na Węgrzech). Istota sprawy jest chyba zawarta w odpowiedzi norweskiej: "w teorii tak - w praktyce nie".

Okazuje się, że w wielu krajach nie istnieją przepisy opracowywania planu ochrony i trybu jego akceptacji. Najdokładniej jest to określone, wydaje się, we Francji i w Czechosłowacji. Rozpowszechniony jest coraz bardziej system ograniczania ruchu kołowego na obszarach zabytkowych, m.in. przez ustanawianie stref pieszych. Sprawa reglamentacji reklam najczęściej nie jest, jak się zdaje, odrębnie rozwiązywana w odniesieniu do obszarów historycznych.

Pytanie: "W jakiej mierze plan zagospodarowania terytorialnego bierze pod uwagę otoczenie zespołu historycznego?" - przyniosło zróżnicowane odpowiedzi. Wskazuje się, że problem ten bywa rozwiązywany przez ustawodawstwo urbanistyczne, co narzuca konieczność harmonizowania reglamentacji urbanistycznych z tymi, które dotyczą ochrony zabytków; jest to jeden z bardzo ważnych postulatów Rekomendacji.

W kwestionariuszu wiele miejsca poświęcono problemom socjo-ekonomicznym. Problemy socjalne są dalekie jeszcze od rozwiązania i zasługują na to, by je badali socjologowie oraz by dokonać głębszej analizy tych problemów. Problemy te są mniej ostre w krajach o systemie socjalistycznym, gdzie nie istnieje walka klas, ale i tam one istnieją i wiele raportów o tym wspomina.

Wydaje się wskazane zacytowanie kilku wypowiedzi, m.in. Japonii: "Ludność odgrywa ważną rolę w ochronie zespołów zabytkowych. Przy wyznaczaniu granic sektorów chronionych zdanie mieszkańców jest brane pod uwagę. Odpowiednia propozycja jest przedkładana władzom miejskim, a następnie powoływana jest Rada Ochrony Sektora, w której mieszkańcy są reprezentowani i mają prawa głosu. W sektorze chronionym prawa mieszkańców i właścicieli domów i gruntów są chronione w równej mierze. Istnieje możliwość otrzymania subwencji od państwa na roboty restauratorskie budynku historycznego, a jego sprzedaż właściciel może zaproponować instytucji państwowej. Subwencje związane z ochroną określonych sektorów są przyznawane władzom miejskim przez Biuro ds. Kultury. Władze korzystają z nich przy realizacji robót konserwatorskich wykonywanych we własnym zakresie, ale także dla pokrycia części kosztów poniesionych przy konserwacji budynku przez właścicieli prywatnych. Istnieje jednak przepis, który mówi, że władze powinny pokryć wyłącznie koszty przerastające normalne koszty remontu budynku."

Odpowiedź Finlandii informuje, że: "Ludność miejscowa ma duży wpływ na politykę zagospodarowania terytorialnego. Władze miej-

skie rzadko korzystają z prawa interwencji w sprawach rewaloryzacji zabytków, ale właściciele prywatni wywierają presję na decyzje władz miejskich. Gminy w Finlandii są bardzo mocne i autonomiczne. Pożyczki i dotacje dotyczą przede wszystkim właścicieli, podczas gdy mieszkańcy są nieraz zmuszeni do opuszczenia lokali, bez możliwości powrotu do nich po dokonanej rewaloryzacji. Nowe czynsze są bowiem znacznie wyższe i nie pozwalają im na to. Różnica wysokości czynszu nie zawsze jest pokryta subwencją socjalną. Własność prywatna z jej wszystkimi dobrymi i złymi skutkami jest sprawą charakterystyczną dla problemów związanych z zespołami historycznymi. Istnieje możliwość otrzymania pożyczki wyrównującej koszty wynikające z restauracji budynku. Ale często są one rezultatem zbyt kosztownego projektu lub jego błędnego wykonania."

W odpowiedzi Holandii czytamy: "Istnieje kilka organizacji i kooperatyw, które zajmują się ochroną, rehabilitacją i konserwacją starych domów mieszkalnych. Nieraz jako inwestorzy podejmują modernizację tych budynków, oczywiście przy finansowej pomocy ze strony właściwych władz."

Pytano również, jakie są metody pomocy dla mieszkańców oraz sposoby pokrywania nadwyżki kosztów wynikających z wymogów konserwatorskich. W niektórych wypadkach dziwi optymizm odpowiedzi, które stwierdzają, że wysokie koszty prac konserwatorskich są wynikiem braku oszczędności przy opracowywaniu projektu lub jego realizacji. Wielkie przekształcenia budynku nie zawsze są konieczne i koszt wykonania tych przedsięwzięć nie powinien zasadniczo odbiegać od kosztów nowej budowy lub normalnej modernizacji budynku. Odpowiedź francuska na to zapytanie brzmi: "...dodatkowe koszty nie są konieczne przy pracach rehabilitacyjnych". Nie jestem przekonany czy jest to słuszne dla wszystkich wypadków, niemniej jest to stwierdzenie napełniające nas otuchą i z tego tytułu zasługuje na uwagę.

Istotne jest stwierdzenie, że niemal we wszystkich krajach stosuje się subwencje dla pokrycia nadwyżki kosztów. Istnieją też różnego typu inne pomoce w postaci pożyczek i ulg podatkowych.

Pytania dotyczące badań, nauczania i doskonalenia zawodu przyniosły wiele interesujących odpowiedzi. W Japonii np. nauczanie w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego rozpoczyna się już na szczeblu szkół podstawowych. Uwypukla się zresztą w różnych odpowiedziach tendencje zmierzające do coraz szerszego wprowadzania tej tematyki do szkolnictwa podstawowego (np. w USA, Hiszpanii), niekiedy w ramach działań związanych z ochroną środowiska. Jeśli chodzi o nauczanie zawodowe, wiele odpowiedzi wskazuje na nagłą potrzebę rozszerzenia jego zakresu. Dotyczy to przede wszystkim nauczania urbanistów.

Niektóre odpowiedzi wskazują na interesujące publikacje dotyczące tego zagadnienia.

Kwestionariusz kończy się tematyką współpracy międzynarodowej. Kilka odpowiedzi na ten temat zasługuje na to, aby je zacytować.

Hiszpania zaznacza, że "Podstawowe zadania w tym zakresie należą do obowiązków ICOMOS-u jako organu afiliowanego przy UNESCO, a mianowicie określenie współczesnej myśli filozoficznej dotyczącej konserwacji miast historycznych, a także wskazanie kryteriów interwencji konserwatorskiej."

Międzynarodowe Stowarzyszenie Urbanistów mogłoby wzmocnić działalność międzynarodową ICOMOS, przeprowadzając badania dotyczące środków technicznych i technologii najnowszych poprzez propagowa-

nie wśród urbanistów na polu międzynarodowym wyników doświadczeń w tym zakresie.

Międzynarodowa Federacja Mieszkalnictwa, Urbanistyki i Zagospodarowania Terytorialnego (FIHUAT) mogłaby w tej dziedzinie zrealizować zadania rehabilitacji i konserwacji budynków mieszkalnych i wskazać nowe zadania miastom i ośrodkom historycznym w ramach zagospodarowania terytorialnego, w szczególności z uwagi na przewidywany w najbliższej przyszłości znaczny wzrost zaludnienia.

Współpraca międzynarodowa powinna skoncentrować swoje wysiłki na konserwacji i rewaloryzacji miast i zespołów zabytkowych najbardziej reprezentatywnych dla poszczególnych kultur (klasycznej, islamskiej, iberyjskiej, etc.) oraz na doskonaleniu specjalistów.

Poza pomocą i kooperacją techniczną, współpraca ta powinna się też wyrażać w pomocy finansowej za pośrednictwem UNESCO, jak to miało miejsce np. w ratowaniu dzieł sztuki w Egipcie w czasie budowy zapory w Assuanie.

Inna odpowiedź - kanadyjska - dotyczy również Międzynarodowego Stowarzyszenia Urbanistów (AIU-ISOCARP) oraz FIHUAT: "Te dwie organizacje powinny mieć przy ICOMOS-ie stałe przedstawicielstwo w postaci swoich członków, a nie tylko osoby w charakterze obserwatorów".

Jest to wypowiedź japońska, którą należy wziąć pod uwagę: "Międzynarodowa współpraca nie powinna prowadzić nas do ustalania norm, ponieważ groziłoby to ustalaniem stereotypów, ale powinna zachęcać kraje do podejmowania wysiłków w dziedzinie ochrony zabytków w sposób, który jest im właściwy".

Finlandia mówi, że "zadaniem międzynarodowych organizacji powinno być rozpowszechnianie wyników badań naukowych i doświadczeń wszystkich krajów. Powinny one unaoeczniać błędy metod stosowanych i wyciągać fałszywych wniosków. Spotkania międzynarodowe powinny być twórcze i krytyczne, a nie stanowić forum dla oficjalnej propagandy".

Inna odpowiedź dotycząca celów naszej działalności stwierdza: "Oczekuje się podjęcia działań, które przeciwstawiłyby się wszelkiej spekulacji, która dotyka ośrodków historycznych, jak zresztą całej gospodarki przestrzeni".

Jest też uwaga, którą uważam za szczególnie interesującą, zawarta w odpowiedzi holenderskiej. Dotyczy ona wagi zagadnienia rzemiosła w służbie konserwacji zabytków, przygotowania i doskonalenia zawodowego rzemieślników, wzajemnej wymiany doświadczeń w tej dziedzinie, jak i w zakresie znajomości materiałów.

W wielu odpowiedziach proponuje się wniesienie na forum międzynarodowe zagadnienia ochrony miast historycznych, a jedna z wypowiedzi akcentuje w szczególności ochronę wsí historycznych. Problem ten jest bardzo ważny, szczególnie w warunkach industrializacji krajobrazu wiejskiego. Jest to wypowiedź Czechosłowacji, poparta wypowiedzią Sy z Senegalu.

Wreszcie odpowiedzi proponują nam, uważając to za nasz obowiązek, koordynację problemów w dziedzinie konserwacji zabytków architektury, łącząc je z problemami ochrony naturalnego środowiska.

Kilka uwag dotyczących spraw organizacyjnych sugeruje, że ICOMOS powinien organizować międzynarodowe imprezy poświęcone problemom rewaloryzacji miast i dzielnic zabytkowych.

Krzysztof Pawłowski

Tekst nr 1

Międzynarodowe Kolokwium na temat: "Dziedzictwo a środowisko wiejskie" - Quebec (Kanada), 10-20 maja 1979 r.

WNIOSKI (streszczenie)

Uczestnicy kolokwium dyskutowali na temat partycypacji społeczeństwa w konserwacji zabytków w środowisku wiejskim. Udział społeczeństwa w tej dziedzinie umożliwia skuteczne działanie na rzecz rewaloryzacji zabytków.

Dla ożywienia partycypacji społeczeństwa należy dokonać:

- a) identyfikacji elementów, które wpłynęły na rozwój historyczny, społeczno-ekonomiczny i kulturalny regionu,
- b) identyfikacji podstawowych linii rozwoju historycznego, na poziomie regionalnym i ogólnokrajowym.

To działanie ma na celu:

- szerokie ujęcie definicji "dziedzictwa kulturalnego" tak, aby obejmowała ona zarówno ewolucję sposobu życia mieszkańców wsi, jak i rozwój przestrzenny zabudowy i wszystkie świadectwa materialne działalności mieszkańców;
- uświadomienie ludności, jakie wartości kulturalne posiada ich wieś i przez to włączenie jej do działania na rzecz ochrony i rewaloryzacji zabytków;
- stworzenie więzi użytkowej pomiędzy zabytkami wsi a jej mieszkańcami.

Takie działanie może spowodować powstanie grup lokalnych, których celem będzie pogłębienie świadomości związków istniejących pomiędzy przeszłością, teraźniejszością i przyszłością wsi, co może się stać podstawą działania rewaloryzacyjnego na terenie zespołu.

W czasie obrad kolokwium, Zarząd Zabytków w mieście Quebec ogłosił następujące zasady działalności:

1. rozwijanie świadomości społecznej mieszkańców wsi,
2. popieranie grup lokalnych w ich działalności identyfikacyjno-interpretacyjnej,
3. włączenie do ochrony zabytków władz lokalnych i rozwijanie wśród nich zrozumienia dla wartości zabytków,
4. ustanowienie priorytetów dla zabytków w planach urbanistycznych i w planach zagospodarowania wsi,
5. dalsza współpraca z władzami lokalnymi nad decentralizacją działań i decyzji w sektorach chronionych,
6. realizacja projektów rewaloryzacyjnych w porozumieniu z władzami lokalnymi.

Na tych założeniach oparte zostały szczegółowe programy współdziałania i subsydiowania prac konserwatorskich w poszczególnych rejonach kraju.

Powyższy tekst został przygotowany jako przykład bezpośredniego oddziaływania dyskusji kolokwium naukowego z udziałem specjalistów z różnych krajów świata, na postanowienia władz krajowych i wskazówki przekazane do władz lokalnych.

Tekst nr 2

Rezolucja Kolokwium w Troyes (Francja) nt. konserwacji struktur drewnianych, 16-19 maja 1979 r.

Członkowie Międzynarodowego Komitetu ICOMOS ds. konserwacji struktur i architektury z drewna spotkali się w dniach od 16 do 19 maja 1979 r. w Paryżu i w Troyes (departament Aube) na kolokwium, w którym udział wzięli przedstawiciele 11 krajów i kilku instytucji wyspecjalizowanych.

Uczestnicy kolokwium uchwalili, co następuje:

1. Biorąc pod uwagę fakt, że niektóre rządy (np. Japonii i Finlandii) przyjęły już jako obowiązujące zasady działania na rzecz zachowania metod tradycyjnych w budownictwie drewnianym, członkowie Komitetu sugerują, aby ICOMOS zwrócił uwagę wszystkim rządów krajowym na konieczność zachowania metod tradycyjnych w konserwacji zabytków, a przede wszystkim w konserwacji struktur drewnianych.
2. Uznając specyficzne cechy doktryny i problemów technicznych konserwacji drewna i zabytków drewnianych, członkowie Komitetu zalecają, aby w oparciu o przepisy "Karty Weneckiej" były przeprowadzone wstępne badania zabytków i zbierana pełna dokumentacja ich dotycząca, z uwzględnieniem wszystkich elementów, w celu zapewnienia właściwej polityki konserwatorskiej w każdym wypadku oraz przekazania wytycznych dla wykonujących roboty konserwatorskie.

Uczestnicy kolokwium przyjmują zasady sformułowane na zebraniu specjalistów w Ludwigsburgu (RFN) w dnia 9-11 czerwca 1969 r. nt. uszkodzeń drewna, a mianowicie:

- wyrażając zadowolenie z wyników badań już osiągniętych w niektórych krajach dzięki współpracy konserwatorów z ośrodkami naukowo-badawczymi,
- stwierdzając, że w świetle tych doświadczeń konieczna jest dalsza tego typu współpraca, zwłaszcza w dziedzinie biologii, fizyki, chemii i dyscyplin pokrewnych,
- stwierdzając, że bez tego rodzaju współpracy, stałej i bezpośredniej, z ośrodkami badań przyrodniczych oraz z instytucjami, działającymi z ramienia organizacji państwowych, a także z organizacjami zawodowymi, efektywna i metodyczna konserwacja zabytków jest niemożliwa,
- wyrażając życzenia, aby tam gdzie jeszcze nie istnieją pracownie konserwacji zabytków, związane z organizacją służb konserwatorskich - powołać je do życia i by pracowały one w oparciu o wyniki najnowszych badań naukowych. Pracownie konserwacji zabytków prowadziłyby wówczas wzorcowe roboty konserwatorskie i mogłyby odgrywać rolę organów doradczych w wypadkach, w których nie prowadziłyby robót bezpośrednio,
- zalecono Komitetowi Wykonawczemu ICOMOS bezzwłoczne powołanie do życia Międzynarodowego Komitetu wyspecjalizowanego w dziedzinie zabytków z drewna, który zapewni łączność i poparcie dla wszystkich badań naukowych w dziedzinie konserwacji struktur drewnia-

ných, opracuje program prac i badań w zakresie konserwacji struktur drewnianych w porozumieniu z Komitetami Narodowymi ICOMOS.

Na podstawie powyższych uchwał z Ludwigsburga powstał Międzynarodowy Komitet ICOMOS ds. konserwacji struktur i architektury z drewna, dla którego uchwały kolokwium w Troyes stały się dyrektywa działania.

Tekst nr 3

Karta z Burry (Australia)

dnia 18 sierpnia 1979 r.

Na podstawie Międzynarodowej Karty Konserwacji i Restauracji Zabytków i Obszarów Zabytkowych (Wenecja, 1964 r.), Zalecenia UNESCO dotyczącego ochrony zabytków historycznych i tradycyjnych (Nairobi 1976) oraz Uchwały V Zgromadzenia Generalnego w Moskwie (1978) - Australijski Komitet Narodowy ICOMOS opracował następujące wytyczne:

Definicje

Artykuł 3. W rozumieniu niniejszego dokumentu:

- określenie "obszar zabytkowy" (site) oznacza strefę, budowlę lub inny rodzaj konstrukcji, zabytkowy zespół budowlany, mający wartość kulturalną, pojmowany zawsze łącznie z jego zawartością i otoczeniem;
- pojęcie "znaczenia kulturalnego" obejmuje wartości estetyczne, historyczne, naukowe i społeczne "obszaru zabytkowego" dla współczesnych i dla przyszłych pokoleń;
- "substancja" oznacza zespół materiałów, z których dany "obszar" jest fizycznie ukonstytuowany;
- pojęcie "konserwacja" odnosi się do starań o zachowanie "obszaru zabytkowego" wraz z jego cechami charakterystycznymi, które są przejawem kultury. W zależności od okoliczności, działalność konserwatorska wymagać będzie, niezależnie od stałego utrzymania, zabezpieczenia obszaru lub jego restauracji. Może też wymagać minimalnych prac rekonstrukcyjnych lub adaptacyjnych, wynikających z konieczności i wymogów praktycznych;
- określenie "utrzymanie" oznacza stałą ochronę substancji wraz z zawartością i otoczeniem obszaru zabytkowego i nie powinno być identyfikowane z pojęciem "reperacji". Reperacja bowiem zakłada restaurację i rekonstrukcję i będzie uważana za tego rodzaju działanie;
- pojęcie prezerwacji, tzn. "zabezpieczenia" jest utrzymywaniem substancji i opóźnianiem procesu jej degradacji;
- "restauracja" jest przywróceniem poprzedniego stanu substancji zabytkowej, który jest nam znany;
- "rekonstrukcja" jest przywróceniem poprzedniego stanu, który jest nam znany, z zachowaniem maksymalnej autentyczności. Wyróżnia ją wprowadzenie do istniejącej substancji innych materiałów, nowych lub tradycyjnych. Rekonstrukcja nie powinna być identyfikowana ani z pojęciem "odtworzenia" ani z pojęciem "restytucji hipotetycznej", które to pojęcia są wykluczone z niniejszej deklaracji;
- pojęcie "adaptacji" odnosi się do zagospodarowania obszaru w celu przeznaczenia go do nowych funkcji bez zmiany jego wymowy kulturalnej;
- "właściwe użytkowanie" oznacza takie użycie obszaru zabytkowego, które nie powoduje zmiany wartości kulturalnej zabytku, które jest odwracalne lub ma minimalny wpływ na zmianę wartości obszaru.

Konserwacja

Artykuł 2. Celem konserwacji jest ochrona znaczenia kulturalnego obszaru zabytkowego. Wymaga ona zastosowania środków zabezpieczania i utrzymywania oraz decyzji w sprawie przyszłych funkcji obszaru zabytkowego.

Artykuł 3. Konserwacja polega na poszanowaniu istniejącej substancji i nie powinna zmieniać przekazywanego przez nią świadectwa o przeszłości.

Artykuł 4. Konserwacja powinna współdziałać ze wszystkimi dyscyplinami nauki, które mogą przyczynić się do zbadania i ochrony obszaru zabytkowego. Pomimo że stosowane przez nią techniki powinny być w zasadzie technikami tradycyjnymi, można w niektórych wypadkach stosować technologie nowoczesną, pod warunkiem że będzie ona opierać się na naukowych podstawach, a jej skuteczność będzie gwarantowana przez przeprowadzone doświadczenia.

Artykuł 5. W czasie konserwowania obszaru zabytkowego powinno się brać pod uwagę wszystkie aspekty jego wymowy kulturalnej. Żaden z nich nie powinien być faworyzowany na niekorzyść pozostałych.

Artykuł 6. Wybór obszaru, w całości lub części pod kątem potrzeb konserwacji, powinien być dokonany wcześniej i określony na podstawie pełnego zrozumienia jego wartości kulturalnych i stanu zachowania.

Artykuł 7. Tak dokonany wybór wpływa decydująco na przyszłe przeznaczenie obszaru zabytkowego - na przydzielane mu funkcje zgodne z jego charakterem. Będą to funkcje, które bądź zakładają brak jakichkolwiek zmian lub dopuszczają tylko takie zmiany, przy których stan pierwotny może być przywrócony lub których wpływ na poszczególne części substancji zabytkowej jest minimalny.

Artykuł 8. Konserwacja obszaru zabytkowego obejmuje zachowanie krajobrazu otaczającego ten obszar, jego formy, skali, układu, materiałów, kolorystyki itp. Żadna nowa budowla, żadna rozbórka starej zabudowy nie może mieć miejsca, jeżeli szkodzi wartościom otoczenia. Powinno być zakazane wprowadzenie do otoczenia elementów obcych, które degradują wartości kulturalne obszaru zabytkowego lub jego walory widokowe.

Artykuł 9. Każdy obiekt zabytkowy powinien być zachowany na miejscu, w którym był zbudowany. Przenoszenie budynków lub innych dzieł zabytkowych jest dopuszczalne tylko wtedy (w całości lub w części) gdy takie rozwiązanie jest jedynym, mogącym zapewnić dalsze istnienie obiektu zabytkowego.

Artykuł 10. Pozbawienie obszaru zabytkowego jego zawartości jest niedopuszczalne, chyba że jest to jedyny sposób zapewnienia mu ochrony i bezpieczeństwa dla jego zawartości. W tym przypadku powinna ona być restytuowana jak tylko pozwoli na to zmiana istniejących okoliczności.

Przerwacja (zabezpieczenie)

Artykuł 11. Zabezpieczenie powinno być stosowane tam, gdzie substancja obszaru zabytkowego w aktualnym jego stanie, posiada specyficzne cechy kulturowe i stanowi świadectwo danej kultury, a także w wypadku gdy dokumentacja pozwalająca na zastosowanie innych działań konserwatorskich jest niewystarczająca.

Artykuł 12. Zabezpieczenie ogranicza się do opieki, utrzymywania i ewentualnego utrwalania substancji istniejącej. Używanie środków utrwalających, które zmieniają cechy kulturowe obszaru zabytkowego jest niedopuszczalne.

Restauracja

Artykuł 13. Restauracja jest dopuszczalna tylko wtedy, jeżeli istnieje wystarczające dane dotyczące dawnego stanu substancji zabytkowej i pod warunkiem, że przywrócenie tego stanu spowoduje rewolucyjnie zabytku. Kampania na rzecz restauracji obszaru zabytkowego nie powinna być podejmowana bez pewności posiadania odpowiednich środków niezbędnych dla jej wykonania.

Artykuł 14. Restauracja powinna służyć ujawnieniu nowych wartości kulturowych obszaru zabytkowego. Powinna opierać się na zasadzie poszanowania wszystkich przekazów kulturowych, jakimi dysponujemy i zatrzymać się na granicy, od której zaczyna się hipoteza.

Artykuł 15. Restauracja może zakładać wprowadzenie elementów rozproszonych na ich dawne miejsce, a także usunięcie dobudówek, w wypadku przewidzianych w art. 16 niniejszego dokumentu.

Artykuł 16. Wszystko, co wniosły kolejne epoki, powinno być zachowane. Jeżeli substancja obszaru zabytkowego należy do różnych epok, usunięcie elementów danej epoki na korzyść innych przekazów historycznych może być dokonane tylko wtedy, gdy wartość kulturalna elementów usuwanych jest bardzo niewielka w porównaniu z wartością tych elementów, które będą dzięki tej operacji usunięte.

Rekonstrukcja

Artykuł 17. Rekonstrukcja jest dopuszczalna tylko wtedy, gdy stanowi warunek "sine qua non" dalszego istnienia obszaru zabytkowego, którego integralność została zniszczona przez spustoszenia czy zmiany, lub gdy rekonstrukcja pozwala całemu zespołowi odzyskać utracony charakter kulturowy.

Artykuł 18. Rekonstrukcja powinna się ograniczać do wprowadzenia na dane miejsce elementów, które mają uzupełnić obiekt niekompletny i nie powinna stanowić odbudowy przeważającej części substancji zabytkowej danego obiektu czy zespołu.

Artykuł 19. Rekonstrukcja powinna się ograniczyć do reprodukcji substancji, której właściwości są znane dzięki przekazom materialnym i/lub dokumentom. Części zrekonstruowane powinny się wyraźnie odróżniać od innych przy bliższym badaniu.

Adaptacja

Artykuł 20. Adaptacja jest dopuszczalna tylko wtedy, gdy jest jedynym sposobem zachowania obszaru zabytkowego i jeśli nie szkodzi w sposób zasadniczy jego walorom kulturowym.

Artykuł 21. Prace adaptacyjne powinny się ograniczyć do minimum koniecznego dla przystosowania zabytku do konkretnych funkcji współczesnego życia z zachowaniem dyspozycji zawartych w artykułach 6 i 7 niniejszego dokumentu.

Artykuł 22. Elementy mające znaczenie kulturowe, których demontaż był konieczny w czasie prac adaptacyjnych, powinny być zakonserwowane i przechowywane w miejscu bezpiecznym, w przewidywaniu ich późniejszego zamontowania na dawnym miejscu.

Postępowanie

Artykuł 23. Wszelkie interwencje na obszarze zabytkowym powinny być poprzedzone badaniami przekazów, źródeł historycznych i inn. Wszelkie przemiany wyglądu obszaru zabytkowego powinny być poprzedzone wykonaniem przez specjalistów dokumentacji jego stanu aktualnego.

Artykuł 24. Badania, które wymagają jakiegokolwiek demontażu elementów istniejących, a także badania archeologiczne, powinny być podejmowane tylko w wypadku ich konieczności, dla uzyskania danych niezbędnych dla konserwacji zespołu zabytkowego, albo dla udokumentowania (zabezpieczenia) śladów, które w niedługiej przyszłości zagina lub staną się niedostępne z powodu prac konserwatorskich lub nie dających się uniknąć interwencji.

Artykuł 25. Wszelkie zamierzone działania konserwatorskie powinny stanowić przedmiot propozycji na piśmie z przedstawieniem faktów, które motywują podjęte decyzje i z dokumentacją zabytku (fotografie, rysunki, próbki, itp.).

Artykuł 26. Organizacje i nazwiska osób podejmujących decyzje konserwatorskie o charakterze ogólnym powinny być znane, ponieważ każda decyzja stwarza odpowiedzialność za jej skutki.

Artykuł 27. Prace konserwatorskie w obszarze zabytkowym powinny podlegać kontroli przez specjalistów. Należy prowadzić dziennik robót i odnotowywać nowe odkrycia, dane i decyzje, zgodnie z art. 25.

Artykuł 28. Dokumenty wymienione w artykułach 23, 25, 26 i 27 należy przechowywać w archiwach urzędów państwowych, dostępnych dla publiczności.

Artykuł 29. Obiekty, o których mowa w artykule 10 powinny być spisane i chronione zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Tekst nr 4

Kolokwium nt. "Architekci i rzemieślnicy w pracach konserwatorskich: zadania i współpraca" - Genewa (Szwajcaria), 5-6 październik 1979 r.

UCHWAŁY

Uczestnicy kolokwium uchwaili, co następuje:

1. Konserwacja i restauracja zabytku historycznego jest działaniem wielobranżowym i wymaga współpracy wielu wysoko wykwalifikowanych specjalistów.
2. Specjaliści ci powinni być wysokiej rangi, a ich przygotowanie teoretyczne i praktyczne wymaga specjalnej troski i staranności.
3. Grupa specjalistów, której współdziałanie przy konserwacji i restauracji zabytku jest pożądane, może mieć różny skład w zależności od konkretnego wypadku i jego potrzeb. W każdym razie specjaliści muszą się spotykać przed rozpoczęciem robót konserwatorskich i współdziałać w czasie ich trwania, aż do końca prac.
4. Pomiędzy tymi specjalistami odpowiedzialnymi za własny zakres pracy, wyznaczony architekt i konserwator mają pozycję kluczową. Pierwszy z nich ponosi odpowiedzialność za projekt i prowadzenie prac na budowie, drugi - pobudza do działania i obserwuje prace całej grupy oraz ocenia jej rezultaty.
5. Uczestnicy kolokwium opracowali schemat wzorcowego przebiegu prac konserwatorskich, który stanowi integralną część niniejszej rezolucji. Schemat ten winien być wzorem postępowania zarówno dla właścicieli zabytków, jak i dla zainteresowanych władz administracyjnych. Bierze on pod uwagę warunki istniejące w Szwajcarii, ale może być stosowany również (z pewnymi modyfikacjami) w innych krajach.

Wzorcowy przebieg operacji konserwatorskiej

Przygotowanie:

1. Podjęcie decyzji o konserwacji i restauracji zabytku.
2. Nawiązanie kontaktów pomiędzy właścicielami a władzami odpowiedzialnymi za konserwację obiektu. Ocena obiektu, zapoznanie się z jego stanem, podjęcie decyzji i postawienie celów restauracji.
3. Przyznanie kredytów na pokrycie wstępnych prac.
4. Wybór architekta. Powołanie wielobranżowej grupy doradczej, składającej się z architekta, archeologa, konserwatora malarstwa ściennego, konserwatora zabytków ruchomych (wyposażenia wnętrza), historyka-urbanisty, inżyniera, chemika, itp. wspomaganych przez ekspertów wyznaczonych przez odpowiednie władze. Rozdział zadań i odpowiedzialności.
5. Ustalenie programu i pierwsze badania:
 - a) badania obiektu przez architekta w porozumieniu z członkami grupy doradczej, zebranie literatury przedmiotu, poszukiwania archiwalne, wstępne szkice i fotografie;

- b) analiza obiektu bez naruszania substancji: mury, dachy, wieża dachowa, tynki, umeblowanie i inne;
- c) analiza degradacji fizycznej obiektu przy pomocy wyspecjalizowanych laboratoriów.

Koncepcja projektu:

- 6. Przygotowanie przez architekta wstępnego projektu, biorącego pod uwagę informacje dostarczone przez grupę doradczą oraz ustalenie wstępnego kosztorysu w porozumieniu z właścicielem i ekspertami wyznaczonymi przez kompetentne władze.
- 7. Prośba o zezwolenie na roboty i subwencje (środki finansowe), zbadanie warunków finansowania prac i podjęcie decyzji o restauracji obiektu.
- 8. Przyznanie kredytów na prace konserwatorskie i restauracyjne.
- 9. Dodatkowe badania obiektu, zorganizowane i koordynowane przez architekta:
 - a) dokumentacja: dodatkowe informacje od historyka i archiwisty, ewentualnie szkice i fotografie;
 - b) badanie i zabezpieczenie wyposażenia wnętrz;
 - c) tynki i malowidła ściennie: analiza konserwatorska, sondaże, dokumentacja wyników przed rozpoczęciem następnych operacji;
 - d) badania archeologiczne;
 - e) statyka: w wypadku wątpliwości studia i raport wyspecjalizowanego inżyniera ewentualnie sondaże geotechniczne.

Realizacja:

- 10. Badania archeologiczne i analiza murów: wstępny raport.
- 11. Projekt ostateczny i kosztorys szczegółowy wykonany przez architekta przy pomocy wskazanych ekspertów, w porozumieniu z właścicielem obiektu i z konserwatorem zabytków, w oparciu o wyniki badań archeologicznych i dokumentację dostarczoną przez grupę doradczą.
- 12. Prace restauracyjne pod kontrolą właściwych władz. Architekt powinien korzystać ze współpracy z grupą doradczą i konsultować z nią problemy, wyłaniające się w trakcie robót. Dokumentacja powinna być nadal prowadzona "na placu budowy", a organizacja prac winna uwzględniać konieczność kontynuacji badań aż do zakończenia restauracji (badanie wyposażenia wnętrz, malarstwa ściennego, tynków, wykopaliska).
- 13. Dokumentacja końcowa: plany sytuacyjne, rysunki i fotografie - przed, w czasie i po zakończeniu prac, krótkie sprawozdanie z wyliczeniem wszystkich robót konserwatorskich.
- 14. Obliczenie kosztów, realizacja subwencji i rozliczenia.
- 15. Studium naukowe i publikacja wyników badań i prac, w miarę możliwości wykonane z pomocą kompetentnych władz. W wypadku obiektów o wartości ogólnonarodowej studia naukowe i publikacje powinny dotyczyć całego obiektu.
- 16. Utrzymywanie obiektu w dobrym stanie przez właściciela i okresowa kontrola czynników odpowiedzialnych za jego ochronę.

Tekst nr 5

Międzynarodowy Komitet ds. Ogrodów Historycznych ICOMOS-IFLA

Uczestnicy V Międzynarodowego Kolokwium nt. konserwacji i odnowy ogrodów historycznych, zgromadzeni w Brugii i w Brukseli w dniach 17-20 października 1979 r.

mając świadomość, że człowiek we współczesnej cywilizacji czuje głęboką potrzebę piękna i harmonii,

będąc przekonani o kojącym wpływie ogrodów i przestrzeni zielonych i ich znaczeniu w tworzeniu środowiska harmonijnego, odpowiadającego potrzebom i ułatwiającego uczuciowy rozwój człowieka,

żałując, że niektóre współczesne realizacje są tak miernej jakości,

przerażeni upadkiem parków i ogrodów historycznych na całym świecie:

podkreślają, że parki i ogrody historyczne stanowią trwałe dziedzictwo o wartości estetycznej, ponadto odgrywają ważną rolę społeczno-ekonomiczną, ze względu na swe walory turystyczne.

Uczestnicy kolokwium stwierdzają, że wiele krajów nie posiada personelu na różnych poziomach, posiadającego niezbędne kwalifikacje dla tworzenia nowych ogrodów i konserwacji istniejących,

wyrażają życzenie, by władze państwowe zajęły się zorganizowaniem nauczania w zakresie architektury krajobrazowej, nie zaniedbując kształcenia kadr ogrodniczych.

Architekt krajobrazu winien być przygotowany do wypełnienia zadań, które mu przypadają w zagospodarowaniu terytorialnym, kształtowaniu środowiska roślinnego i otoczenia człowieka, zachowaniu, rewitalizacji i odnowie historycznych parków i ogrodów.

Wykształcenie architekta krajobrazu może mieć różne formy, w zależności od tradycji i potrzeb danego kraju, ale zawsze powinno być tak pomyślane, aby pozwoliło mu włączyć się do pracy zespołowej różnych specjalistów (urbanistów, architektów, rolników, historyków sztuki, archeologów i in.). Dlatego ważne jest, by kontakty między studentami tych specjalności były propagowane już w czasie studiów.

Kształcenie architektów krajobrazu powinno obejmować naukę o ogrodach historycznych, dając znajomość ich historii i praktyczną wiedzę o konserwacji.

Należy popierać i zachęcać do kształcenia architektów krajobrazu wyspecjalizowanych w konserwacji, rewitalizacji i restytucji ogrodów historycznych. Kształcenie to może przybierać różne formy, zależnie od potrzeb danego kraju.

Uczestnicy kolokwium zalecają organizację wymiany stażystów oraz objazdów naukowych na poziomie międzynarodowym, a także przyznawanie stypendiów, które pozwoliłyby architektom krajobrazu na poznanie ogrodów historycznych w różnych krajach.

Międzynarodowy Komitet ds. Ogrodów Historycznych życzy sobie, aby ogrody te stanowiły częściej temat prac dyplomowych architektów krajobrazu i historyków sztuki.

Komitet przypomina, że każda rewaloryzacja czy restytucja ogrodu historycznego zawsze winna być projektowana i realizowana przy udziale architekta krajobrazu. W tym celu Komitet wyraża życzenie by architekci-konserwatorzy lub konserwatorzy zabytków byli poinformowani o wartości historycznej ogrodu, co pozwoli im na uświadomienie sobie specyfiki problemów, z którymi będą mieli do czynienia w swojej pracy i konieczności nawiązania współpracy z architektem krajobrazu, który pomoże im w ich rozwiązywaniu.

W trosce o właściwe utrzymanie parków i ogrodów historycznych, Komitet podkreśla ważną rolę kierowników-ogrodników i życzy sobie, by otrzymali oni odpowiednie wykształcenie, pozwalające na efektywną współpracę z architektami krajobrazu.

Uczestnicy kolokwium uważają, że władze miejskie, odpowiedzialne za stan parków i ogrodów, powinny być uczulone na problemy ochrony środowiska, a zwłaszcza na rolę historycznych parków i ogrodów.

Uczestnicy kolokwium zaniepokojeni stanowiskiem władz krajowych, regionalnych i miejskich, na których spoczywa odpowiedzialność za konserwację, zarządzanie i utrzymywanie parków i ogrodów historycznych w wielu krajach,

przypominając o definicji ogrodu historycznego przyjętej w Fontainebleau w 1971 r. w czasie I Międzynarodowego Kolokwium nt. konserwacji i rewaloryzacji ogrodów historycznych: "Ogród historyczny jest kompozycją architektoniczno-roślinną, która - z punktu widzenia sztuki i historii - stanowi wartość dla ogółu społeczeństwa",

podkreślają z naciskiem, że ogrody historyczne winny być traktowane jako zabytki, podlegać ochronie i przywilejom przyznawanym zabytkom, a równocześnie w żadnym wypadku nie mogą być utożsamiane z obszarem zabytkowym.

Tekst nr 6

Kolokwium ICOMOS nt. ogrodów historycznych, a zwłaszcza założeń ogrodowych Pałaców Królewskich w Sewilli, Madryt-Sewilla, 25 października 1979 r.

WNIOSKI

Na zakończenie kolokwium, zorganizowanego przez Hiszpański Komitet Narodowy ICOMOS, w dniach 24 i 25 października 1979 r. pod protektoratem burmistrza Sewilli, z udziałem przedstawicieli IFLA oraz organizacji o podobnych celach, po zbadaniu poprzednich ustaleń nt. ogrodów historycznych i wysłuchaniu referatów wygłoszonych w imieniu różnych organizacji, po kilku zebraniach roboczych i zwiedzaniu ogrodów Pałaców Królewskich, po zapoznaniu się z robotami na terenie ulicy San Fernando w Sewilli, uczestnicy kolokwium zredagowali następujące wnioski:

1. Przecięcie obszaru, na którym znajdował się ogród Alkazar w Sewilli na szerokim odcinku biegnącym równolegle do ulicy San Fernando, jest działaniem poważnie naruszającym całość ogrodu historycznego i nie może być uznane za właściwe, tym bardziej, że może stanowić zły precedens w tej dziedzinie.
2. Szkody dla historycznego ogrodu są tym większe, że na tym terenie projektuje się wzniesienie szeregu budynków, z których kilka już zrealizowano a budowa następnych jest w toku, które tworząc dominanty krajobrazowe, niszczą całkowicie atmosferę zacisznej jednolitości, dając ogrodowi jako tło zabudowę mieszkalną zamiast ogrodzenia, które powinno stanowić jego cechą charakterystyczną.
3. Zalecamy wstrzymanie rozpoczętych robót, których realizacja jeszcze bardziej skomplikuje aktualne problemy, tak że nie będzie już możliwe ich właściwe rozwiązanie.
4. Zalecamy przeprowadzenie prac badawczych nad nowym planem zagospodarowania, z uwzględnieniem poprzednich sugestii, które nadal uważamy za obowiązujące i wzięcie pod uwagę położenia ulicy San Fernando w bliskim sąsiedztwie Pałaców Królewskich i ich ogrodów, na terenie posiadającym wartości historyczne - dla osiągnięcia w nowym planie właściwej harmonii całego zespołu i uniknięcia nieodwracalnych zniszczeń ogrodów i zespołów historycznych o najwyższej wartości.
5. ICOMOS, świadomy wagi tego tematu, oferuje ze swej strony ścisłą współpracę, pomoc i radę przy opracowywaniu nowego planu i jego realizacji.

W przypadku, gdyby kompetentne władze hiszpańskie uznały taką pomoc i współpracę za korzystną, musiałaby ona przebiegać w sposób ciągły, tak by ICOMOS mogła ogarniać całość prac, aż do ich całkowitego zakończenia.

Tekst nr 7

Międzynarodowe Kolokwium nt. rewitalizacji ośrodków miast historycznych, San Salvador (Salwador), 14-17 lipca 1980 r.

Z A L E C E N I A

Uwagi wstępne

1. Krajobraz naturalny stanowi nienaruszalną część zespołu urbanistycznego objętego ochroną konserwatorską.
- 2 i 3. Planowanie urbanistyczne powinno uwzględniać historyczny charakter miasta, w całym procesie planowania i podejmowania decyzji.
4. Proces planowania winien uwzględniać wszystkie etapy rozwoju miasta, od jego powstania.
5. Przekazywanie informacji dot. dziedzictwa kulturowego szerokim warstwom społeczeństwa stanowi podstawowy instrument ochrony.
6. W specyficznych warunkach Salwadoru metody konserwatorskie winny być wzbogacone doświadczeniami międzynarodowymi, szczególnie europejskimi.

Zaleca się, co następuje:

1. Planowanie urbanistyczne powinno obejmować ochronę wartości kulturowych, w tym krajobrazu naturalnego i architektonicznego.
- 2 i 3. Należy preferować przyznawanie miastu i jego zabytkom funkcji tych samych lub podobnych jakie spełniały w przeszłości.
4. Plany rewitalizacji powinny unikać usuwania z ośrodków historycznych dotychczasowych mieszkańców, bezpośredniego lub pośredniego.
5. Badania urbanistyczne i architektoniczne stanowią bazę wszelkich interwencji konserwatorskich.

Podstawowe instrumenty prawno-finansowe

6. Należy wprowadzić takie mechanizmy finansowe, które stosowane przez odpowiednie organa państwowe i miejskie, działałyby na korzyść ochrony dóbr kultury.
- 7, 8. Należy ustanowić taki system finansowania mieszkalnictwa przez Bank Narodowy, aby wartości historyczne miały pierwszeństwo przed innymi w programach rozwoju mieszkalnictwa, z uwzględnieniem rozwoju infrastruktury i wyposażenia technicznego zgodnie z potrzebami mieszkańców.
9. Rozwój turystyki byłby dużą szansą dla rewitalizacji ośrodków miast historycznych, pod warunkiem, że nie będzie szkodził ich ochronie i konserwacji.

Udział społeczeństwa w ochronie ośrodków miast historycznych

10. Należy organizować w różnych formach, od planowania poczynszu, udział ludności miejscowej w rozwiązywaniu problemów związanych z ochroną.
- 11 i 12. Należy zapoznać mieszkańców z wartościami wizualnymi zespołu, z podstawowymi problemami ochrony dóbr kultury oraz z zadaniami, jakie stoją przed władzami miejskimi w tej dziedzinie.
13. To zwiększenie wrażliwości społeczeństwa na problemy ochrony ma na celu jego mobilizację we wspólnej walce o dobro kultury.

Sprawy różne

14. Należy organizować nauczanie zawodowe, specjalne kursy dla restauratorów, mistrzów rzemiosła i techników.
15. Instytucje państwowe centralne powinny współdziałać z władzami miast dla ustalania wspólnej polityki ochrony i związanej z nią gospodarki terenowej.

Tekst nr 8

Kolokwium nt. architektury budowanej z gliny (głina, cegła surowa)
Ankara (Turcja), 4 października 1980 r.

ZAŁECENIA

(tekst skrócony)

- 1.1. Definicja architektury z gliny: termin ten oznacza architekturę aktualnie zamieszkaną lub niezamieszkaną, historyczną lub współczesną, całkowicie lub częściowo zbudowaną z materiałów pochodzących z ziemi, jak glina, cegła wypalana i surowa, ziemia łączona z innym materiałem, itp. Architektury te należy rozpatrywać wraz z jej otoczeniem - naturalnym lub stworzonym przez człowieka.
- 1.2. Zniszczenia w architekturze z gliny: naturalne zmiany są wynikiem procesów częściowo takich jak w architekturze murowanej, ale rozmiary zachodzących zmian są inne i szybszy przebieg. Inne procesy zniszczenia są wynikiem działania ludzkiego.
- 1.3. Konieczność ochrony: istnieją zabytki budowane z gliny, które mają wartość narodową i światową i zasługują na to, aby społeczność międzynarodowa brała udział w ich ratowaniu. Istnieją też budowle, które chociaż mniej ważne, odzwierciedlają jednak przemiany zachodzące we współczesnym społeczeństwie, tak jak architektura oryginalna odzwierciedla życie społeczności w poprzedniej epoce. Dlatego jest bardzo ważne zachowanie budownictwa ludowego, które jest bardziej reprezentatywne dla danej kultury niż kilka zabytków - dzieł wysokiej klasy.
- 1.4. Prezerwacja - zabezpieczenie: w tym zakresie powinny być przyjęte ogólnie stosowane zasady zabezpieczenia. Nacisk należy położyć tylko na metody tradycyjne, bardziej przystosowane do ochrony tego typu budownictwa. Nie jest jednak wykluczone użycie technik bardziej nowoczesnych. Identyfikacja cech charakterystycznych powinna poprzedzać działania konserwatorskie z równoczesnym zachowaniem koncepcji i technologii tradycyjnej, która była stosowana od początku i nadal jest w użyciu.

Stacje badań archeologicznych

- 2.1. Zabezpieczenie natychmiastowe: przedmioty z gliny znalezione w czasie wykopalisk powinny być natychmiast zabezpieczone.
Ochrona przejściowa: powinna obejmować zabezpieczenie przed erozją, działaniem termicznym i wodą - powinna trwać co najmniej przez 5 lat wraz z okresową kontrolą stanu zabytku.
Metody zabezpieczenia: maty ze słomy pokrytej ziemią, zadaszczanie z trzciny pokrytej ziemią i inne. Koszty związane z prowadzeniem badań archeologicznych powinny obejmować koszt zabezpieczenia, które pozwoli archeologom na skompletowanie danych i podjęcia decyzji dotyczących ochrony.

- 2.2. Stanowiska archeologiczne wystawione na zmiany atmosferyczne i pozostawione bez odpowiedniej opieki powinny być natychmiast zbadane przez ekspertów celem podjęcia decyzji: a) natychmiastowego zasypania stanowiska, b) okresowego utrzymania stanowiska, c) natychmiastowej konsolidacji struktur i zabezpieczenia zabytków.
3. Konstrukcja struktur zabezpieczających: zaleca się przeprowadzenie pogłębionych studiów na ten temat przez specjalistów wielobranżowych.
4. Badania nad metodami konserwatorskimi: zaleca się znormalizowanie prób na powierzchniach podobnych i opracowanie projektów wzorcowych.
5. Zespoły z gliny częściowo spalone: w niektórych przypadkach całe zespoły z gliny zostały zniszczone przez pożary. Wymagają one interwencji specjalnej - głównie zabezpieczenia przeciw dużym zmianom temperatury. Stanowić to będzie temat przyszłych badań i spotkań międzynarodowych.

Tekst nr 9

Kolokwium nt. wdrożenia Rekomendacji UNESCO z 1976 r. dot. ochrony zespołów historycznych i tradycyjnych na świecie, Kraków (Polska), 15-18 październik 1980 r.

WNIOSKI

Poprzednie prace na ten temat

1. Uczestnicy kolokwium, którzy spotkali się na zakończenie uroczystości XXV-lecia ICOMOS podsumowali prace i rezolucje licznych spotkań międzynarodowych, które od czasu powstania ICOMOS i zredagowania "Karty Weneckiej", przyczyniły się do rozwoju pojęcia dziedzictwa architektonicznego, wprowadzając do pojęcia ochrony, restauracji, zagospodarowania, użytkowania i rewitalizacji zespołów historycznych i tradycyjnych (dzielnic zabytkowych, miast i wsi), w kontekście ich środowiska kulturalnego i naturalnego.

2. Rekomendacja: Warszawa-Nairobi

Uczestnicy kolokwium stwierdzili, że Rekomendacja UNESCO opracowana w Warszawie w dniach 9-16 lutego 1976 r. przez grupę ekspertów rządowych i przyjęta w Nairobi 26 listopada 1976 r. na XIX Konferencji Generalnej UNESCO (zwana jak wyżej Rekomendacja Warszawa-Nairobi) określa najlepiej w szczególności i w założeniach ogólnych cele, drogi i środki właściwe dla ochrony zespołów historycznych i tradycyjnych oraz wskazuje sposoby rozwiązywania problemów kulturowych i społeczno-ekonomicznych, które ochronę tę utrudniają. Nie jest zatem potrzebne ani pożądané rozszerzanie ani zmiana tekstu Rekomendacji. Powinno się natomiast przypominać o jej obowiązującym charakterze i konieczności stosowania w krajach członkowskich UNESCO. Uczestnicy kolokwium domagają się, aby właściwe władze tych krajów podjęły przetłumaczenie Rekomendacji i rozpowszechniły ją wraz z raportem-komentarzem; aby kraje te - jak to było postanowione - składały sprawozdania do UNESCO o stosowaniu Rekomendacji na swoim terytorium, a także o trudnościach w jej zastosowaniu. Wreszcie, by kraje te starały się przynajmniej w sposób ogólny stosować zasady ochrony w duchu Rekomendacji, tworząc lub zmieniając w razie potrzeby odpowiednie przepisy i struktury prawne.

Uczestnicy kolokwium wyrażają życzenie, aby Rekomendacja była rozpowszechniana przez ICOMOS środkami własnymi i za pośrednictwem Komitetów Narodowych, zwłaszcza w tych krajach, gdzie systemy prawne w tej dziedzinie całkowicie lub częściowo nie istnieją, i wreszcie, by kraje nie należące do UNESCO były poinformowane o istnieniu Rekomendacji.

3. Uczestnicy kolokwium wyrażają zadowolenie z postępu, jaki w wielu krajach zaznaczył się w dziedzinie ochrony miast i zespołów historycznych, o czym świadczyły referaty przedstawione w czasie kolokwium. Stwierdzają też, że opinia publiczna w wielu krajach wykazuje wyraźną zmianę tendencji, w kierunku od dawna popieranym przez ICOMOS.

Różnice pomiędzy idea a faktami

4. Uczestnicy kolokwium stwierdzają jednak, że stopniowe uwrażliwienie opinii na politykę ochrony postulowaną przez Rekomendację Warszawską nie zawsze idzie w parze z odpowiednim działaniem. Całkowite niszczenie walorów miast historycznych lub tradycyjnych ma miejsce jeszcze i dziś w wielu krajach, zaś inne zespoły historyczne lub tradycyjne giną z braku opieki, planów ochrony oraz integrowania ich w planowanie urbanistyczne. Zespoły wiejskie utrzymują się często tylko dzięki pewnym zjawiskom socjo-ekonomicznym, ale ich wartość zabytkowa nie jest brana pod uwagę przy opracowywaniu planów ogólnego zagospodarowania przestrzennego.
5. Dlatego uczestnicy kolokwium wyrażają życzenie, aby zostały ujawnione i przeanalizowane, a w końcu pokonane przeszkody, które hamują w niektórych krajach wprowadzenie w życie Rekomendacji.

Wzajemna informacja, kształcenie wielokierunkowe

6. Uczestnicy kolokwium stwierdzają, że wiele przeszkód wynika często z braku dostatecznej, wzajemnej informacji. W tych warunkach cele kulturalne i socjoekonomiczne są przeciwstawiane, podczas gdy dobrze sformułowana polityka społeczna mieszkalnictwa powinna współdziałać z ochroną, gwarantując ludziom zachowanie tożsamości kulturalnej, do której przywiązują oni wielką wagę, a której świadectwem jest architektura w miastach i wsiach. Oczywiście przepływ informacji winien się rozwijać w obu kierunkach: do osób odpowiedzialnych za spuściznę historyczną należy formułowanie żądań i pogłębianie badań, które prowadziłyby do rozwiązań społecznie uzasadnionych, zwalczających alternatywę pozostawienia obiektów bez ochrony lub wyburzanie zabudowy historycznej i tradycyjnej, tak aby te rozwiązania przekonywały władze o słuszności postulowanego wyboru.

Ponadto, szczególnie ważne jest, aby urbanisci, architekci, krajobrazu, twórcy planów zagospodarowania przestrzennego i planiści oraz wszelkie władze i instancje podejmowały inicjatywy szkolenia i badania, a - gdy są powołani do decydowania - aby informowali czynniki odpowiedzialne za ochronę o swoich zamierzeniach, włączając kryteria kulturalne do definicji celów i sposobów ich urzeczywistniania.

Aspekty socjalno-ekonomiczne

7. Uczestnicy kolokwium stwierdzają, że w niektórych przypadkach bieda, ruchy migracyjne ludności, wyniki katastrof naturalnych albo wojen, mogą spowodować bezpośrednio zniszczenie mieszkalnictwa zabytkowego. Ale to zniszczenie może być w równym stopniu wynikiem zanieczyszczenia środowiska lub zmian ekonomicznych i psycho-socjologicznych. Tymczasem, najbardziej oszczędne rozwiązanie problemów mieszkań dla ludności nie musi, w przeciwieństwie do ogólnych przekonań w tym względzie, polegać na automatycznym i bezmyślnym powielaniu wzorców i technik budownictwa standardowego produkowanego na użytek ogólnowiatowy. Przeciwnie, poszukiwanie obniżenia kosztów może nierzadko być zbliżone do używania materiałów i technik różnorodnych, stosowanych lokalnie i zgodnie z logiką, dzięki znajomości struktur i materiałów tradycyjnych. Okazuje się, że degradacja umiejętności i zna-

jomości technik tradycyjnych leży u źródła zastępowania zabudowy historycznej lub tradycyjnej budownictwem zestandaryzowanym.

Chodzi więc w tym przypadku o problem szkolenia i przeszkalan-
nia zawodowego, także i użytkowników, którzy niekiedy mogą ucze-
stniczyć w odnawianiu ich tradycyjnej siedziby. Najczęściej jed-
nak chodzi tu o jak najlepsze wykorzystanie przez użytkownika
specyficznych wartości jego mieszkania: należy więc umocnić lub
przekonać użytkownika, że każdy dom mieszkalny musi być utrzymy-
wany i tylko wtedy będzie on trwał. Wówczas może się okazać,
że utrzymanie domu tradycyjnego wymaga działań mniej kosztownych
niż iluzoryczne sięganie po wzory budownictwa uproszczonego,
standardowego, które ulega szybkiemu i nieodwracalnemu zniszcze-
niu i nie jest przystosowane do warunków miejscowych, klimatycz-
nych i kulturalnych.

8. Uczestnicy kolokwium stwierdzają, że zespoły historyczne i tra-
dycyjne są różne zarówno strukturalnie jak i materiałowo i w ten
sposób odzwierciedlają specyfikę poszczególnych cywilizacji w
aspekcie socjo-ekonomicznym, kulturalnym i symbolicznym. W ten
sposób mogą one, w warunkach rozwoju współczesnych społeczeństw
i metod działania, włączyć się w nurt życia w zależności od spe-
cyfiki regionów świata, stawiając skutecznie czoła ogólnej de-
gradacji mieszkalnictwa historycznego i tradycyjnego.

Uczestnicy uważają, że od chwili przyjęcia Rekomendacji UNES-
CO (Warszawa-Nairobi) rozwój życia kulturalnego i problematyki
socjo-kulturalnej na świecie sprzyja rewaloryzacji tradycyjnego
mieszkalnictwa, widząc w niej środek coraz bardziej skuteczny w
ogólnej sytuacji i nowych warunkach, w których zarządzanie tere-
nami niezabudowanymi, walka z trwonieniem posiadanych zasobów,
stosowanie coraz częściej tzw. "technologii złagodzonych", mniej
zanieczyszczających powietrze i oszczędzanie energii, stanowią
podstawowe wymogi decydujące o przetrwaniu ludzkości.

Tymczasem tam, gdzie społeczeństwa domagają się uparcie uzna-
nia ich praw do rozwoju tożsamości kulturalnej, w różnych zakre-
sach życia, często zdarza się, że mieszkalnictwo tradycyjne,
które jest nośnikiem wartości specyficznych dla danej kultury,
podupada lub jest niszczone, a nowe mieszkalnictwo, które je za-
stępuje, pozbawia społeczeństwo wielu wartości ich życia. Stąd
wartość podejmowanych działań i trudnych ale koniecznych wybo-
rów oraz właściwego przekazu, który będzie w stanie przekonać w
każdym konkretnym przypadku i w zależności od typu kultury, or-
gana władzy i decydentów, ludzi zawodu i społeczeństwa o słusz-
ności dokonanego wyboru i postępowania.

Tak więc metody, które należy stosować w zależności od syste-
mów ekonomicznych, tradycji kulturalnych ustnych i pisanych,
doświadczeń społecznych, praktyki organizacyjnej i legislacyj-
nej oraz mentalności, wynikającej z długoletniej tradycji urba-
nistycznej lub z pracy pionierskiej, powinny być odmienne i do-
stosowane do każdej kultury. Wszystkie one powinny jednak zmie-
rzać do rozwiązania problemu o znaczeniu uniwersalnym, tak aby
doświadczenia jednych służyły wszystkim innym. Wszystkie bowiem
rozwiązania problemów wymagają zawsze współdziałania konserwa-
cji i zagospodarowania przestrzennego, urbanistów i konserwato-
rów, władzy i użytkowników dla powiązania celów kulturalnych i
społeczno-ekonomicznych.

Zadania ICOMOS

9. W zakresie spraw, które dotyczą bezpośrednio ICOMOS, uczestnicy
kolokwium w Krakowie uważają, że byłoby pożądane aby ta organi-
zacja przeprowadziła pogłębione badania na temat zróżnicowania
tych warunków działania i sytuacji, sam charakter przekazów i
interwencji ICOMOS, we współpracy z innymi organizacjami poza-
rządowymi jak ISOCARP i UIA, przyczynia się do swobody dialogu
prowadzonego z zainteresowanymi specjalistami, historykami, an-
tropologami, archeologami, architektami, konserwatorami i socjo-
logami, psychologami, urbanistami, planistami i grupami lokalny-
mi oraz stowarzyszeniami użytkowników.

Uczestnicy uważają, że ICOMOS powinien przyczynić się do sfi-
nalizowania podjętych wysiłków i zintegrować specyficzną proble-
matykę zespołów historycznych i tradycyjnych z przepisami "Kar-
ty Weneckiej".

Aby uniknąć nieporozumień...

10. Na zakończenie uczestnicy kolokwium w Krakowie oświadczają, że
ten apel o przestrzeganie przepisów Rekomendacji UNESCO i na-
ręcz doskonalenia strategii mającej na celu ochronę zespołów
historycznych i tradycyjnych, nie powinien w żadnym wypadku na-
sawać przypuszczenia, że odstępuje się od ścisłych wymogów nau-
kowych, zawartych w "Karcie Weneckiej", dotyczącej polityki kon-
serwatorskiej i restauracji zabytków.

Z drugiej strony, apel ten nie powinien być rozumiany jako
wyraz nostalgii za czasem, który przeminął i że jest on przenik-
nięty daremnym pragnieniem powrotu do przeszłości. Rozwój i zmia-
ny zachodzące w życiu współczesnym są faktami, wymagania spo-
łeczne dotyczące zdrowia, odpowiedniej przestrzeni i wyposaże-
nia mieszkań stanowią cele mające własną wymowę kulturalną, i
odwrotnie; życie kulturalne jest wynikiem życia społecznego. No-
woczesna architektura, urbanistyka, planowanie urbanistyczne
stanowią badania i techniki właściwe dla rozwiązywania niektó-
rych problemów o bardzo szerokiej skali, pojawiających się w na-
szych czasach. Uczestnicy kolokwium nie tracą z oczu tych aspek-
tów sprawy i uważają, że przyszłość zespołów historycznych i
tradycyjnych powinna stanowić problem węzłowy, którego rozwiąza-
nie leży w interesie społeczeństwa. W końcu jest rzeczą jasną,
że badania naukowe, nawet przywracanie do życia technik trady-
cyjnych, zapewni zespołom historycznym i tradycyjnym oraz całe-
mu mieszkalnictwu lepszą przyszłość, której nie potrafili zapew-
nić doświadczenia z niedawnej przeszłości.

(Podsumowania obrad dokonał i przedstawił p. Michel Parent, prezes
Międzynarodowego Komitetu Dziedzictwa Światowego).

Tekst nr 10

Kolokwium francusko-polskie nt. "Restauracji i rewitalizacji miejskich zespołów zabytkowych", Nancy - Pont-à-Mouton - Colmar (Francja), 4-6 grudnia 1980 r.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Spotkania konserwatorów zabytków z Francji i z Polski zostały zapoczątkowane kilka lat temu. Ministerstwa kultury obu krajów uznały za właściwe ich kontynuowanie, wymianę doświadczeń i wniosków nt. badań ewolucji doktryny konserwatorskiej.

Doświadczenia obu krajów były różne, wskutek zróżnicowanych warunków i systemów polityczno-ekonomicznych. Najbardziej interesujący jest fakt, że mimo tych różnic, myśl konserwatorska i jej podstawy teoretyczne kształtowały się w obu krajach w sposób podobny.

Rok 1980 - rok ochrony zabytków we Francji - stał się okazją do zasadniczej refleksji na te tematy. Wymiana konserwatorów spowodowała zorganizowanie dwóch kolokwium naukowych: jednego w Poldce w październiku 1980 r. i jednego we Francji w grudniu 1980 r. o charakterze bilateralnym, francusko-polskim.

Konserwatorzy zabytków z Francji wzięli udział w zorganizowanym przez UNESCO-ICOMOS-AIU kolokwium w Krakowie na temat wdrożenia w życie "Zalecenia" UNESCO o ochronie miast i zespołów zabytkowych z 1976 r. Temat został zilustrowany m.in. przykładami polskich realizacji w tej dziedzinie. Delegacja francuska zwiedziła Warszawę, Kraków, Tarnów, Sandomierz, Kazimierz n.Wisłą i Gdańsk, gdzie goście brali udział w spotkaniach z polskimi konserwatorami.

Polska delegacja we Francji zwiedziła Saint-Malo, dzielnicę Saint-Paul w Paryżu, Avignon, Uzès, Nancy i Colmar. Porównywanie problemów konserwacji tych zespołów z doświadczeniami polskimi miało miejsce na kolokwium w Nancy i w Pont-à-Mouton. Wybór Nancy nie był przypadkiem, miał znaczenie symboliczne. To miasto, którego urbanistyka jest jedną z najświetniejszych we Francji, zawdzięcza swój rozwój królowi Polski, Stanisławowi Leszczyńskiemu.

Temat kolokwium zawierał dwa terminy: restaurację, która zakłada liczenie się z przeszłością i przekazami historii oraz rewitalizację - powrót do życia, która wymaga od urbanistów zdania sobie sprawy z potrzeb mieszkańców miast, które trzeba zaspokoić. Od pogodzenia tych dwóch pojęć zależy dalszy rozwój miast historycznych, uwzględniający zarówno wartości ekonomiczne zespołu urbanistycznego, jak i wartości kulturowe.

Konfrontacje francusko-polskich doświadczeń konserwatorskich pozwoliły na analizę postaw dwóch społeczeństw, żyjących w odmiennych warunkach. Porównania dotyczyły wybranych tematów, w wypadkach relatywnie podobnych:

- rekonstrukcja po zniszczeniach wojennych: Stare Miasto w Warszawie - Saint Malo (port francuski),
- restauracja: Gdańsk (Główne Miasto) - Avignon,
- rehabilitacja: Zamość - Uzès i zespół St. Paul w Paryżu,
- restauracja jednego ważnego obiektu: Zamek Królewski w Warszawie - Pałac Papieży w Avignon.

Uczestnicy kolokwium, po wysłuchaniu referatów i dyskusji, stwierdzili:

1. Niezależnie od specyfiki lokalnej i od głębokich motywacji, które usprawiedliwiają zajęcie stanowiska w sprawie restauracji i rewitalizacji zespołu zabytkowego, istnieją stałe zasady, których przestrzegać należy w szczególności w odniesieniu do procesów zagospodarowania przestrzennego.
2. Konieczność jest znajomość historii miasta i poszanowanie dla każdego przekazu historycznego, który nadaje miastu specyficzny charakter.
3. Konieczna jest analiza warunków życia ludności i możliwości adaptacji zespołu dla zapewnienia aktualnym mieszkańcom komfortu i umożliwienia miastu właściwego rozwoju bez zrywania z przeszłością.
4. Należy prowadzić badania nad właściwą polityką ochrony w zakresie urbanistyki, która zapewni miastu rozwój oparty na wyżej wymienionych przesłankach, tak by człowiek panował nad rozwojem miasta.
5. Konieczna jest skoordynowana współpraca specjalistów z różnych dziedzin, mogących na każdym etapie badań i prac realizacyjnych pomóc w prawidłowym rozwiązaniu problemów.

Obie delegacje doszły do porozumienia w sprawie potrzeby systemu legislacyjnego w dziedzinie ochrony zabytków. Pewne różnice zaznaczyły się jednak przy bliższym porównaniu systemów:

- rozwój myśli konserwatorskiej w dziedzinie ochrony zespołów historycznych i ich roli we współczesnym świecie, przebiegał inaczej w Polsce i we Francji, w zależności od systemów prawnych w obu krajach,
- różne też były motywacje ochrony i restauracji zabytków w obu krajach, jak to zostało wykazane, biorąc pod uwagę ogrom zniszczeń stolicy Polski - Warszawy.

Wszyscy uczestnicy zgodzili się co do uznania ciągłości działań w zakresie ochrony i wzajemnych wpływów w realizacjach polskich i francuskich, w szczególności w rekonstrukcji Warszawy, o której Malraux w momencie głosowania nad ustawą o strefach chronionych wspominał. Podkreślano podobieństwo trudności technicznych i społecznych, napotykaných przy ochronie zespołów.

Zgodny pogląd wypowiedziały obie delegacje co do wartości ekonomicznej zespołów historycznych, przewyższającej nieraz nawet ich wartość kulturową.

Uznano, że wymiana doświadczeń jest ważna i potrzebna obu stronom i powinna być kontynuowana.

Wytyczne, według których powinna być pogłębiona treść spotkań francusko-polskich są następujące:

- w zakresie teoretycznym: badania nie mogą tak jak dotąd dotyczyć zasad ogólnych ochrony; należy przeprowadzić na wybranych przykładach studium porównawcze dotyczące systemów ochrony i metod operacyjnych,
- w zakresie działań praktycznych: władze francuskie mogłyby skierować do władz polskich zaproszenie dla grupy specjalistów celem przebadania zespołu zabytkowego w Nancy. Byłoby to dowodem bliższej współpracy ekip konserwatorskich Francji i Polski.

U w a g a : podsumowania obrad dokonał w Nancy, na zakończenie kolokwium prof. dr Krzysztof Pawłowski. Podsumowanie było wygłoszone i opublikowane drukiem. Streszczenie i tłumaczenie na język polski autora książki.

T e k s t n r 11

Seminarium nt. "Konserwacja zabytków a kształcenie zawodowe uniwersyteckie", Neapol (Włochy), 6-7 luty 1981 r.

Uczestnicy, po zapoznaniu się z różnymi dokumentami, sprawozdaniami i wynikami ankiet oraz po wysłuchaniu dyskusji, jednomyślnie wyrażają następujące opinie:

1. Wszystkie dokumenty międzynarodowe dot. konserwacji i ochrony dóbr kultury, a w szczególności zabytków architektury, podkreślają pierwszorzędne znaczenie wykształcenia człowieka w zakresie wiedzy ogólnej, na wyższym poziomie oraz w dziedzinie badań naukowych.
2. W świetle tej potrzeby, sytuacja w różnych krajach w zakresie nauczania zawodowego nie wykazuje aktualnie wyraźnego postępu i wydaje się być szczególnie skomplikowana.
3. Tymczasem systematyczna analiza głęboko ukrytych powodów, które hamują rozwój ochrony zabytków wykazuje, że konserwacja i rewitalizacja zabytków, ich włączenie w odpowiednie ramy urbanistyczne, jest zawsze na tym poziomie, na jakim jest kształcenie zawodowe. Przemiany zachodzące w życiu i w otoczeniu człowieka są bowiem wiernym odbiciem ludzkich postaw i mentalności.
4. Realizacja ochrony jest często hamowana przez struktury administracyjne i decyzyjne, które nie rozumieją nowych tendencji w tej dziedzinie. I tu także kształcenie ma swe zadanie do spełnienia.
5. Ten rozdźwięk między celami a realnymi osiągnięciami przejawia się także w praktyce konserwatorskiej. Badania i wykonanie prac konserwatorskich, wymagające wysokich kwalifikacji zawodowych, jest nieraz powierzane nie przygotowanym technikom, oczywiście z wielką szkodą dla nienaruszalności dziedzictwa kulturalnego.
6. Podniesienie poziomu kadr wyspecjalizowanych wiąże się oczywiście z rozwojem badań naukowych i ze wzmocnieniem więzów współpracy specjalistów odpowiedzialnych za kształcenie z władzami państwowymi.

Mając zamiar pomóc w rozwiązaniu tych problemów, uczestnicy kolokwium zwracają uwagę na fakt, że trudności na które napotyka ochrona zabytków, wynikają prawdopodobnie z nadmiernie ograniczonego spojrzenia na tę ochronę, spowodowanego przyzwyczajeniami lub uprzedzeniami.

W rzeczywistości uniwersalna konieczność oszczędzania energii i ochrony środowiska stanowi ramy, w których powinna znaleźć się ochrona zabytków. Wówczas znajdzie się ona we właściwym kontekście socjoekonomicznym, poszerzonym i odpowiadającym nowym zasadom zarządzania przestrzenią, w oparciu o ogólną rewitalizację kryteriów działających w gospodarce terenowej. Środki, które powinny być stosowane w tym celu, nie powinny być mierzone według norm tradycyjnych stosowanych w dziedzinie kultury, ale według norm gospodarki terenowej.

Uczestnicy seminarium w Neapolu, w nawiązaniu do uchwał poprzednich, a w szczególności do uchwał kolokwium w Ravello, zorganizowanego w 1976 r. przez Radę Europejską, doradzają co następuje:

1. Biorąc pod uwagę, że konserwacja zabytków stanowi tylko jeden z aspektów reorientacji postaw wobec problemów gospodarki energo-tycznej, ochrony środowiska i świadomości kulturalnej człowieka - kształcenie nie może się ograniczyć do postaw ludzkich w tej tylko specjalizacji. Należy brać pod uwagę wychowanie i kształcenie w szerszym aspekcie, a specjalizacja w ochronie zabytków byłaby tylko ukoronowaniem dzieła.

Od pierwszych lat nauczania winien być rozwijany zmysł obserwacji, krytyki i twórczości oraz poczucie solidarności i poszanowania środowiska, w którym żyjemy.

2. Na poziomie uniwersyteckim winny przyświecać nowe cele pedagogiczne: zapoznanie ze współczesną filozofią ochrony środowiska, która pozwoli lepiej zrozumieć wzajemne oddziaływanie różnych dyscyplin naukowych, współdziałających w organizowaniu przestrzeni i przygotować podstawy do współpracy międzynarodowej.

W kształceniu architektów i urbanistów uwaga winna być zwrócona ze szczególną troską na zagadnienie dziedzictwa kulturowego, którego wartości architektoniczne powinny być wciąż na nowo odkrywane w ogólnym kontekście historycznym. W tym nauczaniu historia rozwoju technik i konstrukcji budowlanych powinna znaleźć właściwe miejsce.

Bez nadmiernego przeciążania programów, studia te pozwolą zrozumieć wartość i metodologię zagadnień, którymi zajmują się różne nauki humanistyczne, zainteresowane problematyką środowiska ludzkiego.

W tym nauczaniu powinny być wymagane badania cech historycznych w otoczeniu urbanistycznym oraz morfologii otoczenia, w którym powstaje projekt. Rehabilitacja powinna stanowić główny temat nauczania.

Na poziomie dydaktyki projektowanie winno być podstawowym przedmiotem nauczania, co z kolei wymaga wzmocnienia kadr nauczających i tworzenia mniejszych komórek kształcenia zawodowego, względnie samodzielnych i zdecentralizowanych oraz zawodowego doświadczenia wykładowców w dziedzinie projektowania.

3. Specjalizacja podyplomowa winna zawierać dodatkowe treści z zakresu nauk podstawowych oraz informacji dotyczących pokrewnych dyscyplin. To specjalistyczne nauczanie winno w szczególności dotyczyć analizy struktur historycznych przestrzeni, teorii kompozycji architektonicznej w rozwoju historycznym oraz zmian materiałów i technologii budowlanych.

Szczególne miejsce w tym programie winny zajmować nauki ekonomiczne, dla podniesienia znajomości zagadnień finansowych, ale także dla podkreślenia bezpośredniego lub pośredniego wpływu prac urbanistycznych czy architektonicznych na środowisko i tym samym na warunki życia społecznego.

4. Kształcenie specjalistyczne powinno rozwijać się przy ośrodkach badawczych, które powinny otrzymać odpowiednie środki dla ich dynamicznego rozwoju i oddziaływania. W szczególności, władze państwowe powinny zwracać się do tych ośrodków o radę i dbać o stały, bezpośredni ich kontakt z realizacjami dokonywanymi w dziedzinie zagospodarowania przestrzennego.

Tekst nr 12

Międzynarodowa Karta Ogrodów Historycznych tzw. "Karta Florencka"

PREAMBULA

Międzynarodowy Komitet ICOMOS-IFLA ds. Ogrodów Historycznych, na zebraniu w dniu 21 maja 1981 r. we Florencji, postanowił opracować "Kartę" dotyczącą ochrony ogrodów historycznych, która będzie nosić nazwę "Karty Florenckiej". Dokument ten został zredagowany przez Komitet i zatwierdzony przez ICOMOS w dniu 15 grudnia 1981 r. Ma on na celu uzupełnienie "Karty Weneckiej w tym specyficznym zakresie.

A. Definicje i cele

Art. 1. Ogród historyczny stanowi kompozycję architektoniczno-roślinną, która - z punktu widzenia historii lub sztuki - posiada wartość ogólnospołeczną. Jako taka jest uznana za zabytek.

Art. 2. Ogród historyczny jest kompozycją architektoniczną, której materiał podstawowy stanowi roślinność, a więc materiał żywy, podlegający zniszczeniu i odrodzeniu. Jego wygląd jest wynikiem stałej równowagi pomiędzy rozwojem i zanikaniem natury, zgodnie z rytmem przemijania pór roku, a wolą artysty i umiejętnym działaniem mającym na celu jej utrwalenie.

Art. 3. Jako zabytek, ogród historyczny powinien być chroniony zgodnie z duchem "Karty Weneckiej", natomiast jako zabytek żywy podlega przepisom specjalnym zawartym w niniejszym dokumencie.

Art. 4. Kompozycja architektoniczna ogrodu historycznego obejmuje:

- rozplanowanie wraz z rzeźbą terenu,
- zespoły roślinne, ich rodzaje, rozmiary, grę kolorów, ich zgrupowanie i zróżnicowanie wysokości w każdej z grup,
- elementy konstrukcyjne i dekoracyjne,
- wody ruchome i stojące, w których odbija się niebo.

Art. 5. Jako wyraz ścisłego związku pomiędzy cywilizacją i naturą, przeznaczony do rozmyślań i marzeń, ogród jest kosmicznym obrazem świata, "rajem" w etymologicznym znaczeniu tego słowa, lecz równocześnie stanowi znamie danej kultury, stylu, epoki, czasem oryginalności jego twórcy.

Art. 6. Określenie "ogród historyczny" odnosi się zarówno do skromnych założeń ogrodowych, jak i do parków zaplanowanych lub parków krajobrazowych.

Art. 7. Ogród sam w sobie czy też związany z budowlą zabytkową, której stanowi nierozzerwalne uzupełnienie, nie może być oddzielony od swego otoczenia, czy będzie nim środowisko-miejskie czy wiejskie, sztuczne czy naturalne.

Art. 8. Miejsce historyczne (obszar historyczny) stanowi określony krajobraz związany z ważnym z zdarzeniem historycznym, legendą lub eposem, będący tematem znanego obrazu, itp.

Art. 9. Ochrona ogrodów historycznych wymaga ich identyfikacji i inwentaryzacji. Powoduje konieczność różnych działań, takich jak: utrzymanie, konserwacja, restauracja (odnowa). Można ewentualnie dopuścić jeszcze restytucję. Autentyczność ogrodu historycznego dotyczy w jednakowej mierze jego rysunku i wielkości poszczególnych jego części, jak i dekoracji, wyboru roślin lub minerałów, z których się składa.

B. Utrzymanie, konserwacja, restauracja (odnowa), restytucja

Art. 10. Każde działanie mające na celu utrzymanie, konserwację, restaurację lub restytucję ogrodu historycznego lub jego części, musi brać pod uwagę wszystkie jego elementy. Oddzielenie poszczególnych zabiegów byłoby szkodliwe dla łączących je rozwiązań.

Utrzymywanie i konserwacja

Art. 11. Utrzymywanie ogrodu historycznego jest podstawową działalnością, z natury rzeczy noszącą charakter stały. Ponieważ zasadniczym materiałem jest roślinność - obiekt należy utrzymywać poprzez wymianę punktową, a w wymiarze długoterminowym poprzez cykliczne odnawianie (przycinanie i sadzenie już wyhodowanych roślin).

Art. 12. Wybór rodzajów drzew, krzewów, roślin i kwiatów, które są stale odnawiane, powinien się dokonywać z uwzględnieniem ogólnie przyjętych zwyczajów w danej strefie przyrodniczej i kulturowej, z nieustanną troską o znalezienie gatunków właściwych dla zachowania cech oryginalnych ogrodu.

Art. 13. Elementy architektoniczne, rzeźby i dekoracje (zarówno nieruchome jak ruchome) nie powinny być przesuwane, chyba że wymaga tego konserwacja lub restauracja ogrodu. Wymiana czy restauracja elementów zagrożonych zniszczeniem winna być dokonywana zgodnie z przepisami "Karty Weneckiej", a data każdej wymiany winna być zaznaczona.

Art. 14. Ogród historyczny powinien być konserwowany w jego własnym otoczeniu (środowisku). Wszelkie zmiany środowiska fizycznego, które groziłyby równowadze ekologicznej, powinny być zabronione. Dotyczy to całosci urządzeń infrastruktury naziemnej czy też podziemnej (kanalizacji, systemów irygacyjnych, dróg, parkingów, ogrodzeń, systemów zabezpieczających, użytkowania, itd.).

Restauracja i restytucja

Artykuł 15. Każda restauracja, a tym bardziej restytucja ogrodu historycznego może być przedsięwzięta dopiero po dokonaniu analizy polegającej na badaniach archeologicznych i na zebraniu wszystkich dokumentów dotyczących danego ogrodu lub ogrodów o analogicznym charakterze, w celu zapewnienia mającym nastąpić zmianom charakteru naukowego. Przed przystąpieniem do prac wykonawczych, badania te powinny być zakończone wnioskami, które należy poddać pod rozważenie i zaakceptować kolegiально.

Art. 16. Interwencja restauratora powinna uwzględnić ewolucję danego ogrodu. W zasadzie nie należy wyróżniać jednej epoki kosztem drugiej, chyba że stopień zniszczenia niektórych części ogrodu staje się wyjątkowo powodem restytucji, uzasadnionej istniejącymi pozostałościami lub dokumentacją. Mogą też być przedmiotem ewentualnej restytucji części ogrodu położone najbliżej budowli zabytkowej, dla uwidocznienia ich jednolitości.

Art. 17. Jeżeli ogród historyczny znikł całkowicie lub gdy znane są tylko niepewne elementy poprzednich etapów jego istnienia, nie można podejmować restytucji, używając pojęcia ogrodu historycznego. Dzieło, które powstaje inspirowane formami tradycyjnymi na miejscu dawniej istniejącego ogrodu, lub na miejscu na którym nigdy nie istniał żaden ogród, odpowiada pojęciu "wspomnienia" lub "dzieła", wykluczającego określenia ogrodu historycznego.

C. Użytkowanie

Art. 18. Każdy ogród historyczny przeznaczony jest do oglądania i do zwiedzania, ale swobodny dostęp do niego powinien być ograniczony, w zależności od jego wielkości i podatności na zniszczenie, tak aby chroniona była jego substancja oraz świadectwo kultury, którego jest on wyrazem.

Art. 19. Z natury swej i przeznaczenia ogród jest miejscem ciszy i spokoju, sprzyjającym bliskiemu współżyciu z naturą. Rola ta, która spełnia w codzienności, jest przeciwieństwem roli, którą pełni wyjątkowo, gdy jest użytkowany jako miejsce zabaw i rekreacji. Należy zatem zapewnić takie warunki odwiedzania ogrodów historycznych, aby dopuszczane w drodze wyjątku zabawy służyły podniesieniu jego walorów, a nie degradacji lub wynaturzeniu.

Art. 20. Jeżeli w życiu codziennym ogrody nadają się do zabaw spokojnych, to należy równocześnie stworzyć w ich bliskości tereny przeznaczone do zabaw ruchliwych i gwałtownych, tereny sportowe, tak aby odpowiadając na tego rodzaju zapotrzebowanie nie szkodzić równocześnie konserwacji ogrodów i miejsc o historycznym znaczeniu.

Art. 21. Utrzymywanie ogrodów oraz ich konserwacja, której rytm narzucają kolejne pory roku, a także niewielkie działania zmierzające do odtworzenia ich autentycznego wyglądu, powinny zawsze być traktowane priorytetowo w stosunku do wymogów użytkowania. Organizowanie zwiedzania ogrodu historycznego powinno mieć na uwadze utrzymanie jemu właściwej atmosfery.

Art. 22. W wypadku gdy ogród jest otoczony murami, nie można go pozabawiać tego zamknięcia bez uprzedniego rozpatrzenia wszystkich konsekwencji niekorzystnych dla jego atmosfery.

D. Ochrona prawna i administracyjna

Art. 23. Do obowiązków władz należy wprowadzenie, po zasięgnięciu opinii ekspertów, przepisów prawnych i administracyjnych zapewniających identyfikację, inwentaryzację i zabezpieczenie ogrodów historycznych. Ich ochrona powinna być włączona do planów zagospodarowania terenowego. Do kompetentnych władz należy również, po zasięgnięciu opinii ekspertów, wprowadzenie w życie dyspozycji finansowych, sprzyjających konserwacji, restauracji i ewentualnej restytucji ogrodów o tym charakterze.

Art. 24. Ogród historyczny stanowi jeden z elementów naszego dziedzictwa, którego przetrwanie wymaga - z jego natury - stałej opieki osób wykwalifikowanych. Odpowiedni system nauczania winien zapewnić kształcenie specjalistów w tym zakresie, historyków, architektów, architektów krajobrazu, ogrodników i botaników.

Art. 25. Zainteresowanie ogrodami historycznymi powinno być stymulowane poprzez wszystkie działania zmierzające do rewaloryzacji dziedzictwa kulturowego i pogłębienia jego znajomości. Takimi działaniami są w szczególności badania naukowe, wymiana międzynarodowa, rozpowszechnianie informacji i publikacji, popularyzacja, popieranie kontrolowanego zwiedzania ogrodów, uwrażliwienie społeczeństwa na wartości natury i dziedzictwa historycznego poprzez środki masowego przekazu. Najpiękniejsze ogrody historyczne będą kandydować do wpisu na Listę Dziedzictwa Światowego.

NOTABENE:

Zalecenia powyższe odnoszą się do wszystkich ogrodów historycznych na świecie. Niniejsza "Karta Ogrodów" może być w przyszłości uzupełniona odpowiednimi przepisami, odnoszącymi się do różnych rodzajów ogrodów w powiązaniu z krótkim opisem ich specyficznego charakteru.

Teksty nr 13 do 16

Rezolucje przyjęte na kolokwium VI Zgromadzenia Generalnego ICOMOS Rzym-Florence-Werona-Bari (Włochy), 26-28 maja 1981 r.

Tekst nr 13

Kolokwium w Rzymie: "Zawód konserwatora"

Członkowie Zgromadzenia Generalnego w Rzymie rozważali problemy związane z zawodem konserwatora zabytków, m.in. organizację służb konserwatorskich, prowadzenie inwentarzy, kształcenie zawodowe. Z ich rozważań wynika, że ochrona zabytków architektury i związana z nią odpowiedzialność za spuściznę architektoniczną, wymaga odpowiedniego kształcenia specjalistów z różnych dziedzin naukowych, opracowywania inwentarzy, kształcenia służb konserwatorskich. Odpowiedzialność ta jest elementem podstawowym dla tożsamości kulturalnej i zobowiązuje każdy kraj do spełnienia następujących obowiązków:

- organizowania ośrodków kształcenia zawodowego na płaszczyźnie krajowej i regionalnej, celem rozwijania, rozprzestrzeniania i wymiany doświadczeń w dziedzinie ochrony, koordynowanych przez ICCROM;
- opracowania programów kursów na poziomie uniwersyteckim, dotyczących zagadnień konserwacji i przedmiotów związanych z określonym profilem zawodowym, odpowiadającym warunkom społecznym w danym kraju;
- na kursach tych konserwacja zabytków winna być traktowana jako "katalizator" różnych dyscyplin wiedzy, włączonych do programu kursu;
- przy opracowywaniu inwentarzy winny być brane pod uwagę kryteria opracowane przez ekspertów UNESCO, które stwarzają możliwość ujednolicenia techniki prowadzenia inwentarzy oraz rozpatrzenia, na poziomie międzynarodowym, wynikających stąd informacji. Centrum Dokumentacji UNESCO-ICOMOS dostarczy potrzebnych danych bibliograficznych i poinformuje o wynikach badań i doświadczeń w tym zakresie;
- organizowania periodycznych spotkań międzynarodowych, których celem byłaby wymiana doświadczeń i informacji dotyczących inwentarzy.

Tekst nr 14

Kolokwium we Florencji nt. materiałów budowlanych

Członkowie Zgromadzenia Generalnego na spotkaniu we Florencji rozważali problemy konserwacji materiałów budowlanych i rozwoju badań naukowych w tej dziedzinie. Dotychczasowe wyniki badań zostały przedstawione przez ekspertów.

Uczestnicy postanowili:

- biorąc pod uwagę konieczność uzgodnienia teorii z praktyką konserwatorską, wykonanie projektów konserwatorskich winno być poprzedzone szczegółową analizą naukową; materiały oryginalne i tradycyjne winny być chronione, zaś materiały zastępcze wprowadzone tylko wtedy, gdy zastosowanie materiałów tradycyjnych okaże się niemożliwe;

- biorąc pod uwagę wciąż zwiększające się zagrożenie zabytków przez zanieczyszczenie powietrza, ruch samochodowy i kołowy, ICOMOS zaleca swoim Komitetom Narodowym: gromadzenie informacji dotyczących zniszczeń spowodowanych tymi przyczynami; zachęcanie UNESCO do podejmowania badań w tej dziedzinie i interweniowania wobec rządów krajów członkowskich UNESCO o podejmowanie działań prewencyjnych i naprawczych;
 - przypominając, że dla zabezpieczenia i wzmocnienia trwałości materiałów kamiennych są stosowane różne środki chemiczne, zaleca się Komitetom Narodowym ICOMOS zbieranie informacji na temat skuteczności tych środków w stosunku do różnych rodzajów kamieni i informowanie o wynikach Międzynarodowego Komitetu ds. Kamienia ICOMOS;
 - przypominając, że pierwsze użycie w konserwacji farb na bazie tworzyw sztucznych dało wyniki negatywne, proponuje się zwołanie konferencji nt. problemów wynikających z zastosowania takich farb w konserwacji zabytków;
 - stwierdzając złe i nieodwracalne wyniki stosowania cementu (Portland) w konserwacji zabytków, zaleca się stosowanie właściwych zapraw na bazie wapna i "pouzzolany";
 - popierając politykę stałej i regularnej kontroli stanu zabytków, zaleca się stosowanie metody Ośrodka Badań nad Zabytkami w Holandii, który za niewielką opłatą dostarcza właścicielom budynków zabytkowych corocznych raportów o ich stanie. Sekretariat ICOMOS przetłumaczy regulamin tego Ośrodka i rozpowszechni go wśród Komitetów Narodowych.
- Praktyka rzemiosł tradycyjnych zanika. W tej sytuacji władze krajowe proszone są o podjęcie decyzji umożliwiających zachowanie żywej tradycji dawnych technik i sporządzenia ich spisu.
- Stwierdzając, że historia technologii jest konieczna dla znajomości dziedzictwa kulturowego i dla organizowania programów jego ochrony, uczestnicy kolokwium wyrażają pochwałę autorom historii technologii w Europie, na Bliskim Wschodzie i w Chinach. Równocześnie proszą UNESCO o podjęcie starań w kierunku nauczania historii technik w Afryce, Wschodniej Azji i Ameryce Północnej.

Tekst nr 15

Kolokwium w Weronie pt. "Struktury"

Obradowano nt. struktur architektonicznych, ich badań, technologii i analizy, sposobów umacniania struktur, itp. Na zakończenie obrad pojawiła się konieczność powołania Grupy Roboczej, mającej za zadanie inicjowanie badań naukowych, ułatwianie wymiany doświadczeń i koordynowanie inicjatyw w tym zakresie.

Biorąc pod uwagę, że same badania historyczne nie gwarantują jeszcze, że spuścizna architektoniczna przejdzie nienaruszona z pokolenia na pokolenie i że postęp techniki i technologii prowadzi czasem do rezultatów wręcz przeciwnych, powstał projekt utworzenia Międzynarodowego Komitetu ICOMOS, który obejmując temat dotychczas prowadzony przez Komitet ds. Seizmów, poszerzyłby jego działalność o następujące tematy:

- a) historia technik i technologii budowlanych,
- b) właściwości materiałów budowlanych: właściwości mechaniczne, statyka i dynamika struktur murowanych i in.,

- c) sejsmologia, problemy specjalne związane z konserwacją struktur i ich otoczenia,
- d) diagnozy utraty równowagi statycznej, metody teoretyczne i doświadczalne, analiza krytyczna i kontrola nowych materiałów i nowych technologii, tzw. "technologie ubogie", technika działań interwencyjnych dla wzmocnienia struktur,
- e) normy techniczno-legislacyjne i ich powiązania na poziomie międzynarodowym.

Tekst nr 16

Kolokwium w Bari pt. "Doktryna"

Na zakończenie obrad uczestnicy sformułowali 6 zaleceń:

1. Stwierdza się trwałość i obowiązującą moc "Karty Weneckiej". Problemy związane z jej stosowaniem nie wynikają z niedostatków tego dokumentu, lecz z samej natury różnorodności kryteriów, które winny być brane pod uwagę w konsekwentnej polityce ochrony spuścizny architektonicznej. "Karta Wenecka" pozostaje nadal - mimo upływu lat - dokumentem podstawowym, zgodnie z najgłębszą treścią zawartą w tym dokumencie.

Można z łatwością zauważyć, że w dziedzinach, w których jej zastosowanie nie budzi żadnych wątpliwości, nie zawsze i nie wszędzie jej zasady są honorowane. Zaleca się, aby została wykonana uchwała Komitetu Wykonawczego ICOMOS, dotycząca analizy błędów zaistniałych wskutek nie stosowania "Karty Weneckiej" w restauracji zabytków.

2. Należy szukać, niezależnie od tekstu "Karty Weneckiej", warunków i możliwości jej zastosowania na różnych polach kultury światowej.
3. Metody konserwowania, restaurowania i zarządzania spuścizną architektoniczną w dużej mierze są uzależnione od właściwości kultury, z której ona wyrasta i od tradycji kulturalnych, którymi żyje. W ramach tej samej kultury zdarzają się też sytuacje sprzeczne, zależne od przemian, które w niej zachodzą. Dla popierania badań naukowych i szerzenia zasad "Karty Weneckiej" zaleca się powołanie do życia Międzynarodowego Komitetu ICOMOS ds. Doktryny.
4. Zaleca się wszystkim organom ICOMOS i ww. Komitetowi przygotowanie tekstów, które nie będą dzielić na niezależne dziedziny tego, co odnosi się do zabytków i tego, co dotyczy zespołów zabytkowych. Niemniej w ramach wspólnego pogłębienia tych problemów nie można przemilczeć, że w praktyce istnieją specyficzne implikacje życia społecznego, zintegrowanego w każdej polityce ochrony zespołów historycznych.
5. Od XIX w. kryteria zaliczania obiektu do dziedzictwa architektonicznego znacznie się rozszerzyły. Uczestnicy popierają to rozszerzenie pojęć, w szczególności w odniesieniu do architektury ludowej i archeologii przemysłowej XIX i XX w. Niemniej, jeżeli z punktu widzenia definicji i inwentaryzowania zabytków kryteria antropologiczne pojęte jak najszerszej stanowią podstawę definicji dziedzictwa kulturalnego, to z punktu widzenia konieczności poświęcania im swoich interesów w świadomości szerokich warstw społeczeństwa oraz z punktu widzenia możliwości zachowa-

nia tych obiektów, istnieje nadal kryterium bezwzględnej wartości obiektu i jego reprezentatywności w kategoriach typologicznych (dla danego typu zabytków).

6. Świadomi, że wartość jaką ICOMOS przywiązuje do dziedzictwa ogólnoswiatowego wchodzi w zakres polityki ochrony środowiska, zajmującego się zasobami naturalnymi i samą przyrodą, uczestnicy kolokwium wyrażają przekonanie, że ich badania nad historią człowieka i poszukiwanie najlepszej formy życia współczesnego przyczynia się do polepszenia warunków bytu ludzkości.

Tekst nr 17

Seminarium międzynarodowe nt. sztuki naskalnej
Valcamonica (Włochy), 15-17 września 1981 r.

Z A L E C E N I A

(streszczenie)

Na wstępie uczestnicy seminarium stwierdzili, że sztuka naskalna stanowi nową dyscyplinę wiedzy, która wymaga opracowania strategii konserwacji na skalę ogólnoswiatową.

Stwierdzono, że sztuka naskalna ma ogromne znaczenie dla wielu innych dyscyplin naukowych, jak: geografia, paleoekologia, historia sztuki, rytuałów i mitów, itp.

Uczestnicy seminarium zalecają w szczególności:

1. Prace badawcze i wymianę informacji

- a) zwiększone środki finansowe powinny być przeznaczone na kompleksowe badania sztuki naskalnej;
- b) specjaliści w tym zakresie, dziś rozproszeni i nie mający możliwości konsultowania wyników swoich badań, powinni spotykać się częściej w Centro Comune w Neapolu.

W celu ujednolicenia wyników badań, proponuje się następujące środki:

- zakończenie zapoczątkowanego przez ICOMOS spisu specjalistów w zakresie sztuki naskalnej,
- opracowywanie corocznego raportu o postępie prac w tym zakresie; jego publikacja i popularyzacja zajmie się UNESCO,
- UNESCO wspólnie z ICOM zajmie się zbadaniem legislacji w zakresie ochrony zabytków sztuki naskalnej w różnych krajach,
- regularną organizację seminariów naukowych o tej tematyce przynajmniej raz na 2 lata,
- udostępnianie wyników badań przez ekspertów i instytucje, które prowadziły już badania w tym zakresie oraz utrzymywanie kontaktu z badaczami w kraju, w którym znajdują się dane zabytki; wszelkie uchybienia w tym zakresie będą przedstawiane organizmom międzynarodowym ICOM, ICOMOS i UISP, które wyciągną z nich właściwe konsekwencje,
- Centro di Comune będzie publikować biuletyn informacyjny dotyczący zabytków sztuki naskalnej,
- opublikowanie przez ICOMOS listy instytucji mogących dostarczyć ekspertów i dokumentacji krajowi, który ich nie posiada,
- tworzenie ośrodków regionalnych badań i dokumentacji w tym zakresie przez organizacje międzynarodowe.

2. Inwentarze i dokumentacja

Inwentarz tego typu sztuki jest jeszcze w fazie początkowej.

- a) Centro di Comune i Centrum Dokumentacji ICOMOS opracują wspólnie i rozesłają kwestionariusz dot. zabytków sztuki naskalnej, któ-

ry będzie rozpowszechniany przez ekspertów; opracują oni opinię o rezultatach tej ankiety;

- b) instytucje wymienione w punkcie a) proponują terminologię podstawową w dziedzinie zabytków sztuki naskalnej;
- c) ze względu na szczupłość posiadanych środków, liczy się na współpracę instytucji i muzeów archeologicznych w realizacji ww. postulatów.

3. Konserwacja

Z natury swej zabytki sztuki naskalnej łatwo podlegają zniszczeniu. Należy zatem:

- a) chronić pewne obszary w sposób szczególny i informować społeczeństwo o ich małej odporności na zniszczenie;
- b) popierać ustanawianie odpowiednich przepisów legislacyjnych;
- c) dokumentować dzieła sztuki naskalnej drogą fotogrametrii i innych nowoczesnych metod;
- e) archiwizować te dokumenty na użytek badaczy.

W szczególności zaleca się:

- priorytetowe traktowanie zabezpieczenia tych obszarów,
- zamknięcie dostępu do nich dla szerokiej publiczności, do czasu gdy poziom techniczny zabezpieczeń pozwoli na ich udostępnienie,
- stworzenie w Międzynarodowym Komitecie ds. Konserwacji ICOM - specjalnej Sekcji ds. zabytków sztuki naskalnej.

4. Kształcenie ekspertów

Specjaliści w tym zakresie sztuki są nieliczni. Z tego względu zaleca się, by:

- a) UNESCO ustanowiło stypendium specjalne dla ich kształcenia;
- b) ICCROM organizował kursy i staże w tym zakresie z pomocą instytucji krajowych.

5. Wychowanie i uwrażliwienie społeczeństwa na zabytki sztuki naskalnej

Należy informować społeczeństwo o zagrożeniu zasobów tej sztuki w ich kraju. W tym celu zaleca się, by:

- a) sztuka naskalna i jej znaczenie stanowiła część programów nauczania;
- b) organizowano w skali krajowej kampanie informacyjne o tej tematyce.

Tekst nr 18

Konferencja nt. ogrodów krajobrazowych

Sztokholm (Szwecja), 23-25 września 1981 r.

REZOLUCJE

- Historyczne ogrody krajobrazowe są dziełami sztuki. Łączą one walory sztuki ogrodniczej i architektonicznej i - pomimo, że wciąż ulegają zmianie, chociażby z powodu rozwoju roślin - niewątpliwie dają świadectwo artystycznej i historycznej tożsamości. Dlatego ogrody te powinny być chronione, zachowywane w stanie nienaruszonym, a jeśli zajdzie potrzeba - rewaloryzowane w taki sposób, by ich kompozycja wraz z otoczeniem była zachowana.
- Ogrody historyczne mogą spełniać rolę rekreacyjną, ale pod warunkiem, że zabezpieczy się je od szkód, mogących wynikać ze zbyt wielkiej liczby osób odwiedzających.
- Każdy kraj ma obowiązek prowadzenia inwentarza swoich ogrodów historycznych. Inwentarz ten będzie stanowił podstawę prawną ich ochrony. Jeżeli nie istnieją przepisy prawne w tym zakresie, to należy je natychmiast wprowadzić w życie.
- Ogrody historyczne powinny być uznane jako zabytki same w sobie, ale także jako otoczenie zabytku, z którym są związane.
- Jeżeli chodzi o osoby odpowiedzialne za ich utrzymanie, to powinno się priorytetowo traktować kształcenie ogrodników krajobrazu, z uwzględnieniem jego historii, pielęgnacji i konserwacji.

Zaleca się w szczególności, aby:

- a) wszelkie roboty na terenie ogrodu historycznego były prowadzone w oparciu o planowanie, obejmujące badania nad całością obszaru, otoczenia krajobrazowego i ogrodu oraz na pogłębianych studiach archiwalnych;
- b) zarządzając ogrodami - historycy, architekci krajobrazu, ogrodnicy, plantatorzy - współdziałali ze sobą przy konserwacji ogrodu;
- c) instytucja kompetentna w dziedzinie ochrony natury, dóbr kultury i spuścizny narodowej pomagały właścicielom ogrodów historycznych, udzielając subwencji finansowych i ekspertyz w prowadzeniu prac konserwatorskich i rewaloryzacyjnych na ich terenie tak, by właściciele ogrodów historycznych byli zachęcani do ich udostępniania publiczności.

Ogrody historyczne mają specyficzne znaczenie - poza wartością estetyczną - jako miejsce rekreacji w najszerszym tego słowa znaczeniu (re-kreacja: odnowa życia). Jeżeli właściwe utrzymanie ogrodu nie może być zapewnione przez jego właściciela, kompetentna instytucja ma obowiązek zajęcia się konserwacją ogrodu, a jeżeli to okaże się możliwe - udostępnieniem go publiczności.

T e k s t n r 19

Kolokwium nt. zastosowania fotogrametrii w ośrodkach historycznych
położonych w rejonach zagrożonych ruchami sejsmicznymi, Venzone
(Włochy), 24-27 październik 1981 r.

Z A L E C E N I A

1. W programach tworzenia archiwów fotogrametrycznych, dotyczących zabytków i zespołów zabytkowych, winny być wzięte pod uwagę i traktowane priorytetowo zabytki regionów sejsmicznych, a nawet - w szerszym ujęciu - zabytki z regionów stale zagrożonych klęskami żywiołowymi.
2. W tych regionach archiwa fotogrametryczne powinny być wykorzystywane w sposób systematyczny i efektywny wraz z innymi źródłami dokumentacji, m.in. dla ustalenia priorytetów ochrony dóbr kultury w wypadku katastrofy sejsmicznej. W tym celu konieczne jest, aby specjaliści, którzy będą musieli działać natychmiast dla ratowania uszkodzonych zabytków, otrzymali dokładne informacje o istnieniu i charakterze archiwów i ich zawartości.
3. Zaleca się, aby bezpośrednio po katastrofie (z wyjątkiem czynności, które wynikną z potrzeby ratowania ludności), ekipy wykonujące zdjęcia fotogrametryczne, były jak najszybciej dopuszczone na miejsce katastrofy. Interwencja ta powinna być zainicjowana i koordynowana przez miejscowe władze, które też są obowiązane do oznakowania elementów architektonicznych o najwyższej wartości, nawet gdy są one zagrzebane w gruzach, aby przy oczyszczaniu terenu nie powiększać strat wynikających z ich zniszczenia.
4. W wypadku trzęsienia ziemi zdjęcia fotogrametryczne i pomiary wykonane tą metodą (lub w połączeniu z innymi metodami), powinny w pierwszym rzędzie wykazać uszkodzenia takie, jak: pochylenie ścian i murów, wzdęcia i obrzmienia wynikające z uszkodzeń wewnętrznych, objawy obsuwania lub drżenia murów, szerokość i kierunek pęknięć, itp., gdyż są one niezbędne dla umocnienia elementów architektonicznych jeszcze istniejących; skutecznego i ekonomicznego pod względem ilości osób zatrudnionych i zużycia materiałów.

Możliwość użycia zdjęć fotogrametrycznych powinna być głęboko przeanalizowana w toku wspólnych badań fotogrametrów, architektów, inżynierów konstruktorów, sejsmologów, a w szczególności powinna być przedmiotem badań Komitetów ICOMOS ds. fotogrametrii i ds. sejsmologii. Te badania powinny doprowadzić z jednej strony do optymalnego zastosowania fotogrametrii, a z drugiej strony do opracowania wytycznych dotyczących interwencji fotogrametrów, z pełną znajomością skutków ruchów sejsmicznych w budowlach architektonicznych.
5. Równocześnie i zaraz po interwencjach natychmiastowych, należy - szczególnie jeśli nie istniały poprzednio archiwalne zdjęcia fotogrametryczne - wykonać je w celu udokumentowania w jak najszerszym zakresie wszystkich obiektów na tym terenie lub ich części, zanim nastąpią dalsze zniszczenia.

Poleca się robienie zdjęć podwójnych, aby jak najszybciej móc zgromadzić w bezpiecznym miejscu całość dokumentacji.

Ekipy fotogrametryczne powinny być wspomagane przez techników zatrudnionych przy konserwacji zespołu zabytkowego. Jest też zalecenie tworzenia, w miarę możliwości, ekip fotograficznych ze względu na restytucję (w skali 1:50), która powinna być wykonana w jak najkrótszym czasie, aby mogła służyć do badań nad ochroną zespołów zabytkowych.

6. Zdjęcia robione z lotu ptaka, w dużej skali, są też bardzo przydatne dla tych badań i powinny wchodzić w skład archiwów - przed czy nawet po katastrofie.
7. Po dokonaniu restauracji lub rekonstrukcji zabytku architektury, wskazane jest badanie okresowe metodami fotogrametrycznymi ich aktualnego stanu, aby móc wykryć objawy nowych zakażeń.
8. Przypadek szczególny: katedra w Venzone. Studia nad dokumentacją fotogrametryczną, wykonaną po pierwszym trzęsieniu ziemi w roku 1976 wykazują, że tego rodzaju dokumentacja może stanowić podstawę do rekonstrukcji. Wraz z innymi dokumentami zebranymi przed trzęsieniem ziemi, może ona świadczyć o wartości historycznej tej rekonstrukcji. Niezbędne jest więc sporządzanie pomiarów fotogrametrycznych przez osoby odpowiedzialne za rekonstrukcję zabytku.

Tekst nr 20

Miedzynarodowe spotkanie nt. sztuki nowoczesnej w budowach zabytkowych, Paryż, 26-28 listopada 1981 r.

PODSUMOWANIE - WNIOSKI

Z referatów i dyskusji okazało się, że jest konieczne opracowanie inwentarza, który do dziś nie istnieje, dzieł współczesnych twórców, które już są w budynkach zabytkowych oraz zebranie pełnej dokumentacji (wraz z diapozytivami) dotyczącej artystów i ich dzieł, które mogłyby służyć dekorowaniu wnętrza zabytkowych.

Należy rozwinąć różne formy dialogu pomiędzy twórcami i władzami administracyjnymi, odpowiedzialnymi za ochronę zabytków i zajmującymi się twórczością artystyczną.

Sekcja witraży

Inspektor Generalny Zabytków we francuskim Ministerstwie Kultury przedstawił dezyderaty i niektóre wyniki polityki integracji prowadzonej w tym zakresie od 40 lat przez francuskie służby konserwatorskie, podkreślając konieczność dokumentacji istniejących dzieł. Twórcy witraży obecnie realizowanych mają obowiązek dostarczania ich zdjęć i makiet. Należy kontynuować nawiązane w czasie kolokwium stosunki pomiędzy twórcami a przedstawicielami administracji, co pozwoli na stopniowe uzupełnianie dokumentacji. Zaleca się stworzenie kartoteki mistrzów sztuki witrażowej, pracujących dla budowli zabytkowych. W celu rozszerzenia kręgu twórców w tej dziedzinie można by zorganizować konkursy, które dałyby szansę młodym, nieznanym autorom.

Trzeba spisać potrzeby kościołów, region po regionie, niektóre bowiem ważne obiekty wciąż jeszcze oszkłone są szkłem bezbarwnym zamiast witrażami.

Należy zracjonalizować i uzgodnić zamówienia na witraże w drodze ścisłej współpracy twórców z władzami administracyjnymi i kościelnymi. Co do zasad finansowania wskazane byłoby wprowadzenie 1% dodatku dla twórczości witrażowej współczesnej i ustalenie polityki popierania (również finansowego) twórców, niezależnie od pomocy udzielanej przez państwo przy restauracji witraży zabytkowych.

Sekcja umeblowania wnętrza i rzeźby

Prezes Francuskiej Sekcji ICOMOS zgłosił następujące postulaty:

- stworzenie inwentarza dzieł twórców współczesnych w budynkach zabytkowych, zwłaszcza w obiektach należących do państwa i do władz miejskich;
- zmiana postaw i opinii wobec twórczości współczesnej w zabytkach, która wpłynęłaby na sprawę zamówień dzieł współczesnych;
- dalsze prowadzenie obrad na ten temat na kolokwiałach ICOMOS.

Sekcja malarstwa i tkaniny

Dyrektor Szkoły Głównej Sztuki Stosowanej, przyłączając się do wniosków poprzednich, podkreślił szczególnie prośbę artystów malar-

rzy, którzy bardzo rzadko mogą dać wyraz swojej twórczości w budowach zabytkowych.

Wyraził życzenie, aby Dyrekcje Twórczości Artystycznej i Dziedzictwa Kulturalnego (w Ministerstwie Kultury) rozpatrzyły wspólnie sprawę realizacji wniosków z obecnej narady.

U w a g a : Jak widać z treści uchwał - konferencja miała charakter krajowy, pomimo udziału w niej przedstawicieli innych krajów. Wnioski dają się jednak zastosować w różnych krajach i są promulgowane przez ICOMOS.

Tekst nr 21

Seminarium nt. wartości zabytków dla teraźniejszości
Hammamet (Tunezja), 17-18 kwietnia 1982 r.

Z A L E C E N I A

Uczestnicy seminarium zalecają:

- zwiększenie ilości środków instytucjonalnych, prawnych, finansowych i innych dla prowadzenia bardziej dynamicznej ochrony dóbr kultury, lepiej dostosowanej do współczesnych warunków życia.

Dla osiągnięcia powyższego zalecają:

W zakresie instytucjonalnym

1. Wnikliwe zbadanie możliwości organizacyjno-finansowych instytucji już istniejących przed powołaniem do życia nowych struktur organizacyjnych, oraz zapewnienie im możliwości wypełniania zadań, a mianowicie:
 - a) stałego aktualizowania danych zawartych w inwentarzach zabytków,
 - b) prowadzenia działań konserwatorsko-rewaloryzacyjnych,
 - c) użytkowania zabytków do celów kulturalnych, socjalnych i gospodarczych.
2. Wzmocnienie organizacji ICOMOS (Komitety Narodowe) i ICOM; poszukiwanie środków dla lepszej koordynacji działań między tymi organizacjami oraz współpracy z władzami dla prowadzenia skoncentrowanych, wspólnych działań.
3. Tworzenie federacji poszczególnych grup dla lepszego zgrania ich działalności, wymiany doświadczeń i specjalizacji, uświadamianie społeczeństwa o wartości zabytków w szerszym niż dotąd zakresie.
4. Tworzenie struktur dla prowadzenia badań naukowych na temat miast historycznych oraz określenie ogólnej strategii planowania i interwencji ze strony władz administracyjnych, miejscowych wspólnot i stowarzyszeń.
5. Powołanie do życia ogólnopństwowej instytucji przemysłowo-handlowej, podległej ministerstwu, dzielącej się na departamenty. Instytucji tej podlegałyby organizmy zajmujące się rewaloryzacją i użytkowaniem zabytków w miastach zabytkowych.

Instytucja ta miałaaby na celu:

- planowanie działań konserwatorskich z uwzględnieniem kosztów poszczególnych prac, schematów finansowania i terminów realizacji,
- użytkowanie i zarządzanie zabytkami i muzeami.

W zakresie finansowania

- zwrócenie uwagi władzom państwowym na konieczność zwiększenia dotacji dla ministerstwa kultury. Uczestnicy wyrażają obawę o skutki "obcinania" kredytów na te cele;
- zachęcenie władz lokalnych i regionalnych do zwiększania nakładów na ochronę dóbr kultury, stwarzanie bodźców materialnych dla właścicieli zabytków, poprzez ulgi finansowe, kredyty, dotacje, itp.;
- opracowanie formuły zwiększania udziału turystyki w ochronie i rewaloryzacji zabytków;
- organizowanie w muzeach sprzedaży wydawnictw (książek, katalogów, kart, pocztówek) propagujących wiedzę o zabytkach. Wpływy byłyby przeznaczone na ochronę zabytków.

W zakresie informacji

Budzenie świadomości w społeczeństwie przez:

- organizowanie kampanii propagandowych za pośrednictwem środków masowego przekazu (prasa, telewizja);
- zwracanie szczególnej uwagi na kształcenie młodzieży na poziomie podstawowym, a nawet wyższym, wprowadzanie do programów wiedzy o zabytkach;
- popieranie pracowników technicznych na wszystkich poziomach; robotników wyspecjalizowanych w konserwacji zabytków, techników z wyższym wykształceniem, architektów i tworzenie organizacji architektów-konserwatorów;
- zabieganie o wyposażenie techniczne dla konserwacji, tworzenie laboratoriów umożliwiających analizę i badania na najwyższym poziomie, bez zaniedbywania technik tradycyjnych;
- realizowanie filmów krótkometrażowych nt. zabytków i wyświetlanie programów audiowizualnych w miejscach szeroko dostępnych dla publiczności.

Tekst nr 22

Zebranie Międzynarodowego Komitetu ds. Inwentarzy
Neapol (Włochy), 20-24 maja 1982 r.

Z A L E C E N I A

1. Mając na uwadze potrzebę wzbogacenia zasobów Centrum Dokumentacji UNESCO-ICOMOS, Komitet zaleca osobom odpowiedzialnym za prowadzenie inwentarzy systematyczne nadsyłanie do Sekretariatu ICOMOS danych bibliograficznych publikacji dot. zabytków z ich krajów, oraz w miarę możliwości nadsyłanie tych publikacji do Centrum, z uwzględnieniem dzieł topograficznych i innych.
2. Wdrożone przez ICOMOS badanie - droga ankietową - różnych systemów inwentaryzacji zabytków w różnych regionach świata, zostaje powierzone następującym osobom:

Ameryka Północna	- p. Cauchon
Ameryka Południowa	- p. de Azevedo
Afryka Północna i Bliski Wschód	- p. Dkhissi
Afryka Środkowa	- p. Myles
Europa	- p. Lecat
3. W celu wzmocnienia wzajemnych kontaktów i współpracy Komitet proponuje zcentralizowaną akcję ofert i podań o staże, misje i pomoc techniczną w inwentaryzacji zabytków. W tym celu oferty i podania można kierować do p. Guerin-Dion, który zajmie się ich dalszą dystrybucją.
4. Komitet zaleca osobom odpowiedzialnym za inwentarze zabytków pilne zwrócenie uwagi na dzieła audiowizualne jako źródła dokumentacji i szerzenia wiedzy o zabytkach w społeczeństwie; w szczególności uzupełnienie informacji bibliograficznych spisem dzieł i dokumentów audiowizualnych dot. zabytków.
5. Komitet podkreśla wagę zdjęć lotniczych dla inwentarzy zabytków i zaleca systematyczne wykorzystywanie ich w celu jak najszybszego stworzenia dokumentów kompletnych i jednolitych.
6. Komitet stwierdza, że działania inwentaryzacyjne są - prawie zawsze - prowadzone ze środków państwowych.

Komitet uważa, że mecenat niepaństwowy, który w wielu krajach ma swój poważny udział w konserwacji dzieł sztuki, a nawet zabytków architektury, mógłby też efektywnie współdziałać w ich inwentaryzacji i badaniach naukowych.

Komitet sugeruje w tym celu doskonalenie przepływu informacji pomiędzy osobami odpowiedzialnymi za inwentaryzację zabytków, a przedsiębiorstwami i instytucjami zainteresowanymi ich ochroną.

Tekst nr 23

Seminarium nt. rehabilitacji starych zespołów zabytkowych
Helsinki (Finlandia), 3-9 czerwca 1982 r.

Z A L E C E N I A
(streszczenie)

Podsumowując obrady, uczestnicy seminarium zalecają:

1. Zwiększenie wysiłków na rzecz ochrony i konserwacji zabytków,
2. Podniesienie jakości ich użytkowania,
3. Opracowanie dyrektyw i poprawek do aktów prawnych dotyczących zabytków,
4. Wprowadzenie obowiązku wstępnych badań zasobów zabytkowych przed ustalaniem planów regionalnych i urbanistycznych,
5. Zbadanie wstępnie posiadanych środków finansowych,
6. Nawiązanie kontaktu z użytkownikami i właścicielami zabytków,
7. Wzmocnienie współpracy organizacji społecznych i służb konserwatorskich,
- 8, 9 i 10. Zapewnienie właściwej oceny przez eksperta wartości zabytkowych i udział architekta-konserwatora w planowaniu zagospodarowania terenu, na wszystkich etapach planowania,
11. Wprowadzenie w planach nowego budownictwa ograniczeń, wynikających z obowiązku poszanowania wartości zabytkowych, zgodnie z uchwałami międzynarodowymi,
12. Stosowanie technik tradycyjnych przy restauracji zabytków i kształcenie specjalistów w tym zakresie,
13. Powierzenie projektów rehabilitacyjnych i kontrolę ich realizacji specjalistom od spraw konserwacji zabytków,
- 14 i 15. Rozwijanie kształcenia zawodowego, m.in. w zakresie nowych metod w konserwacji, technik konstrukcyjnych i in.
16. Zabezpieczenie odpowiednich środków finansowych na ochronę zabytków.

Seminarium miało charakter krajowy z udziałem cudzoziemców, członków ICOMOS.

Tekst nr 24

Kolokwium międzynarodowe nt. konserwacji struktur drewnianych
Quebec-Ottawa (Kanada), 14-15 czerwca 1982 r.

ZALECENIA

Na zakończenie obrad i dyskusji, uczestnicy kolokwium:

- stwierdzają, że stosowanie niektórych metod gospodarki terenowej może doprowadzić do całkowitego zniszczenia budownictwa z drewna;
- zalecają, aby w krajach, w których tego rodzaju metody są stosowane, podjęto natychmiast pogłębione studia, poprzedzające wszelkie działania w terenie w celu zabezpieczenia tych zasobów, konserwacji struktur drewnianych i uniknięcia dalszego niszczenia substancji zabytkowej architektury drewnianej;
- stwierdzają równocześnie niknięcie w lasach niektórych gatunków drzew służących jako materiał budowlany o wypróbowanej wytrzymałości;
- zalecają, aby eksploatacja tego rodzaju zasobów drzewnych była stale rekompensowana przez zalesianie identycznymi gatunkami drzew i by ich wyrab był wstrzymany aż do pełnej dojrzałości.

Tekst nr 25

Konferencja nt. zabytków ostatnich 100 lat
Budapeszt-Kecskemet (Węgry), 22-27 czerwca 1982 r.

ZALECENIA

W podsumowaniu obrad uczestnicy konferencji stwierdzili, co następuje:

- najważniejsze zabytki z ostatnich 100 lat stanowią integralną część narodowej spuścizny;
- fakt ten został uznany od niedawna, wobec czego ochrona ich jest w niektórych krajach niewystarczająca;
- aby zabezpieczenie tych zabytków stało się realne, konieczna jest aktywna współpraca architektów-konserwatorów i urbanistów przy rehabilitacji miast i zespołów.

Uczestnicy konferencji zalecają:

1. Prowadzenie badań historii architektury ostatnich 100 lat, w sposób pogłębiony i podkreślający wartość zabytków z tej epoki.
Materiały i technologie stosowane w tej epoce powinny również zostać zbierane i zinventoryzowane.
2. Należy przyjąć zasadę, że wybitne dzieła ostatnich 100 lat w dziedzinie badań i oceny ich wartości, korzystają z takiej samej ochrony, jak zabytki innych epok. Ocena wartości zabytku powinna być niezależna od jego wieku.
3. Wybitne dzieła architektury współczesnej powinny korzystać z ochrony prawnej w ramach systemu legislacyjnego obowiązującego w danym kraju - architektura dzisiejsza będzie bowiem zabytkiem w przyszłych wiekach.
4. Urbanistyka i konserwacja powinny zmienić swoje podejście do zabytków z ostatnich 100 lat, tak aby podejmowane były działania zmierzające do ich konserwacji i rewitalizacji. Nie powinno być różnicy w podejściu do zabytków podlegających ochronie i tych, których ochrona nie obejmuje (np. różne elementy zespołów urbanistycznych).
5. Należy wzmocnić działania w dziedzinie kształcenia i informacji o zabytkach ostatnich 100 lat, tak aby pogłębić wrażliwość społeczeństwa na ich wartości, są one bowiem (strukturalnie i estetycznie) podstawą naszej współczesnej architektury.
6. Większość specjalizacji rzemieślniczych związanych z architekturą minionego stulecia zanika, jest więc sprawą zasadniczej wagi uznanie zabytków z tych lat jako istotnych dla kultury i popieranie tych specjalizacji. Nasze pokolenie jest bowiem odpowiedzialne za zachowanie ciągłości tradycji w tej dziedzinie kultury.

T e k s t n r 26

Międzynarodowe kolokwium nt. problemów i metod konserwacji zabytków sztuki naskalnej, Tbilisi-Brewan (ZSRR), 21-27 września 1982 r.

Z A L E C E N I A

Uczestnicy podkreślają znaczenie naukowe, historyczne i artystyczne zespołów sztuki naskalnej różnego rodzaju, które znajdują się w większości regionów świata. Są one świadectwem poszczególnych etapów ewolucji kulturalnej ludzkości. Zespoły sztuki naskalnej, ich architektura, rzeźba i najstarsze malarstwo, posiadają wybitny charakter oryginalności i wysokie walory estetyczne, dzięki organicznemu powiązaniu ze środowiskiem naturalnym i zdolnościom artystycznym ludów, które je stworzyły. Pomimo to nie są tak dobrze zbadane jak inne kategorie zabytków. Wiele nie jest odkrytych w całości, wiele jest nie zarejestrowanych i nie zbadanych.

Z powodu swej specyfiki, zabytki naskalne łatwiej niż inne podlegają zniszczeniu, a ich konserwacja i ochrona jest wyjątkowo trudna, chociażby dlatego, że w większości znajdują się w miejscach oddalonych i trudno dostępnych.

Uczestnicy kolokwium uważają, że aktualnie występuje bardzo wiele problemów, dotyczących badań naukowych, konserwacji i ochrony zabytków sztuki naskalnej. Była o nich mowa w referatach wygłoszonych w trakcie kolokwium. Dla ich rozwiązania, uczestnicy kolokwium zalecają:

1. Należy bardziej aktywnie niż dotychczas badać i inwentaryzować zabytki naskalne, w oparciu o przesłanki naukowe, stosując metody i techniki najnowsze i najskuteczniejsze. Archeologia, historia i historia sztuki zajmują w tych badaniach najważniejsze miejsce. Badania geologiczne, klimatyczne i inne są potrzebne dla ustalenia metod i środków ochrony i sposobów użytkowania.
2. Należy rozszerzyć zakres stosowanych środków ochrony sztuki naskalnej, w oparciu o doświadczenia nowoczesnej konserwacji oraz tworzyć dla zabytków sztuki naskalnej jak najlepsze warunki klimatyczno-hydrologiczne. Uczestnicy kolokwium proszą Międzynarodową Radę Ochrony Zabytków, aby zaleciła swoim Komitetom Narodowym i krajowym władzom zajmującym się ochroną zabytków opracowanie specjalnych programów ochrony zabytków naskalnych.
3. Należy czuwać nad ochroną środowiska naturalnego, w którym znajdują się zabytki naskalne, zabraniając w strefie ich ochrony budowania budynków, które kolidują z zespołem i jego otoczeniem.
4. Należy wybierać formy użytkowania zgodne:
 - z zasadami ochrony zabytków, poprzez przydzielanie im właściwych funkcji kulturalnych,
 - z reglamentacją zwiedzania i ruchu kołowego w strefie ich ochrony.
5. Uczestnicy kolokwium podkreślają konieczność rozwijania kontaktów międzynarodowych oraz wymiany doświadczeń w dziedzinie och-

rony, konserwacji i zarządzania zabytkami naskalnymi. W tym celu niezbędne jest rozszerzenie wymiany specjalistów, publikacji, dokumentacji i doświadczeń.

Uczestnicy kolokwium raz jeszcze podkreślają, że należy prosić:

- Komitety Narodowe ICOMOS o podjęcie działań w zakresie przepisów prawnych dot. ochrony zabytków sztuki naskalnej,
- Komitet Narodowy ZSRR o opublikowanie materiałów kolokwium,
- Sekretariat ICOMOS o opublikowanie "zaleceń",
- ICCROM o zorganizowanie kursów o tej tematyce.

Tekst nr 27

Kolokwium nt. zastosowania fotogrametrii w dokumentacji miast historycznych i zabytków architektury, Siena (Włochy), 10-20 października 1982 r.

REZOLUCJE

Rezolucja nr 1

Dla uzyskania pełnej dokumentacji miast historycznych oraz mając na względzie wprowadzenie najlepszych technik rysunków roboczych zaleca się dołączyć do dokumentacji kartograficznej (gdyż jest ona potrzebna do zrozumienia historii architektury i otoczenia) rysunki fasad i fotografii fotogrametrycznych wraz z danymi liczbowymi. Wszystko to ma na celu wypracowanie systemu dokumentacji pełnej i wszechstronnej dziedzictwa urbanistycznego.

Rezolucja nr 2

Przy szkoleniu pracowników działających na polu konserwacji architektury, zaleca się włączenie do programów nauczania następujących przedmiotów:

- znajomość zasad fotogrametrii jedno lub dwuobrazowej,
- zastosowanie obserwacji stereoskopowej,
- umiejętność organizowania i wykonywania zdjęć fotogrametrycznych,
- znajomość metod graficznych przy wykorzystywaniu fotografii i stereogramów,
- znajomość metod używania aparatów do restytucji fotogrametrycznej łącznie z metodą badań analitycznych i obliczeniowych.

Z drugiej strony, przy nauczaniu i kształceniu personelu w zakresie stosowania fotogrametrii do rysunków roboczych w architekturze, zaleca się, aby ten personel nabył przynajmniej umiejętność analizowania rysunków i ich wykonania tak, by mógł wyciągać właściwe wnioski z informacji zawartych w obrazie fotogrametrycznym.

Tekst nr 28

Kolokwium interamerykańskie nt. dziedzictwa architektonicznego i rewitalizacji małych osiedli historycznych, Trynidad (Karaiby), 25-28 października 1982 r.

DEKLARACJA I TLAXCALA

Wnioski

1. Uczestnicy kolokwium potwierdzają, że małe osiedla stanowią rezerwy systemów życia, które świadczą o kulturze, zachowują właściwą ludziom skalę, indywidualizują stosunki międzyludzkie i nadają znamiona tożsamości swoim mieszkańcom.
2. Przypominają, że konserwacja i rehabilitacja małych osiedli, stanowi - z jednej strony - moralny obowiązek rządów i władz miejscowych, a z drugiej strony - prawo mieszkańców do udziału w decyzjach dotyczących konserwacji miejsca ich zamieszkania poprzez bezpośredni wpływ na procesy realizacyjne.
3. Jak mówią dokumenty z poprzednich spotkań amerykańskich, środowisko i zasoby architektury niewielkich osiedli stanowią dobro niezastąpione, którego konserwacja winna się opierać na metodach starannie wyselekcjonowanych tak, aby uniknąć szkód lub fałsyfikatów, wynikających nieraz z przesłanek politycznych.
4. Uczestnicy potwierdzają, że działania mające na celu dobro zbiorowości zamieszkujących te osiedla, powinny opierać się na bezwzględnym poszanowaniu tradycji i sposobów życia mieszkańców. Równocześnie stwierdzają, że kryzys ekonomiczny, który dotknął kontynent amerykański, nie tylko nie powinien hamować akcji podejmowanych dla zachowania tożsamości małych osiedli, lecz odwrotnie - zwalczanie trudnych warunków powinno być powodem odwoływania się do przeszłości kulturalnej i do dowodów naszej pamięci.
5. Stwierdzają, że wprowadzanie konsumpcyjnych modeli życia i swych obcych naszej tradycji, które penetrują poprzez środki masowego przekazu, sprzyja niszczeniu naszej spuścizny kulturalnej propagując pogardę dla jej wartości, w szczególności w małych osiedlach. Dlatego też uczestnicy apelują do rządów wszystkich krajów, do szkół wyższych i instytucji prywatnych i państwowych, odpowiedzialnych za ochronę zabytków, o używanie w miarę możliwości środków masowego przekazu do zwalczania tego rodzaju propagandy.
6. Potwierdzają znaczenie planów zagospodarowania przestrzennego i rozwoju dla opóźniania procesu porzucania małych osiedli przez mieszkańców i przenoszenia się do miast średnich i dużych; ruch ten bowiem zagraża istnieniu małych miejscowości. Doradzają też, aby wszelkie działania mające na celu ochronę krajobrazu miasta i jego walorów architektonicznych szło w parze z polepszaniem warunków socjalno-ekonomicznych mieszkańców i podnosiło ich poziom życia. Dlatego apelują do rządów i kompetentnych organizacji o polep-

szanie wyposażenia technicznego tych zespołów, by powstrzymać odpiływ mieszkańców.

5. Uczestnicy uważają, że dla zachowania tradycyjnej atmosfery zespołów wiejskich i miejskich, dla zapewnienia ciągłości architektury ludowej w naszych czasach, konieczne jest stosowanie tradycyjnych materiałów i technik budowania. Tam, gdzie jest to niemożliwe, uczestnicy proponują użycie takich materiałów zastępczych, które nie powodowałyby rażących zmian w formie zabytku i byłyby odpowiednie dla miejscowych warunków i sposobów życia mieszkańców.

Z a l e c a n i a

Uczestnicy raz jeszcze potwierdzają słuszność zasad głoszonych przez ICOMOS i zawartych w licznych dokumentach. Ponadto zaleca się, aby:

1. Każda akcja mająca na celu konserwację i rewitalizację małych osiedli była wpisana do programu uwzględniającego różne aspekty życia na szczeblu regionu, w przeciwnym bowiem razie akcja ta będzie nieskuteczna.
2. Udział specjalistów wielu branż powinien być mocno popierany, gdyż stanowi niezbędny warunek dla konserwacji, restauracji i rewitalizacji małych ośrodków.
3. Organizacje publiczne, takie jak komunikacja, służby zdrowia, wychowanie, elektryfikacja i inne, powinny zdać sobie sprawę, że ich działania nawet w dobrych intencjach mogą przynieść szkodę małym zespołom osiedleńczym, jeśli towarzyszyć im będzie ignorowanie lub niedoceniające wartości dziedzictwa kulturalnego i pływających stąd korzyści dla społeczeństwa.
4. Informowanie o doświadczeniach mających związek z ochroną małych osiedli jest niezbędne dla osiągnięcia lepszych rezultatów w polityce ogólnokrajowej, dla ustanowienia przepisów prawa i dla postępu technicznego. Jest to ważne na szczeblu międzynarodowym i regionalnym w odniesieniu do środowiska amerykańskiego. Potwierdza się konieczność publikacji w tej dziedzinie i proponuje powołanie roboczych grup amerykańskich dla opracowania niektórych tematów.
5. Użycie materiałów miejscowych i stosowanie technik tradycyjnych jest niezbędne dla prawidłowej konserwacji małych osiedli. Musi ona być zgodna z podstawową zasadą, by uwidaczniać interwencję, która jest znamię naszych czasów. Działania zmierzające do umacniania w społeczności przekonania o użyteczności tych materiałów i technik - tam gdzie one jeszcze istnieją - jest dziś najpilniejszym zadaniem. Zaleca się popieranie umiejętności rzemieślniczych w tym zakresie przez przyznawanie nagród i wyróżnień.
6. Rządy krajów amerykańskich uważają, że przydzielanie kredytów na konserwację i rewitalizację domów mieszkalnych w małych ośrodkach i miastach jest skutecznym środkiem dla zachowania dziedzictwa architektonicznego i zasobów mieszkaniowych. W tym celu należy zrewidować dotychczasowe normy kredytowe i wprowadzić kredyty hipoteczne dla obiektów budowanych techniką tradycyjną i z materiałów lokalnych.

7. Szkoły architektoniczne powinny prowadzić i popierać dyplomy i doktoraty o tematyce konserwatorskiej. Powinny też w swoich programach nauczania w sposób zasadniczy uwzględniać problematykę konserwacji, restauracji i znajomości architektury ludowej, a także tradycyjnych technik budowlanych, tak by dyplomanci tych uczelni mogli być zatrudnieni przez gminy, które bardzo ich potrzebują.
8. Byłoby wskazane, aby szkoły i stowarzyszenia architektów powołały do życia komisje ochrony dziedzictwa architektonicznego, które mogłyby szerzyć przekonania o odpowiedzialności ich członków za konserwację małych osiedli oraz zbierać i publikować informacje dotyczące tej problematyki, a także udzielać rad w tym zakresie.
9. Przedstawiciele krajów tego regionu dołożą wielu starań, ponieważ ich rządy tego nie uczyniły i zatwierdzają protokół Konwencji o Dziedzictwie Światowym UNESCO (16 listopada 1972 r.) uznając ją za środek dla otrzymania pomocy technicznej i innej od organizacji międzynarodowych.

(od autora: w tekście wprowadzono nieliczne skróty, konieczne z powodu tłumaczenia tekstu z francuskiego przekładu oryginału hiszpańskiego)

Tekst nr 29

Kongres sztuki naskalnej i muzeologii

Mediolan (Włochy), 29-31 października 1982 r.

Z A L E C E N I A

(streszczenie)

Nie można pojąć ochrony czy rewitalizacji dóbr kultury zabytków naskalnych, w tym skał, grot z ich wystrojem, bez integralnej ochrony środowiska fizycznego, kulturowego i właściwego zagospodarowania terytorialnego. W rzeczywistości terytorium stanowi zespół systemów ewolucyjnych, które powinny znaleźć dynamiczną równowagę w swoim rozwoju.

W szczególności planowanie ogólnokrajowe zagospodarowania terenowego powinno obejmować stanowiska archeologiczne.

Zaleca się więc w miejscach zgrupowania zabytków sztuki naskalnej tworzenie "parków archeologicznych", których celem byłaby ochrona specjalna tych terenów, konserwacja, inwentaryzowanie zasobów i badania naukowe. Rozwój ruchu turystycznego na tych terenach powinien nastąpić dopiero wtedy, gdy badania naukowe pozwolą na właściwe przedstawienie publiczności ich zasobów i gdy zostaną one odpowiednio zabezpieczone. Pożądane jest też zakładanie laboratoriów w ramach "parków archeologicznych", w których byłyby systematycznie prowadzone badania nad zmianami zachodzącymi w reliktach archeologicznych, poziomem skażenia powietrza, itp.

Dokumentacja winna być gromadzona i zabezpieczana we właściwy sposób:

- a) należy rozwijać systemy katalogowania i ciągłego opisywania zasobów, które pozwoliłyby na stworzenie inwentarza o zasięgu światowym,
- b) zaleca się wprowadzanie systemów i metod nowoczesnych, które zapewnić mogą równoczesną dokumentację graficzną, fotograficzną i jej systematyczną klasyfikację,
- c) należy zawsze uwzględniać dokumentację już istniejącą, która choć niedoskonała i podlegająca zniszczeniu, wymaga zabezpieczenia jako wynik długoletnich badań i jako taka winna być przekazana następnym pokoleniom,
- d) ochrona dokumentacji powinna być działaniem rutynowym, które obciąża administrację państwa, na terenie którego znajdują się zabytki sztuki naskalnej, a także organizacje międzynarodowe, których celem jest ochrona zabytków, w szczególności UNESCO, ICOM, ICOMOS i ICCROM, do których należy stałe inicjowanie i propagowanie działań w tym zakresie.

Wystawy i muzea

Zaleca się, aby na wystawach zabytków sztuki naskalnej były przedstawione procesy badań, które doprowadziły do pewnych ustaleń i wniosków, stanowiąc w ten sposób instrument kształcenia w zakresie metodologii naukowej.

Nauczanie, kultura, informacja

Biorąc pod uwagę fundamentalną wartość sztuki naskalnej dla zrozumienia korzeni kulturowych człowieka, a także ze względu na jego wykształcenie historyczne i na walory estetyczne sztuki naskalnej, uczestnicy Kongresu zwracają się z apelem do muzeów, których specyficznym zadaniem jest kształcenie i informowanie w dziedzinie kultury.

Ponadto apel ten zostaje skierowany do instytucji krajowych i międzynarodowych, z a l e c a j a c im współdziałanie w szerzeniu wiedzy o sztuce naskalnej poprzez wprowadzanie tego przedmiotu do programów szkolenia na poziomie krajowym i międzynarodowym.

Z a l e c a się też organizowanie ekspozycji stałych i objazdowych, które - krążąc w terenie - wprowadzałyby i szerzyły wiedzę o zabytkach sztuki naskalnej, informując o niej szerokie warstwy społeczeństwa.

T e k s t n r 30

DEKLARACJA DREZDEŃSKA

W dniach 15-19 listopada 1982 r. przedstawiciele 11 krajów wzięli udział w kolokwium w Dreźnie nt. rekonstrukcji zabytków zniszczonych przez działania wojenne, zorganizowanym przez Komitet Narodowy ICOMOS w NRD.

Uczestnicy kolokwium mieli okazję zdać sobie sprawę z ogromu zniszczeń Drezna i wielkich cierpień, które przyniosła wojna narodowi i ich dziedzictwu kulturalnemu.

Uznali oni, że rząd i społeczeństwo NRD uczyniły wielkie wysiłki w celu odzyskania znacznej części zniszczonych dóbr kulturalnych, a w szczególności zabytków, które zdawały się na zawsze stracone.

Z uwagi na te fakty, uczestnicy kolokwium wyrażają opinie popierające uchwały VI Zgromadzenia Generalnego ICOMOS w Rzymie w 1981 r.

Zgromadzeni podsumowując swoje obrady stwierdzają, co następuje:

1. Zadania społecznego rozwoju w okresie powojennym, rekonstrukcja miast, wsi i ochrona pojedynczych zabytków, stanowią nierozdzielalną całość. Wartości kulturalne zabytków, chęć przeznaczenia ich na nowe cele, zarówno kulturalne jak i polityczne, stanowią powody podjęcia ich rekonstrukcji.
2. Założenia i realizacja programów rządu i społeczeństwa w zakresie restauracji zabytków oraz zachowania integralnego charakteru miast i wsi i ich wymowy historycznej mają zasadnicze znaczenie dla identyfikacji ludzi i ich krajów. Jest to również konieczne ze względu na motywację aktywnej postawy w pracy dla społecznego postępu w ich krajach.
3. Poważne rezultaty w dziedzinie kultury mogły być osiągnięte i nadal będą realizowane tam, gdzie istnieje ochrona i konserwacja zabytków, z ich rewitalizacją i włączeniem w nurt życia współczesnego. Ten nieustanny wysiłek w kierunku harmonijnego powiązania zabytków z nowymi dziełami architektury i powiązanie ich z założeniami urbanistycznymi bierze też pod uwagę otoczenie i krajobraz kulturowy.
4. Z uwagi na wzrastające - szczególnie po zniszczeniach wojennych - zainteresowanie społeczeństw zabytkami jako świadkami narodowej przeszłości, istnieje gorące pragnienie ich zachowania w oryginalnej formie. Chodzi tu o substancję historyczną, której pojęcie rozwinęło się z biegiem czasu, obejmując wszystkie części oryginału, które znamionują autentyczność zabytku, świadczą o jego pochodzeniu i o jego dziejach aż do najnowszych czasów.
5. Rekonstrukcja dała dodatkowy impuls do badania źródeł historycznych, do głębokich analiz i sondaży archeologicznych, do nowych rozwiązań w zakresie dokumentacji i konserwacji. Istnieje pilna potrzeba prac nad pełną dokumentacją poszczególnych zabytków i ich zespołów, dla osiągnięcia dodatkowego zabezpieczenia w wypadku wojny lub innych kataklizmów.
6. Biorąc pod uwagę zainteresowanie, jakie budzą funkcje kulturalne zabytków, może powstać tendencja do restauracji przekraczającej zwykłą konserwację, dla wzmocnienia ich wymowy i spełnianej

przez nich określonej roli (w społeczeństwie). Sposób i granice rekonstrukcji zależały i nadal zależą od wartości i specyfiki zabytku, stopnia zniszczenia i jego roli kulturalnej i politycznej.

7. Wiele nowych doświadczeń metodycznych było rozwijanych po wojennych zniszczeniach zabytków, w związku z ich rekonstrukcją. W każdym wypadku potrzebne są wielostronne narady, dotyczące konserwacji wszystkich detali jako wartości symbolicznych aż do restytucji niezbędnych założeń urbanistycznych włącznie.
8. Rekonstruując zabytki zniszczone w czasie wojny należy przede wszystkim brać pod uwagę, że patrząc na nie powinien móc prześledzić ich dziejowe losy, od powstania zabytku po dzień dzisiejszy. Zasada ta dotyczy elementów zabytków pochodzących z różnych epok i innych śladów dziejowych przemian. Nowe elementy inkorporowane z pełną świadomością odpowiedzialności za to działanie, mogą stanowić jedną z nim całość. Całkowita rekonstrukcja zabytku, bardzo poważnie zniszczonego, stanowi wyjątek usprawiedliwiony względami szczególnymi, jak np. zniszczenie w czasie wojny obiektu o wyjątkowym znaczeniu. Rekonstrukcja zakłada istnienie wystarczającej dokumentacji zabytku jako podstawy prac rekonstrukcyjnych.
9. Potrzeba przywrócenia tradycyjnej funkcji zniszczonego zabytku niejednokrotnie wpływa na przyspieszenie jego rekonstrukcji. Ta tendencja jest umacniana wzrastającą świadomością walorów kulturalnych architektury zabytkowej. Dotyczy to w znacznej mierze domów mieszkalnych w miastach i na wsi, a także ratuszy, kościołów i innych zabytków architektury.
10. Kiedy zabytek został zniszczony, ustala się niejednokrotnie nowe funkcje i cele społeczne, którym ma on służyć w przyszłości. Dotyczyć one mogą szerokiego zakresu użytkowania zabytków dla celów publicznych, a także mieszkalnych.
11. Dla spełnienia zadań rekonstrukcji zabytków, zostały opracowane specyficzne metody badań naukowych, charakteryzujące się wielką precyzją oraz nowe środki techniczne, artystyczne i rękodzielnicze. W wyniku zrozumiałego pragnienia ze strony społeczeństwa odzyskania zabytku w nieskażonej formie i świetności, prace przy rekonstrukcji zabytków uzyskały niezbędne do tych celów pogłębione wartości zawodowe, większe nawet niż w pracach konserwatorskich i stworzyły nowe wartości kulturowe.
12. Jest sprawą coraz bardziej uderzającą, że społeczeństwa łączą z dumą z zabytków własnej historii zainteresowanie zabytkami innych krajów oraz czynami ludzi, którzy żyli w przeszłości, lub żyją dziś i są przez dziedzictwo kulturalne reprezentowani. Dlatego ogólnosiątkowa wymiana doświadczeń i informacji o wartościach historycznych i estetycznych dóbr kultury, a w szczególności zabytków, dla każdego narodu, grupy etnicznej czy społecznej odgrywa tak pozytywną rolę w dziele pokojowego współżycia narodów i równości praw na całym świecie.

Doświadczenia, które w dziedzinie ochrony zabytków zdobyliśmy w związku z wielkimi stratami ludzkimi i zniszczeniem spuścizny kulturalnej wskutek wojny, a także doświadczenia zdobyte przez nas w toku jej rekonstrukcji tak odpowiedzialnej, skłaniają każdego z nas do oświadczenia, że zrobimy wszystko co w naszej mocy, aby poprzez międzynarodową współpracę na rzecz rozbrojenia zapewnić pokój we współczesnym świecie.

Drezno, 18 listopada 1982 r.

Tekst nr 31

Międzynarodowe kolokwium nt. ochrony budownictwa zabytkowego z drewna, Tokio (Japonia), 1-10 listopada 1982 r.

Tematy obrad:

1. Raport dot. stanu ochrony zabytków drewnianych w różnych krajach świata.
2. Problemy konserwacji i ochrony zabytków z drewna.
3. Rozwój programu nauczania w tym zakresie.

W toku dyskusji niektórzy specjaliści wyrażali ostrą krytykę stosowania tzw. techniki "gwańcenia więzby dachowej", tzn. przykrywania materiałem "martwym" materiału "żywego", jakim jest drewno.

Specjalne zainteresowanie budziły rezultaty badań nad stosowaniem środków chemicznych w konserwacji drewna.

Japończycy, głęboko przywiązani do swej wielowiekowej tradycji, wprowadzili do metod konserwacji zasady, które nie wykluczają rekonstrukcji zabytku, pod warunkiem zachowania form architektonicznych i odpowiednich funkcji w życiu współczesnym. Na przykładzie obiektu zabytkowego Isejigu Shrine, który był odbudowywany raz na 20 lat z nowego materiału, Japończycy starali się udowodnić, że zabytek może być chroniony dzięki periodycznym rekonstrukcjom. Jest to metoda diametralnie różna od metod uznawanych przez kraje europejskiego kręgu kulturowego lub pozostające pod ich wpływem.

Stwierdzenie tej rozbieżności stało się punktem wyjścia do dyskusji nad pojęciem "autentyzmu zabytku" w odniesieniu do architektury drewnianej.

Międzynarodowy Komitet ICOMOS ds. Drewna postanowił kontynuować dyskusję nad tym tematem. Być może wnioski z niej przyczynią się do rozszerzenia niektórych pojęć zawartych w "Karcie Weneckiej" i złagodzenia jej rygorów w stosunku do materiałów używanych w konserwacji zabytków drewnianych. Te same zasady nie mogą obowiązywać przy konserwacji zabytków z kamienia, cegły czy też z drewna.

Następnym problemem rozważanym przez uczestników była sprawa kształcenia specjalistów konserwacji zabytków drewnianych, na różnych poziomach nauczania. W dyskusji przedstawiono opinie ICCROM na ten temat.

Zauważono, że uczestniczący w obradach przedstawiciele krajów wschodnich (Indie, Korea Płd., Indonezja, Nepal, Pakistan) byli w ogromnej większości pracownikami laboratoriów naukowo-badawczych i instytutów konserwatorsko-archeologicznych, których wykształcenie jest z reguły odmienne od wykształcenia architektów zajmujących się konserwacją struktur budowlanych w tych krajach. Ta obserwacja wywołała dyskusję nad kształceniem architektów, w której postulowano rozwój badań laboratoryjnych nad materiałami budowlanymi.

Z kolei Międzynarodowy Komitet ds. Drewna wysunął po raz drugi propozycję (poprzednio na kolokwium w Kanadzie w 1982 r.) tworzenia "historycznych rezerwatów leśnych", zawierających gatunki drzew zagrożonych zagładą.

Uczestnicy uchwalili zalecenia:

Uznając, że drewno ma duże znaczenie w rozwoju cywilizacji, a rola zabytków drewnianych jest coraz większa,

Przekonani o konieczności zapewnienia opieki nad tego rodzaju zabytkami,

Biorąc pod uwagę pilną potrzebę rozwijania programów ochrony zabytków na terenie krajowym i międzynarodowym,

Uczestnicy kolokwium:

1. Zalecają tworzenie dla celów naukowych i wychowawczych "leśnych rezerwatów", które przyczynią się do odtwarzania dawnych warunków środowiska. Drzewa pochodzące z tych rezerwatów mogą być używane przy konserwacji struktur historycznych.
2. Popierają prowadzenie badań nad rozwojem naturalnych środków grzybobójczych (fungicides) i innych, które zastąpiłyby materiały toksyczne, szkodliwe dla środowiska naturalnego.
3. Proponują opracowanie przez UNESCO międzynarodowej rekomendacji nt. konserwacji i ochrony zabytkowej architektury drewnianej.
4. Popierają inicjatywę UNESCO i ICOMOS dot. rozwijania międzynarodowych form kształcenia w dziedzinie konserwacji zabytków drewnianych.

Tekst nr 32

Międzynarodowe zebranie koordynatorów kursów konserwacji architektury, Rzym (Włochy), 2-4 grudnia 1982 r.

1. Koordynatorzy kursów konserwacji architektury przybyli z różnych krajów świata na spotkanie w Rzymie, zorganizowane pod auspicjami UNESCO, ICCROM i ICOMOS.

Wymienili w szerokim zakresie poglądy i doświadczenia, stwierdzając duży rozwój tej dziedziny od 1968 r. (spotkanie w Pistoia).

Stwierdzili również, że wszystkie międzynarodowe dokumenty dot. konserwacji i rewaloryzacji dóbr kultury podkreślają zasadnicze znaczenie kształcenia kadr w tym zakresie, zarówno ogólnego jak i specjalistycznego.

Zauważyli z zadowoleniem, że nauka konserwacji architektury rozwija się w wielu krajach; równocześnie zwrócili uwagę na fakt, że przemiany jakie nastąpiły w całej ludzkości spowodowały takie rozszerzenie pojęcia spuścizny kulturalnej i tak przyspieszyły procesy rewitalizacji i restauracji zabytków, że często ich konserwacja jest powierzana technikom nie przygotowanym do tego zadania, nie mającym żadnego przygotowania specjalistycznego w tej dziedzinie.

W świetle tych uwag, problem kształcenia specjalistów nabiera szczególnej wymowy i może być rozwiązany tylko przez podjęcie działań na różnych poziomach nauczania. Należy w szkole i poza nią przygotowywać ogół społeczeństwa do cenięcia wartości zawartych w spuściźnie kulturowej architektoniczno-urbanistycznej, opracowując równocześnie programy dydaktyczne w tej dziedzinie, etapowe i ciągłe.

Z drugiej strony programy nauczania w szkołach architektonicznych winny być całkowicie przeanalizowane pod kątem pola działalności architekta. To zaś wymaga pogłębienia kultury historycznej i znajomości wartości architektoniczno-urbanistycznych oraz podstawowych pojęć z zakresu konserwacji zabytków.

2. Uczestnicy spotkania stwierdzają, że aktualne programy nauczania w różnych krajach, którym można przyznać poziom międzynarodowy, zawierają jako wybrany temat konserwację zabytków, bądź w czasie nauczania uniwersyteckiego architektury, bądź jako specjalizację podyplomową.

Uczestnicy spotkania uchwalają, co następuje:

- 1) Prace konserwatorskie powinny być wykonywane wyłącznie przez osoby, które posiadają wykształcenie wyższe i podyplomowe oraz praktykę konserwatorską.
- 2) Specjalizacja architektoniczno-konserwatorska wymaga harmonijnego integrowania wiedzy historyczno-humanistycznej, która określa podstawy i cele konserwacji oraz znajomość techniki i ekonomii, które przynoszą znajomość środków rozwiązywania problemów konserwatorskich.
- 3) Skomplikowane zadania konserwatorskie z reguły wymagają działań wielobranżowych, w których udział biorą: architekt, inżynier, archeolog, historyk sztuki, ekonomista, socjolog, urbanista, itp. Dlatego zalecone jest, aby specjaliści różnych

dyscyplin spotykali się dla wymiany opinii na ten temat i żeby otrzymali zawsze pewien zasób wiadomości z dziedziny konserwacji, która ułatwi im wielobranżową współpracę w oparciu o wspólną metodologię.

- 4) Kontrola kompetencji może być realizowana tylko przez kontrolę programów nauczania, uwieńczonych dyplomami; jest ona możliwa tylko tam, gdzie nauczanie konserwacji i ochrony zabytków jest zorganizowane na poziomie uniwersyteckim.

- 5) Konserwacja zabytków jest oparta na zasadach filozoficznych i metodologicznych przyjętych przez wszystkie regiony świata. Niemniej specyfika historii i kultury każdego kraju, a także różnorodność niektórych problemów technicznych decydują o warunkach konserwacji w danym regionie i nauczanie powinno brać pod uwagę tę specyfikę regionalną.

3. Biorąc pod uwagę rozwój i różnorodność w skali światowej problematyki kształcenia zawodowego architektów-konserwatorów, uczestnicy zebrania polecają organizacji ICCROM, aby w porozumieniu z Międzynarodową Radą ds. Zabytków ICOMOS, opracowała nowy typ programów dydaktycznych, a w szczególności zalecają:

- 3.1. Organizowanie stałych kursów w rejonach świata oddalonych od wielkich ośrodków kształcenia konserwatorskiego.

Byłoby pożądane, aby pierwszy etap kształcenia specjalistów odbywał się na terenie ich kraju lub regionu, tak aby byli dostatecznie przygotowani i poinformowani o specyficznych problemach swojego kraju zanim zostaną wysłani za granicę dla ewentualnego uzupełnienia wykształcenia.

ICCROM powinien zbadać możliwości tworzenia nowych ośrodków nauczania regionalnego, biorąc pod uwagę udział w ich organizowaniu instytucji lokalnych dających minimum środków i gwarancji. Zrealizowanie tych zamierzeń wymaga uprzednio zbadania warunków nauczania w regionach najsłabiej wyposażonych w niezbędne ośrodki kształcenia; pod tym kątem widzenia Afryka wymaga szczególnej uwagi.

- 3.2. Organizowanie kursów o różnych tematach

Program takich kursów powinien być tak pomyślany, aby odpowiadał specyficznym potrzebom danego regionu w takiej formie, aby mógł być prezentowany kolejno w różnych krajach świata.

- 3.3. Przygotowanie kadry wykładowców

Biorąc pod uwagę niewystarczającą liczbę kompetentnych wykładowców, którzy mogliby zapewnić realizację jednolitego programu nauczania zaleca się, aby ICCROM opracował program pomocy dydaktycznych dla przyszłych wykładowców. Powinno to być osiągnięte poprzez rozwój publikowania odpowiednich materiałów dydaktycznych, a w szczególności przez odpowiednią politykę tłumaczeń podstawowych tekstów na dużą ilość języków.

- 3.4. Zaleca się, aby ICCROM rozwijał działalność, do której został powołany jako teren spotkań i wymiany doświadczeń w dziedzinie nauczania konserwacji zabytków i popierał stałą konfrontację i ocenę programów nauczania, jako najpoważniejszego czynnika postępu.

- 3.5. Zaleca się także, aby organizacje ICCROM i ICOMOS pozostawały w stałej łączności dla realizacji tych celów z różnymi organi-

zaczajmi międzynarodowymi i regionalnymi, które zajmują się nauczaniem, a w szczególności z UNESCO, Radą Europejską, ośrodkami regionalnymi i instytucjami związanymi z ICCROM.

4. Koordinacja inicjatyw

Uczestnicy spotkania stwierdzają, że często - niestety - różne organizacje międzynarodowe lub organy administracji w poszczególnych krajach zajmujące się ochroną zabytków, podejmują inicjatywy analogiczne lub sprzeczne ze sobą, ponieważ nie naradzają się wspólnie przed ich podjęciem. W tej sytuacji uczestnicy spotkania w Rzymie załączają, aby zrobić wszystko, co jest możliwe dla lepszej koordynacji programów i środków finansowych w tej dziedzinie.

5. Dodatkowe zalecenia praktyczne

- 1) Uznając wartość prac zrealizowanych dotychczas przez instytucje zajmujące się kształceniem architektów na poziomie uniwersyteckim oraz stwierdzając, że zainteresowanie studentów tematyką zabytków wzrasta, zaleca się organizowanie kursów wstępnych nauki konserwacji i badania przyczyn degradacji obiektów architektury - te tematy bowiem są szczególnie przydatne przy opracowywaniu projektów architektonicznych.
- 2) W odniesieniu do instytucji wyspecjalizowanych w kształceniu podyplomowym, podkreśla się wagę dobrze wyposażonej biblioteki dla badań nad materiałami tradycyjnymi i technikami rzemieślniczymi. W tym zakresie zwraca się uwagę na wagę też dyplomowych i badań laboratoryjnych oraz na kontakty z pracownikami muzeów, konserwatorami i naukowcami.
- 3) Podkreślając zasadę, że celem konserwacji jest zapobieganie, w miarę możliwości, degradacji spuścizny architektonicznej przez stosowanie polityki utrzymywania tej spuścizny, w oparciu o naukowe podstawy działania, zaleca się:
 - popieranie prostych metod konserwowania wszystkich obiektów historycznych zamiast stosowania kosztownych zabiegów dla restaurowania zaledwie kilku budynków,
 - prowadzenia polityki stałej kontroli konserwatorskiej i sprawozdań o stanie budynków, która z kolei wymaga, aby architekci-konserwatorzy pracujący na budowie otrzymali w tym zakresie minimum wykształcenia w postaci chociażby krótkich staży (kursów) konserwatorskich.

Tekst nr 33

Światowa konferencja nt. polityki kulturalnej

Mexico (Meksyk), 26 lipca - 5 sierpnia 1982 r.

(udział ICOMOS w Konferencji UNESCO)

ZALECENIA

ICOMOS zwraca się do władz krajów reprezentowanych w UNESCO z następującymi sugestiami i zaleceniami:

- kształcenie kadr wyspecjalizowanych (w konserwacji zabytków - dop. autora) jest konieczne, powinno ono obejmować zarówno rzemieślników, którzy prace konserwatorskie wykonują, jak przedsiębiorców i kadrę kierowniczą, specjalistów, którzy prowadzą badania naukowe, jak i administratorów podejmujących decyzje w tym zakresie; kształcenie powinno być dopasowane do stanu infrastruktury w dziedzinie nauczania w danym kraju;
- należy stosować właściwe technologie, unikając przy konserwacji technik najbardziej nowoczesnych zanim się nie wyczerpało wszystkich możliwości lokalnych, rozwijając praktykę tradycyjną i tworząc laboratoria dla zbadania właściwych technologii;
- istotne jest uwrażliwianie młodzieży na sprawę dziedzictwa narodowego, wprowadzając pojęcia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego do podręczników szkolnych, przygotowując odpowiednie instrumenty audiowizualne dla nauczających, mobilizując środki masowego przekazu do udziału w tej walce o ochronę dóbr kultury, kontrolując wartość przekazywanych informacji;
- konieczny jest aktywny udział społeczeństwa (w ochronie dóbr kultury) jako pierwszego konsumenta dóbr kultury;
- konieczny jest właściwy system legislacyjny dotyczący ochrony zabytków, nie tylko dzieł monumentalnych, lecz także architektury ludowej, zespołów architektonicznych i miast, szczególnie w krajach trzeciego świata, poprzez opracowanie przepisów krajowych w tym zakresie;
- konieczna jest ściśła współpraca kulturalna pomiędzy różnymi instytucjami na rzecz ochrony zabytków, poprzez przyjęcie wspólnej polityki w dziedzinie obiegu informacji kulturalnej, prawnej i technicznej, na poziomie krajowym, międzynarodowym i światowym;
- należy zwiększyć środki finansowe krajowe i udział wszystkich resortów, co pozwoli na zmniejszenie bezrobocia i wdrożenie polityki oszczędzania zasobów oraz pomocy dla turystyki kulturalnej;
- należy integrować ochronę dziedzictwa architektonicznego z ogólnym planowaniem urbanistycznym i gospodarką terenową, tak jak było to zalecone w Deklaracji Amsterdamskiej w 1975 r. oraz w Rekomendacji Warszawskiej zatwierdzonej przez UNESCO w Nairobi w roku 1976 na temat zespołów historycznych, wymagających ponadto zainwentaryzowania zabytków, zespołów i obszarów posiadających wartość historyczną.

ICOMOS wzywa wszystkie instancje międzynarodowe i krajowe, które na różnym poziomie w całym zespole Narodów Zjednoczonych, są zainteresowane ochroną dziedzictwa architektonicznego do jeszcze większej ofiarności na rzecz ochrony oraz pocucia realizmu.

Tekst nr 34

Kolokwium nt. ochrony dziedzictwa rolniczego

Aosta (Włochy), 1-3 czerwca 1983 r.

Z A L E C E N I A

(streszczenie)

W podsumowaniu obrad uczestnicy przypomnieli poprzednie dwa zebrania w Grenadzie (1977 r.) i w Ferrarze (1979 r.), które pozwoliły na sformułowanie następującej definicji:

"Dziedzictwo rolnicze obejmuje budowle i ich zespoły związane z działalnością rolno-pasterską, gospodarką leśną i rybą, posiadające wartość historyczną, artystyczną, społeczną lub legendarną, które łączy się z otaczającym je krajobrazem. Dziedzictwo to reprezentuje nie tylko bogactwa estetyczne i historyczne, ale ponadto jest ono świadectwem mądrości legendarnej jego mieszkańców".

W Grenadzie określono różne niebezpieczeństwa, które grożą zagładzie spuściznie tego typu, poczynając od ucieczki od roli a skończywszy na nadmiernym rozwoju turystyki.

W tej sytuacji uznano za najważniejsze sporządzanie inwentarzy i podkreślono rolę, jaką w ochronie tego dziedzictwa powinny spełniać władze miejscowe.

Uczestnicy kolokwium w Ferrarze kładli nacisk na planowanie globalne w skali całego regionu i na powiązaniu wsi z miastem, z którym graniczy, wspólnym planem zagospodarowania terytorialnego.

Wynikiem tych dwóch sympozjów były skierowane do władz państwowych i do europejskich organizacji międzynarodowych dezyderaty zawierające wskazania na temat planowania i gospodarki terenowej, w którym ochrona wsi i krajobrazu byłaby szeroko uwzględniona.*

Kolokwium w Aostie, w czerwcu 1983 r., nawiązując do tych wskazań kładzie akcent na ścisłe powiązania dziedzictwa architektonicznego wiejskiego z jego otoczeniem i na konieczność wzięcia pod uwagę w polityce ochrony zabytków, poza czystą techniką budowlaną walorów krajobrazu oraz warunków ekonomiczno-społecznych i kulturalnych środowiska.

W szczególności kolokwium zwraca uwagę na potrzebę uświadomienia społeczeństwa o ciągłości kultury wiejskiej - 70% mieszkańców miast w Europie wywodzi się bezpośrednio ze środowiska chłopskiego. Ta świadomość znaczenia kulturalnego zabytków rolniczych może się przyczynić, jak wykazują liczne doświadczenia, do wzrostu dynamiki współdziałania mieszkańców przy ich rewitalizacji i konserwacji.

Na zakończenie obrad uczestnicy kolokwium w Aostie sformułowali następujące zalecenia:

1. Inwentarze i wielobranżowe badania naukowe są niezbędne ze względu na konieczność utrzymywania żywej pamięci narodowej, ale zastoso-

* Kolokwia w Grenadzie i Ferrarze były organizowane przez "Europa Mostra".

2. Metody techniczno-budowlane powiązane ze znajomością typologii regionalnej i oparte na stałej konsultacji, na właściwych metodach wychowawczych i na szczegółowych informacjach ze strony osób zainteresowanych, powinny być rozwijane, skoro dają wyniki pozytywne i warunkują udział społeczeństwa w ochronie zabytków. Doświadczenia lokalne na temat rozwoju świadomości mieszkańców, powinny też być rozpowszechniane wobec ich przydatności z punktu widzenia ekonomicznego i kulturalnego.
3. Rewaloryzacja domów mieszkalnych i budownictwa wiejskiego powinna być popierana, wynikające bowiem z subwencji obciążenia finansowe są, jak się okazuje, mniej ciężkie do zniesienia niżby się zdawało, jeśli brać pod uwagę skutki uboczne działające w gospodarce regionalnej. Nowe funkcje budynków ocalonych mieszczą się w programach gospodarczo-kulturalnych, a ponadto oddziałują pozytywnie na stosunek ludności wiejskiej do jej dziedzictwa kulturalnego.
4. Doświadczenia prekursorskie w zakresie tego typu konserwacji powinny znaleźć właściwe miejsce w polityce globalnej ochrony i powinny - w miarę możliwości - być przekazywane na teren międzynarodowy.

Kolokwium nakreśliło drogi rozwoju dla ochrony zabytków rolniczych:

- podkreśla konieczność realizacji postulatów zmierzających do utrzymania w krajach europejskich równowagi między regionami rozwiniętymi i obszarami zaniedbanymi;
- podkreśla potrzebę wymiany informacji i doświadczeń;
- wyraża zainteresowanie badaniami na temat rehabilitacji wiejskiej zabudowy, przydzielania jej nowych funkcji, integrowania z nową architekturą i współdziałania ludności w jej ochronie.

Tekst nr 35

Kolokwium Międzynarodowego Komitetu ICOMOS ds. konserwacji drewna
Bergen (Norwegia), 13-18 czerwca 1983 r.

REKOMENDACJE

Uczestnicy kolokwium, na zakończenie obrad i po zwiedzeniu szeregu obiektów zabytkowych postanowili, dla sprecyzowania niektórych artykułów "Karty Weneckiej", opracować "Kartę" dotyczącą zakresu ich specjalizacji, która zawierać będzie zasady decydujące o wyborze metod stosowanych w konserwacji struktur i budowli z drewna.

Dokument ten powinien mieć charakter uniwersalny, lecz będzie on również uwzględniał specyfikę różnych regionów świata.

W tym celu uczestnicy kolokwium dyskutowali nad problemem autentyczności zabytku (drewnianego), aby ustalić jej granice z różnego punktu widzenia, a mianowicie:

- zachowanie wartości architektonicznej obiektu,
- wybór nowej funkcji, jeśli utracił on swoje pierwotne przeznaczenie,
- ochrona przestrzeni, w której był on zbudowany,
- zachowanie pierwotnej substancji budowlanej.

Członkowie Komitetu uważają, że kompetencje zawodowe cieśli i sztuka rzemiosła dotyczącego drewna, powinny być nie tylko chronione, dla zapewnienia możliwości realizacji prac konserwatorskich zgodnie z ich wymaganiami, ale także powinna być rozwijana specjalizacja w tym zakresie w cechach rzemieślniczych.

Na zakończenie uczestnicy zalecają interweniowanie wobec władz administracyjnych o lepsze przystosowanie przepisów budowlanych do potrzeb konserwacji zabytków drewnianych tak, aby ich stosowanie nie naruszało w niczym dziedzictwa architektonicznego.

Tekst nr 36

Kolokwium nt. "Nowa rola zamków i pałaców w życiu społeczeństw"
Praga-Bratysława (Czechosłowacja), 18-24 września 1983 r.

REZOLUCJA.

Pod protektorem Ministerstwa Kultury Socjalistycznej Republiki Czeskiej i Ministerstwa Kultury Słowackiej Republiki Socjalistycznej Komitet ICOMOS CSRS zorganizował w dniach 18-24 września 1983 r. międzynarodowe kolokwium na temat kulturalnego i społecznego użytkowania zamków i pałaców. Po wysłuchaniu referatów i wypowiedzi przedstawicieli różnych krajów świata i po zwiedzeniu wybranych obiektów stanowiących przykłady takiego użytkowania zamków i pałaców na terenie Czechosłowacji, uczestnicy kolokwium stwierdzają, co następuje:

- Zamki obronne i pałace historyczne stanowią istotne dokumenty przeszłości historycznej kraju i jeden z ważniejszych elementów jego spuścizny kulturowej.
W naszej epoce wielkiej rewolucji technicznej, kiedy wartości kulturalne nabierają szczególnego znaczenia, zamki obronne i pałace stanowią przekonujący dowód ciągłości dziejów ludzkich, głębokiego znaczenia ludzkiej pracy oraz niezastąpione źródło znajomości rozwoju harmonijnego społeczeństw.
- Zamki obronne i pałace powinny być konserwowane, odnawiane i użytkowane w sposób właściwy, tak aby ich walory, unikalne i niezastąpione były nie tylko zachowane, ale także aby oddziaływały na twórczość współczesną. Podstawową przesłanką dla osiągnięcia tych celów jest prowadzenie badań kompleksowych i planowych oparte na środkach przyjętych przez poszczególne kraje w ich polityce kulturalnej, legislacyjnej, administracyjnej, technologicznej i finansowej.
- Zamki obronne i pałace stanowią często duże zespoły budowlane, obejmujące zaplecze gospodarcze i mają architekturę rozszaloną w parkach i ogrodach. Jest sprawą trudną znalezienie właściwej formy użytkowania dla wszystkich tych elementów, a mianowicie funkcji, które odpowiadałyby zarówno potrzebom i możliwościom społeczeństwa, jak i zasadom ochrony zabytków, zgodnie z art.5 "Karty Weneckiej".
- Unikalne znaczenie dla dokumentacji rozwoju społeczeństw i przemian socjalno-ekonomicznych i kulturalnych w nim zachodzących oraz świadectwo stylów historycznych i sposobu życia, stanowią przede wszystkim te obiekty, które są zachowane wraz z ich wyposażeniem i pierwotnymi założeniami. Niezależnie od funkcji pomocniczej, niczym nie zastąpionej, obiekty te dają ludziom współczesnym przyjemne formy rekreacji i wypoczynku.

Z tego też powodu, uczestnicy kolokwium zalecają:

- uznać zamki obronne i pałace jako zespoły kompleksowe, lecz jednolite pod względem terytorialnym, historycznym, kulturalnym i przyrodniczym i oddać je w użytkowanie kulturalno-społeczne zgodnie z potrzebami społeczeństwa;

- skoncentrować uwagę na rozszerzeniu możliwości przydzielania im nowych funkcji oraz na wymianie doświadczeń i informacji w tym zakresie, w ramach współpracy międzynarodowej;
- zachować przy ochronie zamków i pałaców specyfikę otaczającego je krajobrazu, ogrodu lub parku historycznego, które stanowią ich naturalną oprawę;
- wykorzystać możliwie jak najlepiej warunki przestrzenne zamków obronnych i pałaców (budynki, ogrody, parki) w celach kulturalno-społecznych, odpowiadających potrzebom obywateli;
- ukierunkować ekspozycję zamków obronnych i pałaców, otwartych dla publiczności, przeznaczając je na cele wystawowe tam gdzie to będzie możliwe, z zachowaniem jednak specyficznych różnic pomiędzy ekspozycją muzealną a ekspozycją wewnątrz zabytkowych. Sprawa charakteru każdej wystawy pozostaje do rozwiązania w poszczególnym przypadku, dla osiągnięcia jednolitości historycznej i kulturalnej zabytku.
- Należy użytkować zamki obronne i pałace, które miały funkcje rezydencjonalne, do tych samych celów pod warunkiem jednak, aby ich substancja zabytkowa była całkowicie zachowana;
- Dla ochrony ruin zamków obronnych zagrożonych całkowitym zniszczeniem należy zastosować najnowsze metody konserwatorskie, ograniczając rekonstrukcję, która mogłaby spowodować utratę cech autentyczności zabytku.
- Działalność konserwatorską i przydzielanie funkcji należy prowadzić w taki sposób, aby uniknąć niebezpieczeństwa utraty walorów artystycznych, struktur wewnętrznych, dekoracji i wyposażenia wewnątrz, w szczególności tam gdzie chodzi o obiekty najwyższej jakości, ilustrujące ewolucję architektury w danym kraju.
- Należy zwrócić szczególną uwagę na opracowanie naukowe inwentarza zasobów i umeblowania zamków obronnych i pałaców, oraz na pełną dokumentację fotograficzną; zapewnić tym przedmiotom o niezastąpionej wartości właściwą opiekę, chroniąc je od kradzieży, rabunków i klęsk żywiołowych.
- Zaleca się, aby ICOMOS zbadała możliwości powołania do życia Komitetu wyspecjalizowanego, w zakresie zamków obronnych i pałaców w powiązaniu z już istniejącymi organizacjami, który wspólnie z Komitetami Narodowymi ICOMOS opracowałby inwentarz zamków i pałaców dostępnych dla publiczności. Inwentarz taki służyłby celom naukowym, a także popularyzacji wiedzy i turystyce.
- Należy opracować takie przepisy prawne, dotyczące ochrony zabytków historycznych, w ramach prawa budowlanego, które pozwolą na lepszą ich ochronę.

Bratysława, dnia 23 września 1983 r.

T e k s t n r 3 7

Kolokwium nt. fortyfikacji w Ameryce Łacińskiej i na Karaibach
Haiti, 23 września - 1 października 1983 r.

R E Z O L U C J A (skrót)

Uczestnicy kolokwium:

1. Uznali za konieczne sformułować zasady polityki regionalnej, dotyczącej zachowania i reutilizacji dziedzictwa historycznych fortyfikacji, dla i przez kraje tego regionu świata, przy współudziale instytucji i agencji regionalnych i międzynarodowych.
2. Dla właściwego użytkowania obiektów o tym charakterze proponują opracowanie i wprowadzenie w życie programów działań wynikających z polityki regionalnej.
3. W szczególności proponują:
 - uznanie za sprawę priorytetową szkolenie w dziedzinie konserwacji:
 - historyków, archeologów, socjologów
 - architektów, konserwatorów
 - rzemieślników, murarzy, dekarzy
 - krawców i innych specjalistów
 - zatwierdzenie uchwał podjętych na sympozjum w Moulia (Meksyk) w październiku 1981 r. oraz w Gainesville (Floryda) w marcu 1982 r. postulujących tworzenie ośrodka szkolenia technicznego i rzemieślniczego na Haiti,
 - zatwierdzenie jako programu stałego kształcenia (wg Planu Carimosa) kursów konserwacji dla murarzy, które odbyły się na Haiti w dniach 23-25 września 1983 r.
4. Przypominają, zgodnie z przepisami Konwencji Haskiej z 1954 r. o konieczności uczulenia wojskowych na znaczenie konserwacji zabytkowych fortyfikacji nadal użytkowanych. Wyrażają życzenie, aby odpowiednie kroki dla zabezpieczenia i konserwacji były podjęte z chwilą, gdy te zespoły zostaną wycofane z użytkowania.
5. Zalecają podjęcie badań historycznej architektury wojskowej w Ameryce Łacińskiej i na Karaibach. Tego rodzaju studia i badania mogłyby korzystać ze stypendiów specjalnych, przydzielanych przez organizacje i instytucje krajowe, międzynarodowe i prywatne.
6. Zalecają stworzenie ośrodka informacji nt. istniejących instytucji, środków finansowych i warunków przyjęcia na studia specjalistyczne, metod i technik stosowanych przy konserwacji zabytków w Ameryce Łacińskiej i na Karaibach.
7. Postulują opracowanie inwentarza fortyfikacji na terenie Ameryki Łacińskiej i na Karaibach, w ramach przyjętego systemu inwentaryzowania zabytków.
8. Stwierdzają, że utrzymanie zabytków w ciągu wieków jest związane z przydzielonymi im funkcjami, z zarządzaniem ich otoczeniem i użytkowaniem. Zalecają, aby ochrona fortyfikacji historycznych

była pojmowana w kontekście ekonomicznym, społecznym i w ramach ich naturalnego otoczenia.

9. Stwierdzają konieczność zwołania kolokwium, które dokonałoby podsumowania technik i doświadczeń w dziedzinie konserwacji na Wyspach Karaibskich w terminie rocznym.

Tekst nr 38

DEKLARACJA Z TEPOTZOLAN
(skrót)

IV Sympozjum amerykańskie nt. konserwacji spuścizny zabytkowej
Mexico (Meksyk), 24-27 października 1983 r.

WNIOSKI

1. Konserwacja dziedzictwa historycznego powinna brać pod uwagę pierwotne funkcje zabytków i równocześnie, w miarę możliwości, przystosowywać je do potrzeb współczesnych.
2. Należy dawać pierwszeństwo zabytkom w danym miejscu, zanim wprowadzi się nową zabudowę, która zniszczy harmonię zespołu. Zaleca się użytkowanie zabytków na muzea, biblioteki, archiwa i inne cele kulturalne.
3. Biorąc pod uwagę zbiorową odpowiedzialność za stan zabytków i ich zniszczenie, należy solidarnie występować na rzecz ich ochrony ze względów ekologicznych i dla zachowania pełnej wartości życia ludzkiego, opierając się z całej siły ich niszczeniu.
4. Wobec decentralizacji zarządzania i podejmowania decyzji na różnych szczeblach władz regionalnych, należy dbać o dobre informowanie i wpływać na (—) decyzje poprzez osoby i grupy zawodowe w ten sposób, aby zabytki były szanowane i konserwowane.
5. Zaleca się instytucjom, które zajmują się ochroną zabytków, aby prowadziły (—) inwentarze i katalogi zespołów i miejsc zabytkowych o historycznym znaczeniu oraz badania, które pozwolą na prawidłowe prowadzenie prac konserwatorskich i rewolucyjnych.
6. Pożądane jest, aby decyzje w sprawie konserwacji zabytków podejmowane były kolegią przez zespół specjalistów, których udział gwarantuje najlepszy wybór środków i metod konserwatorskich.
7. Powtarzając decyzje poprzednich kolokwium zaleca się branie pod uwagę wszystkich wartości kulturalnych zabytku i oparcia prac konserwatorskich na podstawach naukowych. Prace te wymagają wielodyscyplinarnych działań i badań.
8. Zaleca się odpowiednim instytucjom (w szczególności Bankom Narodowym) udzielanie kredytów na zasadach zgodnych z wymogami społecznymi i interesem mieszkańców domów posiadających wartości historyczne.
9. Należy doskonalić instrumenty techniczne i prawne, aby uniknąć niszczenia zabytków i dzielnic zabytkowych. Zawsze korzystniejsze będzie zachowanie i adaptacja zabytku od jego zniszczenia i zbudowania od nowa. Dlatego przede wszystkim należy rehabilitować starą zabudowę.

Uczestnicy wzywają Komitety Narodowe ICOMOS na wszystkich kontynentach, aby poparły (—) Międzynarodową Kampanię UNESCO na rzecz ratowania Starego Rynku w Hawanie na Kubie.

Tekst nr 39

Konferencja nt. konserwacji i rewaloryzacji Akropolu w Atenach
Neapol (Włochy), 8-9 lutego 1984 r.

Z A L E C E N I A

Konferencja

- wyraża specjalistom z Grecji podziękowanie za przedstawienie jej w duchu liberalizmu i poddanie pod dyskusję wyników badań i projektów dotyczących Akropolu;
- stwierdza, że interdyscyplinarne studia przeprowadzone przed podjęciem działań konserwatorskich, ich metodologia i stopień pogłębienia analitycznego, są pod każdym względem zadowalające. Byłoby pożądane, aby te studia były prowadzone nadal, szczególnie badania nad wytrzymałością (materiałów) w wypadku trzęsienia ziemi;
- podkreśla konieczność obniżenia stopnia zanieczyszczenia powietrza do poziomu dopuszczalnego i zapewnienia integracji zespołu Akropolu z nowoczesnym miastem wokół niego, zalecając gorąco zwrócenie uwagi na następujące punkty programu:
 1. Całkowite wykluczenie ruchu samochodowego na obszarze zabytkowym i ustalenie peryferyjnej strefy parkingowej.
 2. Otwarcie dla publiczności dostępu do Peripatos i utworzenie szlaków pieszej komunikacji łatwodostępnej, pomiędzy Starym Miastem a obszarem zabytkowym.
 3. Prowadzenie wykopalisk na szlaku Panatea celem uwidocznienia bezpośredniego powiązania pomiędzy klasyczną "agorą" a Akropolem.
 4. Wkomponowanie rozproszonych fragmentów architektonicznych Akropolu, tak aby historyczne tło stało się bardziej czytelne i zagospodarowanie terenów krajobrazowych na stoku południowym Akropolu i wzgórzu Filopapos.
 5. Utworzenie nowego muzeum Akropolu niezbyt daleko (przejście piechotą) i powiązanie go widokowe z Akropolem.

W stosunku do propozycji prac konserwatorskich na Akropolu Konferencja

- stwierdza celowość, a nawet konieczność interwencji, która pozwoli na zastąpienie istniejących elementów z żelaza przez elementy ze stopu nierdzewnego "titanium" i wykluczenie elementów z cementu, które zostały wprowadzone przez architekta Balanosa;
- podkreśla fakt, że ekipa projektująca poparła rozwiązanie tzw. anastylozy ograniczonej w rozumieniu międzynarodowym tego słowa, tak aby z jednej strony zapewnić ochronę elementów rozproszonych w terenie przez ich włączenie do obiektu zabytkowego, a z drugiej - by zwiększyć czytelność przekazu historycznego i ułatwić rewaloryzację.

Przeciwko temu stanowisku podniesiono problemy historyczno-krytyczne związane z konserwacją Akropolu. Ten odmienny punkt widzenia opiera się na interpretacji zabytku jako dzieła sztuki, które po-

winno być odczytywane jako obraz wszystkich zamierzeń i czynników, które wpłynęły na jego powstanie.

W przypadku Partenonu, gdzie czystość oryginału została utraczona, istnieje jednak charakterystyczna forma zabytku o wielkiej wymowie, która obejmuje również poprzednie prace konserwatorskie. One to, podlegając procesom unifikacyjnym, zostały jakby wchłonięte przez architekturę tego zabytku.

Podstawowym celem prac konserwatorskich powinno być zachowanie dzisiejszej formy obrazowej. Przedstawione projekty są niezgodne z tymi założeniami, jeżeli ten zabytek uważa się za przykład modelu architektonicznego, w którym poprzez restytucję kilku form przestrzennych cechy nabyte w ciągu wieków uległy zatarciu.

Rezultat ten byłby wynikiem zbyt daleko posuniętej anastylozy a także, lecz w mniejszym stopniu, rekonstrukcji na skutek braku autentyzmu historycznego tych metod, to one mogłyby doprowadzić do znacznego uszczerbku wartości strukturalnej i wizualnej Partenonu.

Konferencja wyraża przekonanie, że dyskusja i wymiana poglądów na ten temat może doprowadzić do przyjęcia rozwiązań, które spowodują całkowitą zgodność metod i kryteriów, do których odwoływano się w czasie studiów nad tym projektem.

(Streszczenie obrad i zaleceń wg tekstu w nr 1/85 Information ICO-MOS)

T e k s t n r 40

Rezolucje VII Zgromadzenia Generalnego ICOMOS

Rostock-Drezno (NRD), 17 maja 1984 r.

Zgromadzenie Generalne uchwala, co następuje:

1. Biorąc pod uwagę, że ICOMOS ma obowiązek nadawania swej działalności charakteru międzynarodowego, stwierdzając, że dotychczas wszystkie Zgromadzenia Generalne odbywały się w Europie, doceniając w pełni wagę faktu, że VIII Zgromadzenie odbędzie się w Waszyngtonie, zaleca, aby wzięto pod uwagę możliwość zwołania IX, X i XI Zgromadzenia Generalnego w jednym z krajów Afryki, Azji i Oceanii. Gdyby Zgromadzenie Generalne odbywało się w Azji, Sri Lanka, która realizuje aktualnie projekt UNESCO dotyczący "Trójkąta kulturowego", mogłaby być wzięta pod uwagę jako kraj przyjmujący.

2. "Monumentum"

Biorąc pod uwagę rolę, jaką odegrało pismo "Monumentum" jako specjalistyczna publikacja naukowa,

uznając za konieczne, aby ICOMOS wydawał tego rodzaju pismo, odnotowując z zalem, że wg sprawozdania Sekretarza Generalnego pismo to przestanie wychodzić w 1985 r.

zaleca, aby podjęto wszelkie starania dla uniknięcia jego likwidacji i by pismo to przybrało formę bardziej atrakcyjną, by został mianowany stałym przedstawicielem przy redaktorze, żeby wraz z Komitetem Redakcyjnym przetworzyć je na pismo przynoszące zyski.

3. Ośrodki historyczne miast

Doceniając pracę włożoną Międzynarodowego Komitetu w Egerze ds. miast historycznych,

wiedząc, że np. w Azji pld.-wsch. 80% ludności żyje w zespołach wiejskich,

uznając za konieczne zbadanie stylu życia tych 80% ludzi żyjących na wsi,

zaleca Międzynarodowemu Komitetowi w Egerze rozszerzenie pojęcia "ośrodka historycznego" na zespoły wiejskie oraz wnosi, aby specjaliści z krajów azjatyckich byli uznani za równych partnerów w opracowywaniu projektu, w szczególności w odniesieniu do regionów południowej i południowo-wschodniej Azji.

4. Poparcie finansowe dla konserwacji dziedzictwa architektonicznego

Uważając, że dziedzictwo architektoniczne stanowi integralną część procesu ewolucji kulturalnej,

doceniając znaczenie dziedzictwa architektonicznego w kontekście historycznym,

uznając za konieczne stworzenie bodźców dla obywateli, aby w miarę swych możliwości brali udział w ochronie zabytków,

zaleca ICOMOS-owi bezpośrednie zwrócenie się do państw-członków UNESCO z prośbą, aby były stosowane specjalne ulgi dla użytkowników obiektów zabytkowych wg następujących wzorów:

- 1) ulgi podatkowe i subwencje,
 - 2) bezpłatne porady dotyczące konserwacji budynków oraz usługi potrzebne przy ich adaptacji do potrzeb życia współczesnego,
 - 3) kupno materiałów dla obiektów zabytkowych po cenach umiarkowanych,
 - 4) ustanowienie corocznej nagrody za obiekt najlepiej utrzymywany lub zakonserwowany,
 - 5) ustanowienie nagrody za wnętrze obiektu zabytkowego najbardziej autentyczne i zawierające meble z danej epoki.
5. Zasady prowadzenia wykopalisk archeologicznych na obszarach zabytkowych

Uznając pilną potrzebę ustanowienia Międzynarodowej "Karty" wykopalisk archeologicznych na obszarach zabytkowych,

świadomi małej efektywności "Zalecenia UNESCO", które zawiera zasady międzynarodowe obowiązujące przy wykopaliskach archeologicznych, a które zostało przyjęte przez Konferencję Generalną UNESCO na IX Sesji w New Delhi, w dniu 5 grudnia 1956 r.,

gratulując ICOMOS-owi podjęcia starań o stworzenie Międzynarodowego Komitetu wyspecjalizowanego w konserwacji dziedzictwa archeologicznego,

Zgromadzenie zaleca temu Komitetowi zbadanie potrzeby sformułowania "Karty" dotyczącej wykopalisk na terenach zabytkowych i uważa to za zadanie za pierwszoplanowe w programie działalności Komitetu.

6. Turystyka kulturalna

Uznając, że dokument zatytułowany "Karta Turystyki Kulturalnej", opracowany przez Międzynarodowy Komitet ICOMOS ds. turystyki był bardzo ważny i doceniając tę pierwszą próbę sformułowania zasad turystyki kulturalnej,

Zgromadzenie sądzi, że dokument ten powinien być uważnie przejrany i poprawiony, aby mógł osiągnąć zamierzone cele.

Jest sprawą istotną, aby ICOMOS nie wkraczał w kompetencje organizacji międzynarodowych zajmujących się turystyką, np. Światowej Organizacji Turystyki. Byłoby pożądane, by ICOMOS użytkował zasoby znajdujące się w rejonie Pacyfiku, które praktycznie stanowią w 50% cele turystyczne w tym rejonie. Międzynarodowa Organizacja PATA wylansowała kampanię na rzecz turystyki kulturalnej i już zorganizowała liczne seminaria na ten temat (Manila, Hawaje, Katmandu). PATA opracowała również system nagród dot. kultury i zabytków, przyznawanych za ochronę dziedzictwa kulturalnego. Sri Lanka otrzymała już 3 takie nagrody.

Zgromadzenie docenia inicjatywę podjętą przez ICOMOS i PATA w celu uzgodnienia ich działalności,

Zgromadzenie zaleca, aby Międzynarodowy Komitet ICOMOS ds. Turystyki Kulturalnej pracował w ścisłym porozumieniu z PATA, tak aby mógł opracować wspólny program, uwzględniający wprowadzenie poprawek do "Międzynarodowej Karty Turystyki Kulturalnej" i przedstawić je na VIII Zgromadzeniu Generalnym w Waszyngtonie.

7. Dziedzictwo postkolonialne

Stwierdzając, że ten typ dziedzictwa kulturalnego obejmuje zabytki o wielkich wartościach historycznych,

uznając, że są to dzieła reprezentatywne dla pewnej epoki historycznej, istotnej z punktu widzenia rozwoju życia międzynarodowego,

stwierdzając, że zabytki te mają podwójne pochodzenie i odzwierciedlają wspólną pracę i wysiłek, a ich utrzymanie wymaga środków na ochronę,

Zgromadzenie zaleca, aby ICOMOS użył swoich wpływów i wystąpił do ministrów kultury krajów członkowskich oraz do prezesów Komitetów Narodowych, by podjęli działania na rzecz ochrony tych zabytków.

8. Przyszłość UNESCO

Mając na uwadze bliskie związki pomiędzy ICOMOS i UNESCO,

przypominając o poważnym wkładzie specjalistów amerykańskich w ochronę zabytków pod auspicjami UNESCO,

stwierdzając, że niektóre kraje zawiadomiły ICOMOS o problemie, jaki powstał w UNESCO,

VII Zgromadzenie Generalne ICOMOS w Rostocku i Dreźnie,

zwraca się z apelem do UNESCO, aby nadal współpracowała z wszystkimi krajami członkowskimi, w celu wzmocnienia więzi organizacyjnych i popierania przyszłych akcji na rzecz dziedzictwa kulturalnego całej ludzkości,

Zgromadzenie prosi, aby ta uchwała była przekazana przez Prezesa ICOMOS Dyrektorowi Generalnemu UNESCO i wszystkim delegatom, którzy są członkami ICOMOS.

9. Podziękowanie Komitetowi Narodowemu NRD

Dziękując Komitetowi NRD za świetne wykonanie projektów i programów w dziedzinie ochrony zabytków,

przekonani o wysokim poziomie zawodowym uczestników tego Zgromadzenia, w imieniu członków Komitetu ICOMOS USA

proszą, aby panowie Deiters i Stelzer zechcieli pomóc w zorganizowaniu VIII Zgromadzenia Generalnego w Waszyngtonie.

10. Międzynarodowy Komitet ds. Nauczania

Mając na uwadze konieczność nauczania specjalistycznego przyszłych architektów, urbanistów, konserwatorów i historyków sztuki w zakresie historii architektury i konserwacji,

zdając sobie sprawę, że istnieje pilna potrzeba zebrania i wymiany informacji w tej dziedzinie oraz opracowania materiałów dydaktycznych w tym zakresie,

uważając, że ICOMOS jest organizacją właściwą dla zajmowania się tą problematyką,

Zgromadzenie zaleca stworzenie międzynarodowej grupy roboczej, która zajęłaby się zbadaniem tego problemu i opracowaniem zaleceń dla polepszenia istniejącej sytuacji oraz zaleca, aby grupa ta składała roczne sprawozdania ICOMOS-owi ze swej działalności.

Tekst nr 41

VII Zgromadzenie Generalne ICOMOS

Rostock-Drezno (NRD), 12-18 maja 1984 r.

DEKLARACJA

Międzynarodowa Rada Ochrony Zabytków ICOMOS, świadoma swej odpowiedzialności za zachowanie spuścizny kulturalnej ludzkości

jest przekonana, że jej działalność na tym polu z samej swojej natury służy sprawie pokoju na świecie,

zwraca się z apelem do wszystkich władz, na których ciąży odpowiedzialność za losy ludzkości, aby współdziałały na rzecz ochrony pokoju, bezpieczeństwa, rozbrojenia i odprężenia międzynarodowego,

ICOMOS wzywa wszystkie narody, aby przyłączyły swój głos wołający o zwycięstwo rozsądku, w szczególności tam, gdzie niebezpieczeństwo konfliktów regionalnych i wojny nuklearnej zagraża całej ludzkości i świadectwom jej kultury,

potępia zniszczenia i rabunek, jak i nielegalny handel dobrami kultury oraz wszystkie działania mogące szkodzić dziedzictwu kulturalnemu,

potwierdza, że zabytki i obszary zabytkowe odgrywają pierwszorzędną rolę, wyrażając w różny sposób tożsamość kulturalną każdego narodu, wzmacniając tym samym jego zaufanie we własne siły, przyjaźń i współpracę między narodami.

Dlatego

ZWRACA UWAGĘ NA PODSTAWOWE WNIOSKI Z OBRAD KOŁOKWIUM NT. "ZABYTEKI A TOŻSAMOŚĆ KULTURALNA":

A. Dziedzictwo kulturalne a środowisko

1. Jako świadectwo cywilizacji, zabytki i obszary zabytkowe przyczyniają się do umacniania świadomości historycznej i tożsamości kulturalnej poszczególnych osób i zbiorowości. Zabytki i obszary zabytkowe o znaczeniu lokalnym, ogólnonarodowym lub międzynarodowym są wyrazem kultury i sposobów życia danej zbiorowości. Dlatego zapewnienie im ochrony i konserwacji, na wszystkich poziomach życia i we wszystkich epokach, jest obowiązkiem każdego narodu.
2. Utrzymywanie, konserwacja i rewitalizacja zabytków i obszarów zabytkowych podlegają wpływom zmiennych warunków ekonomicznych, społecznych i kulturalnych. Dlatego wszędzie należy robić wszystko, co możliwe, dla uzgodnienia wymogów współczesnego życia z tymi świadectwami przeszłości, przez otaczanie ich opieką przed skutkami urbanizacji, niekontrolowanego uprzemysłowienia, zanieczyszczenia powietrza i klęsk żywiołowych. W działaniu w tym duchu ważne jest zachowanie autentyczności materiałów i technik budowlanych oraz założeń architektonicznych. Aby to osiągnąć, konieczna jest współpraca różnych dyscyplin naukowych, humanistycznych i przyrodniczych.
3. Wobec wielkości i złożoności (—) problemów konserwacji zabytków i obszarów zabytkowych wraz z ich środowiskiem będącym w stanie rozwoju, ochrona zabytków wymaga polityki dłu-

gofalowej. Specjaliści-konserwatorzy powinni móc korzystać ze środków prawnych i rzeczowych, które wynikają z ich współpracy z władzami, szczególnie w zakresie urbanistyki, gospodarki terenowej i ochrony środowiska.

B. Spuścizna kulturalna a życie współczesne

1. Polityka narodowa i międzynarodowa nie powinna mieć na celu jedynie warunków materialnych i dobrobytu. Powinna również zajmować się ochroną i konserwacją zabytków i obszarów zabytkowych, które ze swej strony przyczyniają się do podnoszenia poziomu życia.
2. Dla odegrania w pełni swojej roli społecznej, zabytki i obszary zabytkowe powinny mieć przydzielone funkcje zgodne z zasadami "Karty Weneckiej", które odpowiadałyby potrzebom życia współczesnego.
3. Świadectwo artystyczne i historyczne przekazywane przez zabytki i obszary zabytkowe zapewnia utrzymanie wartości tradycyjnych i pamięci narodowej. Z tego powodu jest sprawą bardzo ważną, aby społeczeństwo miało dostęp do zabytków, a równocześnie, by były zapewnione warunki ochrony i konserwacji.

C. Rewaloryzacja zabytków i obszarów zabytkowych

1. Udział w życiu kulturalnym jest podstawowym prawem człowieka. Zawiera ono w sobie prawo do korzystania i bogacenia się dzięki patrzeniu na zabytki i ich zespoły. Dlatego rządy, stowarzyszenia i obywatele powinni połączyć swe wysiłki, aby uczulić społeczeństwa na wartości dziedzictwa kulturalnego i na potrzebę jego ochrony, tak by można było je użytkować dziś i w przyszłości.
2. Odpowiednie przepisy prawne są warunkiem podstawowym dla zachowania i użytkowania zabytków i obszarów zabytkowych. Stanowią one ramy dla dokumentacji, badań, inwentaryzacji i publikacji, które tworzą podstawę dla zrozumienia wartości zabytków, z różnego punktu widzenia.
3. Wiadomości zdobyte w toku studiów historycznych, artystycznych i technicznych, są niezbędne przy konserwowaniu każdego zabytku. Wiedza ta pozwala na doskonalenie metod i technik konserwacji i na szerzenie zrozumienia historii ludzkości. Jest zatem sprawą podstawową udoskonalenie kształcenia podypłomowego architektów i specjalistów restauracji zabytków i obszarów zabytkowych i spowodowanie, aby każdy proces współczesnej twórczości urbanistycznej i architektonicznej czerpał ze źródeł tradycyjnych.
4. Właściwa ochrona zabytków i obszarów zabytkowych pozwoli na zachowanie tradycyjnych technik i rzemiosł. Ich coraz częstsze stosowanie w konserwacji jest działaniem, które w pełni potwierdza wartość pracy ludzkiej.

W N I O S K I

VII Zgromadzenie Generalne Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków w Rostocku i Dreźnie (NRD) kieruje do wszystkich narodów apel o poparcie polityczne, moralne i finansowe, które pozwoli na rozszerzenie i zintensyfikowanie jej działalności.

Współpraca międzynarodowa powinna być wzmocniona przez wspólne stosowanie zasad i metod konserwatorskich.

Działalność konserwatorska na rzecz zabytków i obszarów zabytkowych pozwala na rozwijanie ich kultury, zespalać je we wspólnym dążeniu do celu, przyczynia się do rozszerzania przyjaźni i pokoju między narodami.

T e k s t n r 4 2

Seminarium międzynarodowe nt. ochotniczej pracy przy konserwacji zabytków, Royaumont (Francja), 28-30 maja 1984 r.

Eksperti i specjaliści organizacji obozów młodzieżowych na rzecz ochrony zabytków na spotkaniu w Royaumont, zorganizowanym z inicjatywy UNESCO i ICOMOS, porównali swoje doświadczenia i przedstawili (w referatach) konkretne działania organizacji i stowarzyszeń młodzieżowych w ich krajach, w czasie seminarium zorganizowanego przez "Jeunesse et Patrimoine".

Podajemy poniżej skrót uchwał podjętych przez uczestników, którzy zalecają:

1. Aby UNESCO wzmocniła akcje mające na celu uświadamianie społeczeństwa o wartościach dziedzictwa kulturalnego i włączyła do nich młodzież.
2. Aby UNESCO zwróciła specjalną uwagę, w ramach Międzynarodowego Roku Młodzieży, na prace wykonywane dotychczas przez młodzież na rzecz ochrony zabytków.
3. Aby stowarzyszenia i organizacje krajowe, które mają już własne doświadczenia w organizowaniu partycypacji młodzieży w ochronie zabytków, udzielały pomocy krajom, które o to poproszą.
4. Aby doceniano wielkie znaczenie kształcenia nauczycieli w tym zakresie.
5. Aby ICOMOS wzmocnił swoją działalność w kierunku tworzenia stowarzyszeń "Jeunesse et Patrimoine" na szczeblu krajowym.
6. Aby "Jeunesse et Patrimoine" w porozumieniu z ICOMOS, ICOM i UNESCO zbadały możliwości utworzenia centrum informacji i dokumentacji, które upowszechni podstawowe dane dotyczące udziału młodzieży w ochronie dziedzictwa kulturalnego.
7. Aby wszystkie organizacje i stowarzyszenia młodzieżowe opracowały, na szczeblu krajowym, inwentarz danych w tym zakresie.
8. Aby wszystkie instytucje państwowe i prywatne, finansujące ochronę zabytków, pomogły w realizacji niniejszych uchwał.
9. Aby tego rodzaju seminaria były powtarzane periodycznie i aby został opracowany praktyczny podręcznik metod i organizacji obozów pracy dla młodzieży pracującej przy ochronie zabytków.

Tekst nr 43

Seminarium nt.: Zarządy miejskie a konserwacja miast zabytkowych
Mar del Plata (Argentyna), 30 sierpnia - 1 września 1984 r.

Zorganizowane przez Narodowy Komitet Argentyński ICOMOS i Zarząd miasta Mar del Plata z inicjatywy Uniwersytetu w Mar del Plata i Stowarzyszenia Architektów. Miało ono na celu nawiązanie stosunków pomiędzy decydentami gospodarki komunalnej, specjalistami i technikami i stanowiło wstęp do sformułowania podstaw prawnych dot. ochrony zabytków, które są aktualnie opracowywane.

Uczestnicy konferencji i grup roboczych sformułowali wnioski szczegółowe, których skrót podajemy.

Uczestnicy podkreślili w szczególności, że:

- działania konserwatorskie wchodzą w zakres kompetencji zarządów miejskich;
- ochrona zabytków komunalnych w ochronie zabytków stanowi przedsięwzięcie wspólne władz komunalnych i konserwatorów;
- wykształcenie na wszystkich poziomach i rozprzestrzenianie informacji stanowią środek przyspieszający pełne zrozumienie wartości zabytków przez mieszkańców miasta;
- aktywny i odpowiedzialny udział Uniwersytetu i specjalistów w tym zakresie, w akcjach podejmowanych na rzecz konserwacji jest niezbędny;
- pilna konieczność opracowania inwentarza naukowego i kompletnego jest przez uczestników ogólnie uznana;
- potrzeba stworzenia bodźców dla akcji spontanicznych społeczeństwa poprzez przyznawanie ulg finansowych została raz jeszcze potwierdzona.

Tekst nr 44

Światowa konferencja nt. parków historycznych
Mesa-Verde (USA), 16-21 września 1984 r.

REZOLUCJE

1. Zwyczaję ludzi żyjących na terytorium parku narodowego powinny podlegać ochronie.
2. Miejscowe społeczeństwo winno brać czynny udział w podejmowaniu decyzji dot. zagospodarowania przestrzennego parków historycznych.
3. Ludność, której sposoby życia zależą od istniejących na tych obszarach zasobów, powinna móc nadal z nich korzystać.
4. Sytuacja prawno-ekonomiczna tej ludności powinna być wzięta pod uwagę i stanowić integralną część planów ochrony i użytkowania parków.
5. Narody i organizacje międzynarodowe powinny podjąć działania zmierzające do kształcenia miejscowej ludności w odpowiednim gospodarowaniu zasobami naturalnymi i kulturowymi parków narodowych.
6. Koniecznym jest ustanowienie przepisów międzynarodowych o ochronie parków narodowych, planowania i zarządzania.
7. Międzynarodowa współpraca pozwoli na wielostronne zbadanie problemów związanych z rozwojem turystyki na tych obszarach.
8. Międzynarodowa społeczność powinna zachęcać narody do dobrowolnej działalności w dziedzinie ochrony parków i uczestniczyć w dziele kształcenia i uwrażliwiania mas na sprawy dziedzictwa kulturowego.
9. Dobra kultury i dobra natury powinny być zinwentaryzowane, przebadane i chronione na forum międzynarodowym, które ma obowiązek czuwać nad ich nienaruszalnością.
10. Rząd i stowarzyszenia powinny uzgodnić swoje działania i podział kompetencji, tak aby ich programy ochrony zabytków były zgodne z założeniami ekonomiczno-socjalnymi.
11. Dobra kulturalne i naturalne powinny w miarę możliwości zachować pierwotne funkcje i swoją nienaruszalną całość.
12. Konserwacja i ochrona dóbr kultury powinna stanowić jeden z najważniejszych przedmiotów troski, przejawiając się w formie ochrony parków historycznych, rezerw naturalnych i muzeów przyrodniczych we wszystkich krajach. Stanowiska archeologiczne, w tym zespoły sztuki naskalnej, powinny być uznane za dobra o wartości międzynarodowej, chronione, badane i udostępniane publiczności. Wskazane jest organizowanie spotkań z miejscową ludnością, która mogłaby opiekować się tymi obiektami.
13. Ochrona dziedzictwa kulturowego winna być uznana za priorytetową, pomimo złożoności problemów, które nasuwa całościowa ochrona środowiska.
14. Kraje posiadające wspólne korzenie kultury powinny wymieniać informacje celem pogłębiania badań nad ich zasobami kulturowymi.

15. Pojęcie "ekomuzeum" powinno być stosowane do parków narodowych celem rozwijania integracji społeczeństw, ich pracy, tożsamości kulturalnej i związków pomiędzy przeszłością a teraźniejszością.
16. Narody powinny walczyć z zanieczyszczeniem powietrza, które niszczy zasoby kulturalne i naturalne na całym świecie.

T e k s t n r 45

Międzynarodowe seminarium nt. "Zabytki a planowanie"

Hammamet (Tunezja), 17-23 września 1984 r.

Szeroka dyskusja i wymiana doświadczeń przez uczestników seminarium wykazały obecny zasięg pojęcia "spuścizna" lub "dziedzictwo"; nie chodzi tu bowiem tylko o pojedyncze obiekty zabytkowe, ale i o miejsca zabytkowe z ich zabudową. To rozszerzenie pojęcia dziedzictwa stawia je bezpośrednio wobec problemów zagospodarowania przestrzennego i wymaga metod planowania, które nie należy wyłączać do kompetencji konserwatora ani do zadań gospodarza terenu, w dawnym rozumieniu tego słowa. W wielu krajach świata planowanie w dziedzinie ochrony zabytków rzadko tylko było uznane za obowiązujące, często nawet te dwa pojęcia - "dziedzictwo" i "planowanie" - uważane są za przeciwstawne.

Dlatego konieczne jest dziś wprowadzenie polityki, która umożliwiłaby pełną integrację ochrony i rewaloryzacji zabytków i ich zespołów w ramach planowania przestrzennego, które winno być - instrumentem pomagającym w skoordynowaniu działań i decyzji.

Biorąc powyższe pod uwagę, uczestnicy seminarium przypominają, że każda akcja planowania winna być poprzedzona inwentaryzacją dóbr kultury. Przy opracowywaniu inwentarza, należy zapoznać się z podręcznikiem, który opracowuje UNESCO, a który proponuje różne metody i sposoby inwentaryzowania, dające się dopasować do specyficznych warunków danego kraju. W każdym wypadku inwentarz stanowi niezbędny warunek ochrony, konieczny, ale nie jedyny. Musi on stanowić podstawę wyboru priorytetów interwencji konserwatorskich. Oczekując na jego opracowanie, co wymaga czasu i pieniędzy, proponuje się podjęcie działań natychmiastowych i środków niezbędnych dla ratowania dóbr kultury. Inwentarz ten uzupełni dane społeczno-ekonomiczne, statystyczne i inne przesłanki analityczne, które odzwierciedlają sytuację w danym kraju.

Ochrona dziedzictwa kulturowego wymaga specyficznych środków prawnych, które określają prawa i obowiązki państwa, władz lokalnych i użytkowników.

Zrozumiałe jest, że opracowanie programu ochrony wymaga współpracy wielu resortów, ale także ogólnej dyskusji z udziałem wszystkich organizacji zajmujących się ochroną zabytków, a także osób mogących się wypowiedzieć w tej sprawie. Programy te miałyby większe szanse na zrealizowanie, jako wyraz opinii publicznej.

Aby ochrona prawna dziedzictwa kulturowego była skuteczna, ważne jest, by była w zgodzie z przepisami dot. rozwoju gospodarczego, socjalnego, urbanistyki i architektury. Bardzo istotne jest, aby krajowy system legislacyjny wyraźnie brał pod uwagę ochronę dóbr kultury.

W zakresie organizacyjnym pożądanym byłoby, aby przed wprowadzeniem instytucji nowych, które mogą skomplikować procedurę administracyjną już istniejącą, zająć się reformą organizmów już istniejących i popierać koordynację zadań pomiędzy poszczególnymi instytucjami. Jeżeli aktywna ochrona wymaga powołania do życia nowej instytucji, to powinna być ona w stanie zapewnić właściwe zarządzanie i szybkie podejmowanie decyzji.

Nie tracąc z oczu aspektów ekonomicznych dziedzictwa kulturowego i możliwości osiągania zysków z tego tytułu, nie należy tracić z oczu faktu, że wartości kulturalne i cywilizacyjne, których jest ono świadectwem, całkowicie uzasadniają wydatki i inwestycje niezbędne dla jego konserwacji.

W odniesieniu do poszczególnych zabytków archeologicznych, nie zamieszanych, finansowanie ochrony powinno być oceniane w świetle wydatków inwestycyjnych z jednej strony, a z drugiej przez spodziewany zwrot kosztów, w szczególności z turystyki.

W zespołach historycznych zamieszanych przez ludność, koszty finansowania ochrony tej zabudowy i koszty socjalne wynikające z konieczności przemieszczania ludności w czasie prac konserwatorskich, winny być wliczone w ogólny bilans rozwoju miasta. Pozwoli to na równomierne rozłożenie kosztów oraz ukaże w pełni efekty ekonomiczne i socjalne, osiągnięte w ten sposób.

Z punktu widzenia bodźców ekonomicznych zasługuje na poparcie:

- udział społeczeństwa w ogólnym wysiłku na rzecz ochrony zabytków, np. w postaci podatku obciążającego nową zabudowę,
- przyznawanie ulg finansowych i podatkowych osobom, które kupują, utrzymują i konserwują dobra kultury.

Należy zwrócić szczególną uwagę na kształcenie kadr wyspecjalizowanych i rzemieślników, w przeciwnym razie cały wysiłek planowania będzie bezskuteczny.

Podobnie przedstawia się sprawa uwrażliwienia społeczeństwa na wartości zabytkowe; jego partycypacja stanowi ważny element w osiągnięciu celu planowania ochrony na skalę ogólnokrajową. W tym celu należy zwrócić się z apelem do wszystkich środków masowego przekazu, celem zapewnienia społeczeństwu niezbędnych informacji. Zadania te powinny się znaleźć w ramach polityki kulturalnej, która składa się z wielu elementów, m.in. ze znajomości dziedzictwa kulturowego.

Dla stworzenia jednolitych ram dla wszystkich działań na rzecz ochrony na szczeblu krajowym, zaleca się:

- opracowanie międzynarodowej karty określającej różnorodne środki ochrony zabytków, tzw. "Karty zobowiązań", która byłaby podpisana przez wszystkie kraje posiadające spuściznę o wartości uniwersalnej. "Karta" ta mogłaby być przyjęta przez Komitet UNESCO ds. Dziedzictwa Światowego i przez ICOMOS, mogłaby opierać się na zaleceniach poprzednio już sformułowanych, np. zatwierdzonej na 19 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w Nairobi (26 listopad 1976 r.) "Rekomendacji dot. ochrony zespołów historycznych i tradycyjnych i ich roli w życiu współczesnym".

Tekst nr 46

Symposium interamerykańskie nt. konserwacji dziedzictwa architektonicznego, Xalapa Eneiquez - Vera Cruz (Meksyk), 8-12 października 1984 r.

DEKLARACJA Z XALAPY

WSTĘP

Spotkanie odbyło się z inicjatywy Narodowego Komitetu Meksykańskiego ICOMOS we współpracy z tzw. "Planem Carimos", pod auspicjami Uniwersytetu w Vera Cruz. Tematem wiodącym była konserwacja architektury ludowej. Po wygłoszeniu referatów, dyskusji i wymianie informacji, zgodnie z zasadami konserwacji zabytków, zawartymi w "Karcie Weneckiej" oraz z innymi dokumentami, które zostały opracowane na posiedzeniach roboczych ICOMOS, mając na uwadze, ale nie tylko, problemy Wyp. Karaibskich, ogłasza się co następuje:

Pojęcie "architektura ludowa (vernaculaire)" obejmuje zarówno dom rodzinny, jak i jego użytkowanie, formy życia mieszkańców oraz inne budowle uzupełniające w danej wspólnocie, które zachowały specyficzne systemy budowania poprzez używanie odpowiednich materiałów naturalnych i przemysłowych lub półfabrykatów i których rezultaty w postaci form zewnętrznych i wewnętrznych, barwy i detalu architektonicznego służą do zidentyfikowania grupy, która je stworzyła. Ich wykonanie jest z reguły dziełem rzemiosła z udziałem użytkowników.

Komitet Meksykański ds. Zabytków, zgodnie z niniejszą deklaracją oraz z treścią dokumentów wynikających z prac Komitetu w ciągu ostatnich 20 lat, zgodnie z "Planem Carimos", ze swym statutem, z pracami grup roboczych i specjalnymi pracami projektowymi, wyraża troskę o konserwację architektury ludowej, uznaje za konieczne prowadzenie badań i analiz w tym zakresie i proponuje podjęcie działań w celu ratowania dziedzictwa kulturalnego, specjalnie przy okazji tego sympozjum, które jest związane z regionem Wielkich Karaibów; inne instytucje zajmujące się nauczaniem i badaniami, jak Uniwersytet w Vera Cruz, podzielają troskę Komitetu.

Uczestnicy sympozjum sformułowali następujące wnioski:

1. Każda działalność konserwatorska na rzecz zabytków, a w tym architektury ludowej, ma za zasadę polepszenie jakości życia wspólnoty ludzkiej.
2. Wielkie niebezpieczeństwo całkowitego lub częściowego zniszczenia architektury ludowej wynika z głębokich przemian strukturalnych, społecznych i ekonomicznych, a zatem każda działalność konserwatorska na rzecz dziedzictwa kulturalnego musi brać pod uwagę te przyczyny, aby efektywnie realizować jego ochronę.
3. Architektura ludowa posiada charakter dynamiczny, ponieważ jest ona rezultatem procesów zachodzących w ciągu kilku pokoleń. Jej sprawdzona przydatność i tysiącletnie tradycje świadczą o wierności dla form przyjętych w danej grupie, dzięki którym członkowie o starej kulturze potwierdza swoje przywiązanie do przeszłości i powołanie do dalszego życia.
4. W chwili obecnej wspólnoty, które tworzą architekturę ludową, są pod silną presją społeczeństw konsumpcyjnych, dzięki rozlicznym

środkom informacji. Fakt ten wpływa na zmianę niektórych technik i materiałów tradycyjnych, na powstawanie pastiszów, nielogicznych rozwiązań, które nie są korzystne dla mieszkańców a odwrotnie, wprowadzają dezorganizację społeczną i przestrzenną wspólnoty.

5. Jeżeli zmiany techniczne i zmiany materiałowe wynikają z braku materiałów tradycyjnych lub ze zmian sposobów życia, wtedy jest nie tylko dopuszczalne, ale wręcz pożądane dopasowanie tych zmian do warunków współczesnego życia mieszkańców.
6. Architektura ludowa stanowi jeden z elementów zasobów należących do wspólnoty i jeżeli dana grupa sięga po materiały i techniki obce, tym samym umniejsza własne zasoby i rozprasza to, z czego mogłaby nadal korzystać.
7. Architektura ludowa odznacza się tym, że widokowo i materiałowo harmonizuje z otoczeniem ekologicznym, a także innymi budowlami z najbliższego sąsiedztwa. Dlatego nowa architektura wprowadzona do zespołów architektury ludowej powinna być zharmonizowana z ich cechami specyficznymi.
8. Architektura wznoszona dla celów produkcyjno-przemysłowych przedstawia wielką wartość jako świadectwo sposobów życia i technik budowlanych i jako taka powinna być chroniona. Należy badać z wielką uwagą do jakich form użytkowania nadają się dzisiaj te obiekty, tak aby ich adaptacja do potrzeb życia współczesnego możliwie jak najmniej zacierała ślady przekazu historycznego.

Uczestnicy sympozjum pragną poinformować Komitety Narodowe ICOS w swoim regionie, Międzynarodową Radę Ochrony Zabytków ICOMOS, twórców "Planu Carimos", poszczególne grupy zawodowe, władze uniwersyteckie i organizmy zobowiązane do ochrony zabytków o wydaniu następujących zaleceń:

1. Zaleca się podjęcie działań mających na celu lepszą niż dotychczas ochronę bogatego dziedzictwa kulturowego, reprezentowanego przez architekturę ludową w różnych jej formach, zgodnie z założeniami podanymi wyżej w tym dokumencie.
2. Zaleca się, aby w wychowaniu szkolnym podstawowym i pozaszkolnym, położyć nacisk na wartość, jaką przedstawia dla każdej wspólnoty i dla narodu architektura ludowa. W ten sposób można się w pewnej mierze przeciwstawić naciskom wywieranym przez środowiska, które świadomie lub nieświadomie, starają się ją zdewaluować.
3. Zaleca się wprowadzanie do programów szkolnych i na fakultetach architektury, materiałów dotyczących budownictwa ludowego. Uczestnicy seminarium wyrażają życzenie, aby instytucje wychowawcze zwracały specjalną uwagę na ochronę i konserwację zabytków architektury.
4. Przypomina się, że aby chronić środowisko, tradycyjny krajobraz obszarów rolniczych i małych osiedli, zachować ciągłość architektury ludowej współczesnej, niezbędne jest stosowanie materiałów i technik odpowiednich dla tej architektury; w wypadku gdyby to było niemożliwe, proponują użycie materiałów zastępczych, nie powodujących znacznych zmian w formie zabudowy i odpowiadających lokalnym warunkom fizjograficznym i zwyczajom ludności miejscowej, zgodnie z "Deklaracją z Tlaxcali" (III Sympozjum interamerykańskiego nt. konserwacji zabytków).
5. Zaleca się, aby w planach lokalnych i regionalnych rozwoju przestrzennego uwzględniano wartości kulturalne, produkcyjne i oby-

czajowe, które dla wspólnoty miejscowej są reprezentowane przez architekturę ludową. Zaleca się również, aby ustalić środki finansowe z budżetów komunalnych dla konserwacji historycznej zabudowy.

6. Zaleca się, aby programy architektoniczne, w odniesieniu do współczesnego wyposażenia, takiego jak szkoły, szpitale, lokale administracyjne, dla których nie istnieją wzorce tradycyjne, w osiedlach posiadających architekturę ludową, były programowane z uwzględnieniem budownictwa miejscowego, a w szczególności z poszanowaniem środowiska ekologicznego, w którym zabudowa powinna być scharmonizowana z ogólną kompozycją przestrzenną i odpowiadać schematom kulturalnym danej wspólnoty.
7. Zaleca się, aby miejscowe władze podjęły energiczne działania w kierunku normalizowania i legalizowania wszelkich akcji zmierzających do proponowania wspólnotom alternatyw pozwalających na ochronę wartości architektury ludowej regionalnej i na kontynuowanie jej realizacji.
8. Zaleca się, aby kraje tego rejonu świata ustanowiły we wspólnym porozumieniu system identyfikacji i inwentaryzacji zespołów i rodzajów architektury ludowej.
9. Zaleca się, aby instytucje zajmujące się dziedzictwem kulturalnym wspólnie z organizacjami wyspecjalizowanymi i z ekspertami opracowały katalogi materiałów budowlanych dla producentów. Należy przeanalizować wartości formalne i praktyczne tych materiałów, tak aby zostały ustalone normy i programy ich zastosowania w budownictwie, przede wszystkim w celu jak najlepszego służenia zbiorowości.

(Następują szczegółowe zalecenia adresowane do władz miasta Xalapa)

T e k s t n r 47

Seminarium nr. "Turystyka a dziedzictwo kulturalne"
Tunis (Tunezja), 9-12 listopada 1984 r.

WNIOSKI I ZALECENIA

Uczestnicy seminarium uchwalili, co następuje:

1. Dziedzictwem kulturalnym jest wszystko to, co stanowi zasoby przyrodnicze, etnologiczne, historyczne, folklorystyczne i duchowe odzwierciedlające kulturę danego narodu. O takim dziedzictwie będzie mowa w tym dokumencie.
2. Turystyka odgrywa w życiu społeczeństwa, zarówno na szczeblu krajowym jak i międzynarodowym, tak ważną rolę, że nikt nie może ignorować jej problemów.
3. Różnorodność, bogactwo i oryginalność dziedzictwa stanowią obecnie bardziej niż kiedykolwiek głęboką motywację rozwoju turystyki, wykraczającej coraz bardziej poza stereotypy, które zbyt długo ją charakteryzowały.
4. Dziedzictwo kulturalne należy w pierwszym rzędzie do społeczeństwa, z którego czerpie swoje źródła; polityka ochrony dziedzictwa nie może zatem być pojmowana inaczej, niż jako środek do udostępnienia go całemu społeczeństwu.
5. Niekontrolowany rozwój turystyki, z którym mamy do czynienia, prowadzi do niszczenia dziedzictwa kulturalnego. Należy za wszelką cenę neutralizować te ujemne skutki działalności turystycznej.
6. Należy zatem równocześnie zapanować nad ochroną dziedzictwa i nad rozwojem turystyki krajowej i zagranicznej.
7. Warunki harmonizacji działań w tej dziedzinie zostały wyrażone w sposób konkretny i rzeczowy w "Karcie Turystyki Kulturalnej" opracowanej w 1976 r. przez ICOMOS a przyjętej przez wielkie międzynarodowe organizacje reprezentujące ruch turystyczny z jednej strony, a ochronę dziedzictwa kulturalnego z drugiej strony.
8. Uczestnicy kolokwium w Tunisie wyrażają życzenie, aby:
 - a) "Karta Turystyki Kulturalnej" była przyjęta przez rządy, jako podstawa niezbędnej harmonizacji turystyki i ochrony dziedzictwa kulturalnego;
 - b) w każdym kraju podjęto działania dla podjęcia współpracy legislacyjnej i administracyjnej, realistycznej i opartej na wzajemnym zaufaniu, pomiędzy odpowiedzialnymi władzami i organizacjami społecznymi, w celu zharmonizowania turystyki i ochrony dziedzictwa kulturalnego.
9. Władze krajowe, zgodnie z ich kompetencjami, powinny zgodzić się na finansowanie konserwacji i rewaloryzacji zabytków tak, aby osiągnąć nie tylko zysk ekonomiczny, ale i społeczno-moralny przez rozwijanie narodowej dumy i poszanowania dla indywidualnych cech społeczeństwa.
10. Konieczność rozwiązania problemów ochrony dziedzictwa kulturalnego i jego przystosowanie do celów kulturalno-społecznych po-

winna być jak najszybciej uznana przez wszystkie państwa i ich rządy oraz zainteresowane organizacje międzynarodowe.

11. Odpowiedzialność organizatorów ruchu turystycznego i tych, którzy zajmują się ochroną dziedzictwa kulturalnego jest wspólna. Ich działalność powinna być nadal prowadzona i koordynowana dla dobra ogólnego, a to z kolei wymaga:
 - aktywnej świadomości opinii publicznej z jednej strony - wartości dziedzictwa, a z drugiej - roli turystyki krajowej i zagranicznej;
 - w zakresie nauczania: zrozumienie odpowiedzialności z tytułu przygotowywania młodzieży do uprawiania turystyki i ratowania zabytków; w odniesieniu do władz państwowych konieczne jest opracowanie i wprowadzenie w życie konkretnej i silnej polityki, która brałaby pod uwagę przesłanki humanistyczne i godność narodową, dla których dziedzictwo kulturalne i turystyka są równocześnie współczynnikami i świadkami.

Tekst nr 48

Seminarium w Suomenlinnie - 1985 r.

(skrót)

ZALECENIA I PROPOZYCJE

Uczestnicy zapoznali się z przeszłością i teraźniejszością Suomenlinny, na podstawie rozesłanej wcześniej dokumentacji oraz wycieczek terenowych. Przedyskutowano z miejscowymi ekspertami kilka ważniejszych projektów, jak również ustalono ostatecznie następujące zalecenia:

A. Analiza historyczna

1. Głównym zadaniem fortyfikacji szwedzkich było strzeżenie bazy morskiej przed obcymi desantami. Fortyfikacje rosyjskie miały za cel ochronę Helsinek. Zespół tych fortyfikacji ukazuje rozwój technologii uzbrojenia i ewolucję działań wojennych.
2. Bombardowania w czasie wojny krymskiej muszą zostać uznane za punkt zwrotny w dziejach Suomenlinny. Dlatego też pozostałości z tych lat nie mogą być usunięte na rzecz rekonstrukcji. Należy ustalić równowagę pomiędzy historią zniszczenia a czynnikami pozytywnymi, jak np. dotychczas zachowanymi fortyfikacjami. Rozróżnienie pomiędzy historią a historią architektoniczną winno zostać jasno sprecyzowane.

B. Linia postępowania

3. W Suomenlinnie głównym celem winno się stać rozwijanie harmonii podejścia do zagadnienia, opartego na kompleksowym stosowaniu wiedzy archeologicznej oraz historycznej. Cel ten mógłby być najlepiej osiągnięty poprzez organizację, gdzie zarówno utrzymywanie w należyтым stanie, jak i odnawianie znalazłoby się w gestii jednej osoby, całkowicie odpowiedzialnej za oba zagadnienia (możliwa rewizja struktury organizacyjnej Zarządu).
4. Jest rzeczą zasadniczą fakt, iż każda epoka powinna być czytelna również w przyszłości. Żadnej z epok nie należy jednak nadawać charakteru nadrzędnego wobec pozostałych. Zostaną ustanowione ściśle określone priorytety (badania).
5. W wyniku konserwacji oraz ochrony krajobrazu Suomenlinna zmieni się całkowicie. Nadanie pracom konserwatorskim charakteru priorytetowego może być ważniejsze, niż opracowywanie nowych planów (strategia konserwacji). Priorytet winien być dany odbudowie i rozwojowi zabudowy, poprzez odnowę i konserwację starej substancji budowlanej.
6. Naciski typu rekreacyjnego mogą zostać złagodzone dzięki nowym strefom wypoczynku (w planach generalnych rozwoju Helsinek), położonym na sąsiednich wyspach.
7. Dyskusja na temat działań możliwych do przyjęcia oraz nie do zaakceptowania winna być stale kontynuowana.
8. Nowe budynki są potrzebne na Suomenlinnie, ale winny one być dostosowane do charakteru fortyfikacji i historycznych struktur.
9. Sposób potraktowania krajobrazu winien wyrażać również funkcję

fortecy oraz uwidaczniać jej architektoniczną wartość. Wyspy nie powinny być traktowane jak "muzeum", lecz jak obszar o znaczeniu historycznym, mający służyć do zamieszkania.

10. Stocznia na Suomenlinnie będzie chroniona z uwagi na jej wartość historyczną i funkcjonalne znaczenie dla wysp. (Popierana działalność w zakresie budownictwa okrętowego, konserwacji starych okrętów. Propozycja wykorzystania doku na muzeum oraz magazyn znanych statków).
11. Ministerstwo Szkolnictwa zasłużyło na gratulacje z powodu utworzenia Rady Zarządzającej Suomenlinny oraz sporządzenia pełnego inwentarza kulturalnych bogactw wysp (wartościowe badania).

C. Konserwacja

12. Jest pilnych kilka prostych prac konserwatorskich, głównie w celu ochrony ścian przed zawaleniem. Roślinność uszkadza budynki, podobnie jak woda deszczowa (pilne naprawy).
13. Powinny zostać wykonane opracowania, zmierzające do ustalenia częstotliwości działań konserwatorskich, jak również dotyczące szkolenia personelu, zdolnego do wykonywania tego typu prac. Inspekcje konserwatorskie (raporty urzędowe) nt. wszystkich budynków winny być przeprowadzane przez architekta raz w roku (wersja idealna), a w najgorszym razie raz na pięć lat (konieczność konserwacji prewencyjnej w celu eliminacji nagłych napraw).
14. Rada Zarządzająca Suomenlinny winna opracować główne kierunki konserwatorskie dla prywatnych właścicieli nieruchomości (środki kierowania oraz pomocy dla właścicieli/dzierżawców domów).
15. Powinny zostać ustanowione normy jakościowe dla materiałów budowlanych, stosowanych przy pracach naprawczych.

D. Odbudowa i przebudowa

16. Przy określaniu wartości budynku, podstawę typowania jego nowych funkcji winna stanowić jego wartość oraz znaczenie.
17. Powinny zaistnieć ważne racje dla przebudowy (przebudowa - stosowana jako środek ostateczny). Autentyczność Suomenlinny nie może zostać zniszczona.

E. Stali mieszkańcy

18. Suomenlinna winna być analizowana jako ufortyfikowane miasto, a nie jako grupa fortyfikacji. (Dalszy rozwój metod i narzędzi odbudowy, rozważania nad udogodnieniami miejskimi).
19. Jednym z podstawowych celów winno być danie mieszkańcom poczucia trwałości oraz pewności przyszłości. Miasto jest żywym organizmem i ważne jest, aby mieszkańcy odnaleźli swoje korzenie i tożsamość w tym środowisku, by mogli dać konkretny wkład w konserwację i remont swych domów.
20. Trudności związane z rosnącą liczbą mieszkańców, staną się wyraźniejsze w przyszłości (możliwość dodatkowej pomocy).
21. Wyspa Länsi-Mustasaari stanowi obszar odpowiedni dla dodatkowej zabudowy, ale nowe struktury nie powinny iść za przykładem starych, historycznych planów (problem należytej jakości architektury współczesnej w obrębie zabytkowego środowiska; hierarchia).

22. Transport jest poważnym problemem dla mieszkańców i środowiska, łatwo uszkadzane przez ciężkie maszyny, pojazdy, itp. (kontrola). Nie powinien być budowany żaden most ani tunel prowadzący do wysp.

F. Turystyka

23. Powinny zostać przeprowadzone badania nad zachowaniem się turystów oraz opracowana prezentacja oświatowo-wychowawcza, tłumacząca kulturową wartość Suomenlinny (modele fortyfikacji, pomocne przy wyjaśnianiu rozwoju koncepcji strategicznych i taktycznych, współpraca z obsługą turystów przy układaniu programów zwiedzania).
24. Powinny zostać zbadane przyczyny konfliktu pomiędzy stałymi mieszkańcami a gośćmi (redukcja przyczyn). Należy rozważyć możliwość ustanowienia policji turystycznej.
25. Powinny być dostarczane broszury z mapami, zawierające różne warianty programu zwiedzania oraz przepisy zachowania się. Wzory tablic i tekstów objaśniających - pod kontrolą.

G. Uwagi ogólne

26. Powinna zostać poważnie rozważona współpraca badawcza z sąsiedzącymi krajami o podobnych warunkach naturalnych i doświadczeniach historycznych (punkt wyjścia dla nieprzerwanej serii seminariów, owocnej współpracy, wymiany dokumentów, myśli, doświadczeń).
27. Sytuacja Suomenlinny jest złożona (skomplikowane tło historyczne). Fortyfikacje są dobrze zachowane. Wydaje się, że jedynym rozwiązaniem jest maksymalna ochrona istniejącej sytuacji (zachowanie przekazu przeszłości dla przyszłych pokoleń).
28. Rzeczą niezwykle ważną jest ochronienie ducha Suomenlinny (tożsamości wysp). Suomenlinna to historyczny dokument, zapisany w kamieniu, przekazany przyszłym generacjom w stanie autentycznym).
29. Istnieją też takie problemy, jak sprawy rozwoju urbanistycznego, ochrony przyrody, struktury socjalnej i konserwacji.
30. Badania historyczne i artystyczne, jak również wszelkie inne są niezwykle istotne. Problemy oceny budynków - do rozwiązania.
31. Struktury budowlane Suomenlinny winny zostać wykorzystane dla utworzenia centrum szkoleniowego dla rzemieślników, techników oraz młodych ludzi, zatrudnionych przy odbudowie istniejących budynków. To centrum działałoby przy współpracy z podobnymi ośrodkami zagranicznymi i z ICOMOS.
32. Programy szkolenia w zakresie techniki konstrukcji, zarówno uniwersyteckie, jak i politechniczne, winny obejmować przygotowanie zawodowe oraz rozumienie historii i tradycyjnej technologii w każdej dziedzinie specjalizacji. Instytucje i stowarzyszenia zainteresowane utworzeniem specjalistycznych, podyplomowych badań i studiów, winny podjąć w tym celu wspólne działania.
33. Gdy tylko Finlandia ratyfikuje Konwencję Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego, przyjętą przez UNESCO, zaproponowane zostanie wciągnięcie Suomenlinny na Listę Światowego Dziedzictwa.

Tekst nr 49

Seminarium nt. ochrony przed ogniem w budowlach zabytkowych
York (Wielka Brytania), 11-14 listopada 1985 r.

WNIOSKI I ZALECENIA

Środki techniczne. Stwierdzono, że dla minimalnego zabezpieczenia zabytków niezbędne są następujące urządzenia: aparaty wykrywające dym (detektory), gaśnice i systemy alarmowe. Przykładowo, w Norwegii automatyczne gaśnice zostały zainstalowane we wszystkich obiektach wpisanych na Listę Dziedzictwa Światowego. Większych inwestycji wymagają zabezpieczenia izolacyjne i środki stosowane do poszczególnych elementów struktury w celu opóźnienia działania ognia. Dodatkowym problemem w budowlach zabytkowych są wielkie, nie podzielone przestrzenie, brak wyjść awaryjnych, obecność mebli i tkanin łatwopalnych.

Po pożarze: na uwagę zasługuje fakt, że zniszczenia (dóbr kultury) spowodowane gaszeniem pożaru są nieraz większe od spowodowanych przez pożar. W tej sytuacji należałoby przewidzieć urządzenia do szybkiego usuwania wody i wentylację dla uniknięcia zniszczeń wtórnych, szczególnie w strukturach z drewna.

Środki prawne. Przepisy prawne, które dotychczas zajmują się wyłącznie ochroną człowieka przed skutkami pożaru, powinny też wyrażać troskę o ochronę dóbr kultury. Przepisy o zabezpieczeniu budowli zabytkowych przed pożarem powinny być bardziej precyzyjne niż w przypadku budownictwa nowego.

Metody uczulenia społeczeństwa na niebezpieczeństwo ognia w zabytkach. Należałoby wydawać broszury popularyzujące środki i zabezpieczenia zabytków od ognia. Mogą one odegrać ważną rolę, informując m.in. właścicieli zabytków i skłaniając ich do podjęcia odpowiednich działań zabezpieczających.

Powyżej wymienione cele mogą być osiągnięte tylko dzięki zbiorowym wysiłkom konserwatorów, architektów, specjalistów od pożarnictwa i prawników.

Stowarzyszenia konserwatorów powinny wspierać kampanie na rzecz ochrony zabytków przed ogniem, celem uczulenia społeczeństwa na to niebezpieczeństwo oraz starać się badać na bieżąco najnowsze środki techniczne zabezpieczenia dóbr kultury przed ogniem.

ZALECENIA

Uczestnicy seminarium uważają za pożądane:

1. Zebranie pełnej dokumentacji zabytków i wyposażenia wnętrza zabytkowych.
2. Opublikowanie podręcznika praktycznych sposobów i środków zwiększenia bezpieczeństwa ludzi i zabytków.
3. Pogłębianie badań nt. gaśnic automatycznych i systemów kontroli oraz połączonych środków bezpieczeństwa i systemów walki z ogniem. Należałoby również zbadać działanie małych detektorów, wykrywających zalążki ognia.

4. Zebranie informacji dotyczących środków opóźniających działania zapalne, stosowanych do mebli i ścian.
5. Uczulenie właścicieli zabytków, architektów i innych zainteresowanych osób na specyfikę zabezpieczenia i walki z ogniem w budowlach zabytkowych.

INDEKS TEMATYCZNY

ARCHITEKTURA LUDOWA

Część I

1. Kolokwium nt. konserwacji i reanimacji wiejskich zespołów zabytkowych Saloniki (Grecja), 1973	str. 58, 156	tekst 12
2. Kolokwium nt. architektury ludowej i jej roli w życiu współczesnym Płowdiv (Bułgaria), 1975	str. 70, 192	tekst 20
3. Międzynarodowe kolokwium nt. ochrony wiejskich zespołów zabytkowych Budapeszt (Węgry), 1977	str. 77, 175	tekst 17

Część II

4. Kolokwium nt. ochrony dziedzictwa w środowisku wiejskim Quebec (Kanada), 1979	str. 40, 151	tekst 1
5. Kolokwium nt. problemów ochrony architektury ludowej Santorin (Grecja), 1981	str. 48	
6. Kolokwium nt. dziedzictwa rolniczego Rosta-Saint-Vincent (Włochy), 1983	str. 54	tekst 34
7. Kolokwium nt.: architektura ludowa a tożsamość Helsinki (Finlandia), 1983	str. 5	
8. Sympozjum interamerykańskie nt. dziedzictwa zabytkowego - architektury ludowej Xalapa-Vera Cruz (Meksyk), 1984
"Deklaracja z Xalapy"	str. 60
str. 237	tekst 46
9. Konferencja Międzynarodowych Komitetów ds. Architektury Ludowej i ds. Drewna Sofia (Bułgaria), 1983	str. 66	

DOKTRYNA

Część I

1. "Karta Wenecka" - Kongres Architektów - Powstanie Komitetu Organizacyjnego i podstaw ideologicznych ICOMOS
Wenecja (Włochy), 1964 str. 32-34, 118-124 tekst 2
2. Zgromadzenie konstytucyjne ICOMOS (Statut)
Warszawa (Polska), 1965 str. 35-40
3. Kolokwium towarzyszące III Zgromadzeniu Generalnemu ICOMOS nt. "Integracja współczesnej architektury w zespoły zabytkowe"
Budapeszt (Węgry), 1972 str. 55, 141 tekst 7
4. Kolokwium nt. konserwacji obiektów o zróżnicowanych nawarstwie niach kulturowych
Kordoba (Hiszpania), 1973 str. 57
5. Próby rewizji "Karty Weneckiej" - dyskusje ekspertów
Paryż (Francja), 1975 str. 64
6. Kolokwium nt. "Konserwacja i restauracja zabytków we Francji a "Karta Wenecka"
Paryż (Francja), 1976 str. 74-75
7. Międzynarodowe spotkanie specjalistów ds. rewizji "Karty Weneckiej"
Ditchley Park (Wielka Brytania), 1977 str. 77
8. V Zgromadzenie Generalne ICOMOS. Nowy Statut
Moskwa (ZSRR), 1978 str. 84-85, 102-107 tekst 1
Uchwała dotycząca "Karty Weneckiej" str. 89
9. Międzynarodowe kolokwium nt. konserwacji zabytków w krajach amerykańskich
Mexico (Meksyk), 1978 str. 94
10. Kolokwium nt. "Konserwacja, historia i identyfikacja człowieka"
Londyn (Wielka Brytania), 1979 str. 94

Część II

11. Kolokwium nt. konserwacji zabytków i zespołów zabytkowych
Burra (Australia), 1979, "Karta z Burry" str. 40, 155 tekst 3
12. "Deklaracja z Pinchinchá"
Quito (Ekwador), 1979 str. 42
13. Kolokwium nt. restaurowania obiektów odrestaurowanych
Tuluza (Francja), 1980 str. 43
14. Kolokwium towarzyszące VI Zgromadzeniu Generalnemu ICOMOS temat: "Doktryna"
Bari (Włochy), 1981 str. 48, 183 tekst 16
15. Sympozjum interamerykańskie nt. konserwacji dziedzictwa architektonicznego. "Deklaracja z Tlaxcala"
Tlaxcala (Meksyk), 1982 str. 52, 201 tekst 28
16. Kolokwium nt. rekonstrukcji zabytków zniszczonych w czasie wojny
Drezno (NRD), 1982, "Deklaracja Drezdeńska" str. 52, 206 tekst 30
17. Konferencja nt. zabytków ostatnich 100 lat
Budapeszt-Kecakemet (Węgry), 1982 str. 51, 197 tekst 25
18. Światowa konferencja nt. polityki kulturalnej
Mexico (Meksyk), 1982 str. 53, 213 tekst 33
19. I Kongres Międzynarodowy nt. konserwacji architektury
Bazylea (Szwajcaria), 1983 str. 54
20. Zebranie Plenarne Komitetu Włoskiego. "Deklaracja Rzymska"
Rzym (Włochy), 1983 str. 55
21. Sympozjum interamerykańskie nt. konserwacji dziedzictwa monumentalnego. "Deklaracja z Tepozolán"
Mexico (Meksyk), 1983 str. 57, 221 tekst 38
22. Konferencja nt. konserwacji i rewaloryzacji Akropolu
Neapol (Włochy), 1984 str. 57, 222 tekst 39
23. Kolokwium naukowe VII Zgromadzenia Generalnego ICOMOS nt. "Zabytki i ich udział w określeniu tożsamości kulturalnej". Rezolucja i "Deklaracja"
Drezno-Rostock (NRD), 1984 str. 57, 224 teksty 40 i 41

24. Kolokwium nt. zabytków historycznych w dniu jutrzejszym Paryż (Francja), 1984 str. 61
25. Kolokwium nt. "Zabytki a planowanie" Hammamet (Tunezja), 1984 str. 59, 235 tekst 45
26. Międzynarodowe sympozjum nt. konserwacji dziedzictwa kulturowego Caracas (Wenezuela), 1985 str. 62
27. Kolokwium nt. ochrony krajobrazu kulturowego jako świadectwa przemian dziejowych Wrocław (Polska), 1985 str. 63

DZIEDZICTWO PRZEMYSŁOWE

Część I

1. Kolokwium nt. zabytków przemysłowych i ich roli w życiu współczesnym Creusot-Montceau-les-Mines (Francja), 1976 str. 73, 204 tekst 23

Część II

2. Kolokwium nt. ochrony dziedzictwa przemysłowego Valux-Velin (Francja), 1985 str. 66

FOTOGRAMETRIA

Część I

1. Kolokwium dotyczące fotogrametrii stosowanej w architekturze Saint-Mandé (Francja), 1968 str. 42
2. Międzynarodowe kolokwium nt. zastosowania fotogrametrii w architekturze i w konserwacji zabytków Bonn (RFN), 1976 str. 72
3. Międzynarodowe kolokwium nt. fotogrametrii w ochronie zabytków Ankara (Turcja), 1977 str. 79
4. Międzynarodowe nt. fotogrametrii w architekturze i ochronie zabytków Zagrzeb (Jugosławia), 1978 str. 94

Część II

5. Kolokwium nt. fotogrametrii i geodezji stosowanej w konserwacji zabytków architektury i zespołów historycznych Kraków (Polska), 1979 str. 41
6. Kolokwium nt. najskuteczniejszego stosowania fotogrametrii w ochronie architektury zabytkowej Paryż (Francja), 1980 str. 44
7. Międzynarodowe sympozjum nt. fotogrametrii w konserwacji architektury Wiedeń (Austria), 1981 str. 48
8. Kolokwium nt. fotogrametrii w ośrodkach miejskich zagrożonych trzęsieniami ziemi Venzona-Frioul (Włochy), 1981 str. 49, 188 tekst 19
9. Kolokwium nt. udziału fotogrametrii w dokumentacji miast zabytkowych i zabytków architektury Sienno (Włochy), 1982 str. 51, 200 tekst 27
10. Kolokwium nt. architektury islamu i fotogrametrii Tunis (Tunezja), 1984 str.
11. Seminarium nt. fotogrametrii architektonicznej i utworzenia regionalnego centrum fotogrametrii w Argentynie Buenos Aires (Argentyna), 1985 str. 62

INWENTARZE - DOKUMENTACJA - TERMINOLOGIA

Część I

1. Kolokwium nt. organizacji Międzynarodowego Ośrodka Dokumentacji Bruksela (Belgia), 1966 str. 42
2. Informacja dot. tworzenia Centrum Dokumentacji w Paryżu str. 48
3. Informacja o pracy Międzynarodowego Komitetu ds. Dokumentacji nad systemem, który ma być wprowadzony do Centrum str. 52, 59, 89, 90
4. Międzynarodowe spotkanie Grupy Roboczej ds. normalizacji i ujednolicenia terminologii w dziedzinie ochrony zabytków Ravello (Włochy), 1976 str. 71 tekst 22
5. Międzynarodowe spotkanie ekspertów w sprawie ujednolicenia i ulepszenia różnych systemów inwentarzy i rejestrów zabytków Warszawa (Polska), 1977 str. 78, 79 tekst 30

Część II

6. Posiedzenie ekspertów dla ustalenia zasad podręcznika inwentaryzacji zabytków Paryż (Francja), 1980 str. 45
7. Kolokwium nt. inwentarzy zabytków w Europie Strasburg (Francja), 1980 str. 46
8. Seminarium nt. terminologii porównawczej konserwacji dóbr kultury Neapol (Włochy), 1981 str. 47
9. Zebranie Międzynarodowego Komitetu ds. Inwentarzy Neapol (Włochy), 1982 str. 50, 194 tekst 22
10. Zebranie Centrów Dokumentacji ICCROM-ICOM-ICOMOS Paryż (Francja), 1983 str. 55

Uwaga: sprawa dokumentacji znajduje się w szeregu innych rezolucji i zaleceń ICOMOS poświęconych innym zagadnieniom. Szczególnie często zalecenia dot. dokumentacji spotyka się w dokumentach dotyczących doktryny, ogrodów, sztuki naskalnej i fotografii.

MATERIAŁY BUDOWLANE

A. DREWNO

Część I

1. Kolokwium nt. zniszczeń i konserwacji drewna Ludwigsburg (RFN), 1969 str. 43
2. Międzynarodowe spotkanie nt. konserwacji drewna w budynkach zabytkowych Sztokholm (Szwecja), 1977 str. 76, 77, 223 tekst 27

Część II

3. Kolokwium nt. konserwacji struktur drewnianych Troyes (Francja), 1979 str. 40, 153 tekst 2
4. Seminarium nt. konserwacji struktur drewnianych Bern-Lucerna (Szwajcaria), 1980 str. 43
5. Kolokwium nt. konserwacji struktur drewnianych Quebec-Ottawa (Kanada), 1982 str. 50, 196 tekst 24
6. Kolokwium nt. drewnianego dziedzictwa kulturowego Tokio (Japonia), 1982 str. 52, 208 tekst 31
7. Kolokwium nt. konserwacji drewna Bergen (Norwegia), 1983 str. 55, 216 tekst 35
8. Międzynarodowy kurs konserwacji drewna Trondheim (Norwegia), 1984 str. 58
9. Konferencja Międzynarodowych Komitetów ds. Architektury Ludowej i ds. Drewna (zob. Architektura Ludowa; pkt 9)

B. GLINA I CEGŁA SUSZONA

Część I

1. Kolokwium nt. ochrony budowli z cegły suszonej Santa Fe (USA), 1971 str. 50
2. Kolokwium nt. konserwacji budownictwa z cegły suszonej Yazd (Iran), 1972 str. 57

3. Międzynarodowe kolokwium nt. konserwacji zabytków z cegły suszonej Yazd (Iran), 1976 str. 71, 197 tekst 21
4. Międzynarodowe spotkanie Grupy Roboczej ds. konserwacji struktur z cegły suszonej Santa Fe (USA), 1977 str. 79, 242 tekst 31

Część II

5. Międzynarodowe sympozjum nt. konserwacji zabytków z gliny, cegły suszonej i in. Ankara (Turcja), 1980 str. 45, 166 tekst 8

C. KAMIEŃ

Część I

1. Kolokwium nt. zniszczeń i konserwacji kamienia Bruksela (Belgia), 1966 str. 42
2. Kolokwia nt. zniszczeń i konserwacji kamienia Bruksela (Belgia), 1970 i lata następne str. 59, 50
3. Międzynarodowe spotkanie ekspertów ICOMOS-ICOM nt. opracowania norm i środków konserwacji kamienia Drezno (NRD), 1976 str. 73, 211 tekst 24
4. Międzynarodowe kolokwium nt. zniszczeń i ochrony zabytków z kamienia Paryż (Francja), 1978 str. 99, 93

Część II

5. Kolokwium nt. degradacji i konserwacji kamienia Lozanna (Szwajcaria), 1985 str. 65

D. ŻELAZO

Część I

1. Międzynarodowe kolokwium nt. roli żelaza w architekturze pierwszej połowy XIX w. Bad-Ems (RFN), 1978 str. 93

Część II

2. Kolokwium międzynarodowe nt. roli żelaza w architekturze drugiej połowy XIX w. Bad-Ems (RFN), 1981 str. 49
3. Kolokwium międzynarodowe nt. roli żelaza w architekturze zabytkowej pierwszej połowy XX w. Monachium (RFN), 1984 str. 60

O g ó l n e

Część II

Kolokwia towarzyszące V Zgromadzeniu Generalnemu w Rzymie

1. Florencja (Włochy), 1981 nt. materiałów str. 48, 181 tekst 14
2. Werona (Włochy), 1981 nt. struktur str. 48, 182 tekst 15

PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

A. OGIEŃ

Część II

- Seminarium nt. ochrony budowli zabytkowych przed ogniem York (Wielka Brytania), 1985 str. 66, 245 tekst 49

B. RUCHY SEJSMICZNE

Część I

1. Seminarium międzynarodowe nt. zabytków w rejonach zagrożonych ruchami sejsmicznymi Antigua-Guatemala (Gwatemala), 1971 str. 58
2. Kolokwium nt. międzynarodowych doświadczeń konserwacji zabytków w rejonach dotkniętych wstrząsami sejsmicznymi Udine (Włochy), 1977 str. 76, 220 tekst 26
3. Międzynarodowe spotkanie ekspertów ds. ochrony zabytków na terenach zagrożonych trzęsieniem ziemi Paryż (Francja), 1977 str. 80, 255 tekst 33

Część II

4. Seminarium naukowe dot. konserwacji zabytków w strefach zagrożonych ruchami sejsmicznymi
Antigua-Guatemala (Gwatemala), 1979 str. 42
5. Kolokwium nt. dziedzictwa kulturalnego w krajach bałkańskich zagrożonego ruchami sejsmicznymi
Vrancea-Bukareszt (Rumunia), 1980 str. 45

C. WILGOĆ

Część I

1. Kolokwium nt. problemów związanych z wilgotnością w obiektach zabytkowych
Rzym (Włochy), 1967 str. 42

MIASTA I ZESPOŁY HISTORYCZNE

Część I

1. Sympozjum nt. odnowy miejskich zespołów historycznych
Lévoca (CSRS), 1966 str. 42, 124 tekst 3
2. Kolokwium nt. konserwacji, restauracji i reanimacji zespołów zabytkowych
Caceres (Hiszpania), 1967 str. 42, 126 tekst 4
3. Kolokwium nt. konserwacji i reanimacji zespołów historycznych
Tunis (Tunezja), 1968 str. 43, 130 tekst 5
4. Kolokwium nt. ruchu drogowego w miejskich ośrodkach zabytkowych
Graz (Austria), 1969 str. 50, 136 tekst 6
5. Kolokwium nt. ochrony dzielnic zabytkowych
Brugia (Belgia), 1971 str. 50
6. Kolokwium towarzyszące III Zgromadzeniu Generalnemu ICOMOS nt. "Integracja współczesnej architektury w zespołach zabytkowych"
Budapeszt (Węgry), 1972 str. 55, 141 tekst 7
7. Kolokwium nt. miast drewnianych w krajach skandynawskich
Sandefjord (Norwegia), 1972 str. 57, 143 tekst 8
8. Kolokwium nt. reanimacji miast i wsi zabytkowych wg zasad "Karty Weneckiej"
Mexico (Meksyk), 1972 str. 57, 144 tekst 9
9. Kolokwium nt. "Oblicze ulicy w ośrodkach zabytkowych"
Lozanna (Szwajcaria), 1973 str. 58, 148 tekst 10
10. Kolokwium nt. ochrony ośrodków miast zabytkowych
Wilno (ZSRR), 1973 str. 58, 152 tekst 11
11. Kolokwium nt. konserwacji i reanimacji wiejskich zespołów zabytkowych
Saloniki (Grecja), 1973 str. 58, 156 tekst 12
12. Seminarium nt. architektury współczesnej w zespołach
Kazimierz Dolny (Polska), 1974 str. 58, 159 tekst 13

13. Kolokwium nt. ochrony miast i zespołów zabytkowych Brugia (Belgia), 1975 str. 58, 163 tekst 14
14. Kolokwium towarzyszące IV Zgromadzeniu Generalnemu ICOMOS nt. ochrony małych miast historycznych Rothenburg (RFN), 1975 str. 69, 166 tekst 15
15. Seminarium nt. transportu i ruchu kołowego w miastach i dzielnicach zabytkowych Bruksela (Belgia), 1975 str. 69
16. Konferencja nt. "Oblicza stolicy a dziedzictwo międzynarodowe" Moskwa (ZSRR), 1976 str. 73
17. Kolokwium nt. "Nowe życie w ośrodkach historycznych" Praga-Bratysława (CSRS), 1976 str. 74, 171 tekst 16
18. Międzynarodowe kolokwium nt. "Nowa Praga - największe dzieło urbanistyczne Karola IV" Praga (CSRS), 1978 str. 94
19. Kolokwium nt. reorganizacji przestrzennej miast zabytkowych Rostock (NRD), 1979 str. 94

Część II

20. Seminarium nt. ochrony miast w krajach nadbałtyckich Rostock (NRD), 1979 str. 41
21. Kolokwium nt. rewitalizacji ośrodków miast historycznych San Salvador (Salwador), 1980 str. 44, 164 tekst 7
22. Kolokwium nt. wdrożenia "Rekomendacji Warszawskiej" UNESCO z 1976 r. o ochronie zespołów historycznych i tradycyjnych Kraków (Polska), 1980 str. 46, 168 tekst 9
23. Kolokwium polsko-francuskie nt. rewaloryzacji zespołów zabytkowych Nancy - Pont-à-Mouton - Colmar (Francja), 1980 str. 46, 172 tekst 10
24. Seminarium nt. rehabilitacji starych zespołów zabytkowych Helsinki (Finlandia), 1982 str. 50, 195 tekst 23

25. Zebranie przedstawicieli Rad Narodowych miast zabytkowych Saint-Germain-en-Laye (Francja), 1984 str. 58
26. Seminarium nt. zarządzania miejskimi zespołami historycznymi i konserwacji miast Mar del Plata (Argentyna), 1984 str. 59, 232 tekst 43
27. Seminarium międzynarodowe nt. zabytków i planowania Hammamet (Tunezja), 1984 str. 59, 235 tekst 45
28. Kolokwium nt. problemów miejskich ośrodków historycznych Berlin Zachodni, 1984 str. 60
29. Międzynarodowe kolokwium nt. badań i konserwacji miast zabytkowych w Azji Południowo-Wschodniej Tokio (Japonia), 1985 str. 62
30. Seminarium nt. zabytków architektury i urbanistyki Weimar (NRD), 1985 str. 62
31. Międzynarodowe seminarium nt. nowych dzielnic w miastach historycznych Evora (Portugalia), 1985 str. 64

PORTYFIKACJE

1. Kolokwium nt. zabytkowych fortyfikacji Ameryki Łacińskiej i Karaibów Haiti, 1983 str. 56, 219 tekst 37
2. Kolokwium międzynarodowe nt. konserwacji twierdzy w Suomenlinna Helsinki (Finlandia) str. 64, 242 tekst 48

OGRODY I PARKI HISTORYCZNE

Część I

1. Kolokwium nt. ochrony ogrodów historycznych
Fontainebleau (Francja), 1969 str. 50
2. Kolokwium nt. ochrony parków i ogrodów zabytkowych
Granada (Hiszpania), 1973 str. 58
3. Międzynarodowe kolokwium nt. odnowy i ochrony zabytkowych parków i ogrodów
Zeilst (Holandia), 1975 str. 69, 190 tekst 19
4. Międzynarodowe kolokwium nt. ochrony zabytkowych parków i ogrodów
Praga-Kromeriz-Brno (CSRS), 1977 str. 78 tekst 28

Część II

5. Kolokwium nt. ochrony ogrodów historycznych
Brugia (Belgia), 1979 str. 94 tekst 5
6. Kolokwium nt. ogrodów historycznych w Hiszpanii
Sewilla (Hiszpania), 1979 str. 41, 163 tekst 6
7. Kolokwium nt. ogrodów śródziemnomorskich
Villeneuve-les-Avignon (Francja), 1980 str. 43
8. Kolokwium nt. małych ogrodów
Florencja (Włochy), 1981 str. 47, 177 tekst 12
"Karta Wenecka" - doktryna
9. Konferencja nt. ogrodów krajobrazowych
Sztokholm (Szwecja), 1981 str. 49, 188 tekst 19
10. Kolokwium międzynarodowe nt. ogrodów historycznych w epoce Ludwika Bawarskiego
Monachium (RFN), 1983 str. 56
11. Światowa konferencja nt. parków historycznych
Mesa-Verde (St. Zjednoczone), 1984 str. 59, 233 tekst 44
12. Kolokwium nt. ogrodów historycznych w Europie Północnej
Oslo (Norwegia), 1985 str. 64

13. Kolokwium nt. regeneracji roślin w ogrodach Wersalu
Wersal (Francja), 1985 str. 65

ORGANIZACJA OCHRONY

Część I

1. Kolokwium nt. konserwacji i ochrony zabytków
Puerto Plato (Republika Dominikańska), 1975 str. 70, 71
2. Międzynarodowe seminarium nt. restauracji i konserwacji dóbr kultury (od tej chwili organizowane co roku, w lecie)
Eger (Węgry), 1976 str. 73
3. Międzynarodowe spotkanie Komitetów Narodowych ICOMOS krajów skandynawskich nt. wprowadzenia w życie Konwencji UNESCO o ochronie dziedzictwa światowego
Helsinki (Finlandia), 1977 str. 76
4. Międzynarodowe spotkanie przedstawicieli Państwowych Służb ochrony zabytków
Paryż (Francja), 1977 str. 80, 248-255 tekst 32

Część II

5. Kolokwium nt. współpracy architektów i rzemieślników przy konserwacji zabytków
Genewa (Szwajcaria), 1979 str. 41, 159 tekst 4
6. Seminarium nt. aspektów ekonomicznych budownictwa
Neapol (Włochy), 1982 str. 51
7. Seminarium nt. zasad i technik konserwacji obiektów dziedzictwa afrykańskiego
Abidżan (Wybrzeże Kości Słoniowej), 1982 str. 53
8. Kolokwium nt. restauracji struktur budowlanych
Paryż (Francja), 1983 str. 54
9. Seminarium nt. organizacji pracy na placach budowy i robót konserwatorskich
Royaumont (Francja), 1984 str. 58, 231 tekst 42

10. Spotkanie regionalne rzemieślników nt. technik stosowanych w budownictwie tradycyjnym Mar del Plata (Argentyna), 1985 str. 63
11. Kongres COPAM - Współdziałanie na rzecz dziedzictwa śródziemnomorskiego Walencja (Hiszpania), 1983 str. 66

SPOŁECZNE UŻYTKOWANIE

Część I

1. Kolokwium nt. "Zabytki a społeczeństwo" Leningrad (ZSRR), 1969 str. 50
2. Kolokwium nt. nowych form społecznego użytkowania zabytków Berlin (NRD), 1974 str. 58
3. Międzynarodowe spotkanie przygotowujące konferencję międzynarodową w Rostocku w 1977 r. nt. udziału młodzieży w ochronie dziedzictwa kulturowego Stralsund (NRD), 1976 str. 75
4. Międzynarodowa konferencja nt. udziału młodzieży w ochronie dziedzictwa kulturalnego Rostock (NRD) str. 78, 227-233 tekst 29
5. Międzynarodowe kolokwium nt. użytkowania zabytków Avignon (Francja), 1978 str. 81, 82
6. Kolokwium towarzyszące V Zgromadzeniu Generalnemu ICOMOS nt. "Zabytki i ich rola w społeczeństwie" Suzdal (ZSRR), 1978 str. 92
7. Kolokwium nt. "Młodzież i zabytki" organizowane od roku 1978 co roku przez "Jeunesse et Patrimoine" i ICOMOS Pont-à-Mousson (Francja), 1978 str. 93
8. Kolokwium nt. problemów ochrony i użytkowania zabytków Tallin (ZSRR), 1985 str. 62

SZKOLENIE I NAUCZANIE

1. Kolokwium nt. ochrony dziedzictwa: nowe kierunki, motywacje i inicjatywy (w dziedzinie kształcenia zawodowego) Leeds Castle (Wielka Brytania), 1980 str. 46
2. Seminarium nt. konserwacji zabytków i uniwersyteckiego kształcenia zawodowego Neapol (Włochy), 1981 str. 47, 175 tekst 11
3. Kolokwium towarzyszące VI Zgromadzeniu Generalnemu ICOMOS pt. "Zawód konserwatora" Rzym (Włochy), 1981 str. 48, 181 tekst 13
4. Zebranie koordynatorów kursów kształcenia w konserwacji architektury Rzym (Włochy), 1982 str. 53, 210 tekst 32
5. Seminarium nt. współpracy naukowej pomiędzy uniwersytetami śródziemnomorskimi Bari (Włochy), 1983 str. 54
6. I Kolokwium Regionalne dyrektorów Centrów (szkolenia) w dziedzinie konserwacji w Ameryce Łacińskiej Hawana (Kuba), 1984 str. 61
7. Międzynarodowe spotkanie COFAM-ICOMOS (aspekty szkoleniowe) Neapol (Włochy), 1985 str. 63
8. Międzynarodowy kurs szkoleniowy nt. domów mieszkalnych dawniej i dziś w krajach islamskich Rabat (Maroko) str. 65

Uwaga:

Sprawy szkolenia i nauczania poruszane są prawie we wszystkich uchwałach i zaleceniach, począwszy od 1982 r., w szczególności w dokumentach dotyczących ogrodów, sztuki naskalnej, fotogrametrii. Rozwój tej problematyki wiąże się ze stworzeniem Komitetu Międzynarodowego ds. Kształcenia i Nauczania w 1984 r.

SZTUKA NASKALNA

Część II

1. Międzynarodowe seminarium nt. sztuki naskalnej Valcamonica (Włochy), 1981 str. 48, 185 tekst 17
2. Kolokwium nt. problemów i metod konserwacji zabytków sztuki naskalnej Tbilisi-Erewan (ZSRR), 1982 str. 51, 198 tekst 26
3. Kongres nt. sztuki naskalnej i muzeologii Mediolan (Włochy), 1982 str. 52, 204 tekst 29
4. Międzynarodowy Kongres Antropologii i Etnologii oraz Sympozjum nt. konserwacji, prezentacji i interpretacji sztuki naskalnej Vancouver (Kanada), 1983 str. 56
5. Międzynarodowy zjazd nt. sztuki naskalnej w rejonie Morza Śródziemnego Barcelona-Saragossa (Hiszpania), 1983 str. 57
6. Kolokwium nt. nowych perspektyw w badaniach nad sztuką naskalną Valcamonica (Włochy), 1984 str. 58

TURYSTYKA

Część I

1. Kolokwium towarzyszące II Zgromadzeniu Generalnemu ICOMOS nt. konserwacji, ochrony i odnowy zabytków w obliczu rozwoju turystyki kulturalnej Oxford (Wielka Brytania), 1969 str. 46
2. Międzynarodowe seminarium nt. "Turystyka a humanizm współczesny - perspektywy na 2000 rok" i "Karta Turystyki Kulturalnej" Liège (Belgia), 1976 str. 75-76, 214-220 tekst 25

Część II

3. Seminarium nt. "Turystyka a zabytki" Tunis (Tunezja), 1984 str. 61, 240 tekst 47

ZABYTKI RUCHOME W BUDOWLACH ZABYTKOWYCH

Część I

1. Kolokwium ICOMOS-ICOM nt. przy stosowania zabytków do celów muzealnych Warszawa (Polska), 1974 str. 58
2. Międzynarodowe seminarium nt. konserwacji i restauracji malarstwa ściennego Bukareszt (Rumunia), 1977 str. 77

Część II

3. Międzynarodowy Kongres Konserwatorów. Temat obrad: konserwacja i restauracja dzieł sztuki w zakresie muzeów i zabytków Berlin (NRD), 1980 str. 43
4. Konferencja międzynarodowa nt. ochrony dziedzictwa tekstylnego Diepenbeck (Belgia), 1980 str. 44
5. Międzynarodowe spotkanie nt. wprowadzenia sztuki współczesnej do budynków zabytkowych Paryż (Francja), 1981 str. 49, 190 tekst 20

SOMMAIRE

L'ouvrage présent a été publié en deux volumes. Le premier a paru, par les soins du Comité National Polonais, en 1980, pour le XVe Anniversaire du Conseil International des Monuments et des Sites ICOMOS. Il concernait 14 années de son activité depuis 1965 au 1978, en remontant d'abord aux sources de sa création soit aux deux Congrès des Architectes et Techniciens des Monuments Historiques: celui de Paris en 1957 et celui de Venise en 1964, ainsi qu'à la "Charte de Venise" - document de la base de la doctrine et de la pratique de l'ICOMOS.

Ce premier volume a été repartitionné en cinq chapitres selon les cinq Assemblées Générales de l'ICOMOS: de Cracovie en 1965, l'Oxford en 1969, de Budapest en 1972, de Rothenbourg en 1975 et de Moscou en 1978, considérées par l'auteur comme des étapes consécutives de son développement et de ses mutations.

Dans la première partie de ce livre, l'auteur a donné un aperçu des activités de l'ICOMOS aussi bien organisationnelles que scientifiques. Peu à peu les activités de recherche sont montées au premier rang. La liste des colloques et réunions scientifiques organisés par l'ICOMOS s'est allongée dans chaque période consecutive aux Assemblées Générales. En fin de compte l'auteur a mentionné 77 réunions internationales, organisées par l'ICOMOS dans cette période sans compter d'autres où il était représenté.

La IIe-ème partie de ce volume contenait les textes choisis des résolutions et recommandations qui couronnaient cette recherche. Mais ce choix a été fait à partir d'un certain principe qui consistait à illustrer aussi amplement que possible le thème de la sauvegarde des villes historiques. Les autres thèmes ont été traités d'une façon représentative, par 1 ou 2 (parfois plus) textes tandis que le thème des villes a donné lieu aux 14 textes traduits par l'auteur. Effectivement, ce sujet dominait dans la période décrite et 19 réunions et colloques de l'ICOMOS lui ont été consacrés. L'ouvrage en question le témoigne.

Au total dans la IIe-ème partie de ce livre 31 textes de résolutions et recommandations ont parus en dehors du Statut de l'ICOMOS et de la "Charte de Venise".

Ce Ier livre ayant été bien accueilli, surtout comme un manuel de travail par les conservateurs des monuments en Pologne le Comité

Polonais de l'ICOMOS a pris en charge la publication d'une IIe-ème partie qui constitue le livre présent. Il paraîtra en 1987, date à laquelle aura lieu la VIIIe Assemblée Générale de l'ICOMOS à Washington.

Ce livre concerne une période beaucoup plus courte, allant de l'année 1979 à l'année 1985. Une étude plus approfondie, au frais du Comité Polonais de l'ICOMOS, au Centre de Documentation à Paris, a permis à l'auteur de rassembler une information plus vaste et des documents plus nombreux pour illustrer cet ouvrage. Ils concernent aussi bien les structures organisationnelles de l'ICOMOS que les textes des résolutions et des recommandations. Le choix de ces documents est beaucoup plus étoffé. Il comprend des documents de tous les domaines de l'activité scientifique de l'ICOMOS. Au total 102 informations sur les divers colloques et 49 textes de résolutions pour une période de 7 ans.

Un seul critère a guidé l'auteur dans le choix de ces textes: c'est leur portée internationale (mondiale ou régionale). Les réunions très nombreuses organisées par les Comités Nationaux de l'ICOMOS, dans leurs pays respectifs et au niveau national ainsi que les réunions de travail des Comités Internationaux Spécialisés n'ont pas été prises en considération.

Une exception a été faite à cette règle générale, en vue de l'intérêt que porte le lecteur polonais aux activités de l'ICOMOS sur notre terrain. En annexe a été ajouté le rapport des activités du Comité Polonais de l'ICOMOS avec toutes ses résolutions au niveau national.

La repartition du second livre est la même que dans le Ier volume, en deux parties. La première consacrée à l'histoire des activités de l'ICOMOS, la seconde aux textes des documents. Les deux Assemblées Générales - la VIe à Rome la VIIe à Rostock (DDR) ont été relationnées l'une après l'autre. Les autres activités de l'ICOMOS sont groupées dans les chapitres suivants: administration et gestion, recherche et doctrine, documentation et information, coopération avec les organisations internationales. Dans le chapitre "administration" l'accent est mis sur les activités des Comités Nationaux et Internationaux, principaux organes de l'ICOMOS.

Mais incontestablement, le tout est dominé par le chapitre consacré à la recherche scientifique où en ordre chronologique se trouvent relationnées les 102 réunions et colloques scientifiques de l'ICOMOS dans cette période. Nous les retrouvons, repartis selon

les thèmes, dans un index à la fin de cet ouvrage, qui concerne les deux volumes.

Deux nouveaux domaines se sont ouverts à la recherche de l'ICOMOS: celui de la sauvegarde de l'art rupestre et celui de la formation des spécialistes dans le domaine de la conservation. Elles ne figuraient pas dans le premier volume et elles apparaissent d'une façon marquante dans le second.

En général on peut constater que dans les années des dernières décennies la plupart de ce qui concerne la sauvegarde des monuments sur le plan international, passe par le creuset de l'ICOMOS, de ses Comités Nationaux et Internationaux Spécialisés.

En écrivant ce livre l'auteur a voulu donner au lecteur un outil de travail concernant la sauvegarde des monuments sur la plan de l'ICOMOS et sa repercussion dans notre pays.

Cet ouvrage est modeste car il est fait, non par un spécialiste de la conservation, mais par un travailleur de l'ICOMOS et un traducteur de la langue française. Il a le seul mérite de présenter une documentation rassemblée avec piété contenant des textes libellés par les meilleurs spécialistes dans le domaine de la sauvegarde des monuments historiques du monde entier.

(traduit par A. Żaryn)